

PÁKOVICS MIKLÓS

MAJD KINYOMOZZA MIKE

TARTALOM

ELŐSZÓ REGGEL FÉL HÉTKOR

I.

„AKKOR ÉN ÖNÖKNÉL HERCEG
LEHETNÉK?”

ÖNÉRZET

MICHELANGELO ÉS A VÁLLAK

A CSAJOK SZOMJASAK

SZIBÉRIÁBÓL SZERETETTEL

HOGY A BANÁN?

BETEGVÁRÓ

BOLDOGSÁG

DOBSZÓLÓ

A CSOKOLÁDÉ

A KICSIK

MAROSVÁSÁRHELY

ROKONAINK

FAGYASZTÓI TÁRSADALOM

SZEGÉNY, LEGSZEGÉNYEBB

HAJMERESZTŐ

OKMÁNYBÉLYEG

HÓPEHELY

A NAGY JAJGATÁS

A JÓSNŐ

ARNIE ÉS JESSE

ÜVEGKORMÁNY

KÁMPICSOR

EZT HALLGASD MEG!

JEFF KLÓN

PARMALAT

AZ ARANYCSAPAT

RÓZSALOVAG

RÖGTÖN JÖVÖK

A TÖRÖK FŐNÖK

SZTÁROK

BRETAGNE HERCEGE

II.

ATTILA, TE VAGY?

A PÉNZTÁRCA

KÖDEVŐK

ÉTHORDÓ

ÉVÉRTÉKELŐ

ÁLLÓKÉPESSÉG

IGAZOLÁS

JÉGMEZŐK

RÉMHÍR

KABÁTLOPÁS

A SORS EL VAN VETVE

KÍNAI FOKHAGYMA

ÉBREDÉS

DEDIKÁCIÓ

A REMÉNY

A MÁZLI

PÉNZOSZTÁS

AZ OLAJKIRÁLY

AZ ÖTÖDIK

LEKVÁROS POGÁCSA

EGY FORINT AZ ÁRA

HIRTELEN SÜTÉS

A SEMMI ADÓJA

SÜSS FEL PÉK

SZÁMTANÓRA

MINDENKINEK

TRAPPISTA

AZ EL NEM LOPOTT PÉNZ

A LEGKISEBB KISKIRÁLY

ÁLL A VERSENY

GAZDAGODJATOK!

III.

HÁTIZSÁK

ADATVÉDELEM, Ó!

CSŐBOMBA

DONALD RUMSFELD VERSEI

A FEKETE DOSSZIÉ

A NAGY DURRANÁS

WALLRAFFUNK TAGAD

ÜVEGTÖRŐK

KESZTYŰ KÉZ NÉLKÜL

KOMMANDÓ

HAJSZÁL

LECSÓ-RENDŐRSÉG

MÉREGEVŐK

LEHALLGATÁS

MÉREGPOHÁR

VÁROSI PATKÁNY

REGISZTRÁLNAK

RÉZTÁBLA

SZURONYOK HEGYÉN

TEPI, AZ INDIÁN

FARKASOK KÖZÖTT

NŐ A ZEBRÁN

TEJSZÍNHABOS TORTA

CSAK NYUGALOM

ALMÁSKERT

A CÉDULAKÖLTŐ

A BARÁTSÁG

IV.

TYÚKUDVAR
IGEKÖTŐK
VAN EGY KIS TÜZE?
DUNÁBA VIZET?
ÚJ EU-SZÓTÁR
ISKOLAKERÜLŐK
TARTÓS KÜLSZOLGÁLAT
KALAUZOK
KIS KÉRDÉSEK
GRATULÁLOK
WILLKOMMEN, LOTHAR!
MAGYARRÓL MAGYARRA
„CIN-CIN, EZ ÁM A FINOM”
NÉVNAPI ÜDVÖZLET
RUMIVÓK
KITEKINTÉS IDEJE
KARÁCSONYI LAP
MEGUNT ARANY
SAJTÓRABSÁG
MIT AKARNAK A VADÁLLATOK?
VÁLTOZÁS
HOGY TETSIK? VAO!
ABLAKOK
HÁT NEM VILÁGI?
NEM LESZEK HÁLÁTLAN
A KULTÚRA
HAJRÁ MAGYAROK!
HORGÁSZBOT
BALFÁCÁNOK
FALFIRKA
A TARHONYA

V.

COLUMBO MÁLÉHÁZÁN
GÁTÓR A DUNÁN
KITÜNTETÉS
KARATÉS ESTÉK
KISPITYÚ SZTÁR LESZ
VAK EMBER TEVÉT NÉZ
MEXIKÓBA KÉNE MENNI
MAJD KINYOMOZZA MIKE
EVETT MÁR MISKOLCOT?
LYUKASÓRA
CSÚNYÁK, PFUJ!
SZADDÁM, SZADDÁM
HARMINCHÁROM SZAKUDÁJ
VISSZAHOZTA A SZÉL
SZEMBESÍTŐ
SE MOSZKVA, SE PÁRIZS
A VITRAY-HÁROMSZÖG

VI.

SZAMARAK ÉS EMBEREK
HALOTT HADSEREG
A KENYÉRSZEGŐ
AZ A ROHADT SZIPAK
VÁLASZ A PASSIÓRA
TÖBB BOLDOGSÁGOT
CSILLAGOK, CSILLAGOK
GAZDAG KIKÖTŐ
KOPONYALÉKELÉS
VÉSZES HASONLÓSÁG

ELŐSZÓ REGGEL FÉL HÉTKOR

Reggel magamhoz képest viszonylag korán, fél hétkor keltem. Majdnem úgy, ahogy eredetileg is akartam. Tudtam, hogy a könyvhöz előszót írok, s nap közben még annyi dolgom van. Nem azért gondoltam az előszót, mert szokás, hanem mert valamit mégis mondani kell. Nem szándékoztam elmesélni, honnan jövök, minek jövök, hova tartok, s hogyan akarom megváltani az ilyesmire tökéletesen alkalmatlan világot. Vagy kiderül mindez a könyv végére, vagy nem. Akkor viszont arról szólnék, amit az éjjel álmodtam. Biztos álmodtam, de nem emlékeztem semmire. Ültem az íróasztalnál, néztem a rajta elhelyezett kis keresztet, a Friedrichshafenben vett kandiscukor üres dobozát, a tollakat, néhány elemet, az állólámpát, pesti lap ajándék irattartóját - the media for your message -, Jorge Luis Borges, Mikszáth Kálmán, Ismail Kadaré, Peter Brook, Mészöly Dezső köteteit, Bacsó Péter A Tanújának forgatókönyvét, bel- és külföldi lapokat stb. Szóval időzött a tekintetem. Alibit keresett, pár percet még, hogy ne kelljen belevágnom, pedig belevágok, ha nem tudom honnan visszajönnek az álmok. Lassan dereng valami. Paradicsomi szigeten jártam, s figyeltem, ahogy a tengerébőlben csintalan gyerkőcök kimustrált daru csigájába csimpaszkodva ugrálnak a tíz-húsz-harminc méter mély vízbe. Néhány felnőtt szörnyülködik. Így kerek a világ. A gyerek ugrál, s legrosszabb esetben estére hiába keresik, a felnőtt meg szörnyülködik. Errefelé nem nyüzsögnek a vízi rendőrök, az életmentők pedig a strandon figyelik magaslesről a terepet. Ezt álmodtam, majd rájöttem, hiszen ez megtörtént évekkal ezelőtt Agaeten. Talán magam is ott aggodalmaskodtam a mólón, mit művelnek a gyerekek. A továbbiakban már álom és valóság egybeesésén törtem a fejem, s ráébredtem, hogy minden csak folytatás. Csakkal vagy csak nélkül, mindegy. Megtörténnek, végbe mennek a dolgok, s máris jöhet a folytatás. Folyt, köv. Sőt mi több, már maga a történés is folytatás, az előzmény is valaminek a következménye. Előző éjjel álomban öt farkassal viaskodtam, illetve csak kettővel, mert három, ahogy meglátott, békésen eloldalgott. A másik kettő viszont üldözőbe vett. Különös tengerparti házban találtam előlük menedéket. Meredély szélére értem, ahonnan kéklő tengerből szédítő látványa tárult elém. De hiszen ez La Graciosa az Atlanti-óceán közepén. Íme, megint álom és valóság, előzmény és folytatás. Tehát kezdjük el és folytassuk, ahogy ez a könyvben és az életben írva vagyon.

Pákovics Miklós

I.

- *Kicsoda ön?*

- *Én kérem herceg vagyok.*

- *Igazi?*

- *Nem, távirányítós játékkerceg.*

„AKKOR ÉN ÖNÖKNÉL HERCEG LEHETNÉK?”

Nem, én nem lehetnék herceg. Viszont tolmácsolhatom, amit az osztrák nyugdíjas mondott, miután alaposan kicsodálkozta magát, hogy a havi nyugdíja majdnem háromszorosa annak, amit a pályája csúcsán lévő magyar értelmiségi házaspár együttesen képes összehordani. Az átszámításokat és a hasonlítgatásokat követően feltette a kérdések kérdését: „Akkor én önöknél herceg lehetnék?” Mit lehet erre mondani? Minden udvariasságot mellőzve is csak annyit, bizony ön herceg lehetne. De mi lehetne az értelmiségi házaspár odaát az itthoni keresetéből? Kérdés nélkül is tudjuk, ám egye penész, válasszuk a jóval érdekesebb kérdező formulát: „Akkor én önöknél maximum útkaparó segédmunkás lehetnék?” S ha már kérdés, a képzeletbeli osztrák a felesleges udvariasságot mellőzve válaszolhatna. „Nem fiacskám, te még útkaparó segédmunkás sem lehetnél Ausztriában.” Először is az útkaparó segédmunkás odaát három-négyszeresét keresi a magyar értelmiséginek, másodszer nem kapnál munkavállalási engedélyt, harmadszor - mert harmadszor is van ám! - büszke hazám éppen azon fáradozik, hogy az uniós tagjelölt országokra a felvételtől számított hét esztendeig ne legyen érvényes a szabad munkaerő-vándorlás. Ez lesz a hét szűk esztendő? Nem, ám hogy a bőségé sem lesz, az majdnem olyan biztos mint hogy ön már ma herceg lehet minálunk.

Azért az osztrák tudta, mi az illem. Csaknem úgy mint egy jólnevelt herceg. Egyenesen szörnyülködött a magyarországi kereseti viszonyokon, s valami utolérhetetlen ösztönnel szidalmazni kezdte - az osztrák politikusokat. Az okos ellenzék, amelyik kormányzati helyzetben vagy harminc évig valahogy nem akarta azt csinálni, amit ma olyan borotvaélesen lát, hogy tenni kellene, a lelépő vezérpolitikust a bődületes végkielégítéssel és így tovább. Az értelmiségi házaspár majdnem figyelmeztette, hogy tévedésből a magyar belpolitikáról beszél, de nem, hiszen nevek is elhangzottak. Az igényes hazai olvasó, aki idáig eljutott és megérdemelten kiemelt nyugati jövedelmet élvez az „echte” magyar munkáltatónál, blázirtan megjegyezheti: kérem, banális ez a hasonlítgatás, mire jó a demagógia? Mindenki tegye a dolgát, aztán kész. Ott nyugat van, itt kelet, majd csak lesz valahogy. Még az is lehet, hogy egyszer itt lesz nyugat, ott meg kelet, akkor aztán sírhatnak.

Az osztrák egyébként nem érkezett üres kézzel a vendégségbe. Meghozta az aznapi ebédet. Olyasmit, ami magyar bendőt állítólag még nem terhelt: malacfülpörköltet. Ha már fül, piszok jól hangzik. Nyolcvan fül pedig még jobban. Mert ennyiből főzte a vendég, hátha nem talál süket fülekre a fejedelmi malaclakoma. Négy óra hosszat főzöd, hagymázod, sózod, paprikázod, egyéb fűszerezed az ártatlan fület, jóféle borocskát kortyolgatsz hozzá, s te vagy a herceg. Nem csak lehetnél, hanem vagy! Merthogy hercegség sokféle van ám. Ez a malacfülhercegség. Magyarinak biztos elérhetőbb, mint az a másik, amiből meg is lehet élni. A hasonlítgatás bizony banális, bizony demagógia. Pláne mindig ugyanazzal a lehangoló eredménnyel. A malacfül viszont megfogható, megrángatható és pörköltnek is fogyasztható. Négy óra hosszat főzöd, közben azon elmélkedhetsz, mit szólna mindehhez Fülöp herceg a két füle között úgy éhgyomorra.

ÖNÉRZET

Oda ne menjünk kávézni, mert ott a pincérek „olyanok” - mondja külföldi ismerősöm az én városomban. Milyenek? - kérdezem. „Olyan faarcúak”. Persze hogy faarcúak, gondoltam magamban. Talán még a képük is szálkás, mert asztalosüzemben készültek a szakmára. Az asztalosok persze tejüzemben, a szabók, ha még ugyan vannak, a csavargyárban, a cukrászok a

mészégetőben és így tovább. De mit beszélek itt. Mi volna, ha önérzetesen kihúznám magam, és megvédeném a pincéreinket. Nemzeti alapon kikérek minden bírálatot, legfeljebb nem kávézunk többet. De eszembe jutott, hogy előző nap a levest a fejemre öntötték, a palacsintát nem úgy hajtogatták, ahogy nekem tetszik, na és a számla végképp elkeserített. Belém nyilallt a felismerés, hogy a pincérek talán nem is pincérek, hanem segéd munkások. Az a tulaj is, aki behunyt szemmel véletlenül a vendéglátásba fektette a pénzét. Egyszer ugyan messziről látott vendéglőt, de az sem biztos. Ugyanennyi erővel nyithatott volna ceruzagyárat, cipőpertli bétét, konfettitelepet. A külföldi persze mindezt nem tudhatja. Fogalma sincs, mennyi minden nyomaszt egy magyar pincért: a szakmai felkészültség hiánya, a született kedvetlenség, udvariatlanság, rátartiság mellett. El nem tudja képzelni, hogy nálunk a pincérnek pont abban a pillanatban jut eszébe, hogy különb a vendégnél, amikor éppen felszolgál, s ha már különb, ezt valamilyen módon érzékelteti is. Az áldozat az esetek többségében a hazai vendég, akin rögtön érződik, hogy nem akarja felfalni az egész étlapot a szakáccsal együtt, a borralalót meg úgy adja, mintha a fogát húznák, s azért ez mégiscsak disznóság. Ki is jár érte a legválogatottabb kínzatás a várakoztatástól kezdve a sürgetésen át a nyílt megvetésig. Olykor persze nehéz disztingválni, szerepet váltani, s ilyenkor a külföldi is kaphat néha egy nyaklevest, ha nem vigyáz. Ugyanezek a pincérek jönnek velünk az Európai Unióba, ahol még rátartibbak lesznek. Olyannyira, hogy 2000 valamennyitől már csak eurót fogadnak el. Csakhogy ráfizetnek, mert a külföldi eurója és a magyaré között aligha lesz különbség. Sőt, mivel valamennyiünkön elhatalmasodott a nyelvtanulási pánik, esetleg skót dialektusban rendelünk szódavizet üres tányérral. Ebből is látszik, hogy sanyarú a sorsuk a mi pincéreinknek. Több együttérzést, megértést érdemelnének. Tudnak ők mosolyogni, udvariasnak lenni, csak egyelőre még szégyellik, hátha a nevetlen vendég kineveti őket. Ezért nem bírják ők a vendéget. Messzire elkerülnék, ha nem pofátlankodna éppen az ő vendéglőjükbe. Udvariatlanok? Hát aztán! Olyanok, amilyenek. Kinek mi köze hozzá.

MICHELANGELO ÉS A VÁLLAK

Egy ideje rosszullét környékez. Úgy kell nekem, miért megyek - amúgy egyre ritkábban - tárlatnyitókra, és ha már megyek, miért állok le társalogni, amikor tudhatom, hogy megvannak az ilyesminek a veszélyei. D.-vel, az ismerős festővel egy megnyitón elegyedtem szóba. A kölcsönös hogy vagy - hogy vagy után elújságolta, nemrég tért haza Olaszországból, ahol bejárta a híres helyeket, megtekintette a művészettörténeti emlékeket, például Michelangelo szobrait. Na és, hogy tetszettek? - tettem fel a kézen fekvő kérdést, mire ő nyafogni kezdett: „Jó-jó, de azért tudod, Michelangelónak is problémái voltak a vállak megformálásával?” Felvettem egyik kedves barátom csodálkozó pózát és így szóltam: „Problémái? Na ne beszélj!” De ő csak beszélt tovább szakadatlanul, engem meg a rosszullét környékezett. Olyasmi, ami az irodalomtörténést évekkel ezelőtt válaszul arra, hogy Spiró tömény giccsnek nevezte Móricz Hét krajcárját.

Íme, megint egy trónfosztási kísérlet, s mindennapra jut belőle, ahogy a világ barbarizálódik, az általános műveltség csökken, a féltehetség egyre türelmetlenebbül tolakszik, az írástudók, a tanultak analfabetizmusa terebélyesedik. Művészeti ágra való tekintet nélkül különösen a klasszikusok hatnak zavarólag a legújabb feltörekvők számára. Nincs idejük az időre várni, még életükben klasszikussá akarnak válni. Nem hajlandók kibőjtölni azt a csekély háromszáz, négyszáz esztendő, esetleg többet, mert az idő kegyetlenül kirotálja az értéktelent, amit a hízelgő kortársak könnyedén felmagasztalnak, megkoszorúznak. Balázs Fecó - hogy a könnyű műfajból vegyünk példát - végleg le akarta tenni a lantot, amikor Pesten meghallotta játszani

Santanát. „Vedi Napoli, e poi mori.” Nápolyt látni és meghalni. Szébbet nem láthatsz, Santanánál jobbat nem hallhatsz. Végül jól tette Balázs, hogy nem tette félre a lantot. Még tanulhatott is az esetből. A legfontosabbat mindenképpen, hogy a világ nem velünk kezdődik és nem is velünk végződik.

Amikor az ifjú Kosztolányi műveivel felkereste a nagy Babitsot, s az biztatta: fiatalember, fáradjon el máskor is, az Esti Kornél szerzője ígéretet tett: köszönöm, elfáradok, s a szerencsétlen válasz miatt dühében elsírta magát. Szerényebb korokban a csendesebb halandók nem mostak kezét, ha összetalálkoztak a nagybetűs Mesterrel, és az jobb hangulatában egy jattal megtisztelte őket. Ma az öntudatos kezdők azonnal lezuhanyoznak, nehogy megfertőzze őket a zsenialitás, egy parányi tehetség. Ne féljenek, nem fertőzi meg. Ha megkérdezik az újoncot, ismeri-e Thomas Mannt, esetleg könnyedén visszakérdez: Miért, ő ismer engem? Mindettől persze a szobrok nem dőlnek le. Mozart, Rembrandt, Lope de Vega maradnak az őket megillető helyükön immáron évszázadok óta. Michelangelo vállalai sem torzulnak el azért, mert valaki kicsinyes vágyai szemüvegén keresztül úgy óhajtotta látni. Csak minket kerülget a rosszullet és fogadjuk meg, hogy óvatosabban járunk tárlatnyitóra, a türelmetlen trónkövetelőket pedig nagy ívben elkerüljük.

A CSAJOK SZOMJASAK

Ha valaki megkérdezi tőlünk, milyenek a magyar lányok, nem kell zavarba jönnünk, rávág-hatjuk határozottan: a csajok szomjasak. Ez ügyben szerzett cáfolhatatlan ismeretünk kivételesen nem a tudományos akadémiától származik, hanem a legmezítlásabb hétvégi diszkóból. Hogy vén fejjel csurglizni járnánk a bimbózó ifjak közé? Szó sincs róla. Elég az ilyen helyek hirdetéseit, megállító plakátjait szemügyre venni. Egyetlen krigli sör, egy csosza pálinka lehúzása alatt kiderül, hogy a csajok szomjasak. Különben miért édesgetnék őket olyasmivel, hogy csajoknak a belépőjegy éjfélig egy üveg pezsgőre váltható, hogy a csajok annyi szeszt ihatnak, amennyit akarnak. Ezernyi kérdést megkockáztathatunk. Miért pont a csajok, mit követtek el, mit akar tőlük a diszkó férfinépe, hogy kiszemeltettek egy szolid le-részedésre? Semmit, csak azt, hogy növeljék a forgalmat, hiszen ahova csajok járnak, oda falkában tódulnak a fiúk, s ha mindenki derekasán fogyaszt, akkor a diszkót a jövő héten is érdemes kinyitni. S ez nem vicc. Az alkohollal nem is lehet viccelni, mert visszaüt. Az alkohorról és az általa okozott súlyos társadalmi problémáról szóló lemezt ritkán veszik elő nálunk. Most a drog a divat, pedig talán meg kellene szívnálni az angolok aggodalmát, akik alkoholügyben megkongatták a vészharangot. Hétvégeken túlzott védelem következményeként egymillió ember kerül Angliában a kórházakba. Szombaton éjjel és vasárnap reggel tíz személyből négy alkohollal összefüggésben szenved balesetet. A szenvedélybetegségek londoni szakértője szerint az alkohol növekvő probléma a fiatalok, különösen a nők körében. A szakértő nemzeti stratégiát sürget, hogy ezt a drogfogyasztásnál messze komolyabb veszélyt le lehessen küzdeni. Angliában a férfiak egyharmada, a nők egyötöde fogyaszt szeszes italt a még normálisnak tekinthető mérce felett, miközben kétszáz emberből egynek van komoly drogproblémája. Az elmúlt tíz évben huszonöt százalékkal nőtt az ivással kapcsolatos el-halálások száma. A tizenhét és a huszonhét év közötti nők szeszfogyasztása az elmúlt tizenkét évben hetven százalékkal ugrott meg. „Minél gazdagabb az ország, annál többet ihatnak” - mondta a szakértő. Mi nem vagyunk gazdag ország, de úgy látszik, mindent elköve-tünk, hogy alkoholfogyasztásban s a belőle származó bajok növelésében utolérjük a vezető európai államokat. Ehhez vezető út, hogy a csajok a diszkóban szabadon ihatnak. Igaz, csak annyi, amennyi beléjük fér. Egészségükre?

SZIBÉRIÁBÓL SZERETETTEL

Athénbe repültem 1980 nyarán valamikor. A késő esti járaton nem tudni hogyan, egy sereg rövidnadrágos nyugatnémet gyerek is utazott. A szó, hogy „nyugatnémet” még nekem is furcsa most, hát még annak a mai fiatalnak, akinek magyarázni kellene a történelmi hátteret! De nem is ez a lényeg mondandóm szempontjából. A nebulók kergetőztek, kiabáltak a gép fedélzetén. Akkorá ramazurit csaptak, hogy egyesek talán attól féltek, lezuhanunk. Élénken emlékszem, a gyerkőcök a KGB-vel ijesztgették egymást, s ez akkoriban a gép magyar utasainak hajmeresztő vicc lehetett. Az athéni reptéren a görög hatóságok hosszasan tanulmányozták az útlevelemet. Akkoriban ilyen volt a világ. Legalább egy KGB-s, vagyis a hírhedt szovjet titkosrendőrség egy tagja talán a mi járatunkon is ott ült. De az is lehet, hogy kettő. A hidegháború kicsit érdes romantikájához hozzátartozott. Graham Greene, aki állítólag maga is kém volt, sokat tudna erről mesélni.

Az athéni, több mint két évtizedes élmény jutott eszembe a minap, amikor megfésülködtem. Hogy miért pont akkor? A köznapi műveletet egy nyeles fafésűvel hajtottam végre rutinszerűen, mint máskor. Soha nem gondoltam arra, hogy az eszközt közelebbről megnézzem. Ekkor valahogy mégis ráesett a tekintetem, s döbbenetesen fedeztem fel rajta az angol nyelvű feliratot: „From Sibiria with love”, vagyis „Szeretettel Szibériából”. Hogyan? Mi ez? Valami rossz tréfa? Angol hadifogoly megkésett üzenete a sztálini koncentrációs táborból megfagyás, esetleg kivégzés előtt? Vagy netán magyaré? Rögtön atyai nagybátyámra gondoltam, aki eltűnt az orosz fronton a második világháborúban, s bénító reménytelenség, hosszú keresés után nemrég jött a hivatalos közlés, ő is elesett a többiekkel együtt. Gondoltam aztán a köpcsényi (Kittsee) múzeumra is Ausztriában. Úgy rémlik, ott láttam a tárlókban Szibériát megjáró osztrák hadifoglyok fából faragott, nem egyszer művészi értéket hordozó tárgyait. Szeretettel Szibériából. Továbbá azon törtem a fejem, hogyan került a birtokomba az egyszerű fésű, amely angol nyelvű üdvözlést hoz a tömeges halál, a rabság, a kényszermunka, a dermesztő hideg jelképévé vált legtitokzatosabb, legfélelmetesebb helyről. A világ változását jelzi? Úgy, ahogyan a nyugati divatcégek cirillbetűs feliratokkal kérkedő menő ruhadarabjai? Szeretettel Szibériából... Mintha nagyapáink írták volna annak idején távoli, ismeretlen foglyótáborból erdőirtás, ólombányászat, vasúti sín fektetése utáni rövid pihenőben. Mintha Csehov Szahalinról írott nagyszerű könyvében olvasnánk. Mintha egyenesen csábítanának minket a világnak erre a meglehetősen huzatos vidékére. Remélhetőleg ezúttal nem „vendégmunkásnak”, hanem turistának. Ha megyünk, a nyeles fésűt mindenesetre magunkkal visszük. Vendégségbe nem illik kócosan érkezni.

HOGY A BANÁN?

Elárulom. Öt schilling kilója. Onnan tudom, hogy Sopronban járva átruccantam Kismartonba, s ott egyszer csak nekem jött egy kiló banán. Leszállított áron, műanyag zacskóba csomagolva, szalaggal átkötve. Azt mondta, pardon, ám nem akart kitérni az utamból, így megvettem. A gyümölcsön díszelgett néhány barna pötty, de hát mit akar az ember öt schillingért. Kisvártatva rá kellett ébrednem, hogy tévedtem. Nem, nem a vételben. A világ üzletét kötöttem öt schillingért. Tévedésem lényege az, hogy miközben én azt hittem, banánt vásároltam, valójában beszereztem az európaiság egy fontos ismervét, méghozzá potom pénzért. Az európaiságnak állítólag vannak bizonyos jegyei. Európai az, aki legalább két idegen nyelvet beszél, aki képes megkülönböztetni a kaliforniai bort a Loire völgyében termettől és így tovább. Ha mindez kissé fennköltnek, nagyképűnek tűnne, mondhatunk olyant is, hogy az európai nem

köp az utca kövezetére, nem szemetel, kerüli társaságban a trágár beszédet, nem bömbölteti a rádiót, nem kívánja azt, hogy dögöljön meg a szomszéd tehene stb. Ha meg mindez alantásnak hat, megkockáztathatjuk, hogy az európai nem akarja becsapni a saját fajtáját minden áron. Nem akarja eladni a rothadt banánt sem kilencvenkilenc, sem százhuszonnyolc, sem száz-negyvenhat forintért, sem a kisnyugdíjasnak, sem a római császárnak, sem a vak embernek, hanem az európai a rothadt banánt a szemétre hajítja, mert oda való. A banán öt schillingért nagyon gusztusos volt Kismartonban. A magyar zöldséges koromfekete romhalmaza itthon leszállítva is borsos áron gusztustalan. Igaz, kecs eget az összes fertőző betegség reményével. Felidézi a történelmi emlékezet legszebb képeit a bubópestisről, a koleráról, a görvélykórról, az ótvarról. Tudom, a magyar kereskedő legalább száz érvet tudna felhozni - legalábbis azt hiszi -, miért kell neki becsapni a vevőt az eladhatatlan, pocsek minőségű áruval. A baj az, hogy a száz érvből mind a száz elfogadhatatlan. Nem azért, mert Európába tartunk, annak ellenére. Különben a leszállított árú banán idehaza nincsen becsomagolva. Félig foszlott héjjal, megaszalódva, fekete hullafoltokkal a mérleg mellett várja, hogy elvigye valaki. Ha egyszer a tisztí orvos arra járna... A boltvezető ugyanis nem jár arra. Nincsen gusztusa.

BETEGVÁRÓ

A szembetegségnek van egy igen nagy hátránya. Nem a látás zavara, hanem az, hogy attól még nyugodtan lehet beszélni. Irigykedve pillantok át az orr-fül-gége osztályra a rendelő-intézetben. Ott csendben vannak a várakozó betegek. Legfeljebb harákolás hallatszik vagy cipőkopogás. Minálunk, a szemorvosi övezetben előadás zajlik. Tyúkszemét kivéve az összes szemére hibás, testes, idős férfi éppen a hazai milliomosokat leckézteti, akik „nem törődnek semmivel”. „A marhák, hogy ette meg volna őket” a nem tudom én mi. Alig pár éve azt a baromságot vették a fejükbe, hogy a háborús Jugoszláviában nyaralnak. „Ha én a csetnikeknek vagyok, agyonlőttem volna mindet.” Mi többiek, a hallgatóság dermedten lapítunk, mintha az orr-fül-gége osztályon lennénk. Az előadó levegőben hadonászó, súlyos kezét figyeljük. Minden pillanatban elsülhet, és akkor jaj annak a sok-sok milliomosnak, aki ma az SZTK-rendelők folyosóin tengeti az életét.

Ránézésre az idegenforgalom problémáit sajátosan megközelítő férfi valamelyik erőszak-szervezet, ha úgy tetszik, fegyveres testület tagja lehetett a múltban. Nem a háború előttről van szó természetesen, hanem arról a dicsőségesebb múltból, amelyben ő és fegyvertársai esetleg mőresre tanították a magyarságot. Mint látnivaló, nem nagy eredménnyel, hiszen valamilyen rendszerváltás mégis csak keresztülvergődött, és milliomosok ágyútűzben bontották ki a nap-ernyőt a jugoszláv tengerparton. A csetnikek pedig egymással szórakoztak, ahelyett, hogy... Az előadás, sajnos, elég későn, megszakadt. A „kedves beteget” szólította a nővér. Am biztosak lehetünk abban, hogy a lecke folytatódik. Másutt, más szereplőkkel, de lényegében ugyanarról van szó.

Mesélik nekem, hogy Mindszenty hercegprímás egykori kízója - aki különben névvel szerepel Kiszely Gábor AVH-történetében - nagy hahoták közepette remekbe szabott előadásokat tart a falusi kiskocsmában, mit csinált ő annak idején a fél téglával meg a bíborossal. Azt is hallom, hogy egyesek kétkedve fogadják ezeket a dolgokat, bár a téeszek szervezésekor a kétkedőket is ruhátlanul ültették a hidegvizes hordóba, vagy télikabátban a forró kályha mellé. Valaki kint még lövéseket is leadott, hogy az agitáció eredményesebb legyen. A magyarság zöme soha nem tudja meg, milyen érzés lehet védtelen, ártatlan embereket fizikailag kínozni, a megkínzottak „élvezete” ugyanis távolról sem lehet azonos a kízókéval. Abból, hogy

ütéseket kaptak, csak azt tudhatják, milyen ütést kapni. Azt nem, hogy milyen adni. A hiányt szerencsére kipótolja a kisebbség anekdotázó kedve. A rendszerváltás óta egyre felszabadultabban mesélheti meggyőződéses és mellesleg valamilyen szinten meg is fizetett galádságait. Az egykori verőlegény arról regél, milyen nagyszerű volt az ÁVH nagy családjába bekerülni. Mivel család, nyilván apa is volt, anya is. Ha másként nem, úgy, hogy apait, anyait beledtak az ütlegelésbe. Ezt követelte a párt, másfelől nekik állítólag nem fájt.

Egyesek úgy fogalmazznak, hogy eldurvult a világ. Ne fogjunk mindent a védekezni nem tudó világra. Mondjuk azt a saját portánk előtt söpörve, hogy az emberi primitívség lett újra a hangadó. Akik pár éve úgy gondolták, hogy félnivalójuk van, mert bűnöket követtek el, ma fennhangon, kocsmaasztalok körül kérkednek, hogyan gyötörték a hercegprímást. Ha rajtuk múlna, talán filmet is vetítenének róla a lelkes közönségnek némi belépti díjért. Mindig akadnak, akik halálmegvető bátorsággal névtelenül betelefonálnak, kit kellene elhallgattatni, likvidálni, kit nem akarnak látni, olvasni az újságban. Mint annak idején, hiszen volt benne gyakorlat. Jó volna, ha a mértéktartásra vonatkozó, egyébként indokolt felhívás rájuk is érvényes lenne. Akkor persze ki adná az ötletet a csetnikeknek magyar turisták lelövésére, és ki mondaná meg nekünk, kit és mit kell betiltani. Legközelebb mindenesetre a gégszetre megyek, ha a szemem megbetegszik. Legalábbis várakozni.

BOLDOGSÁG

Minimális az esély, hogy ezzel a címmel bármit elolvasson valaki manapság. Valahogy a boldogság, főként a másik emberé, irritáló. Ha arról írnék, hogy a szomszéd tehene megdőglött, a szomszéd pedig leesett a létra legmagasabb fokáról, de olyan szerencsésen, hogy nem történt baja, ezért a táppénzre semmi esélye, ehhez lehetne csettinteni. Ha meg a nyakát szegte, költségbe verte a családot, árván hagyta a papagájt, azért jó. Beteges? Persze hogy beteges. Miért, az talán egészséges, hogy Jókendvű Jónást sorozatban szerencse és csupa jó hír érte, aminek következtében munkahelyén a csillár körül röpködött örömeiben, s úgy kellett leszedni lepkehálóval? Na ugye, hogy nem egészséges. Csupa rosszkedvű, életunt, munkaundorban szenvedő és főképpen irigy kolléga között földöntúli boldogságban a csillár körül röpködni és közben azt hajtogatni, hogy üthettek, rugdalhattok, a jókedvemet el nem ronthatjátok - perverzió a javából. Kifejezett szemtelenség. Tudom, máris közutálatnak örvend Jókendvű Jónás. Valaki, aki különben nem szokott emlékezni semmire, hajánál fogva előráncigál az archaikus múltból egy bölcsességet: sírás lesz a böjtje. Mármint a túlzott vidámságnak. Jókendvű Jónás hallja is, meg nem is a figyelmeztetést. Különben is, ő most nem az archaikus múltban él, hanem a valóságos jelenben. Méghozzá a mosolytalan környezet csüggesztő erejét örömhírek segítségével leküzdve éppen a csillár körül köröz. Röpköd, repes a boldogságtól. Már rég leszedték volna, ám lepkeháló nincsen kéznél. Eddig még soha nem kellett. Megszokták, hogy tartósan örvendezni nem merészel senki. Ha valaha megpróbálta, hirtelen annyi rúgást kapott, hogy egy elefántnak elég lett volna. Nem kell ide lepkeháló, legfeljebb ólommal megfejelt cipő, hogy hatékonyabb legyen a rugdosás, amelyet nem is szükséges szó szerint venni. A kedvrontás íratlan közép-kelet-európai szabályzata szerint megteszi egy gúnyos kacaj, egy szisszenés, egy jól időzített ejnye-bejnye, s a kiszemelt áldozat elszédülve megkapaszkodik az asztal sarkában. Ebben a pillanatban kell megtaszítani az asztalt, s az áldozat kényes öltönyében elnyújtózik a piszkos padlón. Az elsősegélyt nem szabad elsietni, mert még idő előtt magához tér, és kioktat a helyes magatartásra. Ezt nem lehetne elviselni. Fontos tehát megjegyezni, persze csupa jóindulattal, hogy magas lóról lehet igazán nagyot esni. Lám, megint nem hallgatott az okosabbra. Most majd megtanulja. Ha nem, sebj, tovább lehet

rugdosni. Magas ló? De uram, hol vannak itt a lovak? Ez nem lovarda, csupán egy kis emberi állatkert, pontosabban madárház, ahol a madarak éppen repülni felejtének. Sikerül nekik? Sikerül nekik. Legfeljebb segítettünk. Boldogan!

DOBSZÓLÓ

A szaxofonos nemrég még a város közepén fújta, aztán elmenekült a vasúti aluljáróba, ahol csupán a vonatok zakatolása és a közeli buszpályaudvar zöreje zavarhatja. Nehezen hihető, de a szaxofonos a zene elöl menekült csendesebb helyre. Nem a párizsi Montmartre hangulatát idéző tangóharmonikás, nem az Illés-nótákkal nosztalgizáló dalénekes, de még csak nem is az egyetlen húron és hangon pendülő antizenész, vagyis a konkurencia zavarta művészi magábafeledkezését. Még a korzó kövezetét véresre tisztító söprögép sípolását is elbírta valahogy. Az emeleti üzlet ablakából szünet nélkül ömlő bakelitzene zakatolásával azonban nem tudott mit kezdeni. A zenegépek gombjait csavargató technokrata önkielégülés harsogó megnyilvánulásai felőrölték energiáját, így - az öngyilkossághoz fiatal lévén - fogta a hangszert és odébbállt. Ha egy dobszóló elkezdődik az üzlet nyitásakor, és a déli ebédszünetkor az ablakba kihelyezett hangszórók falusi búcsú hangulatát árasztva még mindig komiszkodnak, baj van. Az ember óhatatlanul arra gondol, hogy a gombcsavaró elaludt, vagy egy a nyugalomban mértéken felül megzavart járókelő végzett az istenadtával. Aztán a közeli presszó kissé talán már hallássérült pincére közli, semmi baj, a merénylő életben van. Ő éppen a minap kérte, hogy vegye le a hangerőt, mert a köztemető halottai ébrednek, az orr-fül-gége szakorvosok pedig nem győzik a halláskárosultak ellátását, mire a cégéres CD-császár rendkívüli eredetiséggel úgy reagált, hogy az ördögi szerkezetet felerősítette. Fantasztikus ötlet. Hiszen ha már mindenki megsüketült, s elmenekült a szaxofonos nyomában, nem lesz reklamáció, végképp át lehet venni a hatalmat. Az állítólag engedéllyel bíró, lelkében önelégült masiniszta zenei pályára készülhetett valamikor, ám kiderült, ahhoz tehetség is kell, amit nem lehet vásárolni elektronikai szaküzletekben. Fenenagy találékonysággal rájött viszont, hogy a zenegépek kínzásra, fizikai fájdalom okozására is alkalmasak, ha ötletesen használja azokat. Ötletességben nincsen hiány. Micsoda élvezet szemlélni, ahogy a szaxofonos a ricsajjal versenyre kelve próbálja kiegyenesíteni hangszerét. Hát még az, amikor hanyatt-homlok spurizik a helyszínről, mert nem bírja cérnával. Tennyson szerint a vidéki városokat az ördög találta ki. Nyilván az oda nem illő búcsúi lármával együtt. Magára vessen, aki nem hisz neki.

A CSOKOLÁDÉ

Milyen magasra bírja emelni a lábát egy kilencvenéves magyar nyugdíjas? Hát az attól függ, hogy életben van-e vagy sem. Ha csoda folytán sikerült elérnie ezt a hazai átlagéletkorra nézve megszégyenítő tibeti rekordot, akár meglepetést is okozhat. Mint az a bácsi például, akivel az üzletben véletlenül együtt hajoltunk le a csokoládékhoz. Miközben piros csomagolású csemegéket hajigált egy zacskóba, megszólított. „Ezt tessék vinni, kérem szépen. Egy szeletet belekever két deci forró tejbe, hozzáad egy kis cukrot, a legfinomabb csokoládéitalt kapja. Az unokáim, meg a dédunokáim igen szeretik. Hát ilyesmire költöm én a nyögdíjamat.” Így mondta, „nyögdíjamat.” „Csak ne szóljon a bácsi semmit, a kormány úgy megemelte a nyugdíjakat, hogy azóta minden milliomos kisnyugdíjas szeretne lenni” - évődtem vele. Vette a lapot. Békebeli történészeket emlegetett, akik előre megmondták ezt is, azt is, amazt is, majd

újra az unokák következtek. „Kéthetes, meg tizenhárom éves...” „Aranyosak lehetnek” - jegyezttem meg boldogan. „Nem ám az unokák, tisztelt uram. Én vagyok kilencven. Két hetes, az hetvenhét, plusz tizenhárom, az ugye pont kilencven.”

A meséből a fiait sem hagyta ki. Az egyik több százezer forint nyugdíjat kap külföldön, de újra munkát vállalt. Nem bír meglenni dolog nélkül. S ekkor következett az a híres lábemelés, amit nem biztos, hogy a hazai átlagéletkorra ugyancsak nyelvet öltő nyolcvanöt évesek utána tudnának csinálni. Két polccal feljebb, úgy a belga csokoládék magasságáig lendült egy fekete, hernyótalpas bakancs. „Látja, a fiaim levetett holmija. Nekem nem telne tizenötezer forintos bakancsra, meg ilyen kabátra”. Kissé kopottas, de még mindig elegáns télikabátjának a selymes bélését mutatta, miután lábát a korát meghazudtoló könnyedséggel leengedte. Lassan közönségünk is lett volna, ha nem túlságosan szűk a hely a gondolák között. Miután elköszöntünk, jött az ötlet, hogy megkísérlem magam is a lábemelést. Ha ő a megfizethetetlen belga csokoládékig rúgott, akkor én felérek a félméteres bonbonokig. Igen ám, de mi lesz, ha lerúgom a csillárt? Még a panaszkönyvbe sem írhatok be, hogy tornamutatvány, közép-kelet-európai rekordjavítási kísérlet közben akadályoztak. Inkább kipróbálom a csokoládéitalt. Hogy is mondta a bácsi? Piros csoki, két deci forró tej, meg egy kis cukor. Kilencvenig, szóval a lábemelgetésig még van egy kis időm.

A KICSIK

Mosdatják Dávidot. Valószínűleg szerte a világon, ha még elég kicsi ahhoz, hogy önállóan tisztálkodjon. Van azonban egy Dávid, akinek a toalettje mindenki számára érdekes. Michelangelo Dávid-szobrának a mosdatása Firenzében az idej, ötszázadik születésnap alkalmából több szempontból is figyelmet érdemel. Kis országoknak, mint Magyarország az európai csatlakozás évében jelképesen sokat mond. Ezt a műveletet nem lehet a szokásos reggeli rutinnal elvégezni. A mestermű diagnosztikai vizsgálatot, valamint a kutatási folyamatot, eredményeket rögzítő DVD-t és weboldalt magában foglaló desztillált vizes tisztítása 200 ezer euróba kerül. Firenze Barátai - így hívják a Velence megmentésének mintájára létrejött nonprofit társaságot - nem hagyják az Arno-parti város világhírű műkincseit tönkremenni. Egy olaszországi ingatlanokkal kereskedő amerikai grófnő ismert ügyfelei, mint Mel Gibson, Sting, Franco Zefirelli, Zubin Mehta és mások segítségével hozta létre azt az alapítványt, amely eddig több mint hárommillió dollárt adományozott a firenzei műkincsek karbantartására. A bibliai Dávid, akinek a példázata ihlette Michelangelót, a kicsikben rejlő lehetőségekről mesél. A kicsik erejét Magyarország több mint ezeréves államisága folyamán, történelmi veszteségei ellenére is fel tudta mutatni. Erre a tőkére most, az uniós csatlakozáskor hihetetlen szükség mutatkozik. Mint ahogy arra is, hogy a kicsiket bármilyen globális szövetségen belül felkarolni, támogatni szükséges. Nyugaton nemrég egy kis autógyártó cég szervezésében jelent meg könyv a Dávid-szindrómáról. A múltban egy ENSZ-főtítkárnak a kis nemzetek megszűnését helyezte kilátásba. Mások a nemzetállamok általános eltűnéséről álmodoznak, s azt mondják, mint legutóbb egy francia filozófus, hogy ő francia származású európai. Ha a nemzetek helyébe egy globalizált európai nemzetállam lép, akkor az egésznek nincsen sok értelme. Legalább annyi nagy szövetség, birodalom eltűnt már a süllyesztőben mint amennyi kis ország. Európán belül egyedül a sokszínűség megőrzésére célszerű törekedni. A kicsiket nem szabad alábecsülni. Különösképpen nem egy olyan közegben, ahol biztonságpolitikailag, gazdaságilag a legnagyobbak is meg-megrendülnek. Kicsik és nagyok egymásra vagyunk utalva. Michelangelo Dávidja a szolidaritásról üzen az ünnepi mosdatáskor.

MAROSVÁSÁRHELY

Azt mondtam egy embernek, hogy én is marosvásárhelyi vagyok. Dehát ez nem igaz. Én kérem szépen azért mondtam annak az embernek, mert aznap ő volt a kilencedik, aki nem is tudom, mit akart eladni azon a címen, hogy ő erdélyi és marosvásárhelyi. Figyeltem a hatást. Egyfelől azt a hatást, amit a közlésem tett a napbarnított illetőre. Kikerekítette a szemét, eltátotta a száját, s annyit mondott: tényleg? Másfelől azt figyeltem, marosvásárhelyivé változtam-e attól, hogy ez úgy kicsúszott a számon. Nem csigázom az érdeklődést, továbbá tisztelem annyira Sütő Andrást, aki szeme világát adta a marosvásárhelyiségért, ha úgy tetszik a pusztakamaráságért, hogy őszinte legyek: maradtam az, aki voltam - egy nem erdélyi, nem marosvásárhelyi, nem is pusztakamarási magyar, aki Erdélytől pár száz kilométerre naponta találkozik marosvásárhelyiekkel. Marosvásárhelyiekkel? Ha elhiszem ezeknek a jóembereknek, akkor sem lesz több a villanyszámla, s ha kételkedem bennük, akkor sem lesz kevesebb. Tehát elhiszem. Tehát kételkedem. Nem vásárolok, mert nincs szükségem messzelátóra, vadászpuskára, olcsó zoknira és egyebekre. Ülök a presszó teraszán a neves rockzenésszel. Éppen arról mesél, milyen élmény fellépni Erdélyben, amikor hirtelen mintegy varázsütésre felbukkan egy pirospozsgás, borostás férfi. Odajön az asztalhoz, hogy ő erdélyi, marosvásárhelyi, sok a gyerek, kevés a kenyér. Egy kis adomány jól jönne. Keresem az aprót, a markába nyomom. Megnézi és kevesli. Még kér. „Adjak neki?” A rockzenész felemelkedik, odébb tessékeli. Én pedig azon gondolkodom, miért pont Erdély, s ott miért Marosvásárhely. Azon töröm a fejem, miért tartoznak ők a mi életünkhöz, miért tartozunk mi az ő életükhöz, honnan szerzik a sefteléshez a portékát, a bátorságot, a kitartást. Aztán felidézem a csizmás, lajbis, pörgekalapos utcai népzenező alakját a Hargitáról. Ő is erdélyi, vagy ha úgy tetszik ő erdélyi. Otthon a család, a gyerek. Hívták Svájcba muzsikálni, de nem megy. Nem érti, miért kellene neki, az erdélyinek Svájcba mennie. Nincs az a pénz, hogy elinduljon. Ezek szerint mégsem mindenki megvehető? Jönnek az erdélyiek Marosvásárhelyről. Nagyok, kicsik, még kisebbek. Úgy hallották, az Erdély szó jól cseng Magyarországon, Marosvásárhely még jobban. A magyar forintról is hallhattak valamit, amit ma nehezebben adunk ki, mint tegnap, holnap még nehezebben, mint ma. Mellesleg nincs az a messzelátó, amin kivehető a holnapután.

ROKONAINK

Mi aztán nem hagyjuk magunkat megosztani. Elítéljük és helyeseljük a háborút. Elítéljük, mert Fénelonnal valljuk, hogy a háború az a rossz, amely megbecsteleníti az emberi fajt. Helyeseljük ugyanakkor, mert Illyéssel mondjuk, hogy „növeli, ki elfödi a bajt”. Különböző alapvetően pacifisták vagyunk. Ám nem hagyunk éket verni közénk sem erről, sem arról az oldalról. Parányi zavart persze okoz, hogy a török, a Habsburg, a szovjet szeretete-utálata után most az évtizedekig nem kedvelt Amerikát simogatjuk. De ez sem lehet gond. Szeretjük Amerikát, amellyel nem értünk egyet, egyetértünk vele, de nem kedveljük annyira. Az igazi probléma, hogy mit kezdünk a külföldre szakadt rokonokkal, akik a mindenkori világpolitikai konstelláció szerint kerültek ebbe vagy abba a táborba, lettek rokonból ellenség vagy jóbarát. Minden nagyhatalmi törekvéstől távol rokonaink a történelem folyamán jobb élet, nagyobb szabadság és még ki tudja, minek a reményében sokszor útra keltek. Kitántorogtak. Volt, amikor a haza ezt egykedvűen, türelemmel, volt, amikor irigységgel és utálattal vette tudomásul. Bosszúból elítélte rokonunkat. Ráfogta, hogy disszidens, aki hűtlenül, illegálisan és így tovább, szökött, hazát árult, cserben hagyta a népi demokráciát. Így lettek a rokonaink máról holnapra ellenségeink Amerikában, Németországban, Kanadában, egyszerűen az úgynevezett

szabad világban. Változatlanul szerettük őket, de ezt valakik úton-útfélen tiltották, akadályozták. Az útlevélkérelem megtagadásával a tudomásunkra hozták, hogy a rokonunk bűnös, sőt mi is azok vagyunk a rokonaink lévén, és ezért bűnhődnünk kell. „Kérelmét elutasítjuk. Indok: rokona jogellenesen tartózkodik külföldön.” Már éppen kezdtünk volna beletörődni, hogy a bunkóságban tobzódó hatalom szeretett rokonainkat ellenségnek címkézte, amikor jött a fordulat, és a rokonok újra rokonok lehettek. Megint szerethettük, sőt kedvünkre látogathattuk őket, ahogy ez jó rokonokhoz illik. Aztán következett ez a mostani háború, amit senki nem akart, s a külföldön élő sógorainknak, unokabátyáinknak, hűgáinknak megint jó esélyük lett arra, hogy státust változtatnak, rokonból ellenségek, ellenségekből rokonok lesznek. A nyolcak háborút támogató aláírása után kétségbeesetten telefonáltak az akadékoskodó Németországból a rokonok: „Mi az, csak nem akartok bennünket megtámadni?” A rokonok már csak ilyenek. Mihelyt ledobnak egy bombát, rögtön megijednek. Pontosan olyanok, mint mi vagyunk. Ezért szeretjük őket, bárhol tengődnek is a nagyvilágban, bárhogy viszonyulnak a háborúhoz. Elítéljük és elviseljük ezt a háborút is. Azért sem hagyjuk magunkat megosztani. Javíthatatlanok lévén csupán a rokonainkért aggódunk.

FAGYASZTÓI TÁRSADALOM

„Azért ez még nem az igazi fagyasztói társadalom” - állít meg ismerősöm az utcán, mintha tudná, hogy éppen üzletből jövök. Üzletből, ahol nyomaiban már-már olyasmit véltem felfedezni, amiért mindig is irigyeltük a Nyugatot. Legutóbb felfedeztem például a fagyasztói kisasszonyokat. A fagyasztói kisasszonyok a fagyasztói társadalom termékei, akik a mai Magyarországon a kommunikációról leszokott, néma, mélyhűtött világot vetítik előre, noha eredeti küldetésük szerint valamiféle kapcsolatot kellene teremteniük kereskedelem és vevő, ember és áru között. Azokról a futószalagon gyártott, puccos hölgyekről beszélek, akik főleg a nagy üzletekben rögtönzött megállítópultok mögött pipiskednek. Babszemnyi kenyérkéket megkennek bolhányi pempővel, amiről azt állítják, hogy a legújabb mongol sajtféleség mélyen leszállított áron, katángkóró leveléből kivont lélegzetelállító desszert, szerelmi látomásokat előidéző pszichedelikus lekvár akcióban és csak aznap. A felfedezést nem vertem nagydobra. Figyelőállásba helyezkedtem egy kávéörleményből és bokszoszkatulyákból rakott piramis mögött, hogy nyugodtan szemlélhessem a mondén kereskedővilág szoláriumából, szemöldök-szalomból és körömtúdióból frissen szalajtott, túsarkon közlekedő legszebb hírnökeinek a mozgását. Mijét? Mozgásról szó sem volt. A fagyasztói kisasszonyok, a „hírnök” szemük rebbenése nélkül, jégcsappá merevedve álltak a kínáló pult mögött. Előttük a bálnaszírral megkent kóstoló időszámítás előtti példányai. Láthattam, amint néhány igen bátor, feketeöves vásárló vagy két méterre megközelítette a standot, majd dideregve odébbállt és őszintén örült, hogy ennyivel megúsza. A fagyasztói kisasszonyok, akiket reklámcélből kínálni küldtek, nem akartak kínálni. Kihegyezett műszempillájukat tüzelőállásba helyezve egyetlen pontra meredtek, és az idő múlását várva őrizték talán vérükkel is megpecsételt szótlansági fogadalmukat. Kiválasztásuk e szent célra csak úgy történhetett, hogy mosolyogva léptek a kiválasztó bizottság elé, amely nyomban hazaküldte őket. Aki mosolyog, köszön és úgy gondolja, hogy az egész hajcihőnek a kedves kínálás, a vásárló negédes bevetése a célja nagyobb volumenű árumennyiség sikeres forgalmazása érdekében, annak fogalma sincs, hogy a hibbant vevő legszebb álmaiban mindig is a hűvös Északi Sarkra szeretett volna eljutni. Az Északi Sarkra, ahol jégtömbbé fagyott kisasszonyok kergetik az emberiséget a kereskedelmi egységekben. Az árunak a legszebb reklám pedig az, ha a vevőt nem tartóztatták le a helyszínen. Talán az is bekövetkezik egyszer. Ha a fagyasztói társadalom magasabb osztályba lép.

SZEGÉNY, LEGSZEGÉNYEBB

Hittem is, meg nem is, amikor azt olvastam régen Garai Gábor egyik versében, hogy esténként szájához emelve a kanalat, eszébe jutnak Afrika éhezői. Garaira emlékeztem, amikor az este könnyekkel síró ötvenes férfi állított meg az utcán, adjak neki pár forintot, mert már két napja nem evett. Adtam valamennyit, és aznap nem vacsoráztam. Nem kívántam az ételt. A férfit gondoltam és a költőre, Garaira, aki a szocializmusban, kivált országgyűlési képviselőként nemigen írhatott a magyar éhezőkről. Elérhetőbbnek tünnek számára a távoli afrikaiak, akik ha baráti országbeliek voltak, szolidaritási bélyeg útján jutottak kenyér helyett esetleg dobtáras szovjet géppisztolyhoz. Magyarországon hivatalosan nem volt szegénység, ahogy prostitúció sem. A Szetát, a Szegényeket Támogató Alapot viszont hivatalból üldözték. Győri emlékezhettek a Szikora János rendezte Bambini di Prágára, amelynek hat! díszlettervezője, köztük ifjú Rajk László a gázsit a Szeta javára ajánlotta fel. Irtózatot politikai botrány lett belőle.

Akkor az említett ötvenes férfi talán huszonöt ha lehetett. Feltételezhetően volt munkája, legfeljebb a szomszéd feljelentette közveszélyes munkakerülésért, mint az egykori melóst, aki a gyárban aznap délutános lévén délelőtt elindult sétálni. Baja nem esett, de a szomszédnak sem, aki megrágalmazta őt, és megdolgoztatta a rendőrséget. Az éberség akkoriban nagyon megbecsült erény volt. Mára az éberségünk, legalábbis az enyém eltompult. Persze, hogy megfordult az én fejemben is, az illető talán nem kenyérre költi a szerény adományt, hanem italra. Miután azonban elvi kérdésnek tekintem, hogy adok, ha kérnek és van, el is vettem a gondolatot. Adok az utcai zenészeknek, a koldusnak, óvatosabb vagyok az igazolvánnyal, táblával szaladgálókka, a nagy dumásokkal, meg azokkal, akik nem érik be azzal, amit kapnak, hanem még kérnek. Talán az is ott lappang tudat alatt, hogy ma neked, holnap nekem. Más is kerülhet hasonló helyzetbe, s akkor majd rólam is azt hiszik, hogy italra pocskolom az alamizsnát, netán házra, külföldi utazásra, gyémántokra gyűjtök. Mindenki „tud” legalább egy kéregetőt, koldust, aki mesésen meggazdagodott az utcasarkon összeszedett fillérekből, fényesen kiházásította a lányát és palotája van Kecskeméten. Ha így van, kérjünk tőle. Hátha tud adni. Ne feledjük, nem a sokból, hanem a kevésből művészet jótékonykodni. Miközben Kafka után szabadon sajnos sokasodnak az éhezőművészek az utcán, szerencsére egyre több „adakozó művészt” látni. Köztük sok a kétszeres, kiváló művész. Kétszeres, mert csoda, hogy a semmiből még él, és a semmit még meg is osztja egy nála rászorultabbal. Ezt tessék utána csinálni!

HAJMERESZTŐ

Mint hallom, a hölgy most hosszú ideig nem megy fodrászhoz. Az olló és a fésű szorgos mestere nemhogy rosszul végezte volna a dolgát, hanem túlságosan is jól. Miközben egyre hevesebben szidalmazta az egyik politikust, az ollója is mind ütemesebben csattogott. Egészen addig, amíg a vendég fel nem sikoltott ijedtében, mert már alig maradt haja. További részleteket nem ismerek, viszont nagyon jól el tudok képzelni. Nem az a dolog lényege, hogy volt-e fizetés, fenyegetés, bocsánatkérés, esetleg per a végén. Mégcsak nem is az, melyik politikusnak köszönheti a vendég hajkoronája kelleténél nagyobb mérvű megcsonkítását. A tanulság legfeljebb az lehet, mennyi mindennek vagyunk kitéve, miközben váltakozó sikerrel építgetjük a piacgazdaságot. Eladdig a fodrászat pihenőhelynek, nyugalmas szigetnek, információs cserepiacnak tűnt, ahol mester és vendég abszolút önkéntes, véletlenszerű találkozásának eredményeképpen megszületett a szépség, a kellemesség. Legalább egy színházi este, egy farsangi bál, egy ígéretes randevú, egy illúzió erejéig. Mostantól viszont, hogy a magáról meg-

feledkező figaró úgymond átment civilbe, választópolgári problémáját bevitte a munkahelyre, ott nyakonöntötte, hajonnyírta vele az első vendéget, minden egy kicsit más lesz. A derűs szolgáltatót egy kis megértésért, egy parányi szolgáltatásért felkeresni ezentúl cseppet sem kockázatmentes. Mostanáig legfeljebb a várakozás próbáját, vagy a váratlan áremelés drámai bejelentését kellett megtapasztalni, kiállni, túlélni. Miután a politika beleült a borbélyszékbe, beférközött a búra, a fésű alá, az olló szárai közé, a sampon molekuláinak a mélyére, a művésznek megismert fodrász privát szférájába, már semmiben sem lehetünk biztosak. Tudom, az olvasó most arra gondol, hogy már megint a kopaszok járnak jól. Kézenfekvő gondolat. Azzal együtt, hogy ők már előre megsejthettek valamit. Mégpedig akkor, amikor elveszítették a hajukat. A dolog gyanús, felettébb gyanús. A veszélyt egyébként el lehetne kerülni, ha hajvágás, festés, melírozás, afronyírás, intimborotválás és egyébek előtt az óvatos vendég egy jó biztosítást köt. Hogy mi a hatásos a politikusokat szidalmazó biztosítók ellen, azt most hirtelen nem tudjuk. Az aggodalom mindenesetre indokolt.

OKMÁNYBÉLYEG

Mi különbség van a hamisított okmánybélyeg és a valódi között? Napok óta tudjuk, abszolút semmi. Mindegyik kétezer forintba kerül. Ha valakinek olyan szerencséje volt, hogy a hamisítás világgá kürtölésének másnapján a postán akadt dolga, az elmaradhatatlan sorbanállás közben érdekes párbeszédet hallhatott. „Kérek egy kétezer forintos okmánybélyeget” - szöjt be a vevő az ablakon. A kisasszony nem merte mondani, hogy „ne vicceljen velem”, de gyanakodva nézett az illetőre. Szíve szerint talán igazolásra szólította volna fel, s persze az adatait feljegyezi, hátha megfogta az egyik hamisítót. A vevő azonban nem hagyta szóhoz jutni. A kéréshez rögtön hozzáfűzte, „ugye nem hamisított?” Milyen buta kérdés. Felesleges ilyesmivel zaklatni valakit. Egyrészt honnan az ördögöl tudná egy ártatlan alkalmazott, másrészt a bevezetőben elárultuk a nagy titkot, abszolút semmi különbség nincs a hamisított és a valódi között. Mindegyik kétezer forintba kerül. A kisasszony még azt is megjegyezhetné volna, hogy egy hamis bélyeg, amiből egymilliárd forint értékben hoztak forgalomba az egész országban, már-már tökéletesnek, valódinak minősíthető. Kiváltképpen, hogy a szakértők is ilyen értelemben nyilatkoztak. Szerény véleményem szerint a hamisítók ugyanerre az álláspontra jutottak, amikor azon töprengtek, legyenek-e rendes, minimálbéres, a kutyát minden reggel ugyanabban az időben sétáltató, a rendőrnek előre köszönő állampolgárok, vagy inkább rajzoljanak és nyomjanak pár bélyeget, s ezért legfeljebb a fejükhöz vágják, hogy gazemberek. Na és? Néhány millióért ennyit ki lehet bírni, hát még százmillióért. A sok-sok hivatalos és valódi mellett pár darab nem valódi elmegy. Minden megyében egy kevés. Összejön a milliárd. Éghet a képén a bőr annak, aki ennyit irigyel egy szegény szélhámostól, aki mellesleg az államot is tehermentesíti észrevétlenül. Egy jó ideig ugyanis nem tűnhetett fel senkinek, miért zavartalan az okmánybélyeg-ellátás ott, ahol állandóan késnek a vonatok, olcsó hitelhez szinte lehetetlen hozzájutni, s most még a gazdáknak is aggódniuk kell, hogy megtarthatják-e a szarvasmarhát, vagy jobb, ha átallnak a krokodiltenyésztésre. Egyébként a hamisítás generális ellenszerét már kitalálták. Egy az egészség megőrzését célzó, zsíroldó, fogyasztó terméken láttam a feliratot: „Vigyázat, hamisítják!” Ha majd az okmánybélyegen is ez a figyelmeztetés áll, megnézhetik magukat a bűnözők, felkopik az álluk. Mehetnek minimálbéres kutyasétáltatónak, aki előre köszön a rendőrnek.

HÓPEHELY

Elhunyt személyiségek fényképpel illusztrált rövid életrajzait olvasgatom a külföldi magazinban. Az egyik képről kritikus, a modern irodalom elkötelezett híve néz rám, a másiktól a büntetőjogot megreformáló jogász, a harmadiktól a Szilikon-völgy ambiciózus mérnöke, a negyediken egykori baseballjátékos lendül dobásra, az ötödiken country-zenész csap a húrokba. A hatodik képen meg, nicsak, milyen furcsa ábrázatú alak. Mintha majom lenne az illető. És legnagyobb csodálkozásomra az, majom. Olvasom, hogy kb. negyvenéves korában Barcelonában euthanázia alkalmazása következtében meghalt a bőrökben szenvedő Hópehely, a világ eddig ismert egyetlen fehér gorillája. Öt gyermeke, hét unokája maradt, egyik sem örökölte az albino gént. Elszomorító tragédia, de mit keres a személyi hírek között? Na ez a kérdés az, amit ma nem lehet feltenni, ha az ember jót akar. Aki a virágot szereti, lehet ugyan rózsatulvaj is, de nagy általánosságban kenyérre kenhető jó ember. Aki az állatot szereti, szájon csókolja a macskát, elszegődhet verőlegénynek, eshet a szodomia bűnébe, de nagy általánosságban rossz nem lehet. Csodálkozásnak tehát semmi helye. Hópehely, az albino gorilla kiérdemelte, hogy tudósok, művészek társaságában intsen búcsút ennek az árnyékvilágnak. Miért kellene ezt a harmadik évezredben magyarázni, amikor kutyakozmetikák, állatóvodák, állattemetők vannak, a két, négy, akár százlábú kedvenceket jobb helyeken fizetett gyászjelentésben siratják el. A tücskök biztos nem csodálkoznának, ha a Tücsökhíradó gyászrovatában a legkiválóbb tücskök között feltűnne La Fontaine, a nagy mesélő vagy egy frakkos hegedűművész. Tett La Fontaine a tücsköknek annyi szolgálatot, hogy egy utolsó, kegyeletteljes ciripelést megérdemeljen tőlük. A frakkos hegedűművész pedig már csak a hasonlóság miatt is szerepelhet a Tücsökhíradóban. Arról nem beszélve, hogy visszaadja a tücskök magas színvonalú művészi munkájába vetett hitet, amit a hangyák felhasználásával holmi mesemondók alaposan megtépáztak. Egy Sorokin nevű színpadi szerző Káposztaleves lefagyasztva című jövőszatírájában arról ír, hogy 2040-ben az „Egyesült Eurázsia” majdan a környezetvédelem, az állatvédelem és a vegetariánizmus zöld diktatúrája alatt senyved. De mi köze ehhez Hópehelynek, az albino gorillának, aki drámát életében nem olvasott? Talán ezért tudta elviselni az embereket?

A NAGY JAJGATÁS

Az én sérelmem nagyobb mint... a tiéd nagyobb mint... az övé nagyobb mint... a miénk nagyobb mint... a tiétek nagyobb mint... az övék nagyobb mint mindenkié. Nagy, nagyobb, legnagyobb... De mekkora? Különös emberrel találkoztam egy hétvégén a szombathelyi piacon. Régiségeket árult, köcsögkalapot viselt, és olyasmit kiabált, hogy megsemmisíti a magyar államot, mivel hogy a bolsevizmust már megsemmisítette. Ő az egyetlen élő szent, aki táncolt az Úristennel. Ha meghal, nem lesz élő szent a földön. Nem kérdeztem Szent Varczát, más néven Algebra Lacit, mekkora a sérelme. Pontosan lemérhettem, amikor kézbe vettem A nagy jajgatás című 532 oldalas vádirateposzát, amely ajándék a sokat szenvedett magyar népnek. Képzeljünk el egy irtózatosan nagy sérelmet 532 oldalon magyarul. Hogy a nagyvilág is értesüljön róla, a legkülönbélebb használati tárgyakat kínáló standján ott sorakoztak a kötetek angolra és oroszra lefordítva. A földkerekség legjelentősebb matematikusa úgy indult el a pályán, mint a legtöbb halandó. Csakhogy a vonat egyszer kisiklott. Vácon államosították a családi házat, elvették az üzletet, a vendéglőt, majd a már főiskolai docens, de még nem szent Varcza Laci tudományos értekezését megcsonkították, megjelenés előtt kiszolgáltatták az opponensnek, aki ettől helyzeti előnybe került. Röviden és hosszan, érthe-

tően és érthetetlenül, bonyolultan és nagyon is egyszerűen ennyi a sérelem. Folytatás is volt természetesen, mert a sérelem már csak olyan, hogy hízásra hajlamos. Hizláló közeg ez a miénk. Varecza Laci azóta két könyvének az ősbemutatóját is megtartotta a szombathelyi képtárban. Ha valaki kíváncsi volt az egyetlen élő szentre, A nagy jajgatás írójára, aki párviadalt vívott Leninnel, s a többi között levelet intézett a pápához, a Nobel-díj bizottsághoz, a hágai bírósághoz, valamint polémiát folytatott oktatási miniszterekkel, saját sérelmét feledve megjelent szerényen. Megérte, hiszen láthatta azt az egyetlent, aki táncolt az Úristennel.

A JÓSNŐ

A helyhatósági választások előtt pár nappal egyedüli vendég voltam az eszpresszóban. Kávét mellett a hozzáférhető lapokat böngésztem. Egyszer csak nyílt az ajtó, elegáns, fekete-fehérbe öltözött, alaposan felékszerezett hölgy lépett a helyiségbe. Leült egy asztalhoz, kávét kért ő is. Olvastam, pontosabban olvastam volna tovább, de zavart, hogy a hölgy többször átpillantott hozzám. Valamiért nyugtalannak látszott. Ki is derült, miért. Odaintette a felszolgálót, kezébe nyomott egy újságot és felém mutatott. „Önnek küldik” - állt meg mellettem a kisasszony, s átnyújtotta egy távoli megye napilapját. A lapszélen tintával írott számokat fedeztem fel. „Lottószámok?” - néztem kérdőleg a „feladóra”. Hirtelen jött a nyelvem hegyére.

„Nem. Az én telefonszámom. Rólam szól az első oldalon a cikk” - volt a válasz. Aha, erről van szó. Nyitottam az újságot. Rögtön a fej alatt fotó, rajta a mosolygó miniszterelnök, a közelében jól felismerhetően a hölgy, a presszó frissen érkezett vendége. „Gratulálok, ez igen” - csettintettem. Ő pedig biztatott, olvassam el a cikket. Szót fogadtam. Róla írták, a jósnőről, aki megmondta, hogy az előző kormány ezért, meg ezért nem kapta meg a bizalmat. Jós, aki politizál... Köszönöm, nem kérem. Akkor már inkább egy politikus varázsgömbbel. Felkeltem a helyemről, hogy visszaadjam az újságot. „Na és a jóslat?” - nézett rám kérdőleg. „Köszönöm, nem, nekem drága lenne” - szabadkoztam. „De az élete is drága, uram. Látom, magának szüksége lenne rá.” - győzködött. „Maga mindent lát?” - bukott ki belőlem. „Mindent. Ránézek egy emberre és máris nyitott könyv előttem” - mondta magabiztosan. „Aztán kávézni jött olyan messziről hozzánk?” - mutattam az újságra. „Nem, az egyik polgármesterjelölt telefonált, hogy jöjjenek” - felelt. „Melyik?” - kíváncsiskodtam. „Azt nem mondhatom meg” - volt a válasz.

Megkésve bár, de megnyugtathatom az egykori polgármesterjelölteket, a jósnő nem árult el nevet. Vagyis nem tudom, kinek ajánlotta a siker érdekében, hogy teliholdkor vegye fajdkakas vérét, igyon belőle három kortyot, majd kelet felé fordulva mormolja áhítattal annak a pártnak a nevét, amellyel semmiképpen nem lépne koalícióra. Azt sem tudom, kinek tanácsolta, hogy ellenfele háza küszöbén fektessen keresztbe két szál zabszalmát, s koncentráljon erősen a megvalósítandó önkormányzati programra. Fogalmam sincs, mit jövendölt és kinek. A titok maradjon örökre titok. A többi majd úgyis kiderül.

ARNIE ÉS JESSE

Két választópolgár beszélget. Politizálnak. Magyarul csepülik a politikusokat. Az egyetlen adomány, ami ingyenes a demokráciában, noha semmire sem jó. Mindegy, ők remekül mulatnak. Az egyik Mikszáth Kálmánnal példalózik, hogy milyen nagyszerűen szórakozna, ha ma is ott ülne a parlamenti sajtópáholyban. Bizton megtalálná a „habarékiakat”, a „mameluk-

jait”, „fenegyerekeit”, a „Rónay Jánosokat”, a „Beöthy Ákosokat”. Régi karcolataiban elég volna olykor csupán a neveket behelyettesíteni. A másik választópolgár mosolyogva helyesel, s kozmopolitizmusától indítva arról beszél, milyen tanácsokkal látja el manapság egyik politikus a másikat. A példa távoli. Midőn Arnold Schwarzenegger kaliforniai kormányzóságának híre megrázta a földkerekséget, s Pesthidegkúton rettenetesen aggódtak, mi lesz, ha Kalifornia a Terminátor kezére kerül, a Time magazinban Jesse Ventura, egykori pankrátor, Minnesota kormányzója baráti tanácsokkal látta el Arnoldot. Először is a Hollywoodnak búcsút intő politikus felejtse el az ügynököket, a stúdiófőnököket, mivel valódi vadállatokkal találja magát szemben. Teljesen mindegy hogy republikánus, vagy demokratikus - vélekedett Jesse, az emberek nem szeretik a politikusokat, s ez érthető, miután a legtöbb cyborgként cselekszik, s robot módjára adja tovább a pártfőhadiszállásokról érkező sarokpontokat. „Légy önmagad, légy Arnold. Légy olyan fickó, aki leül a csapatával, és elszív velük egy szivart. Ne bánkódj, ha minden feltett kérdésre nem tudod a választ. Egészen forradalmi valami, ha egy politikus nem eteti az embereket előre konzervált feleletekkel.” A nyereség érdekében győzze meg a polgárokat, hogy keményen dolgozik, és határozott döntéseket hoz. A döntések a saját döntései legyenek. Jól teszi, ha távol tartja magát speciális érdekcsoportoktól, lobbyktól és a piszkos pénzüktől. Humorérzék, munkamorál, az átlagember iránti figyelem a kívánatos. Gondolja át, mit akar mondani, és szívből beszéljen. A szövegekönyv színészeknek való. Az öreg republikánusok nagy része megkönyöríti Arnoldot. Tudatni kell velük, hogy a kormányzás problémák megoldására való, s nem arra, hogy a hízelgők megtarthassák hatalmukat. Végül Minnesota kormányzója óvta a Terminátort a médiától, mert a sajtó brutális. A két társalgó választópolgár komolyan elgondolkodott azon, hogy politikusi pályára kellene lépni, és elindulni a következő választáson. Természetesen Kaliforniában.

ÜVEGKORMÁNY

Ami engem illet, a máltai lovagrend intelmét megszívlevél nem gondolok semmi rosszra. Mi van azon csodálkozónivaló, hogy a koalíciós üvegkormány minden egyes tagja, tehát a honvédelmi üvegtárca most reflektorfényben csillogó-villogó vezetője is üvegből van? Ennélfogva senki előtt nem titok, hogy százmilliós üvegállományhoz az üveghegyen túl a rávalót a szűkebb család adta össze. Elismerhetjük persze, hogy a magyar kereseti viszonyok között nem minden család képes összedobni százmilliót. Ám éppen ez a nem elhanyagolható apróság hívja fel a figyelmet, hogy versenytársadalomban élünk, ahol nem mindenki tudja átugrani azt a bizonyos léceket. A nagy hazai átlag kissé szégyenkezve, kényelmetlenül átsétál alatta, s így nyilvánvalóan nem is lesz soha szóbeszéd tárgya. Magyarul talán az adóhivatalon kívül senkit sem érdekel, milyen anyagból van a zsebe, ha egyáltalán van. Azt azért elmondhatjuk, hogy időnként jól házasodnak az üvegminiszterek. Hát aztán? Csak könnyebb összegyűjteni a töltöttkáposztára valót a családon belül, mint azt mondani feleségnek, apósznak, na mindenki perkálja le a húszmillióját, mert az érzékeny közvélemény számára is látható módon üvegforintokból üvegpalotát építünk. Az ilyesmi régen sem ment baj nélkül. Jó négyszáz esztendővel ezelőtt írta Cervantes „Az üvegdiák” történetét, aki Salamancában megbabonázott egy szemrevaló hölgyet. A diák nem viszonzta a hölgy szerelmét, ezért az cselhez folyamodott. A mór szolgálóval toledói birsalmavelőbe kevert varázsszert adatott be neki. A fiú nem gyulladt szerelemre az ötletgazda hölgy iránt, de a szer hatására azt képzelte, hogy üvegből van, s ha valaki megérinti, összetörik. Majdnem annyi lett a baja mint egy üvegzsébü-üvegkező magyar kormánynak napjainkban. Végül Szent Jeromos rendjének egyik barátja könyörületességből meggyógyította. Meggyógyította? De hiszen a koalíciós kormány

miniszterei hál' Istennek nem betegek. Csak némelyik önmaga számára is érthetetlen módon meggazdagodott, százmilliós üvegpalatát épít. Ráadásul drága üvegöltönyt készített elvarázsolt üvegzsebbel, amelyen át úgy látszik, minden a legnagyobb rendben, de mifelénk az emberek állandóan a másik pénzét sokallják-számolgatják. Azért, mert nekik nincs? A külügy-miniszter kijelentette, hogy a politikus nem lehet gazdag, mert a politikusi pálya nem olyan jól fizető. Ide nekünk a zsebkendő, rögtön sírva fakadunk. Persze lehetőleg üvegzsebkendőt. Így látható, hogy valódi üveggöngyöket sírunk.

KÁMPICSOR

Ilyen szó nincs, tehát ideje volt megalkotni. Hogy nem szép? Nem is. Ha hangzásra a „bútorraktár” a legijesztőbb, akkor a kámpicsor a legcsúnyább. De az sem szép, ha a derék tanembert elkámpicsorodni látom lényegében semmiségért. Naponta kél útra rozzant autójával faluról a kisvárosba, ahol a járművet lerakva vonatra száll és irány a nagyváros. A nap végeztével ugyanígy vissza. Nagyváros, vonat, kisváros, autó, falu. A kettő között leadott órák, könyvekkel kitömött táska cipelése. Szerencsésebb napokon még a hóna alatt is irodalmat szorongat. A globalizáció kritikáját, Fülep Lajos és Paul Cezanne pályájának érintkezési pontjait, burzsoá filozófiát minden mennyiségben és szépírókat. Egy gimnazista azt hitte, hogy Sopron és Kapuvár között mozgó könyvtár létesült, keresetlen egyszerűséggel kölcsönözni akart. A derék tanárnak nem ezért árnyékolta be az arcát a kámpicsor, hanem azért, mert a nagyvárosban egy fényes autó volánja mögül gúnyosan rávigyorgott a köszönés erejéig ismerős gazdagság. A dilemma a következő: mire vitte ő, mire vittem én? Egy megállapítás a legfrissebb kutatásból: az általános iskolát végzett fiatalok annyit keresnek, mint a diplomás fiatalok. Ha innen nézem, nem is olyan rossz. Fordítsuk csak meg. A diplomások annyit keresnek, mint az iskolázatlanok. Az ország még itt tart. Igaz, Európába igyekeznek. Milyen Európába? Milyen ország?

EZT HALLGASD MEG!

Az semmi, a pasas megragadta az anyósa nyakát, jobbról-balról megcsókolta, aztán kiment a konyhába a baltát élesíteni, mert hogy az anyósa fát vágni küldte még tegnap délután. Ez persze nem minden. A pasasnak jobb ötlete támadt. Úgyse találád ki, de én elárulom, mert a legjobb haverom vagy. Mivel az anyósa mostanában úgyis arról panaszkodott, hogy elment az életkedve, arra gondolt, hogy összeköti a kellemest a hasznossal. Érted? Nem érted? Na, megmagyarázom. Anyóst vagy tűzifát aprítani egyremegy - gondolta a pasas. De tévedsz, ha azt hiszed, hogy az történt, ami ilyenkor történni szokott. A pasi egyszerűen nem találta a köszörűkövet, amit persze az anyósa dugott el, mintha csak megérezte volna, hogy a vő egyszer megharagszik. Nyilván, most te azt gondold, hogy szegény vő mérgében elsírta magát, aztán az anyós vállán vigasztalódott. Mind ilyenek vagytok ti, fantáziátlanok. Hát nem, nem az történt, kiskomám. A pasi visszament a konyhába... Miért, miért? Hogy előkeresse az öregkést, de képzeld, az a fránya anyós nem eldugta az öregkést is! Hitted volna, hogy az öreglánynak ennyi sütnivalója legyen? Nem, ne menj még, te szerencsétlen, hiszen most jön a java. Vége? Hol van még a vége? Képzeld, belépett a feleség, s erre igazán nem lehetett számítani, mert neki Ausztráliában kellett lennie aznap, ott ugyanis olcsóbb a hideghullám, mint Jász-kázmépusztán. Mindenki le volt döbbenve. Megállt a balta a levegőben... Miért,

miért? Még az óvodás is kitalálná, hogy a vő a biztonság kedvéért elhajtotta a baltát éppen az anyós felé. Az meg, atyámfia! De úgysem hiszed el... Az anyós röptében elkapta a baltát, és a pontos célzást megköszönve visszaadta a vőnek. Közben a feleség? Hát... Nyugodtan kicsomagolt, kivitte az istállóba az ajándékkengurut, majd visszatért a konyhába, mintha mi sem történt volna. De ez még mindig semmi! A konyhában érte az igazi meglepetés. Ott volt a kenguru a férjjel, az anyós meg sehol. Ezt add össze papír meg ceruza nélkül. Hogy mit tettek ezután? A férj meg a feleség szaladtak az istállóba, utánuk a kenguru, de az anyósnak hűlt helye volt. Most jön a történet legizgalmasabb része, de azt nem mondom el, mert roppant türelmetlen vagy, állandóan zavarsz a közbekérdezéseiddel. Udvariatlan fráter. Ilyennek sem érdemes mesélni!

JEFF KLÓN

„Vajon az eredeti vagy egy klónozott áll előttünk?” - töprengett a Paris Match riportere, amikor Jeff Koons, amerikai szobrászművésszel találkozott New Yorkban. A dilemmával rátapintott a felbolydult világ ütőerére. A klónozás ötlete óta talán már soha nem lehetünk biztosak valakinek a valódisága felől, míg valódivá nem üttetik a reprodukció, azaz a másolat is, ahogy egy grafikai sorozat negyvenkettedik változatát ugyanazért az árért vesszük, mint a legelsőt. Ha már Koons-t, stílszerűen szólva Jeff Klont hoztuk szóba, nem vehetünk mérget Staller Icuka, azaz Cicciolina hamisítatlanságára sem. Az amerikai művész a magyar kebel-sztár férje volt régen. A szexuális aktusukat megörökítő szobrok egy részét Koons összetörte, talán mert a klón az agyára ment.

Miközben az emberiség emésztgeti ezt a nehezen emészthető históriát, a földi halandó máris ezer dolgon törheti a fejét. Vajon az igazi főnök volt, aki az imént alaposan lehordta, megtagadta a fizetésemelést, letette alacsonyabb beosztásba, vagy csupán egy rossz másolat, akivel nem kell törődni? Próbáljuk ki. Adjunk pofont Madame Tussaud viasmúzeumában Arnold Schwarzeneggernek. Ha visszaadja, valami biztos nem stimmel. Ha Madonna csókja után nem marad rajtunk rúzsfoltt, nyugodtan hazamehetünk. Annál is inkább, mert nem valószínű, hogy az igazi feleség vár otthon. Bajban lesz Mariska néni is, ha részeges urát ivászaton szeretné rajtakapni. Pista bácsiból is lesz legalább tizenhét példány. A helyi kovács számla nélkül méltányos árért határidőre szállítja az összes Pista bácsit. Rögtön részegen. Ha jön az Apeh az adót behajtani, a valódi kovács majd a hasonmásaira mutogat, azok meg esetleg órá, a rendőrség pedig körözi az áladóellenőrt, ahogy Horváth János 12. rendőrőrmesterből is kerül pontosan egy tucat és így tovább. Nyugtunk tehát soha nem lesz, ahogy már most sincs.

Történelmi anekdotákból ismert, hogy a nagy diktátoroknak hasonmásuk volt. Sztálin ugyanakkor rázogatta államfők kezét Moszkvában, amikor Szocsiban nyaralt, s a gulágon leüttette a hadifoglyok fejét. Bármilyen hihetetlen, mind a háromra képes volt egyidőben. De hát akkor valódi lehetett-e Trianon, a jaltai egyezmény, amellyel ki tudja hányadszor, eladták Magyarországot? Ne gyötrődjünk, hiszen a földkerekség a hasonmás bűvöletében él. Széltében-hosszában keresik a hasonmást, legyen az politikusé, színészé, bárkié. Még jutalmat is adnak a leutánzásért. Aki különbözni tud, abszolút érdektelen, akár fel is fordulhat. Aki különbözni mer, az megnézheti magát - a tükörben. Ugyanaz néz vissza rá klónozva három példányban. Maga az ördög bújt a tükörbe. De nem ám aludni!

PARMALAT

Valami azt súgja, hogy az írókra nagyon oda kell figyelni. Számomra ez a tönk szélére került olasz élelmiszeripari konzern, a Parmalat körüli botrány egyik tanulsága. Ehhez viszont az kellene, hogy az olvasók olvassanak, a műveket pedig fordítsák le az összes létező nyelvre. Mert miről is van szó? Ahogy Dantétól, Carduccitól, Moraviától, Calvinótól a milánói adóhivatal és a rendőrség nem tudhatta meg, milyen baj származhat a tejből, pofon egyszerűen rájöhettek volna, ha olasz fordításban olvassák egy magyar író, nevezetesen Abody Béla szellemes paradoxonjait. De nem csak az adóhivatal és a rendőrség okosodhatott volna tekintélyes mértékben. A mérleghamisításban és adócsalásban jeleskedő cégvezetés is a saját kezére üt helytelenkedés előtt, ha a vállalati könyvtár polcán a gazdasági szakkönyvek és egyéb pornográf művek mellett ott sorakozik bőrbe kötve Abody. A József Attila-díj elnyerése után Korzika szigetére igyekvő író a legnagyobb közhelyeket alapul véve világított rá a világ romlékonyságára, az ember esendőségére. Az alkohol öl, butít, nyomorba dönt - ismételte írásban, hogy ne feledjük, majd vázolta egy szorgalmatos család történetét, amely okos gazdálkodással felvirágoztatta a pincegazdaságot, javakban szépen gyarapodott, megtalálta a boldogságot. A tej élet, erő, egészség - mondta Abody, hogy ne feledjük, majd lefestette egy olyan családnak a történetét, amely a csalásban szorgalmatoskodott, rendszeresen vizezte a tejet, jött a felelősségre vonás, a börtön, a boldogtalanság. Ám lehet, hogy az amerikaiak is tudtak valamit, akik csökönnyösen állítják, hogy a tehéntej fogyasztása az egészségre ártalmas. A Parmalat-ügy másik lehetséges tanulsága, hogy a zavarosban való halászás éppolyan fásasztó, energiaigényes adott esetben, mint a becsületesség. A zenélő Tanzi névre hallgató cégalapító rögtön el is távozott pihenni Spanyolországba, ahol egyébként magyar csalók is előszeretettel relaxálnak egy-egy sikeres akció után. Valami biztosan lehet a spanyol légkörben, hogy ott gyülekeznek a földkerekség szélhámosai, hamiskártyásai. Talán kiváló le szállítási akciók várják tejipari termékekből a vevőt a tengerparti üzletekben, talán forgalomnövelő tényező, ha híre megy, hogy Al Capone szakszervezeti beutalóval nyaral a szomszédban. A tej egyébként továbbra is élet, erő, egészség. Csupán egyeseknek börtön.

AZ ARANYCSAPAT

Lehet az egykori legendás magyar aranycsapatról úgy szólni, hogy ne tegyünk direkt utalást a honi labdarúgás jelenlegi színvonalára? Azt hiszem, lehet, de nem könnyű. Grosics, Puskás, Kocsis, Hidegkuti és társaik emlegetése manapság már önmagában is utalás. Olyan tükör, amelyet időnként összetörnek, hogy szépnek lássék az, ami nagyon finoman szólva nem szép. Különben nem foglalkozom sűrűn a focihoz fűződő legszebb emlékekkel, egy évben egyszer azonban elkerülhetetlen. Pontosan akkor, amikor Amerikában élő rokonom hírt ad közelgő hazalátogatásáról. A dolog sokrétű feladatot jelent. Elmaradhatatlan például, hogy a várost nyakamba véve az antikváriumokban, a könyvesboltokban az aranycsapatról szóló irodalmat felkutassam. Saját könyvtáram bőségesnek nem mondható ilyen vonatkozású kínálata tökéletesen kimerült. Puskást, Kocsist, Czibort, Grosicsot, ahány csak volt, rokonom bőröndjébe pakolva elküldtem a szegény amerikaiaknak, akik állítólag lelkesen fogyasztják az ilyesmit. Steaket, hamburgert, hot dogot esznek főleg, de az étrendjükön szerepel az egykori magyar aranycsapat is. Az érdeklődők közt érthetően legtöbb a kint élő magyar, ám van fekete afrikai, aki önmagát szerényen elnevezte Puskásnak, rokonomat pedig nemes nagylelkűséggel Kocsisnak. Már gondoltam arra, hogy bátortalanságomat leküzdve egyszer megkérdezem, van-e még hely Amerikában ennyi Puskásnak, Kocsinak, amennyi csupán tőlem odaérkezik, aztán látva,

hogy rokonom a könnyekig meghatódva simogatja tekintetével és kezével az ajándékkönyveket, elállok a szándékomtól. Nem ronthatok el több ezer kilométeres távolságból egy játékot, amit nekünk itthon cefetül elrontottak. Nem csodálkoznék, ha az aranycsapatról szóló olvasmányok odakint teremtő erővé válnának, és a korlátlan lehetőségek hazájában magas színvonalon meghonosodna a futball. Bár ennek ellentmond egy konkrét élményem. Egyszer rokonom fiával kimentünk itthon elsőosztályú mérkőzésre, amilyent ő még soha nem látott. Nem sajnálta. A labda az ominózus derbin állandóan kívül volt a partvonalon túl, valakit rendszeresen felrúgtak, és állt a játék, mindig reklamáltak a játékosok, a bíró meg folyamatosan sípolt. Döntetlen volt a meccs a félidőben, amikor is rokonom fia tömény unalmat jelezve könyörgött, menjünk már haza. Komiszul még azt is megjegyezte, hogy ez a játék, mármint a labdarúgás az Egyesült Államokban soha nem lesz népszerű. És minálunk?

RÓZSALOVAG

Reszket a bokor, mert tolvajok kerülgetik. A falusi kertben gyönyörű rózsabokor virít, amelyről visszatérő rendszerességgel ellopják a rózsákat. Ő, milyen gyengéd, romantikus lélek az, aki negyvenhatos lábbal gázol a más tulajdonába, kitűnő ízléssel, s kormányokat megszegyénítő takarékosági ösztönnel leszakítja a legszebb virágokat, azokat csokorba köti, majd szerelemtől fellelkesülve viszi imádottjának, aki lopott konyakkal viszonzza a kedvességet. A lány számlát nem kér, a rózsák eredetét nem firtatja, hiszen ott áll előtte a rettenthetetlen lovag, az idegen vagyonokat dézsmáló fejedelmi grál. Imádja a virágot, tehát rossz ember nem lehet. Az életveszélyes kalandtól kipirultan teszi meg ellenállhatatlan ajánlatát, hogy a rózsákat sürgősen vízbe kell tenni. Noha olyan frissek, mintha csak az imént szakították volna le őket szakavatott kezek. Hogy honnan vannak? Ugyan, nem kell kérdezni. Molnár dolga az őrlés, aratóé az aratás, ugye tetszik? A lány elolvad, csavarni lehet belőle a vizet. Ilyen gyönyörű rózsák, nahát! Az ifjú szereti a rózsákat, és kiváló demokrata! Nem tesz különbséget rózsá és rózsá között. Neki a lopott virág olyan, mint a megfizetett. Sőt, még olyanabb. Nem fűződik hozzá piszkos anyagi érdek. Naiv, aki azt hiszi, hogy a szerelemre átokként hullik vissza a lopott rózsá. Éppolyan naiv, mint aki úgy véli, hogy a gyanús körülmények között halmozódott mesés vagyonok miatt álmatlanság gyötör éjszakánként bizonyos gazdagokat. Füleljünk jobban, s hallgassuk a mennyet hasogató hortyogást. Ők azok, akik nyugtalanul forgolódnak éjszakánként? Ne próbáljuk őket felébreszteni, mert dühösek lesznek, meg úgyis sikertelen minden ébresztgetési kísérlet. Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet. Az viszont irigy, aki elítéli a rózsatolvajt. A könyvtolvaj azt hiszi magáról, hogy kulturális missziót teljesít. Doktoráltak már lopott irodalomból? Vettek diplomát pénzért? Könnyen meglehet. Magyarországon legalábbis. Enyém, tied, övé, miénk, tiétek, övüké. Ezt úgy is lehet ám olvasni, hogy az enyém a tied, az övé. A tied az enyém, az övé a miénk. A miénk az övék, a tiétek és így tovább. Ha pedig így van, nyugodtan eltulajdoníthatod. Ma egy szál rózsá, holnap egy autó, egy ház, egy gyár, egy ország. A szarkaiskolában, ahol a legkiválóbb tolvajokat képezik, ezt így tanítják, és tanítás után közösen indulnak rózsát lopni, mert az erkélyen vár a kedves a lopott konyakkal. Persze a létrát is úgy lopták, amelyen a lovag imbolygó léptekkel megindul felfelé. Reszket a bokor, mert tolvaj szállott rá. Madárka csak a népdalokban.

RÖGTÖN JÖVÖK

A „rögtönjövés” világrekordját alighanem az a magyar tartja, aki ötvenhatban leugrott a boltba egy kiló kenyérért „rögtön jövők” jelszóval, és harminc év múlva tért vissza Amerikából - persze kenyér nélkül. Hogy a család közben éhen halt-e vagy sem, nem tudhatjuk, annyi azonban biztos, hogy a „rögtön jövők” iskolát teremtett. Megy az ember cipőt sarkaltatni a suszterhoz. Az ajtó zárva. Ellenben a kilincsen lóg a tábla: „rögtön jövők”. Mivel rögtön jön, a szerencsések nyugalmával sétálgatunk föl s alá. Azt az öt percet tótágast is kibírjuk. Úgy körülbelül fél óra múlva kezd gyanús lenni a dolog, hogy ez már több lehet, mint öt perc. Legfeljebb még abban bízhatunk, hogy elromlott az óránk. El is kellene vinni megjavíttatni, csak hogy ott is kint a tábla a zárt ajtón: „rögtön jövők”. Marad a suszter. Annál is inkább, mert éppen a szomszéd házból lép ki valaki. Nyilván ott lakik, és mindenről tud, ami a közelben történik. „Nem tetszik tudni...?” - mutatok a zárt ajtóra. Az illető meg sem várva a végét, kapásból rávágja. „Ma még nem is láttam. De tudja mit? Még a héten nem láttam. Ám ha azt mondja, hogy rögtön jön, akkor várjon türelemmel.” Várok. Közben arra gondolok, hogy régen láttam egy zárt ajtót, amire az volt kiírva állandó jelleggel, hogy „temetésre mentem”. Először azt hittem, hogy a tulaj eltemette a város összes lakóját, majd végül elment a saját temetésére, ahonnan még nem tért vissza. Másodszorra rájöttem, hogy az ilyen felirat, üzenet, reménykeltés, vagy minek nevezem, csupán alibi. Nem az a lényeg, hogy én várjak, hanem az, hogy ő elmegy és mostanában nem jön vissza. Nyugodtan tehetünk kísérletet. Vigyük magunkkal a legvaskosabb német regényt, a legnehezebb japán keresztretjvényt, keressük a tút a szénakazalban és várjunk. Elolvassuk a német regényt, megfejtjük a japán rejtvényt, megtaláljuk a tút a szénakazalban, sőt visszatér az ötvenhatos magyar Amerikából kenyér nélkül, de ő, a tulaj még mindig sehol. Az üzlet ajtaján pedig ott a tábla: „rögtön jövők”. Írhatná azt is, hogy nem tudja, mikor jön, vagy soha nem jön, mind a kettő közelebb járna az igazsághoz. Csak hogy akkor nem teljesülne a legfenségesebb földi öröm, az emberiség bolondítása. Írunk egy táblát, amiből semmi nem igaz, és egyszeriben boldogok leszünk. Ó, ha minden ilyen egyszerű lenne!

A TÖRÖK FŐNÖK

(Cégvezetők lehetőleg ne olvassák.) Német ismerősöm két dolgot nem szokott csinálni, dicsekedni és panaszkodni. Nos, az utóbbit legutóbb megszegte. Élénk gesztusok kíséretében elmesélte, hogy a török főnök behívatta, s közölte vele, januártól két euróval csökkenteni kénytelen az órabéreket. Figyeljük meg jól ezt a mondatot, mert ahogy az állatorvosi lovon az összes betegség, hektikás korunk meghatározó jellemzői mutathatók ki rajta, nem kevés tanulsággal a magyarság számára. Először is ugye a török főnök Németországban, mint a modern népvándorlás megtestesítője, aki anyanyelvét helyenként a közterületi feliratok sorában a német után a második helyre tudta felküzdeni, a nemes angolt és a többit megelőzve. Másodszor az euro, mint általános fizetőeszköz az EU-tagországokban. Nálunk csak a csatlakozás után évekkel esedékes a bevezetése. Addig a bérek forintban csökkenthetők. Harmadszor az a lehenyerlően kedves főnöki közlés, hogy a fizetés januártól minden várakozás, árdrágulás és egyebek dacára nem több lesz, hanem kevesebb. Annyi sütnivalója persze még a török főnöknek is van, hogy valamilyen indokot illik megfogalmazni. Ez ismerősöm esetében úgy szólt, hogy a piac szűkül, a konkurencia növekszik, a versenyt csak úgy lehet állni, ha az árak szolidak maradnak, amihez viszont elengedhetetlen, hogy a dolgozók áldozatot hozzanak. Ismerősömnem eszébe nem jutott, hogy tiltakozzon. Hirtelen meg-

lepetésében kérdezni is elfelejtett. Mintha megérezte volna, hogy a török főnök is betéve tudja a magyar politikus rövid, egyszavas indoklását, ha éppen nincs kedve indokolni: „csak”. „Miért csökkenteni uram vagy asszonyom a munkabéremet?” „Csak”. És itt vége a beszélgetésnek. A munkaviszonynak talán egyelőre még nem.

Ha most valaki azzal jön, mi közünk a német alkalmazott nyomorához, amelynek előidézéséhez önzetlen segítséget nyújt a török főnök, azt mondhatjuk, sokkal több közünk van, mint gondolnánk. S nem azért, mert a török főnök nálunk nem kevesebb, százötven évig hívta be a magyarokat, hogy feltehetően különösebb érvelés nélkül kellemetlenségeket közöljön velük. Bizonyára már itthon is vannak olyanok, akik felszisszennek a hírre. Vagy azért, mert már hallottak ilyesmiről, vagy mert nagyon is el tudják képzelni, hogy az egyesült Európában erre is fel kell készülni. Van önnek kedve holnap kevesebbért dolgozni, mint ma vagy tegnap? Ezt a kérdést nem biztos, hogy felteszik, ám ha mégis, jól fontolja meg a választ. Nem is lesz olyan könnyű.

SZTÁROK

Hogyan lesz valaki sztár Magyarországon? Roppant egyszerűen. A tv akárhány szilveszteri cirkuszában a lófejű bemondó kiállt a porondra és szerényen ennyit mondott: „mi, a tévé akárhány sztárjai” és így tovább. Kicsit meglepő volt ennyi tartózkodás, szemérmes rejtőzködés, a magisztrális pillanattól viszont elhárult minden kommunikációs zavar a magyarság körében. Bemondó a tévében? Melyik tévében? Milyen bemondó? A hosszú szőke vörös zakóban és rövidnadrágban? Az, aki a biztonság kedvéért öt darab esszét mond? Nem? Hát akkor melyik? Aki a múltkor a tábornokot vállon veregette? Akiről az a hír járja, hogy visszatér a nyolcadik feleségéhez és ezentúl fölözetlen tejben fürösztí? Ki tudja? Nehezen lehetett rájönni. Most viszont, hogy a bemondó leküzdötte lányos zavarát és végre aranykeretes meghívót kézbesített önmagának, hogy ezen és ezen a napon fáradjon be a székházba, ahol ünnepélyes keretek között átveheti egyik kezéből a másikba a sztárság tényét tanúsító oklevelet érdemeinek maximális elismerése és a kollégák irigykedő pillantása mellett... Nos, ettől a pillanattól kezdve nincsen kétség, csak bizonyosság. Sztár született a nagy cirkuszi zűrzavarban. Mekkora sztár? Hát... Ne kelljen erre válaszolni. Inkább gondoljunk arra, hogy bárkit utolérhet a nemezis, és egy szép napon felfedezi magában a sztárt. Magától értődően nem elég felfedezni. Kellően át is kell érezni, hogy a szomszédot ott üsse meg a guta, valamint minél előbb tudatni kell a nyilvánossággal. Ha már a környezet nem akarja azonnal észrevenni. Ha te nem mondod, hogy én sztár vagyok, majd mondom én. Elvégre azért van a szám, nem? Tehát, jól figyelj ide. Sztár lettem. (Semmi hatás. Rángatni kezdem a pasast.) Sztár lettem, nem érted? Jó, jó, de milyen sztár? - vonogatja a vállát. Legszívesebben behúznék neki egyet, de nem piszkítom be a kezemet. Egy sztár adjon magára. Hátha felismerik az utcán. Ha nem, az lesz csak a tragédia.

BRETAGNE HERCEGE

Ismerőseim a megmondható, nem szenvedek különösebb rangkórságban. A Bretagne-t nyugodtan írhattam volna ebben a germanofíliás, angломániás országban Brötánynak, azaz ejtés szerint. Bevallom, meg is próbáltam, aztán az írásképtől megijedtem. Úgy, mint valamikor a Mihály keresztnévre hallgató nyelvész, aki a mátyusföldi nyelvjárást kivéve nem ejtett „ly”

eltörléséért küzdött, s amikor megkérték, hogy a Mihályt írja a táblára pontos „j”-vel, elborzadt. Végül is akár Bretagne, akár Brötány, a lényeg az, hogy a herceggel valóban találkoztam. Nem az az érdekes, hogy ott jártam véletlenül, ahol ő. Nagyobb szenzáció, hogy ő keveredett oda, ahol gyakrabban elő szoktam fordulni. Ízlés szerint ki-ki elképzelhet egy „szép szőke herceget” rizsposros parókával, aransujtásos kabátban, fehér harisnyával, lakkcipőben, amint ájulásra hajlamos, finom dámákat hordoz előkelő delizsánszon, vagy a mai idők divatja szerint gondolhatunk tűzpiros Ferrarin furikázó, üvöltő rocksztárra. Történetünk szerint mindkettő tévedés. Bretagne hercege, akivel én találkoztam egy kiváltképpen szürke, vitamin-szegény napon nem pedig „szép szőke herceg”, nem is platinalemezzre törő depressziós rockstar, hanem egy kiló közönséges sárgarépa!?! Mondanám, hogy a legközönségesebb fajtából, ha nem a hangzatos névre hallgatna, hogy Prince de Bretagne, azaz Bretagne hercege. Oda ne rohanjunk. Valaki koronával még hangsúlyt is adott a dolognak a csomagoláson, ha jó magyar módra kételkednénk. De miért kételkednénk? A dolog nem meglepőbb, mintha Párizsban járva soproni kékfrankost, szigetközi zöldséget, soroksári paprikát pillantanánk meg az üzletek kirakatában. Annyival mégis meglepőbb, hogy ritkábban járunk Párizsban, mint a Lőverek alján, a kékfrankos, a szigetközi zöldség, a soroksári paprika meg elő nem fordulhat a fény fővárosában. Nem érdemes kutatni, hogyan került a Lajtán innenre a francia sárgarépa. Nyilván ugyanúgy, ahogy a paradicsom a Kanári szigetekről, a Chardonnay Ausztráliából, a banán Ecuadorból, az édesvízi fogas az afrikai Viktória tóból, s ahogy időnként azért a magyar termék is messzi útra kél váltakozó szerencsével. Amerikában a téli szalámit akarják lejártni, a szlovákok, a franciák és az olaszok a tokaji aszút sajátítanak ki, a rossz nyelvek szerint a tihanyi visszhangot egyszerűen ellopták. Mi pedig meghajolunk a Bretagne-i herceg - Prince de Bretagne - előtt, s azonnal megvesszük. Otthon ünneplőt öltünk, mert mégis csak herceg - Bretagne-i! - tiszteli meg szerény hajlékunkat. Adjuk kézzel kézre, tányérról tányérra az istenadtát és hümmögünk. Ez igen, ez ám a sárgarépa. A herceg meg csak pirul. Ekkora megtiszteltetés nem érte, amióta sárgarépából hercegi rangra emelték.

II.

- *Igaz, hogy ön milliárdos?*

- *Sajnos igaz.*

- *És nem szégyelli magát?*

- *Szégyellem. Mindig szegény szerettem volna lenni, ahogy szegény édesanyám is a lelkemre kötötte, de sajnós nem hallgattam rá.*

- *Nem próbált meg tönkre menni?*

- *Dehogynem. Többször is, de látja nekem semmi sem sikerül.*

ATTILA, TE VAGY?

Ibiza szigetén jártam az éjjel. A tengerparton sétáltam, amint egyszer csak megszólított valaki: „Attila, te vagy?” Ezt mondta szó szerint. Megijedtem, mert hirtelen azt hittem, az Interpol, de a pasasnak semmi Interpolos külseje nem volt. Különbözik is egyedül az ügyvédemnek hagytam meg a címet. Ha netán milliárdok érkeznének a nevemre, rögtön utánam tudja küldeni. Errefelé meglehetősen drága a napozóágy. Ha kettőt veszek ki, az ugye már a duplája. Nem is bírtam sokáig, felültem a legelső bécsi járatra, s meg sem álltam Ausztriáig. Az első utam az operához vitt. Szeretem nézni, ahogy a próbák szünetében Luciano Pavarotti virslit fal a Würstlstandon. Csak úgy fél kézzel. A múltkor több színben is koktélcseresznyének konzerválva láttam. Azt mondta a felirat: „Luciano”. Na szóval, ahogy vártam a Pavarottit - telefonüzenetet kaptam, hogy most van ott virsliért -, odajött hozzám két rendőr, és se szó se beszéd letartóztatott. Fáradt voltam, nem ellenkeztem. Egyetlen éjjel fordultam meg Ibizán és Bécsben. Nem semmi, ahogy Ramón del Valle Inclán mondaná. Igenis semmi, mert álmaimból felébredtem, ahogy ez lenni szokott, s pitiáner törvénytisztelő polgárként felbontottam a BM Központi Hivatal nevemre küldött levelét, amelyben gáláns ajánlatot tesz egy kft. - nem a BM -, hogy autóm márkaszervizben történő műszaki vizsgáztatása esetén átvállalja tőlem annak a díját, ajándékkal lep meg, kedvezményes munkadíjakkal, alkatrészárakkal, mindenféle garanciákkal kecsegtet, s még üdvözl is. A papír alján apró betűkkel tájékoztat, hogy a küldeményt a BM Központi Hivatala a lakcímem kiadása nélkül - adatőr közreműködésével - továbbította nekem. Ennek megfelelően a lakcímem csak akkor kerül az illető kft.-hez, ha ehhez én saját elhatározásomból hozzájárulok. Szerintük. Amennyiben nem kívánok a jövőben hasonló küldeményt kapni, emilyen törvény amolyan bekezdésében biztosított joggal élve letilthatom adataim kiszolgáltatását a lakhelyem szerint illetékes önkormányzat jegyzőjénél személyesen vagy írásban. Rengetem jogom van tehát, s még a jegyzővel is parolázhatok, ha olyan ostoba volnék, hogy nem élek a rendkívüli lehetőséggel: ingyenesség, ajándék, garancia stb. Egyelőre még nem döntöttem. Csupán annyit tudok, hogy Ibizán sem lehet nyugtom, mert Attilaként köröz az Interpol, s egy napon arra ébredek, hogy Bécsben az opera előtt megtalál és adatőr közreműködésével elvisz. Hiába vár rám Pavarotti a Würstlstandon.

A PÉNZTÁRCA

A svéd pénztárca, akár pesti ügyvéd polcán a svéd lóügy aktája, rejtély. Mi a rejtély egy pénztárcában? A tartalma. A kövérsége, a soványsága, vagyis a világot mozgató „van” és a „nincs”, ahogy Cervantes írta századokkal ezelőtt. Azóta a világ semmit sem változott. Semmit? Igenis változott. A svéd pénztárca például csak látszatra hasonlít a társaihoz, mert valójában teniszütőnek készült. Ez még akkor is furcsa, ha a fejét a divatszakra adó svéd teniszbajnok áll a dolog mögött. A skandináv erszénnyel jellemző módon teniszezni nem lehet, viszont pénz tartására is alkalmatlan. Van benne rekesz az aprónak, de nyílást vágta a két sarkára, mégpedig nem a zsebmetszők, hanem a készítői. Nem nagyot, csak akkorát, hogy kifér rajta az egy- és a kétforintos, az ötforintos, s ha azok kiférnek, akkor az eurocent, s még néhány más levegőre vágó érme is. A pénz javíthatatlan szabadulási ösztöne szerint járt el a Roland Garros, az Austral Open, az Amerikai Nyílt Teniszbajnokság, Wimbledon lobogó hajú hőse, akit talán a szögkezes ütő hálója ihletett meg. Rettenetesen unta már a tökéletesen záró, maradi pénztárcákat. Nem számolt azonban a magyarokkal, akik naponta fohászkodnak Nestroy-jal: „A pénzt a főníciaiak találták fel. De miért ilyen keveset?!” És még az a kevés is

kifolyik, hogy a divat előállt a fényes kor lekörözhetetlen ötletével, a lyukas pénztárcával. A magyarnak inkább rendesen meg kellett volna ragasztani a bukszát, jól körbevarrni és a biztonság kedvéért még néhány kódra működő lakattal is ellátni, hogy a fogyasztói társadalom szüntelen csábításának ellen tudjon állni. Igaz, a kuporiak, a zsugoriak nevelését hathatósan segíti a lyukas pénztárca, plusz még a pénz szellőzését is megoldja. Vespasianus óta tudjuk, hogy a pénznek nincsen szaga, még akkor sem, ha illemhely adójaként folyik a kasszába, de nagyobb tömegben megpenészedhet. Ezért okos dolog a szellőztetés. Ha közben a forint elfolyik, nem baj. A lehulló érméket a rászorulóknak összeszedhetik, ha van türelmük tartósan követni a svéd erszény birtokosait. Ha pedig tényleg divat a lyukas pénztárca, szerencsés esetben előtte jár a kornak. Előre vetíti azt az állapotot amikor már nem lesz apró. Mindenki krózus lévén zászló nagyságú bankjegyeket lobogtat majd. Hogyan lehet a szegénység ellen hathatósan küzdeni? Ha lyukas a pénztárca, mégpedig olyannyira, hogy versenyfutásban az idővel kell a pénzt elverni. Mielőtt elveszne az úton a dúsgazdag utcaseprők nem kis bosszúságára.

KÖDEVŐK

Megkérem a kételkedőket, most így, böjtidőben ne olvassák az alábbi sorokat. Őrizzék meg létezésük pascali igazolását, a kételkedést, és nyugodtan lapozzanak tovább. Hiszen nem történt semmi. Csupán arról van szó, hogy Prahlad Jani, egy hetvenhat esztendő indiai aszkéta azt állítja, hatvannyolc esztendőn keresztül nem evett, nem ivott semmit, nem is könnyített magán, mint a többi élvezeteg földi halandó, aki nem áttal naponta falni, vedelni és a többi. Namármost kell nekünk az, hogy hitetlenek órákig kacagjanak, amikor mi megkíséreljük levonni a legkomolyabb tanulságokat? Prahlad Janit tíz napon keresztül figyelte négyszáz orvos. Mi lett az eredmény? Maradjon a doktorok titka. Inkább azon töprengjünk, hogyan forradalmasíthatja az emberi létezést egy ilyen felfedezés. Vegyük először a kormányok lehetséges reakcióját. Bizton állíthatjuk, hogy azonnal elrendelnék az étellel és itallal nem élő egyedek sorozatgyártását. Még csak ez volna a megtakarítás! A pénzeket rögtön át lehetne csoportosítani olyan kiemelten fontos területekre, mint a golf, a lovaspóló, a vitustánc. Csak-hogy van egy kis bökkenő. Úgy a választások körül megszokhattuk, hogy az a párt a nyerő, amelyik nagyobb kolbászt tud bemesélni az állampolgároknak. A megígért kolbász ugyan még nem ehető, de már szinte érezni az illatát. Hát hogyan lehetne levegővel táplálkozó polgárokat marhalapockával, füstölt nyelvvel lelkesíteni? Nagy bajba kerülne továbbá a termelés, a felvásárlás, az értékesítés, vagyis az egész vertikum, ahogy idegen kifejezéssel csúfolják. Lenne itt olyan gazdatüntetés, malacvisítás, tehénbögés, hogy megemlegetné Tolna, Baranya. Pillanatok alatt összeborulna az Európai Unió kvótarendszere, illetve dehogy. Azokat dotálnák komoly pénzekkel, akik semmit sem termelnek, s a földjükön legfeljebb bukfencet vetnek. Végül rendkívüli módon elkeseredne az egyszerű halandó. Már megint az ő rovására akarnak megoldani mindent. S ez nem elég, most még a túróscsuszát is megvonnák tőle. Prahlad Janikat mutogatnak neki, aki hatvannyolc évig nem evett, nem ivott. Hiszen megpróbálná ő követni a rögös úton az indiai aszkétát, ráadásul mintha ehhez jelentős állami támogatást is kapna. Legalábbis úgy érzi, amikor hó közben elfogy a fizetése, s hónap elején hegyibe dőlnek a számlák. De mi lesz, ha a fenegy kisérlézés közben véletlenül éhenhal? Európában ugyanis valami tévedés folytán még esznek az emberek. Bár erről le is lehet szoktatni őket.

ÉTHORDÓ

Nem tudom, ki hogy van vele, szerintem az éthordók csúnyábbak lettek, mint voltak bármikor. Berzenkedünk, mert műanyagból vannak. A fogorvos szerint a harmadik évezredben az ember elszégyelli magát, hogy valamikor feltalálta a műanyagot. Bár egy éthordónak nem a szépsége a legfőbb erénye, hanem az, hogy szolgál. Szolgálja azt, aki önmagának, vagy valaki, esetleg valaki nála rászorultabb számára elviszi az ételt. Nem árt tudnunk azért, hogy vannak szomorú éthordók is. Azoké, akik valamilyen szociális ellátásban részesülnek többnyire önhibájukon kívül. Rendszerváltás utáni korszerű fordulattal élve nem bírták a versenyt. Lemaradtak, kimaradtak - nem csak az eredeti tőkefelhalmozásból, a nagy privatizációból, a tőzsdézésből, hanem úgyszólván mindenből. Ide kell a szociális védőháló - mondják politikusok leginkább a választásokat megelőző kampányidőszakban. Talán máskor is mondják, csak nem nagyon halljuk, vagy nincsen foganatja. Nyugtalanító tud lenni az a nyugalom, ami a nemhallástól beáll. Persze a híreket, amelyek természetüknél fogva bejönnek az ajtón, az ablakon, kéményen, a vízcsapon, időnként jobb volna nem hallani. A napokban egy vendéglőből éthordós ember jött ki. Amikor át akart térni az úttest túloldalára, alig fért el két parkoló autó között. Talán megütötte magát, vagy az éthordó csapódott az egyik kocsinak, s kilötykölődött a leves, a jóember iszonyú szitkozódásba kezdett. Hogy a benzin árát emelnék ezer forintra, s minden autó robbanna föl stb. Megnyugtathattam volna, a benzin áráért ne aggódjon. Csupán idő kérdése, mikor teljesül a kívánsága. Aztán arra gondoltam, szegény biztos nem hallott az augusztusi alpbachi fórumról, ahol megállapították, hogy a jelenlegi életstílusnak megfelelő szükségletek fedezéséhez két pótlólagos földgolyó kellene. Azt is kiderítették, hogy az ökológiai lábnyom, amit egy ország minden lakosa felhasznál, Ausztriában 5,24 hektár lakosonként, holott mindössze 0,9 hektár lehetne, globálisan pedig 2,98 hektár. Gondolkodás- és magatartásváltozást ajánlanak, valamint ökohatékonyt és nagyobb fokú megelégedettséget. Magyarul már megint szapulnak minket, hogy jobban élünk mint szabadna. Ki az a mindenki, aki jobban él? Jelentkezzen. Emberünk az éthordóval nekimegy a fényes autóknak és szitkozódik. Ó, hogy a benzin literje legyen ezer forint! Idővel az lesz kedves barátom, fogadjunk egy ingyenkonyhai ebédben.

ÉVÉRTÉKELŐ

Mivel ragadós a példa, az állampolgárok is megtartják évértékelő beszédüket - naponta. Ezek általában nem lángelelkű szónokok gyűjtő hangulatú beszédei tele ötletekkel a magyarság összeborulására, a parlament felszámolására, az Európai Unió átalakítására nézve, hanem csak félélnk felszólalások az élet legkülönbözőbb területein. Olyanok, amilyenekre még szegény embernek is futja, sőt csak a szegénynek futja. Kocsival kellene menni vagy gyalog? - kezdi évértékelő beszédét szónoki kérdéssel egy borzalmasan átlagos polgár. Gyalog fárasztó, és nem ér oda időre, kocsival viszont drága, ráadásul nem biztos, hogy a benzin elég a legközelebbi - kétszáz méterre lévő - kúthoz, hogy ott nyolc litert tankoljon. Hónapok óta kétezerért tankol. Egyszer elvetette a sulykot, véletlenül háromezerre szaladt a mutató. A kutas akarta hívni a televíziót, az adóhivatalt, a terroristaelhárító csoportot. Ezúttal is a kényelmesebb megoldást választotta, elszántan kocsi ült. Ha menet közben kifogyna az üzemanyag, kétszáz méterre még el is tolja azt a fránya autót. Nem kellett tolnia. Megérkezett a kúthoz, ahol már javában tartott az évértékelés. Valaki előtte öt liter üzemanyagot és részletfizetési kedvezményt kért, mert valahol azt olvasta... Javíthatatlanok, összeolvasnak mindent, aztán csak panaszkodnak. „Én semmiért sem lennék országgyűlési képviselő” - vetette oda a

csaposnak az öt literhez képest hetykén. „Semmiért én sem lennék képviselő.” - jegyezte meg a csapos. „Azért, amit zsebre vágnak, már igen.” Következett ő, a borzalmasan átlagos polgár. „Tele lesz, uram?” - provokált a csapos. „Nyolc liter, egy cseppel sem kevesebb. Azért tankolok ilyen sokat, hogy őszig kitartsom” - világosította fel a kutast. Elvégre egy éértékelő tartalmazzon hasznos információt is, amitől jókedvre derül a hallgatóság. „Ne restellje uram a nyolc litert. A múltkor volt itt egy pasas, teáskannába kérte a benzint.” - vigasztalta a kútkezelő. A legátlagosabb polgár időnként az üzletekben belehallgat a nyugdíjasok éértékelőjébe. „Mennyi lesz, aranyos?” - kérdi kedvesen a nyugdíjas a pénztárost. „Ezerkétszáz” - feleli a pénztáros. „Nekem csak ötszázam van” - így a nyugdíjas. „Tessék visszarakni a tejfölt, a lisztet a zsemlyét, a vaját, az ecetet, így már jó?” - érdeklődik, majd megtoldja: „Tessék visszarakni mindent, hiszen a múlt héten már ettem.” A pénztáros udvariasan meghallgatja, s arra gondol, hogy a múltkor ő is hasonlóan járt egy másik üzletben, ahol vevő volt.

ÁLLÓKÉPESSÉG

Ha olyan bolond volnék, hogy soraimmal az olvasói érdektelenség riasztó mélységébe óhajtanék süllyedni, akkor arról írnék, hogy a gyerekek nem adják át az ülőhelyet az idősebbeknek a tömegközlekedési eszközökön. Mivel ennyire bolond nem lehetek, csupán arra a finom ellentmondásra hívom fel a figyelmet, amit a tanulóifjúság szembeötlő fizikai elgyötörtsége és a felnőtt nemzedékek kényszerűen megnövekedett állóképessége között vélek felfedezni, amikor tömegközlekedem. Ezt is félve teszem, mert miután kikoptam az iskolapadból, nem tudhatom, milyen útravalóval bocsátják el a tanítás befejeztével az ifjúságot. Csupán azt látom, hogy egészségesnek látszó gyerekek terpeszkednek az autóbuszok ülésein, hátizsájukat ölelgetve, vagy éppen azt is külön ülőhellyel megtisztelve. A rudakba, fogantyúba kapaszkodó idősebbek pedig aggodalommal pislognak a végletes fáradtság jeleit hordozó szegény iskolásokra, s megadóan veszik tudomásul a világ változásait. Ilyesmi már eszükbe sem jut, hogy „bezzeg a mi időnkben”, meg „nem szégyellik magukat, majd ők is megöregednek” stb. Hogyan is merészelnének az internet, a lopakodók és a mobilcsodák korában ilyen maradi fordulatokkal lázadozni a legújabb rend ellen, hogy a gyerek ül, a felnőtt meg áll. A kínai bölcs is azt mondta, ha nem tudsz változtatni a viszonyokon, akkor változtass a viszonyokról alkotott felfogásodon. Nosza, változtassunk, s tekintsünk az agyonhajszott, kizsigerelt ifjúságra a kipárnázott, bársonyos étellel elkényeztetett felnőtt indokolt lelkifurdalásával. Ne nyafogjon, sírjon, panaszkodjon az a felnőtt, s az orrváladék alpári megnevezését sűrűn emlegetve főleg ne sértegesse az üléseken elfekvő, szunyókáló vagy éppen alvást tettető tizenéves gyerkőcöket. Ellenben szégyenérzetét, önzését leküzdve szervezzen demonstrációt, hogy kényelmes ágyakat is helyezzenek el az autóbuszokon a tanítás végeztével elálmosodott, elcsigázott ifjak utaztatására. Másfelől tessék a hatvan-hetven-nyolcvan esztendősnak testépítő, karate-, thai box-, maratoni futó-, rúdugró- és szertorna-gyakorlatozásba fogni, hogy minél jobban kibírja állva, kapaszkodva, hétrét görnyedve azt a csekély tizenennyolc megállót tartalmazó utazást. Persze síri csendben, mert Csabika lehet hogy éppen elszenderült három ülésen végignyújtózva, s arról álmodik, hogy örökifjú marad az örökifjúság irigylésre méltó előjogaival. Mit kívánhat neki az együttérző kilencvenéves, aki türelemmel várja, hogy visszafiatalodjon, s végre leülhessen?

IGAZOLÁS

„Uram, megtenné, hogy aláírja nekem tanúként ezt a papírt?” - fordul hozzám a létfontosságú hivatalban egy fiatal ember. „Aztán mit tanúsítok?” - kérdezem. „Azt kérem szépen, hogy az édesanyám fia vagyok.” „Értem. És mivel tudja igazolni, hogy ön az édesanyja fia?” „Semmivel, kérem szépen.” „Semmivel? Akkor aláírom.” A dolog hajszalra így történt. A fiatal ember édesanyja ügyét intézte meghatalmazással a létfontosságú hivatalban, de kellett két tanú is, aki igazolta, hogy ő anyjának a fia. Hogy milyen tanú, teljesen mindegy. Lehettem volna a düsseldorfi rém, a bostoni fojtogató, Oszama-bin Laden, leányvérrel táplálkozó Báthory Erzsébet. A tanú hitelességét nem kellett újabb tanúkkal megerősíteni, pedig úgy az igazi. Végül egész Európa ott sorakozhatott volna a létfontosságú hivatal várójában tanúként. Háromszázmillió aláírással talán elhitték volna, hogy a kérelmező azonos önmagával. Az esemény élményszerűségét csak fokozza, hogy más tapasztalatokat is sodorhat utunkba a véletlen. Bár itthoni ésszel felfoghatatlan, vannak a földnek olyan pontjai, ahol elhiszik az anyának a fiút, a fiúnak az anyát, nem kell tanúskodással zaklatni ismeretleneket. Egyszer külföldön amerikai házaspárral találkoztam. Három mondat után kiderült róluk, hogy ötvenhatos magyarok. Amikor friss diplomával megérkeztek annak idején az újvilágba, a legnagyobb élményük az volt, hogy nem tartották őket eleve hazugnak. Sőt, hogy a diplomájukat lobogtatták a kiszemelt munkahelyeken, a főnök lepirította őket. „Kérem, tegyék el a papírt. Önök azt mondták, hogy egyetemet végeztek, s ha azt mondták, biztos végeztek. Különben az ellenkezője igen hamar kiderülne.” Most jut eszembe, feleslegesen fárasztottam magam a spontán tanúskodással. Ha ennyire mindegy, hogy bizalmi ügyekben bárkit megkérhetünk végül is hamis tanúzásra, akkor magam is beírhatom a két tanút. Az egyik mondjuk legyen George Bush, lakhelye Washington, Fehér Ház, a másik Szaddam Husszein, lakhelye Bagdad Külső, Fővényverem. Honnan tetszett két ilyen reflektorfényben lévő személyt találni egy magyar hivatal várójában? Lényegtelen. Biztos vagyok abban is, legalább annyira tudják, mint én, hogy Ön az édesanyja kedves fia. Én semennyire sem tudom, de tanúskodom. Legfeljebb majd üzletet csinállok belőle. Ahogy a régi latinok mondták. A válaszom: igen. Mi a kérdés?

JÉGMEZŐK

A múltkor azzal riogattam az Olvasót, hogy tudományosan megalapozott előrejelzés szerint az üvegházhatás következményeként a világ nevezetes városait végleg elönti majd a víz, köztük az amúgy vízhiányos Budapestet is. Egyelőre még ne tessék az óvóhelyek felé kacsingatni, a jegenyék csúcsára, a háztetőkre kapaszkodni. Úszógumit és kristálycukrot sem érdemes sietve felhalmozni, mint nem is olyan régen az egyik soros világvége bejelentésekor történt az alapvető élelmiszerekkel. Arra persze senki sem tudott válaszolni, minek a nullás liszt, ha úgyszólván világvége lesz. Az özvénnyről szóló nyugtalanító hírt sajnos nincs módom visszavonni, bármennyire szeretném, mert a kiskésit neki, az USA már megint közbelépett. Az amerikai hadügyminisztérium, a Pentagon, amely szabadidejében valószínűleg szorgalmasan bújja a magyarországi regionális sajtót, a napokban riasztó hírt kürtölt világgá. Egy Pentagon-tanulmány a földfelmelegedés következményeként új jégkorszak eljövételét jövendölte. A Bush-kormány azért nem foglalt állást, mert állítólag fél az amerikai iparra nehezedő nyomástól. A tanulmány szerzői, köztük Andrew Marshall, a „csillagok háborúja” elnevezésű program egyik atyja, figyelmeztetnek, hogy a földfelmelegedés klímaösszeomláshoz vezethet. Megszűnik a Golf-áramlat, és új jégkorszak köszön az emberiségre. A tudósok szerint Skandinávia jégmezővé változik, a sűrűn lakott tengerparti országokat pedig, mint Hollandia és Banglades,

előnti az áradás. Éhező emberek millióinak kell menekülni nem tudni mikor. Kis ország vagyunk, nem akarunk vetélkedni Amerikával, ám üzenhetjük, hogy a felsorolt szörnyűségek közül a jégmező már megérkezett a magyar otthonokba. Kivételesen nem a fűtésre gondolok, hanem a kábeltelevíziós szolgáltatásra. A cégek a díjhátralékos lakásokban mostanság kapcsolják ki az adást, s a pergő, színes képek helyett kifehéredett ernyőkre, jégmezőkre merednek a hoppon maradt kíváncsi tekintetek. Brrr. A jégmezők legfeljebb akkor tűnnek el, ha az áramszolgáltató meg ugyancsak díjtartozás fejében a villanyt kapcsolja ki. Igaz, akkor meg sarki sötétség köszön majd ránk. Mit riogatnak hát minket itt jólétben elpuhult pápaszemes külföldi tudósok, amikor mi már mindent tudunk? Többet is, mint kellene. Jöhet az özvíz, összerogyhat a klíma, nekünk meg sem kottyán.

RÉMHÍR

Piroska néni már megint rémhíreket terjeszt. A múltkor arról akart meggyőzni, hogy nemlétező valutatartalékomat haladéktalanul váltsam át kínai jüanra, mert nagy robbanás várható a pénzpiacra, neki elárulta egy sanghaji cirkuszi zsonglőr. Most meg azzal jön nekem, tudom-e, hogy új kormánya lett Magyarországnak. Nem lett új kormány, csupán a pénzügyminiszter személye cserélődött, próbáltam meggyőzni. De igenis, új kormány lett, erősködött, ő a piacon hallotta attól a kofától, akitől tojást szokott venni. Márpedig őt a világért be nem csapná. Nem adtam fel, megkérdeztem tőle, tudja-e mi az a bogár. Hogyne tudná, annyi van belőle, mint a mennykő, felelte. Fél nap alatt megtelik a konyhán a légyfogó papír. Persze nem legyekre gondoltam bogár címen, hanem Don Antonio névre hallgató, régi, kedves bogárhátú autómra. Hogy kerül a csizma az asztalra, a bakancs a bablevesbe? - nézett rám értetlenül Piroska néni, mire mesélni kezdtem. Huszonhat esztendő volt szegény megboldogult Don Antonio, amikor könnyeimmel küszködve eladtam egy szervizben, mert már nem győztem az alkatrészcserét. Használtan vettem, pelyhedző állú, hűslesztendő ha lehetett. Engedelmes jószágának bizonyult, egy óvodás el tudta volna vezetni. Eleinte nem is volt semmi baj, ám egyszercsak elkezdett köhögni, kahogni, prüszkölni. Először kipurcant a lengéscsillapító, utána leégett a termosztát, egy kutya összetörte az egyik első lámpát, ütközéssel balesetben tönkrement a lökhárító, előzés közben elszakadt a gázbowden, befolyt a hólé a kilyukadt karosszérián. Hol a gumikat kellett nyugdíjazni, hol az ablaktörlőket, majd kicserélték az összes elektromos vezetékét. Szóval komolyan megijedtem, hogy nem akármilyen áron vadonatúj autóm lesz, aki talán a gazdáját is túléli. Ahogy Don Antonio iperedett, úgy rongyolódtam lefelé. Látszólag esze ágában sem volt közlekedési múzeumba vonulni, még életében alkatrésznek feláldozva magát üzleti adásvétel tárgya lenni. A kétségbeesés hatására a véletlen sietett a segítségemre. Egy szerelő bizalmasan megsúgta, hiába cserélem ki az összes alkatrészt újra, az autóm akkor sem lesz új és jobb. Mit akar ezzel mondani? - faggatott türelmetlenül Piroska néni. Hát azt, hogy nem lett új kormány minálunk, csupán alkatrészcserét hajtottak végre, s mi tovább kahogunk, prüszkölünk. Jó autóra egyelőre aligha telik. Na bumm, és mi van, ha új a kormány? Az is csak egy alkatrész az autóban. Nem?

KABÁTLOPÁS

Mindenki ismerheti az egyszeri professzorról szóló anekdotát, akinek ellopták a kabátját, de nem tett feljelentést, mert attól tartott, később úgy mesélik: x professzor, aki valami kabátlopási ügybe keveredett. Nem mindenki ennyire kényes. Az a minisztériumi hivatalnok,

csúcsjogász, aki a napokban Bécsben vádlottként állt a bíróság előtt, nem pironkodik, pedig vitathatatlanul kabátlopási ügybe keveredett. Ő sem tett feljelentést, igaz, nem is tehetett. Ellene tett feljelentést a híres bécsi korzón lévő üzlet, ahol a felpróbált öltönyről levette a csipogót, majd kisétált volna benne, az áruházi detektív azonban lebuktatta. A hír kissé felzaklatott. Mindig is érdeklő az egyszerű embert a közmondás gyakorlati érvényesülése, hogyan lesz rablóból a legjobb pandúr és fordítva. A hatóságok nem feltétlenül kíváncsiak, pedig igazán azok lehetnének. A rendszerváltás óta eltelt idő szolgált egy-két példával mindkét irányú átváltozási folyamatra. Némi kétség barázdálhatta a homlokunkat, vajon rablóból lett pandúr, s abból újra rabló, amikor egyenesen a törvényhozásból vittek valakit az előzetesbe, vagy csupán eltévelyedett a bárány a nyájától, a farkas a falkától? Azt persze elmondhatta, hogy nem kabátlopási ügybe keveredett. Legfeljebb kiderült, hogy kabátlopásnál nagyobb vétség is létezik. Olykor azért felmerülhetett valakiben, mitől olyan jól öltözöttek a politikusok, amikor a köznép turkálókából, szezonvégi kiárusítási akciókból frissíti fel a ruhatárát? Miből telik egyeseknek hatvanezres öltönyre, tízezres nyakkendőre, hétezeres zoknira, ötvenezeres cipőre? Biztosan nem isszák el a pénzüket. De a pedagógus, a nyugdíjas, a kényszervállalkozó, a munkás sem issza el a pénzét. Mindegy, örüljünk annak, hogy legfent nálunk a bürokraták pazarul néznek ki. Így sem mindig öröm rájuk nézni. Ebből azonban csak az következik, az öltözködés mellé még valami kell az elfogadottsághoz. Nem az amerikai cigaretta, s nem is a kenetes, átlátszó szöveg, amelynek minden szava a következő pillanatban letagadható, visszavonható. Nehéz leleplezni a közszereplőt, amint a figyelmeztető csipogót eltávolítja a beszédéről, hogy a felelősség alól egy óvatlan pillanatban kisétáljon. Nem könnyű, de minduntalan meg kell próbálni. Bevásárló körútján viszont nem szükséges követni, hogy oszlop mögé bújva kalappróbálás, kabátvétel közben meglessük. Mit mondhatnánk neki? Hogy a kalap már egyáltalán nem divat, s a márkajelzést használat előtt távolítsa el a zakó ujjáról?

A SORS EL VAN VETVE

Az idei év rendkívüli. A tavasszal esedékes szántóvetőt jócskán megelőzte az aggodalmas kor különös teremtménye: a kártyavető. Nem csak megelőzte, hanem talán pótolja is, miután szántóvető már alig akad széles e határban. Elméletben termelik meg az ország kenyerét, és még mielőtt megennék, valaki talán gyakorlatban ellopja. Erre ugyan nincs ígéretünk, csupán arra, hogy drágul a kenyér. Fogadjunk egy kiló nullás lisztbe, hogy ez az ígéret teljesül. De mit számít mindez, ha itt van reményeink színe és virága: a kártyavető. Vetettek itt már mindent. Az ország, a megye, a város, a falu, Mariska néni, Jóska bácsi, Bodri kutya, Európa, a golyafészek, a londoni tőzsde, a nyugdíjas bankbetét sorsát. A kártyavető ondolált hajjal, csábos tekintettel, a vadgerle mély búgó hangján, a szférák zenéje kíséretében veti, veteteti a kártyáit. Ad némi reményt, némi reménytelenséget, ha egészségesek vagyunk, vigyázzunk, ha betegek, még jobban vigyázzunk, jön a Vízöntő, a természeti katasztrófa, a gazdaság javulgat, ha - azt mondja - lecserélik azokat a vezetőket, akik gátjai a fejlődésnek. A varázsszó: személycsere, amelyhez ugye két ember kell, sőt három. A leváltandó, az őt felváltó és a leváltó, aki a helycsere végrehajtja. Négy egész kéttizedes sűrűségű homály fedi, hogy a klasszikus triáson belül lehetséges-e helycsere. Vagy mondjuk elképzelhető-e a leváltó leváltása? Továbbá megtörténhet-e, hogy nem változik semmi? A külföldön élő báró kártya nélkül is messzire tekint. Németországot a frász töri ki, hogy nem képes lemásolni Amerikát, ahol a gazdaság kicsattan az egészségtől, rengeteg a pénz, csekély a munkanélküliség, és most az elnök - a jóslat szerint - elhagyja az emelkedő hajót. Zöld disznó vagy tök nyolcas a megmondhatója, bírja-e az ország az iramot a németek nyomában, akik európai élszereplők és nem tudják

követni az amerikai tempót. A kártyavetők keverik a paklit, lerakják a lapokat, koncentrálnak, és igen óvatosan tudomásunkra hoznak annyit, amennyit éppen jónak látnak. Végül is bizonytalanságban maradunk. Ha eddig nem voltak kétségeink, most lettek, ha meg voltak, a frász kitör, hogy soha nem tévedünk. Mielőtt azonban az önzés fullánkos mezejére tévednénk, sajnáljuk már meg azt a szegény kártyavetőt, és tegyük fel a kérdések kérdését: neki ki vet kártyát? S vajon hisz abban, ha megjósoljuk, hogy a mai idők aggodalmaskodóinak a rohama növeli a bevételét és az önbecsülését? Az igazat megvallva miránk is ránkférne mind a kettő, csak hát nem mi keverjük a kártyát.

KÍNAI FOKHAGYMA

Mariska néni, aki életének javát a sárga veszedelemtől való félelem árnyékában töltötte, most ölelgeti a kínai kereskedőt, mert fuszeklit tudott venni nála igen jó áron. Titokban a kínai operát tanulmányozza, s nem bánná, ha a lánya szecsuaní fiút választana férjnek. Nem mindenki van ennyire elragadtatva. Bécsi ismerősöm újságolja, hogy a múltkor kedvenc kinti üzletében kínai fokhagymát kapott. Most mondjam meg, mit szólok hozzá? Azt még értené, hogy a fokhagyma magyar, vagy olasz, ám hogy kínai, itt valami nem stimmel. Én meg azon töröm a fejem, fontos-e vásárlói szemszögből a fokhagyma nemzeti hovatartozása. Reklámíze miatt kissé félve adtam a címben a „kínai” jelzőt. Igaz, nacionalizmussal nem vádolhat senki, meg aztán az emberek fokhagymát vásárolnak. Nem kínait, nem hollandot, fokhagymát. Azért persze látom, hogyan rajzolja át a városok üzleti térképét a szabad kereskedelem. Megengedem, hogy ez bizonyos problémákat felvet. Harkányban a szerbek, a pesti körúton a németek, országszerte az amerikaiak, az angolok és a kínaiak, de hát szabad kereskedelem, szabad szappanozni. Ne szépítsük, csendben dúl a kereskedelmi háború, morognak kereskedők, járókelők. Működik az idegenektől való idegenkedés, a hazai védelmére irányuló törekvés. Egyelőre nem éri el azt a szintet, ahogy az amerikai és európai magazinokban egészoldalas reklámok óvtak japán autó vásárlásától, de csírájában ott a lehetőség. „Ez nem kínai üzlet” - olvastam a feliratot minap egy kirakatban. Nem raboltam bankot, hogy megvegyem az egész boltot. Nem vonzott a felirat. Ha büszke arra, hogy nem kínai, meg kellene mondani, milyen. Nem merte elárulni, hogy magyar, vagy osztrák, vagy görög. Neki az a lényeg, hogy nem kínai. Hurrá! Írhatta volna azt is, hogy még életében nem csapott be senkit. Ezt ugyan nehéz elhinni, ám erre legalább oda lehetett volna figyelni. Attól félek, az ellenreklám még nem mentett meg csódtól üzletet. Tudtommal az amerikai autóipart sem kímélte meg a japán járgány lejáratása. Mariska néni mindenestre tudhat valamit, amit mi még nem. Lehet, hogy ránézett a térképre, és kicsinyke hazánkat ötszázszor belehelyezte a mennyei birodalomba. Inkább valószínű azonban, hogy csak olcsón akart venni valamit. Ő is tudja, hogy olcsó húsnak híg a leve. Csak hát nincsen szegénynek pénze. Miért nincs? Mert szegény. Hiszen mondtuk.

ÉBREDÉS

A koldus nem törődik semmivel. Ilyent mondani akkora számárság, hogy el kell gondolkodni rajta. Nem törődik? Miért törődne? Érdeklí őt a nemlétező üvegzebe, amibe még senkinek nem sikerült belezsebe? Neki egyszerűen nincsen zsebe, sem üveg, sem másik, mert nincs kabátja. Vagy ha van, száz macska nem fog benne egeret. Fontos neki a száz leggazdagabb

toplistája? A tőzsde reagálása a báránnyelvonulására? A hétfői lottóórület, a harc a milliárdokért? Leköti a bevásárlóközpontok ünnep előtti akcióhadjárata? Árak a földön? Ugyan, nála lejjebb az árak biztos nem lehetnek.

Ül a koldus a földön a pesti aluljáróban, lába előtt vajasdoboz az adománynak. Repült bele néhány pénzdarab, de azzal sem törődik. A koldus ugyanis olvas. Hogy mit? Hát nem ropogós bankókat, mint a körúton az egyszeri festőművész, akiből ezért műtészek hada ábrándult ki egy életre. A koldus könyvet olvas. Bizony. Nem néz se jobbra, se balra. Nem számít neki a zajos forgatag. A rendőr keresztülesik a kinyújtott lábán, gumibottal leporolja a nadrágját. Még mindig jobb, mintha a koldusával tenné ugyanezt. Talán azért bámészkodott el, mert törte a fejét, mit olvas a koldus. A Szegény gazdagokat? A Koldus és királyfit? A Bégum ötszáz millióját? Nem valószínű. Még biztosabb, hogy nem a motivációs pszichológiáról megjelent legújabb szakkönyvet. Távol áll tőle a motiváció, a személyi érdekelttség, a főnök mint a termelési eredményesség tudat alatti gátló tényezője. Nem tudja, mi a bankkonszolidáció, a szubszidiaritás elve, a credibility gap. Európa? Hidegen hagyja Európa. Észre sem veszi majd, ha belép az ország az Unióba. A koldusokról szóló fejezetet nem zárják le Brüsszelben, mert ilyen nem szerepel az integrációs tárgyalások során. Akkor mit olvas? Talán krimet, talán szerelmes regényt, s éjszaka hullámpapírból vetett ágyán arról álmodik, hogy vett egy jó meleg fürdőt, szépen felöltözött és virágcsokorral a kezében randevúra indult. Aztán reggel felébredt a pesti aluljáróban. Fürdő, meleg étel, virágcsokor, randevú sehol. Kitörli az álmodást a szeméből. Tekintete lassan barátkozik a korai járókelők látványával, akik ezerfelé sietnek. Hova? A koldusnak nem fontos. Az összegyűlt pénzen kávé, fröccsöt iszik. A banánhulladék a közeli zöldesnél nem kerül semmibe. Eszik egy falást, aztán visszaül a helyére olvasni. Már-már hozzátartozik az utcaképhez. Hozzátartozik?!

DEDIKÁCIÓ

A híreket továbbadni nem mindig veszélytelen dolog. Ha közzéteszem, amit a napokban hallottam, hogy a pedagógusok egy része nem könyvre költi az évi tizennégyezer forintos könyvvásárlási keretet, akkor legrosszabb esetben bajok sorozatát zúdíthatom a világra. Először is az oktatási tárca azonnal megvonhatja a keretet. Másodsor a legmagyarabb oktatási miniszter kukoricára térdeltetheti a pedagógust, plusz ötven botütést mérhet rá a nebulókkal azok személyiségi jogait szigorúan szem előtt tartva. Következésképpen szorosabbra záródhatnak az érdekvédelmi szervezetek ellazult sorai, ez viszont felboríthatja az iskolák megszokott rendjét, ahol a békésen cigarettázó, iddogáló, drogozó tanuló és az idegbaj peremére juttatott tanerő csendes küzdelme zajlik. Ha mindezt figyelembe vesszük, könnyebben megértjük az érthetlent. Például azt, hogy a kiváló művész könyvének dedikálással egybekötött bemutatójára mindössze három kósza érdeklődő volt kíváncsi valahol, s egy, azaz egyetlen könyv talált gazdára. Csak semmi pánik. Őrizzük meg nyugalmunkat, és számoljunk. Ha a művész örökbecsű művéből a vásárnapokat nem számítva naponta eladnak egy példányt, egy év alatt sikerül megszabadulni több mint háromszáz darabtól, tíz év alatt már háromezertől, száz esztendő alatt pedig harmincezertől. Vagyis a neves szerző legelőbb százötven évesen túlradhat addigra penészedésnek induló szellemi termékén, csak meg kell érnie. Rohanó korunkra jellemző ez az eszement tempó, amelytől bizony elszédülne Henri Beyle, közismertebb nevén Stendhal, a Vörös és fekete, a Pármai kolostor írója, s amellet megárgulna az irigységtől. Nem elég, hogy bizonyos Mathilde Viscontini iránt érzett szerelme boldogtalan volt, a szerelem inspirációjából keletkezett De l'Amour című könyv sem bizonyult szerencsésebbnek. Tíz esztendő alatt mindössze húszat adtak el belőle az 1800-as évek elején,

amikor még nem létezett televízió, film, bevásárlóközpont, tömegturizmus, nem működtek Ray Bradbury Fahrenheit 451-ének könyvégető brigádjait felülmúló fantáziával a kultúra álarcában ügyködő könyvgyilkosok. Egyébként hallottam már olyan városi moziról, ahol egyetlen néző volt kíváncsi a szuperprodukcióra. A filmet természetesen levetítették, mert tudták, hogy így lehet jutni egyről a kettőre, majd kettőről a háromra. Mire végleg becsuk a mozi, majd csak megtelik.

A REMÉNY

A lottózó, ahol az emberiség lerója heti tartozását, gáncoskodók szerint a félnótások helyi adóját, vidám hely. Itt a többség előveszi legviccesebb kedvét, még az is, akit reménytelen esetnek ítelt a nátháról döntő orvosi konzílium, a nevelhetetlenséget kimondó családi tanács. Az ablak előtt kígyózik a sor, ki van tűzve már megint nyolcszáz millió. Mindenki türelmes, bizakodó, és mint mondtuk, szellemes. Egy hölgy beszél az ablakon. „Az egyik autó a lányomé, oda ne adják senkinek.” Miért is mondanák odabent, majd kiderül, kié. Egyszerűen elrontanák a játékot, s ehhez nincs joguk a szerencse fizetett alkalmazottainak. „Persze, tudjuk, hogy az öné.” Ez igen. A sorban hátrébb nem sárgulnak meg az irigységtől. Minden várakozónak jut autó, toronyóra láncostól, parányi a nyolcszáz millióból. Mit parányi, az egész! Szegény az, aki még ígérni sem tud.

A remény zöld színével dekorált irodában valósul meg az igazi esélyegyenlőség, ami a falakon kívül sohasem. Talán azt a csekélységet leszámítva, hogy az egyik ezernyi tippel próbálkozik, a másik beéri öttel, hattal, hogy még hideg vízre is maradjon. De a szelvényköteget lobogtató mellett is elszáguldhat a szerencse, ahogy az egészen szerényt is fejen találhatja. Szerény-ségben nincsen párja annak a költőnek, aki lírai zavarában négy számot tett meg az ötös lottón, és mind a négyet kihúzták. Összeültek fortuna főrangú képviselői, s úgy döntöttek, a nyeremény jogos. Kevesebb számot szabad behúzni a szelvényen, csak többet nem. Tévedésre persze ne biztassuk embertársainkat, egy szép ötös kövéren, attól kerek a világ, meg a pénztárca is. Ha bevág a villám, hogy elterül mind az öt szám, akkor történik meg a csoda. Ha csak a mennykő csapkod, csupán némi riadalom támad. A közvetlenül mellette legalább akkora távolság, mint a London és Tokió közti. A következő héten ugyanis nem találkoznak törvényszerűen, nem kerülnek még közelebb egymáshoz. Legfeljebb átbámulnak a rubrika kerítésén, és Madách-csal mondják: „Ember küzdj és bízva bízzál.” Tessék, már megint a költők. Nem mindegyik. Dante Alighieri például nem élne meg egy magyar lottózóban. „Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel.” Ember, a lottózóban a reményről szól minden. A reményről, amiről esetleg naponta nyolcszor lemondunk, de hetente újjáéled, ha átlépjük a fogadóiroda küszöbét. Hét végén aztán tetőfokára hág az izgalom. Vagy sikoltunk egy nagyot, és elharapjuk örömmünkben a vasat, vagy némák maradunk, mint a hal. A lényeg, hogy hétfőre megjön a hang, keddre, szerdára, csütörtökre a bizakodás. Ha kihúzzák az ötöst, új nyakkendőt veszünk a lottóárusnak. Természetesen egy tucatot. Amíg élünk, addig remélünk.

A MÁZLI

Lehet, hogy a világcég szóvivője kezdő volt, az is lehet, hogy múltó rosszullét fogta el, elég az hozzá, nem ügyelt kellőképpen a csomagolásra. Vagy az sem kizárt, valaki úgy indította el a mindent megrengető nyilvánosság felé: „apuskám, ne törődj semmivel, te csak mondd el a föld összes lakójának, micsoda frankó cég vagyunk.” Tényleg nem történt nagy dolog. Utcára

tettek a világon vagy ötvenezer embert, s ettől egycsapásra sikeresek lettek. Dióhéjban ennyi. Hervasztóan hétköznapi eset, aminek a bejelentésétől nem esnek le a fáról a széncinegék, nem állnak le a villamosok az utcán - hacsak nincsen sztrájk. Bejelentik, s megnyugszanak a kedélyek. Kivéve azt az ötvenezer dolgozót, aki hirtelen visszanyerte a szabadságát. Senki nem vette volna észre - az érintetteken kívül természetesen -, ha a szóvivő némi vattával kitömi a lényegét tartalmazó két legfontosabb mondat közti hézagot, ha néhány altatónak szánt gazdasági adattal elkábítja a hallgatóságot, hogy aztán a szenzációs bejelentéssel megadja a kegyelemdőfést boldognak, boldogtalannak. De a szóvivő nem ügyelt a csomagolásra. Megfelelkezvén hivatásának dramaturgiai szabályairól, közölte, hogy elbocsátottak ötvenezer embert, aztán rögtön „Örömmel jelenthette” a cég üstökösszerű felívelését. Annyira furcsa volt az elsietettség, hogy még a vak is észrevehette, s a fejét csóválva gondolhatta, ennyire azért nem kellett volna sietni. Ezért nem volt érdemes nyakkendőt kötni, fejvesztve rohanni a televízióba. Mi lesz, ha mások is észrevették? Azon sem csodálkoznék, ha a szóvivő másnap követte az ötvenezret, végül is egy ide, vagy oda, édes mindegy. Ha viszont maradt, akkor van még mit tanulnia. Például attól az egyszerű főnöktől, aki évek múlva összetalálkozott az általa elbocsátott emberrel, s így üdvözölte: „Ugye, hogy a javadra vált a dolog? Gondolj bele, mennyi mindent kipróbálhattál, milyen felfrissülésen mehettél keresztül.” A dolgozó, aki éppen súlyos depresszió ment keresztül, zavartan hálálkodott, s újólaj megköszönte a sorsát megfordító jótéteményt a következményeivel együtt. Megköszönte a munkanélküliséget, a pénztelenséget, a fogösszeszorítást, a nadrágszíjhúzást, a krónikus álmatlanságot, a munkahelyeken való kilincselést, a szégyent, a depressziót. Hálátlan semmirekellő lett volna, aki nem érdemli meg a kirúgást, ha ennyi jóért nem borul a volt főnök vállára, hogy ott örömeben végre jól kisírja magát. Hiába, a csomagolás nagyon nagy dolog.

PÉNZOSZTÁS

A mese a régi. A hölgy telibetalálta mind az öt számot és a három milliárdot az ötös lottón, csak elfelejtette feladni a lottószelvényt. Na és tessék mondani, melyik kútba ugrott? - kérdezzük kapásból, félfordulásból. Húzás után már mi is kitöltöttünk több telitalálatos szelvényt, csak még nem akadt bolond, aki fizetne. Ha a mese nem, hát akkor az ábrándozás. Ne higgyünk se költőnek, se favágónak, hogy ábrándozás az élet megrontója. Időnként baromi jól esik. Képzeljük el, megütöttük a főnyereményt, s most jön a pénzosztás. A világon a legjobb dolog, persze csak akkor, ha nem lopott a pénz. A lopott dohányt nem nagyon szokták osztogatni, mert arra esetleg nem kívánatos idegenek - hatóság, adóhivatal, árulkodós szomszéd - is kíváncsiak. Tehát elő a papírt, a ceruzát és számoljunk. Bevezetőben néhány luxusautó. A sógornak a Trabantból kilóg a lába, jót tesz a derékfájásának egy új Merci. Igaz, a légkonditól benáthásodik, de majd elmegy orvoshoz. A barátnak luxusjárgánya van, de neki is autó jár, esetleg sportkocsi. A tizennyolc éves lányok ugyan megszólják, sebjaj, kibírja. További háromnégy autót kiosztunk, s megállapítjuk, hogy alig ment el százmillió. Még mindig maradt hárommilliárd. Eszi fene, jöjjön mindenkinek egy világkörüli út. Persze teljes ellátás, transzfer, helikopterrel a Niagara fölé. Naná, majd tűzrakás és tojássütés, meg zötyögő városi busz. Az annyi mint... Lassan haladunk. Így megelőznek a fájós lábú csigák. Nyomjuk a gázpedált. Öt ház kerttel, úszómedencével, házőrző pulival. Hogy mi milyen jótékonyak vagyunk! Jótékonyak, de nem eléggé. Hol vannak a közcélok, az igazi rászorultak? Tisztázzuk, brókernek, brókeren keresztül senkinek semmi. A kormány küzdjön meg egyedül. Ha szorít a cipő, vágja ki az orrát. Legfeljebb egy kicsit fázik majd. Még mindig jobb, mintha mi ráfáznánk. Ha jótékonykodunk, ügyeljünk arra, hogy eljut-e a pénz a címzettekhez, vagy a bürokrácia

útvesztőjében közsemmivé válik? Mobutu kongói diktátor ellopta a kongói nép pénzét. Négy-milliárd dollár vándorolt a svájci bankokba. Miért nem adják vissza a kongói népnek? - kérdeztek egy svájcit. Ja kérem, nem avatkozhatunk bele a pénzügyi folyamatokba. Mintha csak a felelősség itthoni felelőtlenjeit hallanánk. Szóval jobb, ha személyesen bevásárolunk a kórháznak, a szociális otthonnak, visszük az ágyat, a fejeskáposztát, az aszpirint, ami kell, s rögtön utána számolunk. Csodálatos dolog a pénzosztás. Olyan érzésünk van, hogy minél többet osztunk, annál több marad. Mi lesz, ha egyszer tényleg nyerünk?

AZ OLAJKIRÁLY

Nincsen szerencsém az olajjal. Az első hibát akkor követtem el, amikor süvölvény koromban Rockefeller, az olajkirály történetét olvasva nem kapcsoltam. Ha egyszerűen lemásolom Rockefeller életét, ma dúsgazdag vagyok, és szakértőként elmondhatom a magyaroknak, nagy hibát követnek el, ha negatívumként tálalják Király B. Izabella iraki olajkészletét. Megsúghatnám nekik, hogy államosítsák a készletet, ebben úgyszólván nagy gyakorlatuk van. Ha le tudták söpörni a padlást, el tudták venni a földeket, az ingatlanokat, kismiska lesz az ilyesmi. Még nagyobb számárságot műveltem, hogy nem voltam képes a hazai olajmaffia közelébe férközni. Mentségemre legyen mondva, próbáltam őket telefonon felhívni, de a tudakozó nem volt hajlandó elárulni a számot, mert titkosított. Arra gondoltam, könnyen elviselek százhuszonhét év börtönt, ha azt felfüggesztve adják, a svájci bankbetétből pedig megalapozom a szerencsém. De mint mondtam, lemaradtam erről. Sajnos, balul ütött ki a görögországi olajszállításom is. Baljós előjelnek bizonyult, hogy egy athéni vendéglő teraszán elfolyattam a gyroszból az olajat, s ennek következtében olajos lett a ruhám, az asztal, majd a fél terasz, még az a szegény pápa is, aki a szomszédban az izgalomtól felhevülve nézte a vendégek számára elhelyezett tévén a labdarúgó világbajnokságot. Így lett olajpápa. Ezután következett a balszerencsés olajszállítás. A görög hatóságok éberségét kijátszva, s persze fütyülve az itthoni jövedéki adóra ötliteres bádogdobozban olivát csempészttem a repülőgép fedélzetére. Nem tudom, mi üthetett a dobozba, valahogy kilyukadt, s a drága nedű csordogálni kezdett, aminek következtében kisebb olajkutató nyitottam már itthon egy magyar taxi csomagtartójában. Képzem, hogy örülhetett a taxis. A számárságok sorozatára aztán a koronát a Párizs-Madrid expresszvonaton sikerült feltennem, ahol közvetlenül megérintett az iraki lehetőségek szele. Bagdadi egyetemistával utaztam egy kupéban, s én balga, élehetlenségemre jellemző módon nem az olajról, hanem a költészetről társalogtam vele. Most már értem, miért csóválta a fejét, amikor Madridban a Chamartin-pályaudvaron elköszöntünk egymástól. Töpörtyűs pogácsával kínáltam a hosszú úton, ezért cserébe biztos elvitte volna Szaddam Husszeinnak jó kívánságaimat közelgő születésnapja alkalmából. Innen a folytatást aztán már könnyű megtalálni. Hogy hol helyeztem volna el négy-millió hordó olajat? Micsoda kérdés! A spájzban a befőttek között.

AZ ÖTÖDIK

Sírók hajnalokra ébrednek a kocák Békéstől Zaláig, Hevestől Baranyáig. Sírnak, mert a vegetarizmus csábításaira legyintve - egyre ritkábban ugyan -, de disznót vág a magyar. A kocák bánatát most még fokozza, hogy akaruk ellenére csalásba keveredtek. A húsboltokban végzett ellenőrzésekből kiderült, minden ötödik vevőt becsapják, megkárosítják. Kétszáz millió

bírságot róttak ki súlycsökkentésért, romlott áruért, a szavatossági idő hamisításáért, ismeretlen eredetért. Hátha még az ellenőrzés intenzívebb lett volna! Nekünk ennyi is elég. Persze ne gondolja senki, hogy panírozott jómodorunkat szögre akasztva ezentúl megkérdezzük a henteset, tessék mondani, ugye nem én vagyok az ötödik? Azt viszont megtehetjük, hogy visszaemlékszünk régi vásárlásokra, amikor sorbaálltunk itt, ott és amott. Idős hölgy kért előttünk talán fél kiló tarját, lapockát, hozzátéve a Vereckei hágón nyereg alatt magunkkal hozott hasztalan ősmagyar reménykedést: aztán szépet adjon ám! Csakhogy a hentes is behozta ugyanazon a hágón az ezeréves néma fogadalmat: majd olyant adok, amilyent akarok! Nos, a hírekből megtudtuk, milyent adnak. Szóval a nénike állt és várt. A hentes félrefordulva levágott valamit, s a mérlegen lévő papírra dobta. A mérleg nyelve lengett, mint falusi búcsúban a hajóhinta, a hentes meg a nénike mögött ránk kacsintott. Vigyázzunk! Ez a kacsintás életveszélyes. Veszélyesebb, mint a megvadított oroszlán, mint sötét éjjel a külvárosi utcárok. A kacsintásból megtudhattuk, hogy a nénike az ötödik. De mivel ez egy komplex kacsintás volt, tartalmazta a nekünk címzett ígéretet is: ne aggódjunk, a matematikai törvényeket felrúgva, hatodikként, de akár tizenharmadikként is lehetünk az ötödikek. A felismerést követően fordultunk volna kifelé az üzletből, ám máris ott álltunk a hentes előtt, aki örgrófkát leiskolázó udvariassággal kérdezte: mi tetszene a kedves vevőnek? A kedves vevőnek az tetszene, ha nem tetszenék becsapni őt. Eszünkbe jut azonban, hogy kedvességre nem illik gorombán reagálni. A vevő maradjon vevő, a hentes hentes, az ellenőr ellenőr. Ez a világ rendje. Várjunk türelemmel, majd döntenek a sorsunkról. A dagadót, amit kinéztünk, más is kinézte, a hentes is, az egész világmindenség kinézte. Ha szerencsénk van, elégedettek leszünk. Ha nem, még mindig felcsaphatunk vegetáriánusnak sárgarépa gombócot zabálni.

LEKVÁROS POGÁCSA

Szakajtó Pista bátyánk, aki külön sem tudta volna elképzelni a kettőt, vagyis a lekvárt és a pogácsát, nemhogy együtt, bizonyára fújolna a lekváros pogácsa hallatán, ha nem egy égi pogibár cseppet sem hívogató bejáratát szeretné éppen elkerülni. Na ja, ő könnyen van. Nem nyomja a teher, hogy mákos, káposztás, diós, lekváros, müzlis, csokoládés, bocsánat - csokis pogácsával kelljen megbarátkoznia. Életében elfogyasztotta Mariska néni háromszázhatvan ezer kökemény, kakastejes, töpörtyűs pogácsáját, hogy ne feledjük hatszáz akó borocska kíséretében, és jóllakottan megtért őseihez. A pogácsát meg egye, aki akarja. De milyen pogácsát? Svájci sütőautomata ontotta, lányosan puha, férfiatlanul lekváros, kakaós, mákos... pogácsát, amiből pogi lett a piacgazdaság rögzös útján haladva, Mariska néniből igazolványos, áfaköteles vállalkozó, s a fogyasztó valamikori rettenthetetlen étvágyából kölyökmacskához illő nyalakodás. Ez van, ez dukál a pogibárban, mert hogy el ne felejtjük, pogibárban és pogibutikban áll sorba az emberiség és dekára vásárolja a pogácsát. Hamubasült pogácsa, meg tarisznya? Még csak az kellene. Régen, régen, még jóval az Internet és a konyhastúdiók előtti időkben elég volt a legénynek egy tarisznya hamubasült pogácsa, hogy világgá menve és emberfeletti próbákat kiállva megküzdjön a királykisasszony kezéért. Ma egy egész pogibár szükségeltetne teljes berendezéssel, személyzettel, hitelkártyával, hogy a legény hasonló kihívásoknak eleget tehessen. Egyszer Versailles-ban, XIV. Lajos, a Napkirály fényűző udvara közelében pogácsával kínáltam meg egy helybéli gépkocsikatatót. Az ajándékot megköszönte, megkóstolta és a fejét csóválta. Ha tudná, hogy ma már pogibárok nyílnak hazánkban szerteszét, és pogácsaügyben legalábbis megvalósítottuk a kör négyszögesítését... Sőt, a töpörtyű lekvárosítását és a kakastej kakaósítását... Azért az élet mégiscsak szép.

EGY FORINT AZ ÁRA

Boszorkányok minden hiedelemmel ellentétben vannak, véletlenek viszont nincsenek. Azt mondja meg nekem valaki, véletlen-e, hogy ugyanabban a pillanatban fedeztem fel gyanútlan vendégként egy vendéglő étlapján egy forintért a rántottlevest, amikor bejelentették a húszezer forintos bankjegy eljövételét. Nem egy húszért volt a rántottleves, nem egy forint plusz áfáért, nem úgy, hogy plusz húsz forint a köménymag, harminc a teríték és negyven a pincér hajlongása. Mert nem elég ám a nem elég, az egyforintos rántottlevest, gyermekes anyák jótékony táplálóját ínségesebb időszakokban, meghűlt bendők karitatív melegítőjét kemény téli hidegben libériás pincér szolgálja fel. Ugyanúgy, mint a bárói rangú sertéskarmonádlit, a frissesség erkölcsi bizonyítványával rendelkező szüzérmeket, a pénztárcánkban vajakáló rablólúsokat, egyebeket. S mivel nem beugratás, nem kell a leves bekanalizása után három órát mosogatni. Az is teljesen kizárt, hogy tévedés áldozata vagyunk, és jövődő boldogságunk mindenható fizetőeszközében, euroban kellene leszurkolni a fogyasztás árát. Csodálkozásunkra a pincér csodálkozással felel. Mit lehet itt nem érteni? Hát nem arról álmodoztunk mindig is, hogy rántottlevest együnk majdnem ingyen, szépen terített éttermi asztalnál zenészó kíséretében, de zenés felár nélkül? Nem azzal szerettünk volna büszkélkedni örökké, hogy partnerünket potom öt forintból busásan megvacsoráztatjuk, s utána legfeljebb két forintért taxin hazaszállítjuk? Mert ha már úgy el vagyunk rontva, hogy nyolctagú asztaltársaságunk mindennel együtt kilenc forintért megebédel, akkor természetesen hívjuk az ingyentaxit, mint fejedelmi ráadást. Vagy nem? Most talán arra gondol az olvasó, hogy a partner többnyire nem éri be rántottlevesrel. Nem mintha rangon aluli volna. A kérdéses vendéglőben több nyelven is fel van tüntetve az étlapon. Naná! Ha nekünk, itthoniaknak szenzáció az egyforintos meleg étel, feltartóztathatatlan lesz a külföldi turisták áradata. Csupán reklám kérdése az egész. Persze a reklám egy kicsit többbe kerül. Sebaj. Megéri. Azért nem maradunk éhesek az egyforintos rántottleves után, mert harminc forintért eszünk egy deka pisztrángot, vagy még tíz rántottlevest, és egy pohár szódával kijövünk két darab százasból. Persze borralalóval együtt. Örömlenket csupán a hazai pincérszakma gyógyíthatatlan betegsége, a „mégvalamit” ronthatja el. Mindegy, hogy háromfogásos menüt, vagy Trimalchio harmincmenetes, fejedelmi lakomáját rendeljük, a magyar pincér rögtön megkérdezi: „Mégvalamit?” Egy idő óta tudunk válaszolni. Rántottlevest egy forintért. S ha még akkor is erősködik, hogy „mégvalamit”, kérjünk három húszezrest ajándékba.

HIRTELEN SÜTÉS

Rainer Maria Rilke a művész körüli félreértések összegeként határozta meg a hírnevet. Amikor ezt mondta, valószínűleg kenyérfogyasztóként sem gondolt a pékekre. Miért is gondolt volna? A művész az ő idejében a szerénységet illetően rég elszakadt már a tiszteletreméltó kézművességtől, ahogy az egykori tábori felcserekből is büszke orvosdoktorok váltak a történelem folyamán. Kenyérgondok akkoriban is lehettek, de ilyesmit nem okozott legalább a kenyér minősége. A mindennapit igazi pékek sütötték valódi lisztből, nagy hozzáértéssel, türelmesen. A megformált cipót nem serkentették jókora pofonokkal nagyobb kelési sebességre. Nem avatkoztak automata gépek a folyamatba, hogy minél rövidebb idő alatt minél ehetlenebb betevő kerüljön a földi halandó asztalára. Bezzeg a mi időnk! Akkora a választék kenyérből, hogy az egy rövidárú boltban a kabátgombnak is dicséretére válnék. Ha úgy tetszik, hétfőn reggelizhetünk olasz kenyeret, kedden tunkolhatjuk a pörköltzsaftot meggyalázva francia kenyérral, szerdán német kenyeret csomagolnak a nebulónak az iskolába. Mire ki-

mondjuk, máris itt az amerikai csillagos-sávós brúgó, a mexikói kukoricakenyér, az indiai kovásztalan és így tovább. A sort folytatják a pékek nevével fémjelzett sütőipari termékek, a fantázianevek és a fantáziátlanok, a településhez kötöttek és társaik. Nem az a baj, hogy az olasz kenyér nem beszél olaszul, a francia franciául, a pesti pestiesen. Miért is beszélne, ha nem kap nyelvpótlékot. Az a baj, hogy az árusított kenyerek egy része kenyérül nem tud. Elfelejtették megtanítani. Illetve dehogyan. Elfelejtették összeállítani, meggyúrni, keleszteni és megsütni. Megnyomod az egyiket, tele van levegővel. Vágod a másikat, morzsákra hull szegyenében. A harmadikból számúzták a jellegzetes, étvágygerjesztő kenyéríz. A negyediket gondosan megégették. A termékre ragasztott tudományos jótanácsok, hogy fogyasztható három napig, egy hétig, estétől reggelig, nem érnek semmit, vagy csak annyit mint a cipőn, hogy nem hordható esőben, sárban, fagyban, napsütésben. Meséltek nekem egy pékről, aki elmerengve felsóhajtott a kemence mellett: hol van az a régi jó hófehér, falusi kakastejes kenyér, amiben nyikorog szeletelés közben a nagykés? Mint korszerűtlen akadémikusodót, a péket stílszerűen lapátra tették. A kérdés persze azóta is ott leng a számítógép vezérelte atomkemencék körül: hol vannak az igazi, jó kenyerek? Netán a reklámokban?

A SEMMI ADÓJA

Miközben szakértők hadserege keresi a válságból kivezető utat mindhiába, egy ifjú tudós szerényen - a megbecsülésről lemondva - megtalálta. Az „ifjúból”, a „tudósból”, a megbecsülés hiányából akár ki is találhatjuk, hogy valamennyi nyavalyánk panaceája az ingyenmunka, ahogy az a boldogtalanságra felügyelő pénzügyérek nagykönyvében meg van írva. A véletlen felfedezés végső soron a kormánynak köszönhető, hiszen az ifjú tudós, aki a névtelenséghez fajtájára jellemző módon ragaszkodik, a kormány jóvoltából lett végül is szükségképpen felfedező.

Nem kellett mást tennie, mint küldetését kissé félreértelmezvén, tudományos munkára, majd az abból logikusan következő publikációra adnia a fejét. Tudósról lévén szó, elég meghökkenítő mind a kettő. Ha a fiatal életkort is tekintetbe vesszük, egyenesen gátlástalanságra gyanazkodhatunk. Talán nem is érdem, hogy előre lemondott a könyvalakban megjelent publikáció honoráriumáról, elhárítván ezzel a közzététel egyetlen akadályát. Miért óhajtott egyáltalán publikálni, miért fiatal, miért ment tudósnak, miért nem várta ki azt a csekély ötszáz évet, amikor már sokkal több lesz a tudományos tapasztalat, a kormány is megfelelő költségvetést készít, és tudósokra talán nem is lesz szükség? Az lesz a boldog kor, mert akkor már talán mindenki elfogadja, hogy nem az éhbérért végzett munka hozza el számunkra az üdvösséget, hanem a névtelen ingyenmunka. A kultúra, az oktatás szégyelli majdan, hogy egykor, ötszáz évvel azelőtt, vagyis ma méltányos anyagi megbecsülést követelt, mert az erkölcsivel már tele volt a padlás és a hócipő.

Ebben az összefüggésben a névtelen ifjú tudós nem tekintheti magát nemzeti hősnek - pláne nemzetinek! -, inkább nemzeti szerencsétlennek, aki nyilván nem lesz egyedül, hiszen a honoráriumról való lemondás ragadós lesz, mint a tavaszi nátha. Egymás után jelentik be foglalkozási ágak, szakmák, hivatások a termelés legkülönbözőbb területeiről, hogy elégük van a kritikán aluli megbecsülésből. Ha már csak fizetgetni tudnak, hát ne is fizessenek, mert a dolog megalázó annak is, aki nem adja, és annak is, aki nem kapja. Inkább ne adjanak semmit, abból viszont jó nagyot, legfeljebb újabb kategória jelenik meg az adóbevallási íven. Ez lesz a semmi adója. A nemzeti szerencsétlen ugyanis esetleg gyenge jellemű lévén eldicsekszik az önfeláldozó gesztussal, mire föl megdicsérik, erre meghízik ő is, a család is, netán a dicséretből vesznek autót, nyaralót, mennek föld körüli turistaútra, még betétkönyvet is nyithatnak, s

mindezt nem ajánlják fel az éhező, könnyező árvák javára, mint tette azt egy korábbi pénzügyminiszter a neki nem járó végkielégítéssel.

A „kis semmiből nagy semmit” mozgalom, hiszen utaltunk is erre, kiterjed a legfelsőbb régiókra. A miniszterelnök rábírja a minisztereket, hogy a miniszter szó eredeti jelentése szerint szolgálólag viszonyuljanak küldetésükhöz, és azért egy petákat se fogadjanak el. A pénzügyminiszter beperli azokat, akik számára végkielégítést kívánnak megszavazni. De ha már megszavazták, és kénytelen-kelletlen felvették az áldatlan milliókat, elektronikus keresővel, rádiótelefonnal megtalálják a legjobb pénzegetőt az első szemétegető mellett, és egy gyufasercintéssel kifejezésre juttatják, mit tartanak a pénzről, anyagi megbecsülésről, érdemtelenül felvett jutalomról. Elárulhatjuk, nem kevés tanulnivalójuk van az ifjú tudóstól, aki azért mondott le a szerzői honoráriumról, hogy biztosítsa a mű megjelenését. A fiatalabb tudósnak fontosabb a gyors publikáció, mint a pénz. Egyébként húsz év múlva sem nagyon tudnak majd neki fizetni, amikor már nem lesz olyan fiatal. Igaz, akkorra elképesztő gyakorlata lesz a felemelő ingenymunkában.

SÜSS FEL PÉK

Én már akkor kedveltem a pékeket, amikor hajdani általános iskolánkban megjelent Pataki Ferenc fejszámolóművész, és feltette a kérdést: mennyi két zsemlye meg két zsemlye? „Négy zsemlye” - zúgta teli torokból nyolcszáz nebuló. Legnagyobb megrökönyödésünkre azt a választ kaptuk: „nem”. „Egy forint hatvan fillér”. Ma ezt a tréfát már senki nem értene. Még azt hihetne, hogy éppen a számokkal áll hadilábon a fejszámolóművész. Hja, valamikor még egy zseni is megfejtette, ha egy zsemlye negyven fillér, akkor négy darab egy forint hatvan fillér. Ma viszont először is nincsen fillér. A legkisebb pénz az egy forint, majdnem akkora, mint a zsemlye, amelynek az ára ma húsz forintig terjed, és a határ a csillagos ég. Az égen a csillagokat pedig még Pataki sem tudná összegyűjteni.

A pékek persze minderről nem tehettek semmit. Amikor Rákosi Mátyás, a dolgozók édesapja visszaüzent, hogy „nem a zsömle kicsi, hanem a pofátok nagy”, a pékek csak lestek. Pontosan tudták, hogy Rákosi pajtás életében nem látott zsömlét. Titkosrendőrei természetesen beszámolhattak arról, hogy földalatti pékségekben illegális kísérleteket folytatnak a legkisebb méretű zsemlye előállítására. Az árakkal egy másik pékségben kísérleteztek, ez volt az árhivatal. A siker itt is, ott is garantált volt. De hol vannak már azok az idők? Hol a három hatvanas kenyér? Hol a jóságos pék, aki Abody Béla bűbajos tréfájában nyolckilós kenyérral hálából agyondobta a kavicsot hajigáló kisiútot? Ma a pékek nem érnek rá ilyen szamárságokkal foglalkozni. Sütőlapáttal loholnak az EU felé, mint mindenki, akinek kedves az élete, és közben persze dolgoznak, mint mindenki, akinek munkája van. A munka pedig nagyon kemény. Ma nem a kicsi zsemlye a gazdaságosság kulcsa, hanem a tartalmatlanság, az anyagnélküliség, akár a televízióban. Csakhogy a pékek ezt fáradságos úton érik el. Megsütik a zsemlye külsejét, magyarul héját, ellátják szeleppel és egyszerű hétköznapi biciklipumpával akkorára fújják, mint egy megtermett görögdinnye. Rohadt meló, az biztos. Nem csoda, hogy pumpálás közben állandóan számolnak, sőt hasonlítgatnak. A háziasszony zúgolódik, a pékek így, a pékek úgy, mit képzelnek. Olyan béreket akarnak, mint Európában. Ha így megy, nem lehet megfizetni a kenyeret, a zsemlyét, a kiflit, olyan ára lesz. A háziasszony mérgeződik. Noha nem illik, nyomogatja az üzletben a zsemlyét, ráül, kalapáccsal püföli, satuba rakja, kinyomja belőle a maradék levegőt, és szidja a pékeket, akik nyomulnak Európa felé. Zsemlyét görgetnek a brüsszeli országúton, és azt rebesgetik, hogy az EU-ban szögletes lesz a kerek zsemlye.

SZÁMTANÓRA

Mit szoktak önök csinálni autóvezetés közben? Tudom, autót vezetnek, figyelik az utat, rúzsoznak, fészülködnek, várják, hogy a lámpa zöldre váltson, hogy a gyalogosok átkeljenek, hogy az előttük lefulladt kocsi újra elinduljon stb. S ha megkérdezem, még mit szoktak tenni, ugyancsak van néhány tippem. Megkérik a házastársat, hozza el a patyolattól a kabátot. Figyelmeztetik a gyereket, nehogy iskola helyett moziba menjen mint a múltkor. Ököllet rásóznak a műszerfalra, mert a rádióból megtudták, hogy a lottószámok ezúttal is messze elkerülték az önökét. Az a bizonyos „pont mellette”, „egészen a közelében” kilométerben megfelel körülbelül a Moszkva-Los Angeles távolságnak.

Tovább nem találgatok, inkább elárulom, hogy én vezetés közben a városi forgalomban számolok. A megteendő út nagyságához mérten eljutok negyvennyolctól háromezerig vagy még tovább, attól függően, hányszor zökken az autó, vagyis hányszor hajtok át egy-egy kanálistetőn, amit Magyarországon hamisítatlan nemzeti sajátosságként soha nem sikerül szintbe építeni. Az alkalmazott nyelvi fordulat szakszerűségéért nem állok jól, ahogy az építők is füttyültek arra, hogy a kocsi velünk együtt eltűnik a felszín alatt, a tengelyét töri, az utasnak kiugrik az állkapcsa, a vezető megfogadja, ezeknek aztán fel nem adja az útdát, ellenkezőleg: neki fizessen a város. Persze lehet találgatni, miért van ez így minálunk. Elhamarkodottan ne ítélkezzünk, ne vonjuk kétségbe az építők teljesen hiábavaló igyekezetét, abszolút ismeretlen terjedelmű hozzáértését. Inkább keressük a koncepciót, amelynek a megvalósítása, ha az autós bosszantása volt a cél, a napnál fényesebben teljesült.

Nem kizárt, hogy történelmi tapasztalat alapján összefüggő várfalat akartak emelni az úttest közepén a török, a tatár, a labanc, a muszka elhárítására. Aztán munka közben jött a parancsolat, hogy csapda lesz a szebb jövőben és a jobb útban reménytelenül bízó autós társadalom elkedvetlenítésére. Az olyan elképzelés sem teljesen jogosulatlan, hogy a föld alatti politikai mozgalmak romantikája ragadta magával a kanálisszakértőt. Végül is nem árthat, ha minden kanálistető alatt egy darab partizán elrejtőzik, és magnetofonra veszi az autósok egyre cifrább káromkodásait, amelyek a közhiedelemmel ellentétben rendszerváltás előtt sem kímélték az ország politikai vezetőit. Egyesek szerint rabsicok, vadorzók ötlete volt az úttest és a kanálistető durva szinteltérése, vagyis csapdának szánták, hátha a belvárosba kóvályog néhány tigris, szarvas, vaddisznó. Nos, ebben olyan sokat nem tévedtek. Egyre több vadállat száguld a magyar utakon, s mivel száguld, kétszeresen érezheti az újabban pártsemleges hozzánemértés súlyát. Különbönből néhányszor már megpróbáltam kikerülni a kanálistetőt, soha nem sikerült. Magyarországon ugyanis csapdákat építettek végtelen mennyiségben, s közte némi utat. Ügyelnek arra, hogy megtanuljunk számolni.

MINDENKINEK

Forradalomra buzdító felhívásokat szoktak címezni ezen a lehengetlően szerény módon. Dehát forradalom van kérem, vegyük már észre. Mióta a rádióadó meghirdette programját, hogy sztárokat mindenkinek, és kívánságra ömlenek a sztárok az utcákon, a tereken, a falvakban, a városokban úgy, hogy szinte alig lehet közlekedni, tudnunk kell, kitört a forradalom. Elérte a küszöbünket, sőt átlépett rajta. Sztár lett itt mindenki és minden, vagy legalábbis az lesz május 1-ig. Az Európai Unió csak hiszi, hogy mindent tud rólunk. Távól van ettől, mint Makótól Jeruzsálem. Nem is sejtí a legfontosabbat, hogy a százmillió sztár országát fogadja a kebelébe. Tízszer, százszor annyi sztár sétál közöttünk, mint amennyien vagyunk. Nálunk még

a bontott csirke is sztár, és ez nem vicc. Nekünk igazán elég lenne, ha az áruházi lánc arról biztosít, hogy a bontott csirke nem thaiföldi, nem hordoz madárkórt, valamint felébe kerül, mint a nem sztár hétköznapi, repülni sem tudó portéka, de nem, ők sztárajánlattal lepnek meg. Az ilyen csirkét még enni is másként kell. A színarany evőeszköz, a Zsolnay-porcelán, az ünnepélyes zene a minimum. Aznap a gyerek nem mehet iskolába, kétszer is mosson kezét, és kapjon háromszor több zsebpénzt, mert a sztárokhoz nem lehet akárhogy viszonyulni. A hivatal előtt megsúgják, kihez menjünk ügyet intézni. Sztárhivatalnok - mondja csillogó szemmel a tanácsadó. A többi csak pizsmog a papírokkal, elsőre nem érti a mi sztárfelvetésünket, arról pedig szó sem lehet, hogy valami kedvező sztáreredmény lásson napvilágot. A futballpályán sztárok rúgják a labdát, noha mi már annak is örülnénk, ha eltalálnák, s nem gyilkolnák le a totót hétről hétre. A munkahelyi főnök naná, hogy sztárfizetésre minősíti a dolgozót, aki azzal is beérné, ha ugyanebből a fizetésből kijönne a következőig, s végre le tudná cserélni a kávéfőzőt. A piaci kofa már messziről figyelmeztet, hogy kerüljük el, mert mióta sztár lett, nem adhatja ugyanannyiért a retket, mint szokta. Ha megtudja a többi kofa, törlik őt a sztárok sorából, pedig annyira jól érzi magát a rivaldafényben. Az ember ilyenkor természetesen előveszi a sztárbuszját, és keresi benne a nagyképű, az egyszerű halandóval szóba nem álló bankjegyeket. Ha nem találja, ami könnyen előfordulhat, azzal vigasztalódhat, hogy otthon sztárokat hallgathat végtelen mennyiségben.

TRAPPISTA

Nekem ez a név különösen kedves, mert régi focicsapatom, a Szombathelyi Haladás egykori középhátvédje, Tar Pista nevére rímel. Talán tíz éve is van, hogy Kapuváron a Haladás-drukker gartai kanonokkal versenyben kántáltuk az összeállítást: Horváth, Nyíró, Tar, Szöllösi, Kulcsár, Szakály Papp, Varga, Czigony, Molnár, Kolesánszky. Ami a trappistát, a sajtot illeti, nem nagyon szeretem, s érzek is emiatt némi sajnálatot. Elnézést kérek attól az elenyésző kisebbségtől, amelyik d' Auvergny kék sajtjal dobálózik a reggeliző asztalnál, vagy De Gaulle tábornok sárgarépával ízesített kedvenc sajtjával, a Mimolette-tel enyeleg tányérjában, a trappista mint országos sajt egy parányival nagyobb figyelmet érdemel. Országos sajt, mondhatni népsajt, mert a nagy átlagnak, a népnek ez elérhető. Veszi is a lapot a kereskedelem, amely nyilván nem felelhet az egyoldalú táplálkozástól fellépő skorbutért. Ha akciózni akar, előörsnek küldi a bátor trappistát. Előbb felemeli az árát, majd csökkenti, felemeli, csökkenti, felemeli, csökkenti... Csoda, hogy a szegény sajt el nem szédül. Trappista nélkül nincsen leszállítás, ár a padlón, árzuhanás, ártás és így tovább. És a többi sajt? - kérdezi az Európára figyelő magyar vásárló. A többiből miért nem ehetünk? A többiből miért nem akcióznak? Ne próbáljunk meg válaszolni. Emlékezzünk a már hivatkozott De Gaulle tábornok híres felkiáltására: Hogyan lehet olyan országot kormányozni, ahol kétszázötvenféle sajtot esznek? Na és hogyan lehet olyan országot kormányozni, ahol egyetlen sajtot fogyasztanak? Amikor veszély van, árzuhanás, meg ilyesmi, mindig ez az egyetlen vállalja az áldozatot, a többi meg kajánul vigyorog a három-négy-ötezer forintos kilónkénti árat jelző cédula alatt. Mintha azt mondaná, belőlünk aztán nem esztek. A d' Auvergny kéknek, a Mimolette-nek és társaiknak fogalmuk sincs, mi az árleszállítás, milyen lehet egy átlagos magyar család tányérjában díszelve leírhatatlan gyönyörűséget okozni. Kovácséknak meg persze halvány lila gőzük sincs arról, hogyan néz ki egy márkásabb sajt. A mesebeli szegényember a szögre akasztott sajtot legalább megszagoltatta a családdal. A dióval töltött holland, francia csemegéket nem lehet szagolgatni, hanem csupán nézegetni. Még jó, hogy az élelmesebb üzletek ezért is nem kérnek belépti díjat. Szívem szerint azt mondanám, engedjük pihenni egy

kicsit már a szegény trappistát, s akár önként jelentkezés alapján, lépjenek elő bátran a magyarság számára teljesen ismeretlen, nemesebb sajtok, ha akciózásról van szó. Tegyenek úgy, mintha eredeti rendeltetésük szerint ők is el akarnának fogyni. Ekkor mi úgy teszünk, mintha magasabb szinten is tudnánk élni.

AZ EL NEM LOPOTT PÉNZ

Ami nincs, arról lehet beszélni a legtöbbet. Ilyen az el nem lopott pénz, amelynek örökké a nyomában járunk, de soha nem érjük utol. A dologban az a legfurcsább, hogy az ellopott pénzzel ugyanígy vagyunk. Engem mindössze két napig tudott szórakoztatni a táncdalénekesnő meg a százötven millió forintja, illetve másnak a százötven milliója, amivel a táncdalénekesnő tartozik, csak éppen vitatja a tartozást, talán még azt is, hogy létezik. Ez a csoda még három napig sem volt képes működni, máris elkezdődött a lábakelt pénzek meg-nem-találásának bevett rituáléja. Előbb a felek oda-vissza vádaskodnak, cáfolnak, érvelnek, amiből nem derül ki semmi. Majd következnek a sztárüggyvédek, s a homály tovább növekszik. Végül, de nem utolsósorban a sosemvolt sztoriból másfél nap alatt riportkötet lesz, amit követhet egy válaszkötet kommentárokkal, nyilatkozatokkal és természetesen anyagi haszonnal. A sztárüggyvédek, sztárzsaruk, sztárriporterek és sztársenkik országában mindenki lóra kap, meglovgolja a témát, ameddig érdemes. Rókavadászatra indul, és lehúzza a rókáról az összes létező bőrt. Sietni kell, mert jön a következő ügy. A legszegényebb országban van a legtöbb ellopni való pénz. Még ki sem hűlt a táncdalénekesnő százötven milliós tartozásának a hamuja, máris azt mesélte nekem valaki, hogy egy bizonyos helyen ötmilliárd forint tűnt el nyomtalanul. Ennyi pénzbe több mint harmincszor befér egy szerény képességű táncdalénekesnő. Csak azt nem értem, miért részletekben tűnik el az a nyavalyás pénz? Kifizetődőbb volna mindenkinek, de legfőképpen a tolvajnak, ha egyszerre vinné el az egészet. Egy ilyen gyanútlan országban, ahol a tolvaj is legalább olyan ártatlan, mint akit megloptak, nem tűnne fel senkinek. Egyébként két sztárzsaru három sztárüggyvéddel és öt sztárriporterrel karöltve már rég rájöhetett volna, hogy az egészről a pénz tehet. Ha nem találták volna fel a föníciai sztárfeltalálók, nyugalom és békesség honolna a földön. Talán még Magyarországon is. Nestroy, a színműíró engedte el a megállapítást: A föníciaiak találták fel a pénzt. No de ilyen keveset! Mentségére legyen mondva, nem tudta mit beszél. Nem tudhatta, hogy az a kevés is mennyi bonyodalmat okoz majd minálunk. Olyan sokat, hogy nem győzzük enyves kézzel, sztárüggyvéddel, sztárzsaruval, sztárriporterrel és sztárködösítéssel. Tapogassuk meg a zsebünket és örüljünk annak, ha csak fillérek cincogását halljuk. Ha nem vigyázunk, még így is bajunk eshet. Előbb mint egy sztártolvajnak.

A LEGKISEBB KISKIRÁLY

Fogjunk egy erős nagyítót és keressük meg a legkisebb kiskirályt. Nem nehéz megtalálni. Ha visszaviszünk az üzletbe néhány üres palackot, könnyen rábukkanhatunk az üvegbetétek királyára, aki egy ilyen legkisebb kiskirály. Ő az, aki önkényesen megállapítja, milyen üveg után nem jár betét, amiért tegnap még járt. Az üzlet továbbra is árusítja a terméket, ám ő úgy gondolja, ideje bosszantani a vásárlót mégpedig minden logikát nélkülöző módon. Ha ugyanis az üzlet megszüntetné a termék árusítását, akkor volna értelmes magyarázat a dologra, eligazodna a vásárló. Ennek pedig semmi értelme, ha az idegek borzolója a cél. Mindebből

talán sejteni lehet, mi a legkisebb kiskirályság lényege. Azt viszont nem, mekkora a legkisebb kiskirály. Pontosan nem tudni. Biztosan kisebb mint egy valódi király, kisebb mint a hatalmát betegesen félreértelmező és félregyakorló, települést, intézményt, hivatalt, céget, bármit sanyargató kiskirály. A legkisebb kiskirálysághoz is tartozik szemétdomb, de a felsoroltaknál jóval kisebb. Ez az üvegbetét. Így szembetűnő igazán az a közérzetromboló garázdálkodás, amit a háttérből, személyében többnyire ismeretlenül kifejt. Felháborodásunk helyszínén csupán a szellemével találkozhatunk. Azzal a bolhányi horderejű intézkedéssel, amelyen keresztül gyakorolja a hatalmát. Előretolt helyőrségei a pénztárak, az üvegátvevő ablakok, ahol napról napra meglepőbb hírek várják az emberiséget. Jó hírről természetesen szó sem lehet, nem erről szól a legkisebb kiskirályság. A betétek csökkennek, vagy megszűnnek. A gyengébb idegzetű vásárló mindenki leváltását követeli a miniszterelnöktől az igazgatóig, a részlegvezetőtől az áruátvevőig, a pezsgőgyárosig és vissza. Háborgása akkor éri el a tetőpontot, amikor meghallja a jótanácsot, hogy az üveget Debrecenben vagy Pakson egy másik cég talán visszaveszi, de szóba jöhet Ausztrália is. Ez a pillanat az, amikor odacsapná az ominózus üveget, mondjuk a legkisebb kiskirály fejéhez, aki gúnyosan mosolyog biztonságos rejtekhelyén. Lám, megint sikerült csökkenteni a földgolyón az egy négyzetcentiméterre jutó nyugalom átlagmennyiségét, s ehhez ő is nagyban hozzájárult. Nem akármilyen boldogság. Sokan odaadnák érte a francia becsületrendet, a Nobelt vagy az Oscart. A legutóbb egy felindult vásárló leszamarazta az üveg visszaváltási rémtett első számú gyanúsítottját. Nem akart hinni a fülének, amikor azt hallotta, hogy a pénztárosok, a visszaváltók egyetértenek vele. De hát nekik kötelességük véghez vinni azt, amit a legkisebb kiskirály, a hatalom és bitorlója nagyságát egyaránt jól szimbolizáló legkisebb szemétdomb tetején elrendelt.

ÁLL A VERSENY

Nincsen annál unalmasabb, mint amikor jelentéktelen kérdésekben úton-útfélen megszavaztatják a polgárokat. Ön szerint madár az articsóka, vagy növény? Komolyan vágyik szabadságra az előzetesben ülő bankjegyhamisító, vagy csak színleli? Utolérjük banántermesztésben két éven belül Costa Ricát, vagy nem? Arra azért minden ózdkodás ellenére kíváncsi volnék, mire gondol az átlagember, ha azt látja, hallja és olvassa, hogy „áll a verseny”. Arra gondol vajon, hogy tombol a verseny, vagy arra, hogy szünetel. Akkor persze nagyon megkönnyítem a dolgot, ha elárulom, hogy a felemásan értékelhető állítás a Civil a pályán című Latabárfilmből vett idézet, amely a folytatással együtt így hangzik: „...áll a verseny gyárban, szántóföldön, itt is a pálya gyepén”. Ennivaló csasztuska a múlt század ötvenes éveinek sztahano-vista hangulatával. Akkor nem volt kérdéses, hogy minden mozog. Legalábbis a jelszavakban, a csasztuskákban. Merte volna valaki az ellenkezőjét állítani. Röpké ötven esztendővel később, merőben más közegben és miért is ne tegyük hozzá, az uniós csatlakozás küszöbén meg valahogy minden álmosnak tűnik. A bevásárlóközpont kávéfőzőgépén, italautomatáján két hete lóg a tábla: a gépek nem működnek. A szerelő - talán kávé híján - elaludt. A városi autóbusz hátsó ajtajára is odaragadt a felirat, hogy az ajtó rossz, elnézést. A kevéske hó, ami lehullott, türelmesen várakozik gépekre, emberekre, sok helyütt a jótékony napsütésre. Bizonyos tévécsatornák teletextkínálata irtó nehezen változik. Eszük ágában sincs mondjuk a totóeredményeket azonnal közölni, vagyis versenyezni a másik csatornával. Versenyezni? Tisztességesen szolgáltatni. A házi orvos nem talál bajt. Sőt! Minden a legnagyobb rendben. Már éppen vissza akarjuk adni az eredményt, hogy tévedésből Chuck Norris laborletét adták kézbe, amikor a doki óvatosságból ajánl egy csipet kardiológiát. Viszont azt is közli, hogy időpontot hónapok múlva kaphatok. Ha a páciensnek szerencséje van, és közben az örök

vadászmezőkre távozik, megúsza a kardiológiát. Volt régen egy gyárigazgató, aki a cégek évzárását és évkezdését, mint időrabló valamit ki akarta iktatni. Nem tudni, merre töri most a fejét azon, hogy áll a verseny, vagyis zajlik, vagy áll a verseny, vagyis áll? Álmosítóan unalmas, ha jelentéktelen kérdéseken törjük a fejünket. Így van, vagy nem? Lehet szavazni.

GAZDAGODJATOK!

Ennek az egyébként történelmileg elhíresült felszólításnak a hányaveti, közvetlenkedő hangulata miatt soha nem volt kedvem meggazdagodni. Hogy merészelnek tegezni engem? Egész más az, ha illően bemutatkoznak, kicsit elbeszélgetünk, majd megisszuk a brudert. Utána hátba veregethetnek, biztathatnak, hogy gazdagodjak már, a mindenségit neki, mert megjárom, az élet, a világ elhúz mellettem, mint a pinty. Ez esetben, eszi fene, gondolkodtam volna vagy kétszáz évet a meggazdagodás módozatain, több mint valószínűleg eredmény nélkül. Így azonban csak figyelem a többieket, akik másként vélekednek. Nem zavarja őket a bizalmaskodás, sőt még felszólításra sincs szükségük. Egyesek olyan szélvésztempóban tollasodtak, hogy egyszerűen nem volt idejük a gazdagoknak szóló íratlan erkölcsi intelmet megszívlelni, hogy az átlagosnál jóval nagyobb szerencsét illő a közjót gyarapító önkéntes felajánlással, hogy ne mondjam, adakozással meghálálni. Ne legyünk szigorúak, mint a t.-i plébános, aki szerint a tehetősnek kötelessége a javait megosztani másokkal, a rászorultakkal. Szeressük a gazdagokat, mint a kínai bölcset, aki pontosan tudta: ha a kövérek lefogynak, a soványak meghalnak. Én nem is büntetném a gazdagokat még úgy sem, mint színpadművész barátom, aki nem tér be juszt sem a dúsgazdag vendéglős csárdájába, mert az egyszer nem adott közcélra. Kérem szépen, ahogy a gazdagodást meg kell tanulni, úgy a jószívűség sem megy egyik napról a másikra. Itt van például a Londonban nemrég hetven éves korában elhunyt Jean-Paul Getty II., akit dollármilliárdos olajkirály apja ifjú korában Rómába küldött olaszországi ügyletei kezelésére. Az ifjú belevetette magát az éjszakai életbe, haját növesztett, virágos inget öltött és beállt hippinek. Később családot alapított, léhűtő fiát az olasz maffia elrabolta, váltságdíjat követelt érte, amit a nagypapa megtagadott. „Ha én egy pennyt is adok, akkor tízennégy elrabolt unokám lesz” - üzenté a nagypapa, mire a maffia elküldte neki a fiú levágott fülét. Ebből a sztoriból írta Déry Tibor Félfülű című könyvét. A nagypapa végül fizetett, de a pénzt kamatostól visszakerítte a fiától. Valamit tanult Jean-Paul Getty II., mert amellet, hogy kedvelte a könyvritkaságokat, a krikettet, palotát tartott Marrakesh-ben, nyakló nélkül adakozott csupa „népszerűtlen” célra: hajléktalanok, munkanélküliek, elmebetegek, drogosok, sztrájkoló bányászok javára. Vagy itt van a Werner Jackstadt wuppertali vállalkozó, aki százmillió eurós indulótőkével közhasznú alapítványt hozott létre a közelmúltban az orvostudomány, a tudomány és a wuppertali kultúra támogatására. Nem tudom, mit mondanak a hazai toplistas gazdagok és a listáról lemaradtak. Én azt mondom: Ha én gazdag lennék... Tessék kérem gazdagodni. Valamire biztosan jó lesz.

III.

- *Mitől fél ön a leginkább?*

- *Az atombombától.*

- *Mi az, amit visz a szatyorban?*

- *Atombomba. A szemétdombon találtam.*

- *Hogyhogy nem robbant föl?*

- *Azt én is szeretném tudni. Majd otthon szétszerelem, aztán meglátom. Ha robbanna, úgyis megtudja.*

HÁTIZSÁK

Pár napig azt hittük, könnyű elkerülni a bajt. Nem szállunk többé tömegközlekedési eszközre, és kész. Ha pedig merő kényelmességből mégis megtesszük, kerüljük a hátizsákos nagykáta egyének közelségét, s minden rendben. Ha ők a tizenhetes villamoson, autóbuzson utaznak, mi testi épségünk megóvása érdekében ülünk mindenképpen a negyvenötösre. Legfeljebb tudakoljuk meg előtte jól értesült utasoktól, hány hátizsákos nagykáta szállt fel robbanószerrel. Mondom, pár napig azt gondoltuk, ez segít. Aztán pillanatok alatt kiderült, a veszély jóval nagyobb. A legújabb hírek szerint meggazdagodnunk sem szabad, vagy ha már a dolog családunkra nézve is sajnálatosan bekövetkezett, és vasvillával forgatjuk reggelente a pénzt, nehogy megpenészedjen, legalább ódzkodjunk a toplistákon való magamutogató szerepléstől. S ha mindenáron fel akarunk kerülni a toplistára, válasszuk esküdt ellenségünk nevét fedezéskül. De így se legyünk túlságosan nyugodtak, mert a világ láthatóan megbolondult. A dolog nem most kezdődött. Nem is olyan régen másik redakciómban egy férfi kopogott az ajtón. Alázatosan mutatkozott, újságot akart vásárolni. Biztatásunkra, hogy kerüljön beljebb nyugodtan, így válaszolt: „És ha bomba van a táskámban”? Nem beszélt arabul, nem viselt körszakállt, a fején nem hordott turbánt, egyszóval nem hasonlított a világ legveszélyesebb terroristájára, akinek a fejére az USA ötmillió dolláros váltságdíjat tűzött ki. Talán egyenesen ki kellett volna hajítani a hülye vicceivel együtt. Vagy nem viccelt? A tragikus szeptember 11-e után voltunk. Igazoltatás helyett újságot adtunk az idegennek, aki barátságos érdeklődőnek adta ki magát. Hogy mi volt a táskájában, máig sem tudom. Eszembe jut aztán egy másik táskás ember, akinek tanárnővel vagy iskolaigazgatóval gyűlt meg a baja, s közbenjárást kért. Ha nem teljesítjük a kérését, akkor sósavval szemközt önti az illetőt. Az egész nem ettől borzalmas, hanem attól, hogy nyomatéku kinyitotta a táskáját, kivett onnan egy zöld üveget, olyan orvosságos féjét, és megmutatta a sósavat. Kézze-lábbal próbáltuk az indulatait csillapítani. Hogy sikerült-e, fogalmam sincs. Mennyivel ártatlanabbnak tűnt régen Kovács bácsi, aki csupán azzal a szenzációs hírrel érkezett, hogy Lenint dajkálta. Arra nem emlékszem, hogy ezért a heroikus cselekedetért Lenin-rendre nyújtotta volna be az igényét, vagy csupán rózsadombi villára. Szépen előadta a mondókáját és távozott. Ha viszont ma meglátunk egy hátizsákot, átmegyünk a túloldalra, ahol érdekes módon szintén csupa hátizsákos ember közlekedik. Körül vagyunk véve, be vagyunk kerítve. Veszünk is rövidesen egy hátizsákot. Miért legyenek mások nagyobb biztonságban?

ADATVÉDELEM, Ó!

Ebben az országban a belügyminiszter ugyanúgy ébred, mint minden egyszerű magyar állampolgár. Töri a fejét, hogyan lehetne pénzt, még több pénzt előteremteni. Az elmúlt években voltak kísérletek a kérdés megoldására. Az egyik rendőrkapitányságon arannyal kereskedtek, másutt géppisztolyok tűntek el nyomtalanul, ismét másutt a közlekedési bírságról nem adtak számlát. Ezek azonban összehangolatlan és nem utolsó sorban törvénytelen, egyéni akciók lévén nem vezettek eredményre. Ráadásul a kotnyeles sajtó botrányosnak minősítette őket. Valami jobbat, elfogadhatóbbat kellene kitalálni. Megvan! Az állampolgárok úgyis imádnak cégektől levelet kapni, viszont a cégek híján vannak a címlistának. Ki segíthet? Ki, ha nem a belügy, amelyik rendelkezik a polgárok adataival? Természetesen nem önzetlen segítségről van szó. Tízmillió cím, óriási lehetőség! Ha csak forintjával adják is darabját, az ugye... Miért forintjával? Egy darab megér öt, akár tíz forintot is, és az már annyi mint...

Igen ám, de van egy probléma. Az emberek ma annyi mindenért prüszkölnek, mindig a személyiségi jogaikat szajkózzák, védik az adataikat, és ebben még az adatvédelmi biztos is támogatja őket. Meg kellene szerezni az Adatvédelmi Hivatal hozzájárulását, hátha ők is örülnek a váratlan levélnek. Nosza, beindul a gépezet, immáron egy összehangolt, komoly akció, s az állampolgár egy szép napon levelet kap bármely cégtől, benne ajánlattal és egy apróbetűs figyelmeztetéssel, hogy ne olvassa senki. Az apróbetűs így szól: „Az Ön nevét és címét a BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivataltól vásároltuk az Adatvédelmi Hivatal engedélyével (321/001). Az adatszolgáltatás nem kötelező stb. stb. Az adatokat bizalmasan kezeljük, és nem értékesítjük. (Úgy, mint a BM?) Ha Ön adatainak direktmarketing céljára történő felhasználását szeretné letiltani, kérjük, forduljon a BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatalhoz.”

És ez nem vicc. A napokban kézbesítette a posta egy budapesti kft. levelét számtalan címre a fent idézett lábjegyzettel. A címzett boldog, hogy olyan küldeményt kapott, amelyben - egyelőre - nem lapult sárga befizetési csekk, csupán egy kérdőív a figyelmeztetéssel. Ám a polgár megint akadékoskodik. Azon töpreng, miért nem részesedhet a bevételből, ha már a címét eladják. Az igazi probléma persze az, hogyan merészelik az ilyesmit a beleegyezése nélkül megtenni. Ez azonban nem lehet kérdés ott, ahol az Adatvédelmi Hivatal éppen az adatokkal folytatott kereskedelemben segédkezik.

CSŐBOMBA

Most, amikor Amerika elszántan keresi Irakban a tömegpusztító fegyverek jelenlétére vonatkozó bizonyítékokat, én az atlantai olimpiára gondolok. Nem mintha az ötkarikás játékokon versenyszám lett volna az atomtöltetek megtalálása, a tankcsapdaásás, a vállról indítható rakéták kilövése, taposóaknáknak adott időegység alatt minél nagyobb számban történő elhelyezése. Azért gondolok Atlantára, mert akkoriban az emlékezetes merénylet első zűrzavarában az amerikai napisajtó csőbombagyártásra okította a tudatlan háziasszonyokat, a tizenkét éven aluli iskolás gyerekeket, a papokat, a pacifistákat, feketéket, fehéreket, muzulmánokat, baptistákat, protestánsokat, tornából felmentetteket, vakokat, bénákat, egyszóval mindenkit. Mert ugye más egy szerszámok nélkül, a spájzban összeeszkábált simlis csőbomba, s megint más a profi szerkentyű, amivel vezércikké, vezető hírré válhat az ember a világsajtóban. Nem tudok mást mondani, miután egy San Francisco-i lapban a merényletről szóló öles tudósítások mellett a tökéletes csőbomba előállításáról szóló, közérthető nyelven írott cikket lehetett olvasni. Hogy a dolog még világosabb legyen, a lap a műszaki analfabéták kedvéért vázlatos rajzot is mellékel a bombagyártáshoz, ahogy itthon a kenyérpíróhoz, a villanyborotvához, a citromfacsaróhoz látjuk. Abban a pillanatban felkiáltottam, Amerika tisztára megbolondult. Aztán később rájöttem, szó sincs róla. Szerencsétlenek még csak nem is a példányszám növeléséért indítanak korhatár nélkül fegyverkészítő tanfolyamot. Nem is azért, mert a híres amerikai szabadságjog jegyében a főszerkesztőtől a slapajig minden kedves kolléga tarthat otthon a sifonérban forgópisztolyt, medveölőt, géppisztolyt, kézigránátot, scud rakétát, bármit. S miután tarthat, egyéni nézeteltérések, számlakiegyenlítések, nemes vendetták vagy csak ártatlan ámokfutások, sorozatgyilkosságok lerendezésére alkalmazhatja is. Miközben most teli szájjal tüntet egy esetleges iraki háború ellen, amiben természetesen igaza van.

Talán azért ismertették a csőbombát tudományos részletességgel, hogy a robbanás pillanatában a potenciális áldozat félre tudjon ugrani, két pillanattal előbb haza tudjon szaladni golyóálló mellényért, kötszerért, fájdalomcsillapítóért, hívhassa a mentőt. Az sem kizárt, hogy

az amerikaiak szeretteiknek időnként csőbombát ajándékoznak névnapra, születésnapra sztanolpapírba szépen becsomagolva, színes szalaggal átkötve, s azt piknik alkalmával ki is próbálják. Igazi meglepetés az ünnepeltnek. Hát még annak, akit telibe talál.

DONALD RUMSFELD VERSEI

Olyan világban szeretnénk élni a földön, ahol a hadügyminiszter verset ír. Mielőtt lázunkat mérné a tájékozatlan publikum, milyen lehetetlen dolgot ötlöttünk ki már megint, mutassuk fel Donald Rumsfeld, amerikai védelmi miniszter legújabb verseit, amelyek megjelentek a minisztérium hivatalos weboldalán, s újabban az interneten is olvashatók. Lám, olyan világban élünk, ahol a legképtelenebb kívánságokban sem lehet bízni, mert előbb vagy utóbb teljesülnek. S ha ez így van, mi marad, ami türelemre, vágyakozásra, tettekre sarkallja a jövőben a jobb sorsra érdemes emberiséget? Hiába. Annyit beszélnek a politika művészetéről, hogy a találékony politikus, kiváltképpen a korlátlan lehetőségek hazájában homlokára ütve egyszerűen csak leül az íróasztalhoz, s ott, ahol máskor egész kontinensek átrendezését, repülőgépanyahajók méltóságteljes vonulását, légi desszantok bevetését szokta tervezgetni, most a tolla szárát rágva a papírra veti A digitális forradalom, Az ismeretlen, A vallomás, A tisztaság, Az üvegdoboz és a Történekek című verseit. „Alkalmanként, / Itt állok, teszek valamit, / És azt gondolom, / Mit keresek én itt? / Nagy a meglepetés.” - szól A vallomás. Ha már politikus, ihletettség, költői érettség tekintetében Mao Ce-tung Károlyi Amy és Weöres Sándor fordításában, merített papíron megjelent verseire gondolunk. Rumsfeld, ez az örökké kedvetlennek látszó miniszter-költő persze nem áhítozik önálló kötetre. Bokros teendői közepette ideje sem volna szponzorok után szaladgálni, hogy kétszázhuszonnyolc példányban kiadja bizományi árusításra szánva idegen hatásokat sem nélkülöző szerzeményeit. Irodalmi díjról is aligha álmodozik. Ehhez meg ismernie kellene a különböző széljárásokat a kávéházi törzsasztalok körül, ahol a lopakodó védelmi minisztereket a kiválasztottak nem szokták szívesen látni. Talán attól félnék, hogy szivar helyet véletlenül bunkerromboló rakétára gyűjtanak, és fuccs a költészetnek. Az amerikai kormány hivatalos állásfoglalása e pillanatban nem ismert Donald Rumsfeld lírai megnyilvánulásait illetően. „Tudjuk, hogy vannak bizonyos dolgok, / Amelyekről nem tudunk. / De ismeretlen ismeretlenek is vannak, / Amelyekről nem tudjuk, / Hogy semmit sem tudunk.” - vall Rumsfeld Az ismeretlen című versében. Mintha csak az iraki tömegpusztító fegyverek hollétéről elmélkedne.

A FEKETE DOSSZIÉ

Ezúttal egy valódi fekete dossziéről lesz szó. Olyanról, amivel cégek szokták megajándékozni a sajtót tájékoztatók alkalmával. A dosszié azért emlékezetes számomra, mert olyasmire is fel tudom használni, amiről álmodni sem mertem volna. Ijesztgethetem vele az emberiséget. Annak ellenére, hogy nem tartok benne időzített bombának látszó időzített bombát, borítékot gyanús fehér porral, bolgár titkosszolgálati mintára mérgezett esernyőt, csupán néhány üres papírlapot arra az eshetőségre, ha az ihlet orvul lesújtana rám a sötét utcasarkon, a gyors reagálású erőktől elirigyelt tempóban tudjak azonnal cselekedni. Nos, erre még nem volt példa. Arra már igen, hogy világos nappal betérjek mondjuk valahova egy kávé meginni. Ismerős helyen ilyenkor már csak a legkritkább esetben adja meg magát a személyzet magasba

tartott kézzel, s akarja átnyújtani az aznapi bevételt, másutt viszont előfordult, hogy megszólalt a riasztó, és a pénztárkönyvet villámgyorsan menekítette a főnök atombiztos óvóhelyre.

De nem csak presszóban lépett működésbe a fekete dosszié, hanem például ruhaüzletben, fenyőárusok között, a lottózóban, fodrásznál, labdarúgó-mérkőzésen, ahova különben nem ezért nem járok az utóbbi húsz évben. Elég hamar sikerült megfejtenem, hogy a fekete dosszié jelkép a földi halandó számára. Baudelaire tudott valamit, amikor úgy fogalmazott: jelképek erdején át visz az ember útja. Rég nem lesznek már adóellenőrök, s az adót mint ósdi csökevényt törlik az emberiséget sanyargató kínzószerszámok közül, a köjálósok ezüstkalászos bacilusgazdaként lesik az állattenyésztőknek járó EU-támogatást, a jelképek a beidegződés folytán akkor is kifejtik majd a hatást. A fekete dosszié láttán összerándul a homo sapiens gyomra, golyóálló mellényt húznak a kereskedők, ijedtükben kitűnő kávét főznek a presszóslányok, ami különben soha nem sikerül nekik, pontosan lemérik a kappant a súlycsökkenésből ledoktorált piaci kofák, hajnalban meggyónnak a borhamisítók és a tejszívesek. Ám a hatás sajnos múlandó.

A múltkor betértem egy helyre, természetesen a fekete dossziéval a kezemben. A sarokban ült a főnök. Amint meglátott, az arcszíne hirtelen elváltozott, két alkalmazottnak azonnal felemelte a fizetését, a kávéjába cukor helyett a tegnapi újságot rakta, a mobiltelefonjával megkeverte és félénken mosolygott rám. Én meg, mintha mi sem történt volna, ittam a teámat, a fekete dossziéból előhalászott papírlapra a főnök karikatúráját rajzolgattam. Ő egy idő után a légiveszély elmúltát tapasztalva szivarra gyújtott és pezsgőt kért. Volt oka az öröme. Egyelőre életben maradt.

A NAGY DURRANÁS

A kutyák összevissza rohangáltak, a macskák bebújtak a ruhásszekrénybe, a svábbogarak megadásra feltartott kézzel előjöttek a rejtekhelyükről, a beszélő papagáj meg ijedtében elnémult. Hevenyészve így foglalhatnánk össze azt az áldásos hatást, amit a honi demokrácia legújabb vívmánya, a petárda gyakorolt a környezetünkben élő állatokra. Az ember pedig, aki egy jó kis háború hiányától iszonyúan szenvedve kitalálta ezt az egészet, természetesen boldog. Végre valamire elismerőleg mondhatja: ez aztán nagy durranás. Már a rómaiak által is fontosnak tartott cirkuszi játékok a legszerényebb magyarnak is megadatnak, noha a süketnémák nem nagyon tudják élvezni, de hát minden megfelelően átgondolt, általánosan üdvös intézkedésnek megvannak a vesztesei. Egyelőre rabszolgák küzdelmére vadított oroszlanokkal még nem számíthatunk, ám a reményt így az uniós csatlakozás küszöbén nem szabad feladni. Az már csak természetes, hogy félénkebb honfitársaink szilveszter éjszakáján nem nagyon merészkedtek az utcára, s a fülüket betapasztották zajelhárító dugókkal. Sajnos, így fogalmuk sincs, micsoda gyönyörűség egy-egy durranástól halálra rémülni, vagy azt látni, hogy az autódát pusztá életörömet kinyilvánító ismeretlenek merő szórakozásból felgyűjtják. Újdonság még errefelé a petárda. Eszünkbe juttatja azokat az időket, amikor az árucikkeken először megpillantva a pénztárgéppel kommunikáló szálkeresztet, vitát nyithattunk arról, vajon a szálkereszt dísz a csomagoláson, vagy értelemmel bíró valami. A petárda felidézi továbbá az első hazai nudistastrand megjelenésének történelmi pillanatát, amit a botcsinálta rádióriporter úgy kommentált: reméli, lesz mindenkinek önkritikája, s csak az vetkőzik le, aki képes szépségével megszégyeníteni Vénuszt és Adoniszt. A petárdához is mellékeltek használati utasítást. Azt mondja, petárdázni szabad, ijesztgetni nem. Értem. Lehet géppisztollyal emberre lövöldözni, csak elsősegélyben kell részesíteni. Ez mind semmi. A fel nem használt petárdát

vissza lehet szolgáltatni ingyen és bérmentve. Ne gondoljuk azt, hogy másnap tehervagonok szállították vissza a durranókat. Az ajánlás csak amolyan tréfa volt, ami része a cirkuszi játéknak. A rómaiak ugyan kenyeret is emlegettek a cirkusz mellett, de ki emlékszik már erre. Kenyér? Az a legkevesebb.

WALLRAFFUNK TAGAD

Günter Wallraffról, a pokolra kívánt riportok szerzőjéről beszélek, aki annak idején önmagát fegyverkereskedőnek kiadva katonai diktatúra vezetőivel fegyvereladásról tárgyalt. A berlini fal leomlása után aztán kiderült, hogy Wallraff másnak is kiadta magát, nem csupán fegyverkereskedőnek. 1968 és 1971 között a hírhedt Stasi, a kelet-német titkosrendőrség ügynöke volt „M. Wagner” fedőnéven regisztrálva. Az úgynevezett „A-forrás” számára végzett ügynöki munkát. Erről nem írt riportot, sőt Wallraffunk tagadja, hogy ügynök lett volna. A Rosenholz-adattárban azonban mindez rögzítve van. Az egykori fenegyerek mint közönséges besúgó? Ciki. Wallraff érzi, hogy nem kedveljük a besúgókat. Pedig akár szerethetnénk is őket. A spanyol, ha ezt a szót hallja, besúgó, elindul a nyálelválasztása. Szálkás sült húst, ropogós halat, üdezöld salátát lát besúgóval, azaz mártással leöntve. Rögtön helyben is vagyunk. Besúgó annyi, mint mártás, bemártás. Bemártás finoman sok besúgóval, titokban. Nálunk most szunnyadnak ezek az ügyek. Igaz, vannak mások. Egy bizonyos hivatalban eddig is el lehetett olvasni a rólunk szóló jelentést, a jelentés írójának a nevét viszont nem, azt úgymond kitakarták. Dehát egy munkahelyen ki nem sejtette, ki volt a beépített, a téglá? Nem mutatkozott be, legfeljebb furcsán viselkedett. Általában nem veregették vállon: Drága komám, tudunk mindent, végezd csak a munkádat becsülettel. Nekem aztán a jelentés alapos legyen, mert megharagszom. Mindenki úgy tett, mintha a drága kománk a legrendesebb haver lett volna. Pedig tudtuk, s ő is tudta, hogy tudjuk, csak elhazudtunk egymás tekintete mellett. Meghökkenő lett volna, ha egyszer csak ezt olvassuk: a jelentésben: „A megfigyelt személy ma már harmadszor itta a kávéét szaharinnal, és közben a rendszert szidta jóleső meggyőződéssel. Becs szóra, így történt. Ne legyen Spicli Szaniszló a nevem, ha nem így volt.” Valahogy megszoktuk a besúgást körüllegő sejtelmességet, nem? Jó volt az, hogy a besúgó személyében egyszerre lehattünk biztosak és egyszerre kételkedhattünk. Úgy, ahogy a kapuvári múzeum néhai igazgatója vizsgálgatta egyszer a névtelen levélíró levelét. Rágtá az elmaradhatatlan pipa szárát, majd így szólt: „Kérlek szépen, én Kapuváron két névtelen levélíró ismerek, ez egy harmadiktól származik.”

ÜVEGTÖRŐK

Ahogy a finn nyelvben a „jöna” szó vonatot jelent, úgy a magyarban az „üveg” annyit tesz, mint összetörni. Állok a buszmegállóban és arra leszek figyelmes, hogy elegáns váró helyett üres vaskeret vesz körül. A váró csillogó üvegét a mámoros sörfesztiváli éjszakán valaki rapityára törte. Talán dühében, mert nem sikerült az egész megállót hazavinnie. Végül is elkel otthon egy buszmegálló. Nem szeretnék életkori behatárolást tenni, és egyetlen korosztály nyakába önteni a gyanúmat. Egyszer, amikor vonaton utaztam, valaki meghúzta a vészféket, s emiatt órákig vesztegeltünk a nyílt pályán. Egy utastárs éktelen káromkodásban kitörve elszidta a világ összes hosszú hajú, piszkos huligánját, mire kiderült, hogy a vészféket egy rövid hajú, kaptos, középkorú dolgozó ember húzta meg, aki arra ébredt, hogy elfelejtett

leszállni, s emiatt mi sem természetesebb, meghúzta a vészféket. Nem mindenki bizonyult olyan óvatosnak a következtetéseivel a buszmegállóban, mint jómagam. Idős hölgyek érkeztek éppen, akik, látva az üveghalmot, mindenféle jókívánsággal halmozták el a feltételezésük szerint ifjú tettetést. Ezek közül a legfinomabb az volt, hogy száradjon le mind a két keze, de még az anyjának, meg az apjának is, akik ilyenre nevelték. Nos, elképzelttem, ahogy egy ilyen ifjú hajnal felé hazatántorog. A leves már kihűlt, a rántott hús is, de sebaj, megmelegítik, s amint a gyerek elkezd enni, elhangzik a szokásos felszólítás: mesélj, kisfiam. És a kisfiú mesél. „A fesztiválon nem lehetett balhézni, mert örök voltak, de mivel felöntöttünk a garatra, hazafelé dolgozni kezdtünk a haverokkal.” Az anya csillogó szemmel tekint a gyerekre, milyen dolgos. Az apjától örökölte. „Aztán mi volt a munka, kisfiam?” - hangzott a kérdés. „Az a rohadt üveg ott a buszmegállóban, nem is olyan könnyű összetörni. De velünk nem lehet kikukoricázni, muter. Szóval egy perc, és ezernyi darabra tört.” „Most szobrot nem rongáltatok, kisfiam?” - kérdezi aggódva az anya, mire a gyerek. „Persze hogy nem. Ez nem egy kultúrváros.” „És kriptát sem raboltatok, drágaságom?” „Nem, de legközelebb meglesz az is, muter.” A gyerek, bár nem végzett teljes munkát azért megkapta a tortát, és még egy anyai cirógatást is. Fő a bizalom. Elvégre a kisfiú még lehet üveghuta-tulajdonos, közlekedési miniszter, nehézsúlyú boxvilágbajnok, fiatalkorúak ügyésze vagy jámbor kamalduli szerzetes. Lemondani a világerért nem szabad róla. A megállót majd beüvegezik. Ennyit csak megtehetnek. Fő, hogy a gyerek jól mulatott.

KESZTYŰ KÉZ NÉLKÜL

A kesztyű kéz nélkül ugyanaz, mint a kéz kesztyű nélkül, talán csak rémisztőbben hangzik egy kicsit, de nem árt senkinek. Ez a körülmény viszont fontos. Ha már nem használ - mert nem használ -, legalább ne ártson. Az embernek olyan az érzése, hogy a kesztyűvel a magyarok mindig is hadilábon álltak. A kesztyűvel hadilábon... Valószínűleg azért nem tudunk a mai napig kesztyűbe dudálni, mert kesztyű nem lévén mindig, a dudába akartunk dudálni, ami azért egészen más. Sejthető, hogy kesztyűs kézzel is azért bántak velünk ritkán, mert gondozóink keze ott fönne a magasban soha nem tűrte ezt a hol ujjatlan, hol egyujjas, hol ötujjas, mostanában meg kétujjas alkalmatosságot. Ha a messzi földről érkezett vándor hazatér tőlünk az otthonába, s a kíváncsiak megkérdezik, milyenek a magyarok, akkor elmondja rólunk, hogy többnyire két lábon járunk, egyre kevesebb és drágább húst puhítunk a nyereg alatt, a hazai borok zárjegye időnként a torkunkon akad, hogy a luxusautó vámmentesen behozva pláne nem kell nekünk, hogy az egy négyzetcentiméterre jutó pártkonfliktusban megelőztük a művel Nyugatot. Végül amikor a kíváncsiak azt tudakolják, van-e a fajtánknak különös ismertőjegye, akkor a megfáradt vándor hatásszünetet tartva így szól: „Van bizony. A magyarok utálják a kesztyűt. Főleg az élelmiszerboltok eladói.” Mi pedig itthon csak annyit mondhatunk, a vándor nem hazudik. Előbb ér el az élelmiszer-eladó hat találatot az ötös lottón, mint hogy két napig megtúrja kacsóján azt a fránya kesztyűt. Hiába fenyeget, hiába édesget a cégvezetés, ha egyáltalán van, az eladó megmakacsolja magát, ő nem húzza fel a kesztyűnek nevezett arisztokrata csökevényt a kezére, nem alázza meg a vevőt és a kolozsvári szalonát, nem mond le a sajtók, a szalámik, a malaccsülkök, a frankfurti virslik, a derék pacalok erotikus érintésének lehetőségéről. Aztán, ha ritkán nyugaton járunk és összetalálkozunk az első valóságos úrhajós szkafanderbe öltözött élelmiszereladóval, sikoltva rendőrért kiáltunk, hogy a földönkívüliek el akarnak rabolni. Pedig csak a két darab péksüteményt szeretnék átnyújtani, amit kifelé menet gálánsan kifizethetünk. Hogy miért húznak kesztyűt, fityulát, meg még ördög tudja mit? Nem akarnak ujjlenyomatot hagyni. A krimikből azt tanulták, hogy az ujjlenyomaton le lehet bukni. Ha viszont kesztyűt húznak, tátva marad a magyarok szája, és

ez a látvány mindent megér nekik. Nekünk jobban megérné, ha itthon maradna ugyanettől távra a szánk. Ám ha egyszer a hazai kereskedelem fogadalmat tett, hogy ezt ugyan nem érzük meg, akkor nincs mit tenni. Jó étvágyat!

KOMMANDÓ

A privatizáció talán még nem, a fogalmak kisajátítása viszont kétségkívül befejeződött. Ezt akkor kezdtem sejteni, amikor az áramkommandóról, a szeszkommandóról felröppentek az első hírek. Végleg bizonyossá azonban a múltkor vált számomra a dolog, hogy a dohánykommandó ténykedéséről olvashattam. Ha dohányzom, biztos lenyelem ijedtemben a csikket, ám mivel nemdohányos vagyok, rá nem merek szokni a cigarettára. Az én hibám, hogy nem tudok elvonatkoztatni. Számomra a kommandós, ha a fene fenét eszik is, fekete formaruhába bújt, golyóálló mellényt viselő, állig felfegyverzett, sísapkás harcos, aki segít legyűrni a terroristákat, a legveszélyesebb bűnözőket, vagyis az életét kockáztatja mások nyugalmaért, biztonságáért. Az áramkommandó és a szeszkommandó egy kissé elbizonytalanított. Az áramtolvajok és a szeszhamisítók végül is csak ravaszkodnak, túljárnak mások eszén, na jó és ezért némi haszon üti a markukat. Az őket ártalmatlanító kommandó nem szükségképpen hordoz nehézgépfegyvert, faltörő kost, nem küldi sarokba csípődobással a villanydrótot, az üvegpalackot, de még a koronás kristálycukrot is a legkritikább esetben üti fejbe a pisztoly agyával. Hogy mégis kommandónak nevezik, az talán már előrevetíti a jövőendő hiányérzetet, amikor is nem lesz nálunk katona. Ez lesz csak az igazi civil társadalom! A dohánykommandó hallatán a szavunk eláll, a füst pedig, amelyet természetesen letepernek és megbilincselnek, a torkunkon akad. Ha netán eszünkbe jutna, hogy a kommandókat megkínáljuk arany cigaretta-tárcánkból, kimerítjük a hatóság megvesztegetésére irányuló vétséget, s ezért reggel hattól este kilencig terjedő ózondús életre ítélnék bennünket. Különben várom a további kommandók megjelenését. Az egyik mondjuk a közterületen ordenáre módon káromkodó tizenkét éveseket tehetné harcképtelenné, a másik a súlycsökkentő hentes mancsára sújthatna, a harmadik alapos megfigyelés után igazoltathatná az incifinci hangú slágerénekest, a negyedik bokarúgás és arcpirítás kombinációját alkalmazva közömbösíthetné a botlábú balszélsőt, az ötödik légkalapács bevetésével felrázhatná az alvó parlamenti képviselőt. Végül látható, akkor lesz itt csend, rend, fegyelem, ha mindenki felcsap kommandósnak. Az a pár civil nem oszt, nem szoroz.

HAJSZÁL

Ha elég szerencsések vagyunk, megpillanthatjuk a hajszálat, amin múlik az élet. A külváros irányába tartok autóval, a forgalom meglehetősen nyugodt. Közeledem a körforgalomhoz. Szépen, szabályosan veszem a kanyart, majd a körből kifelé igyekezvén jobbra indexelek. Aztán csak azt látom, hogy balról eszeveszett sebességgel elibém vág egy örült, aki velem azonos irányból, de balról szabálytalanul hajtott a körforgalomba. Pár centiméteren múlt, hogy oldalról nem rohant belém teljes gőzzel. Megijedni, cselekedni nem volt időm. Nem ráztam az öklöm, nem írtam fel a rendszámot. Nem vettem üldözőbe, hogy utolérvén felolvassam neki az egész kreszt, vagy kirázzam belőle a lelket. Hogy miért? Mert vélhetően a saját temetésére sietett, s majdnem az enyémre ért oda. Abban persze nem vagyok olyan biztos, hogy épségben olvassa ezeket a sorokat. Kissé időbeli távolságban aztán elgondolkodtam a történeten, s rájöttem, hogy páratlan élmény részeseként megpillanthatam a hajszálat, amin múlik az élet, valamint rájöttem, hogy az örültnek is megvan a funkciója a világban. Bejuttat például a

másodszor születettek terebélyes klubjába, ahova - legalábbis épségben - nem olyan könnyű bekerülni. Megsokszorozza, megnöveli az életkedvünket, s ez időnként depressziótól, unalomtól függetlenül is ránk fér. Arra tanít, hogy ne hagyj magad manipulálni írott és íratlan szabályoktól, főnöktől, szokásjogtól, illemtől, az okatlan cselekedetet megtorló törvényi szigortól. Mit nekünk a körforgalom, meg hogy jobbról kell behajtani szabályosan. Hiszen éppen ez az. Az örült shakespeare-i lelki alkata szerint nem fűj egy követ a normálisokkal, csörgősipkáját fitogtatva fityiszt mutat a királynak, az élet előkelő nemeseinek és nemtelenjeinek, az alakoskodóknak, az alkalmazkodóknak, a lecsúszottaknak, a felkapaszkodottaknak, mindnek, aki szerencséje vagy szerencsétlensége szerint halad a tilalomfákkal szegélyezett, kijelölt pályán. Ha mindenki jobbról hajt a körforgalomba, ő juszt is balról, majd megmutatja ezeknek a gyáva alakoknak. Aztán ha nem jön össze a dolog, a ravatalon hősként kihúzza magát. Elmondják fölötte, milyen tisztességes, odaadó, közkedvelt figurája volt a földi jövőmenésnek, mennyire szerette embertársait, akiket a végveszély szüntelen megteremtésével arra tanított, hogy sokkal jobban becsüljék az életet. Ne féljenek megpillantani a hajszálat, amin múlik a létezés. Ha ezt a pillanatot túléljük, nyugodtan idegeskedhetnek a következő pillanatig, amiről ő rendeltetése szerint gondoskodik.

LECSÓ-RENDŐRSÉG

Nem a rend nagyrabecsült őreiről szólok, hanem arról, hogyan őrizhetjük meg magyarságunkat az uniós csatlakozás után az európai olvasztótégelyben. Ha éhesek vagyunk, akár a gyomron keresztül is megközelíthetjük a kérdést. Persze nem akárhogyan. Kapott már az ember magyarországi spanyol vendéglőben olyan ordenáré tortillát, hogy majdnem kalap lett belőle az ibériai konyhát hírből sem ismerő szakács fején. Az meg egyenesen Rejtő-könyvbe illő kaland volt, amikor svéd tulajdonú magyar étteremben amerikai szakácsnak kellett elmagyarázni a nokedli készítését. A két szélsőség között helyezkednek el a várakozó állásponton lévő hazai magyar vendéglők. Részint várják a mindennapos hazai vendéget, aki a jelenleg rendelkezésre álló, legmodernebb csillagászati távcsővel egyelőre még nem látható. Másrészt várják az európai csatlakozást. Addig is ráérnek megfigyelni, hogyan lehet felfedezni a langyos vizet. A lecsó-rendőrség ötletét ugyanis az újra feltalált langyos víz mintájára az olasz tésztarendőrség adta. Mert hogy az olaszok is meg akarnak őrizni valamit a határokon átívelő nagy összeolvadásban abból, ami olasz. Kézenfekvő a konyhaművészet, amely világszerte hatvanezer olasz vendéglőben küzd sikerrel az éhségstájk, a fogyókúra és a konkurencia ellen. Az olasz kormány, valamint az itáliai vendéglők nemzetközi társasága egy idő óta vizsgának veti alá őket, ha nemzeti tanúsítványt akarnak elérni. A vendéglői kopók elvárják, hogy az éttermekben az ételek nyolcvan százaléka olasz recept alapján készüljön. A főszakácsnak olasz szakmai képesítéssel kell rendelkeznie, vagy féléves, olaszországi vendéglőben szerzett tréninggel. A stáb egy tagjának tudnia kell olaszul. A borok, a sajtok, a húsok, a sütemények hatvan százaléka az előírás szerint olasz. Ugyancsak olasznak kell lennie a hámozott paradicsomnak. Tervszerűen ellenőrzik az olasz vendéglőket Luxemburgban, Belgiumban, Franciaországban, Németországban, Angliában, Skandináviában, Hollandiában, Amerikában, Japánban, majd még idén közzéteszik a világszerte auditált vendéglők listáját. Bár nincs hatvanezer magyar vendéglő külföldön, legfeljebb hatszáz, a dolgon akkor is érdemes elgondolkodni. Az olasz tésztarendőrséget követve lassan útnak indulhatna auditálni a magyar lecsó-rendőrség. Lecsó kínai hagymából, kaliforniai paprikából, portugál paradicsomból, dán margarinon főzve? Micsoda szégyen! Cecén, Makón, Soroksáron sírva fakadnak a szomorúságtól.

MÉREGEVŐK

A kereskedő - nevezzük Áfa úrnak - a telefont csapkodta és ordított. Mindennapos magyar aerobik, a bérleti díjba bőven belefér. Az eladók dermedten nézték a jelenetet, és mivel én voltam akkor éppen az egyetlen vásárló, Áfa úr felém fordulva kifakadt: „Hogy az ördög vinné el az összes iparost, ahány csak van. De reklamáljon csak egy iparosfeleség is, hogy magasak az áraim, biztos kihajítom.” A következő pillanatban, már kissé megenyhülve, Áfa úr a tudomásomra hozta, hogy az iparost megrendelte egyszer, megrendelte kétszer, megígérte, ám nem jött. Most mondjam meg, mármint én, milyen emberek vannak. Régi tapasztalatom, hogy a hasonló esetekben nem mindig az általános nyugtató tréning a célravezető, ezért más eszközhöz folyamodtam, hogy oldjam a feszültséget. Elkezdtem szidni magam is az iparosokat. No nem ám csak úgy bele a levegőbe, hanem megfontoltan, konkrét példákkal illusztrálva. Elpanaszoltam a részeges kőművest, aki ímmel-ámmal elvégezte ugyan a munkát, de ferde maradt a fal. Az asztalost, akinek a megbeszélt időpont kiment a fejéből, pedig felírta, csak elfelejtette megnézni a naptárt. Jött a festő, akit lángvágóval kellett a borospohártól elszakítani, hogy a pamacsot a kezébe vegye, a tetőfedő, aki majdnem leszédült a magasból, következett a felpúposodott parketta, a szivárgó gáz, a szikrázó villanyvezeték, modern korunk rablólovagja, az autószerelő, a szabó, aki nehézgépkezelő volt, a nehézgépkezelő, aki csipkeverő, a köszörűs, aki a kés éle helyett a hátát fente, a vízvezeték-szerelő, aki alaposan megvágott. Következtek az ismerőseim válogatott kalandjai az iparosokkal, majd az ismerőseim ismerőseinek a megpróbáltatásai, végül kikötöttünk a határon túl, ahol az osztrák a magyar kőművest a szőlőben dolgoztatja, mert kőművesnek nem vált be. Talán el lehet képzelni, Áfa úrba néhány kör után belefojtottam a szót, s miután látta, hogy nekem körülbelül tízszer annyi bajom lehet, mint neki, mosolyogva vigasztalt: „Hagyja uram, ezek miatt aztán ugyan nem érdemes mérgeledni.”

LEHALLGATÁS

Lehet, hogy kinyírnak valakit. Ijesztően hangzik biztos, de véletlenül meghallottam. Mentem az utcán és arra lettem figyelmes, hogy egy férfi autója mellett állva kivörösödve ordít valakivel mobiltelefonon. „Megmondtam a k. anyádat, ne szórakozz velem, mert kinyírlak.” Aztán megtudtam, hogy valaki külföldi tartózkodásra hivatkozva rendszeresen nem jelenik meg a bírósági tárgyaláson. Tudomásomra jutott az is, hogy ikszék szombaton nem mennek át ipszilónékhoz halvacsorára, mert el kell utazni az anyósékhöz Dunaharasztra. Ez semmi! Neszét vettem, hogy egyesek irtóznak a felajánlott három kismacskától, ellenben tudnak egy szenvedélyes macskagyűjtőt a Viharsarokban. Neki mindegy, hogy ötven vagy ötvenhárom macskát etet. Ha elég kíváncsi vagyok, kileshetem volna Anasztázia titkos találkáját délután háromkor egy bézbólsapkás, türkizkék cipőt viselő lovaggal. Elhíheti bárki, hogy egyiket sem akartam. Igen ám, csak mióta a mobiltelefon része lett az életünknek, nemakarásról szó sem lehet. Hát érdekel engem, hogy az a rohadt tőzsde már megint megbolondult, és a rézgálic-részvények értékei zuhanórepülésben közelednek az anyaföldhöz? Hát kíváncsi vagyok én arra, hogy Kis kettő vasárnap brahiból nem rúgja be az ajtó-ablak helyzetet, mert utálja a tréneret és meg akarja buktatni? Frászkarikát érdekel. De mit tehetek, amikor éppen mellettem átkozzák a tőzsdét a rézgálic-részvények zuhanórepülése miatt? Kis kettőt is mobilon cukkolják, hogy rúgja mellé az ötösről, mert ha megint veszít a csapat, elzavarják azt a vad-disznó tréneret. Bizony olyan világ köszönt ránk, hogy dagad a fejünk az akaratlan meghallott információktól. Mariska nénire még rá lehetett fogni, hogy ronda pletykás, mert állandóan

hallgatózott. Nekünk már nem kell hegyezni a fülünket. Úgyis megtudunk mindent. Csak többet kell tartózkodni az utcán, nyilvános helyen, s kiszűrni a telefonálókat. A múltban még lélegzetelállító bátorsággal el kellett lopni az irodalmi írásbeli érettségi témáját. Manapság elég, ha a megfelelő ember nyomába szegődünk, aki fáradtan közli mobilon kedvesével: na végre, eldöntöttük. Walter von der Vogelweide lírájának ezoterikus kódrendszere lesz az irodalmi írásbeli témája. Megmondjam, mennyi pénz van a hites pálinkahamisító szicíliai bankszámláján? Hogy banktitok is van? Persze. De van mobiltelefon is, amelyen a hites pálinkahamisító szicíliai bankbetétjével dicsekszik. Csodálatos találmány ez a mobil. Amit meg akarunk tudni, azt nem biztos, hogy megtudjuk. Ami viszont abszolút nem tartozik ránk, azzal megölthetjük a padlást. A jövőben szép nagy padlásokra lesz szükség.

MÉREGPOHÁR

A férfi azt állítja, hogy középkori rablólovagokkal találkozott, akik ki is rabolták. Kérdőleg nézek rá, ennyihez jogom van, ha valaki ilyen marhasággal tart fenn. Az örület jeleit keresem rajta, de nem látok semmi különösét. Olyan mintha én eresztettem volna el a megjegyzést, s azután homlokra tett kézzel védelmezem még ép elmeállapotomat. „Jól van na” - nyugtatgatom a férfit - „Mással is megeshet az ilyesmi. Azért nem kell rögtön pánikba esni. Fontos, hogy szabadon engedték, s fizikailag nem esett bántódása.” De a férfi nyugtalan volt, nem hagyta magát lerázni. Szolidan egy serdülő korú autó felé terelgetett, az ő járgánya. „Ki vagyunk szolgáltatva az autószerelőknek, mint a középkori rablólovagoknak, ahogy Dürrenmatt mondta” - így a férfi, s máris meséli a történetét. Hegesztés után leszakadt kipufogójával tévedt be a javítóba, ahol rögtön aknára állították a járművet. A szerelő lemászott a mélybe, ütögetett, kocogtatott szegény betegen, hűmmögött maga elé, pislantott a tulaj felé, mondja, ne mondja, aztán mondta. Ez a legújabb, hogy őszintén feltárják a kórt. „Uram, tudja, hogy egészen a benzintank közelébe hegesztették a kipufogót?” Micsoda kérdés, honnan tudná! Újabban be sem engedik a szereldébe. Felveszik a munkát és várhat kint. Azért elindult a vezérhangya a fejében. „Azt akarja mondani, hogy akár fel is robbanhatott volna az autó?” „Most már ne idegeskedjen, uram, de azt jelenti. Kigyullad és felrobban, lehet, hogy a szervizzel együtt”. Az egész történet csupán ennyi volt. Jóval rövidebb, mint amennyi idő alatt mehegesztenek egy járgányt közvetlenül a benzintank alatt hatalmas rezsiköltségen, viszont sokkal hosszabb, mint amennyi idő alatt felrobbanhat. A férfi, miután látta, hogy tökéletesen meggyőzött állítása igazságáról, megismételte. „Ahogy Dürrenmatt mondta, az autószerelőknek ki vagyunk szolgáltatva, mint a középkori rablólovagoknak.” Hát persze. Teljesen normális, hogy egy drámaíró királyokkal, angyalokkal, fizikusokkal találkozik, Babylonban sétifikál. Miért ne volna természetes, hogy autóján ő is elhajt egy műhelybe, ahol a szerelő középkori rablólovag képében várja a gyanútlan vándort, s egy pillanat alatt megszabadítja az illúzióktól. Dráma az ilyesből aligha lesz, de a fondorlat, a pokolbéli kín, a királycsel, a méregpohár itt is jelen van. Nem gond. Kiisszuk és megyünk tovább. Ahogy az orvos mondja: kérem a következőt.

VÁROSI PATKÁNY

„Itt állok a tehén faránál” - írta vidéki jelentését a hajdani riporter. Most én azt jelenthetem, hogy itt állok egy megtermett patkány teteme mellett a belvárosban. Mondom, sütkérezek egy kicsit a gyérülő napsütésben, s ahogy ott állok, arra leszek figyelmes, nem vagyok egyedül.

Miután a tudomány félrevezetett, hogy a patkány az egyetlen élőlény megnyerő modorú társával, a skorpióval egyetemben, aki túléli az atomcsapást, majdnem megszólítottam: „Hé, pajtás, ébredj, nézd az ünnepi forgatagot.” És mi van, ha tényleg túlélte az atomcsapást? Érdekes, úgy tudtam, az majd később következik. A múltkor lakótelepen találkoztam egy szép példánnyal. Az is döglött volt. Hát nekem már mindig csak döglött patkány jut? Egyszer falusi fészker takarításakor lapátszám hordtam a patkánytetemeteket. A menekülő III. Richárd országot akart adni egy lóért, én átgondolatlan antialkoholizmusomat odahajítva kiáltottam egy csosza pálinkáért. Hogy is állunk patkányok dolgában? Csaknem kiirtottuk őket, s úgy vagyunk, mint a hajdani fészkerkesztő, aki irodája ablakából nézte a vonuló prostituáltakat. „Elvtársak, hát nem megírtuk, hogy felszámoltuk a prostitúciót?” - kérdezte kuncogó környezetét. Nem kell pánikba esni. Riadozzon a tisztiorvosi szolgálat, a harcos környezetvédő. Az EU-tagságnak ez biztos nem lesz akadálya. Carrie Melago írta a New York-i Daily Newsban, hogy a városok városában nyolcmillió, legrosszabb esetben ötvenhat millió patkány éli mindennapjait. Egy new york-ira tehát hét patkány jut. Akit csiklandoz netán a patkány szó komisz áthallhatósága emberre, megnyugtathatjuk, az ötvenhat millióban nincsenek emberek. Őket külön statisztika tárgyalja. Az amerikaiak a vállukat vonogatják. És amennyire lehetséges, együtt élnek a rágsálókkal. Patkány on line-on lehet jelentést tenni a fertőzöttség állapotáról, és mentesítést kérni. Ajánlják a szeméttartók tetejének a lezárását, a járdák mentén a nyílások eltüntetését, kifejezetten helytelenítik a madarak és a mókusok etetését. A probléma egyébként nem csupán a metropolis szegény negyedeire jellemző. Különben egyetlen patkánytetem üdítő látványa érdekes következtetésre juttatja embertársainkat. Valaki úgy okoskodik, ha atomcsapás után a patkány és a skorpió lesz csupán a túlélő, akkor patkányokból és skorpiókból lesznek majd emberek. Tudom, a kedves olvasó időnként máris úgy érzi, ha körülnéz és figyeli a világot, hogy atomcsapás után vagyunk. Sütkérezünk az egyre gyérülő napsütésben, és várjuk, hogy a döglött patkány felébredjen.

REGISZTRÁLNAK

Januárban sárga színű plakátok, szórólapok jelentek meg a könyvtárakban. Arról tájékoztattak, hogy törvény és kormányrendelet alapján február 1-jétől regisztráltatniuk kell magukat a kölcsönözni nem kívánó könyvtárlátogatóknak. Lehet, hogy a televízió, a diszkó, a mozi és még ki tudja mi minden után a bibliotéka is csatlakozik az olvasásról leszoktató, máris szép sikereket felmutatni tudó mozgalomhoz? Miért ne? Előjoga van. Vagy így szándékoznak a dolgozót beiratkozásra, kölcsönzésre szorítani? Mit rágódunk rajta? Eggyel több hely, ahol regisztrálnak minket. Na bumm, és akkor mi van? Nincsen semmi, ám a bummal jó lesz vigyázni.

Ama bizonyos szeptember 11. óta Amerikában elszabadult a pokol. Elhárult az akadály a telefonok lehallgatása elől. Az FBI jogköre kibővült. A hatóság az egész világot átfogó elektronikus adatbankokba szabadon bejárhat, s a legártatlanabbnak látszó könyvkölcsönzést, például a Háború és a békét, vagy éppen a Koránt az olvasó nevével együtt az amerikai haditengerészet hadviselést támogató komputerével regisztrálhatja. Terroristák a könyvtárban? Ugyan kérem! - hallom bölintani a közvélemény elaltatására hivatott mind a nyolcvanhétezer, amúgy a félelemtől cidriző hazai illetékest. Na és ki garantálja a kölcsönözni nem kívánó könyvtárlátogató biztonságát a könyvtárban? Hátha éppen egy beiratkozott olvasó kólintja fejbe Brehm Az állatok világa hatkilós kötetével, vagy a könyvtárigazgató támadja meg elektromos sokkolóval. Ha pedig ártatlan a dolog, csupán a hivatal regisztrálási mániája terjed a tornádó sebességével, akkor elindulhat a fantáziánk.

Az unalmában orrát piszkáló hivatalnokot jól lehordja a főnök: „Tűrhetetlen, ezek még mindig olvasnak. Csináljon valamit, mert kirúgom, hogy a lába sem éri a földet”. Mire a hivatalnok: „Főnök, egyet tehetünk. Tegyük kötelezővé az adatszolgáltatást. Tudja, kérdőív, adatok vég nélkül, belépőkártya, állandóan igazoltatjuk őket. Úgy, mint a régi szép időkben. Garantálom, azt is megbánják, hogy megtanultak olvasni.” Szóval valahogy így elindult a mozgalom a végén a sárga szórólappal. Egy hiba azonban becsúszott. Lehetett volna háromoldalas önéletrajzot kérni angol nyelven három példányban, azt két analfabéta tanúval aláírni, az aláírást helyettesítő keresztek hitelesítésére bizottságot felállítani, amelybe minden párt delegálhat egy, a nevére nem emlékező, házi könyvtárral nem rendelkező tagot. A házi könyvtár nemlétéért természetesen egy másik, kétharmados alapon létrehozott bizottság ellenőrizné. S ha mindez megvan, akkor végleg be lehet zárni a könyvtárakat. Fő a regisztráció.

RÉZTÁBLA

Emlékszem, aznap a püspök a lopásról beszélt a templomban. Hetedik parancsolat, tiszta sor. Mi ebben a különös? Hát az a különös, hogy ünnepi alkalomra esett ez a lehangolóan hétköznapi téma. A város világhírű szülöttének emlékére szentelt archívum avatására telt meg a templom. Jelen volt munkatársaival az Európai Unió Magyarországra akkreditált nagykövete, a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere és számos más közéleti személyiség. Mindenkit meglephetett, amikor az egyházfő bejelentette, hogy az archívumot jelző réztáblának az avatási ünnep reggelére lába kélt. Az egyházmegyei központ épületéről már korábban eltűntek a rézből készült ereszcatornák. Maradt azért még réz, aranyozás, állítólag Cronin világhírű regényének címe - Réztábla a kapu alatt - is megvan, de az archívumot jelző réztáblát, a rézből készült ereszcatornát meglovasították. A posztrézkorszakban élő mai tolvajbandák serénykedése nem sok jót ígér. Ami mozdítható, ami csillog, ami egy fikarcnyi haszonnal kecsegtet, nincs biztonságban. Hát még, amitől gazdagságot, meggazdagodást remél a tolvaj, a felbujtó. Nem sokat oszt és szoroz, ki tisztelte meg jelenlétével és ki nem az avató ünnepséget, ahol a püspök kedveszegetten közölte az eltűnés tényét, levonva belőle a megfelelő konklúziót. Az egyházi és a világi méltóságok hallhattak már hasonlót, legfeljebb nem avatási ünnep nyitányként és nem püspöktől. A cinikus még azt is mondhatja, na és, bizonyára lopnak az Európai Unió országaiban, sőt Braziliában is. Amire csak azt mondhatjuk, valószínűleg. Csakhogy az avatási ünnepet nem uniós és brazil tolvajok rontották el egy kicsit, hanem hamisítatlan magyarok, akik akarva-akaratlan csatlakoznak majd az unióhoz a becsületesekkel együtt, ha eljön annak az ideje. Az EU-delegáció egy tagja éppen az avatást megelőző napon beszélt arról, hogy Magyarország a drogot illetően szállítóból fogyasztó célország lett. Határaink között kétszáz szervezett bűnbanda működik. Lehet, hogy a réztolvaj bandák a kétszáznak a fölét adják a könnyű zsebmetszőkkel, a gagyisokkal, az embercsempészekkel, a szeszhamisítókkal és társaikkal egyetemben. Az is elhangzott akkor, hogy a csatlakozás egyik sarkalatos pontja, ha úgy tetszik próbaköve a bűnözés letörése. A templomi ünnepségen az alkalomhoz illően szimfonikus zenekar játszott, mivel a város világhírű szülötte muzsikus, karmester volt. A stílszerűség jegyében nem A tolvaj szarka című zeneművet szólaltatta meg, amelyet egyszer régen, november 7-én, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóján majdnem előadtak egy magyar városban. Valaki leleplezte a „provokációt” és megghiúsult a dolog. A tolvajok viszont azóta is szakadatlanul lopnak. Sőt, mintha kicsit többet lopnának. Nekem legalábbis úgy tűnik.

SZURONYOK HEGYÉN

Még javában szovjet megszállás alatt volt a szögesdróttal, aknazárral körülvett ország, amikor Pápa város főterén a „Yankee go home!” felirat az amerikaiakat „küldte haza”. Ha akkor azt mondja valaki, hogy az oroszok egyszer kivonulnak, az első szabad március 15-én felolvassák a Tizenkét pontot, amelyek egyike nem akar látni magyar katonát külföldön, idegent Magyarországon, s tovább menve amerikai támaszpont lesz a Dunántúlon, az első harsány kacajt követően az illető valószínűleg felkeltette volna a hatóság érdeklődését. Ebben az időben intézte a körkérdést egy német lap a németekhez, mikor omlik le a berlini fal? A túlnyomó többség azt válaszolta, soha. A legderülátóbb 2014-re tippelt. A történelem természetesen „folytatódott”, s minden bekövetkezett, ami korábban a legvadabb képzeletet felülmúlta. Most éppen a terrorizmussal küzd a megrettent világ, hazánk a NATO és az USA oldalán. A honvédelmi miniszter biztonsági okokból nem utazik Irakba, ahol magyar katonák tartózkodnak. A madridi merénylet után világszerte fokozzák az éberséget, még több lesz a rendőr, a megfigyelő kamera, tovább szigorodik az ellenőrzés, a csomagvizsgálat, az emberi élet, korlátozódik a mozgási szabadság. Diktatúrákban szokták mondogatni az elhíresült tételt, miszerint a szuronyokkal mindent lehet csinálni, csak ülni nem lehet rajtuk. Most demokrácia van, és félelem szállta meg a lelkeket, noha vezető politikusok szerint minket nem fenyeget a terrorizmus. A biztonsági szakember érdek nélkül már azt mondja, hogy természetesen nem lehet kizárni. Az ember egyszer csak azon kapja magát, hogy amennyire lehet, kerüli a tömeget. A vonaton óvatosan körülnéz, nincs-e letéve gazdátlan csomag. Úticéljai közül a fél világot már kizárta, mert mit lehet tudni. A biztonsági őr árgus szemmel néz rá, ha a fogkeféket nézegeti az üzletben. Ő azt találgatja, vajon melyik félkatonai szervezet tagja az őr szabadidejében. A több rendőrrel nem az jut eszébe, hogy rendőrállamban él, nem is az, hogy juj de nagy most a biztonság, hanem hogy félni kell, mégpedig nem ok nélkül. A biztonság felelőseit természetesen nem érdeklik az ellenérvek, teszik a dolgukat, s közben nincs is idejük, hogy kételkedjenek az egésznek a végső sikerében, holott nem ártana. Mindenki tudja, hogy rendkívül súlyos bajok csupán tüneti kezelése a költséges védekezés. Ha nem szüntetik meg az okokat tárgyalásztal mellett, marad a bizalmatlanság, az árnyékbokszolás, a félelem és a szurony, amelynek a hegyén igencsak kényelmetlen ülni. Pedig mintha a világ most erre rendezkedne be.

TEPI, AZ INDIÁN

Mivel a sors távoli földrészen inka rokonokkal is megáldott, figyelmesen olvasok minden, az indiánokról szóló híradást. Ezzel persze lehetséges módon kivívnám a brazíliai Matis indiánok törzséhez tartozó huszonöt esztendősi Tepi rosszállását, minek kell nekem itt fecsegni. A Matis indiánok rövid idő alatt leszűrték a legfőbb tanulságot: a fehér emberek sokat beszélnek. A törzs Tepi születésekor találkozott először idegenekkel. Sok újat nem mondunk azzal, hogy az indiánok veszélyben vannak a földjükön. Mindig is veszélyben voltak. Amerika felfedezésének ötszázadik évfordulójához közeledve spanyol földön komoly tekintélyek nyilatkoztak, hogy talán nem kellene ünnepelni, mert szégyen az emberiségre nézve mindaz, ami történt. Brazília indián népessége egykor milliókra rúgott, ma háromszázötven ezerre becsülhető. Az egyetlen mód az elszigetelt népek megmentésére, ha kitiltják a kívülállókat. Az egy személyben indián jogvédő, kormányzati hivatalnok, etnográfus, erdei vándor Sydney Possuelo vélekedik így, aki még azt is mondja, hogy „nem kell tudnom, milyen nyelvet beszélnek, milyen isteneket imádnak, csak megvédeni akarom őket.” Vigyázat, az újságírók, a

szárguldo riporterok kíváncsisága sem kívánatos az egyre fogyatkozó braziliai ősvadonban. Bill Allen, a National Geographic főszerkesztője kijelenti: „Bár abból élünk, hogy mindenre pillantást vetünk, vannak idők, amikor az egyetlen helyes dolog, ha a kameráinkat félrefordítjuk, a kíváncsiságunkat félrerakjuk, és nem készítünk képeket.” Hogy ez mit segít a még megmaradt indián törzseken, nehéz megmondani, hiszen az elszigetelt törzseket nem elsősorban riporterok, hátizsákos turisták fenyegetik, hanem bizony a multik és az illegális spekulánsok. Az esőerdők letarolása, pusztítása profitszerzés céljából megfordíthatatlan folyamat. Ezért érezhetjük saját ünnepünknek is az amazoniai Dani törzs indiánjainak ez év augusztusi ünnepét, hogy a brazil kormány hivatalosan is kijelölte a túlélésüket garantáló földjüket, amely így megvédhető a multinacionális cégek támadásaitól. „Vadászunk és halászunk a megélhetésünkért, ehhez nagy területre van szükségünk” - fogalmazott Kubuvu Deni, a törzs egyik tagja. Azok tudják leginkább megóvni az őserdőt, akik mindig is ott éltek. Ezek pedig nem mások, mint a Matis, a Dani és más indián törzsek, köztük olyanok, amelyek soha nem láttak fehér embert. Ez legyen a legnagyobb bajuk.

FARKASOK KÖZÖTT

Ha már Balzac mondta, csak igaz lehet. Üvölni kell a farkasokkal. Pedig nem ismerhette a színészt, aki teli torokból harsogja felém: „Nekem soha nem lesz mobilom. Egyszerűen gyűlölöm”. Az újságíró azzal kérkedik, hogy nem rabja a számítógépnek. Ő ugyan nem. Lekapálja a vezércikket, a kroit, a glosszát és rögtön kikapcsolja. Névnapijára bögrét kapott, rajta a felirat: „Számítógép nélkül könnyű lehetne az élet.” Mennyire könnyű? Ma már senki nem tudja. Internetes korszakban nem lehet rovásírással érvényesülni, autós században nem járunk velocipéden. A farkasok üvöltenek és mi, akár tetszik, akár nem, egyszerűen velük üvöltünk. Egyesek közülünk farkassá válnak. Ezért mondják, hogy homo homini lupus: ember embernek farkasa. A farkasok közt farkastörvények uralkodnak. A művelt Nyugaton már az járja, hogy az elpuhult emberiség otthon a számítógépen hitelkártya segítségével játszik black jack-et nem hivatalos szerencsejáték-társaságokkal. Egy bizonyos Fredrick Marino Amerikában egy év alatt elkártyázta a házát, a házasságát. A Karib-tengeri szigeteken és Latin-Amerikában évek óta tombol az internetes játékördület. „A következő nagy bankrobbantás nem Las Vegas-ban, hanem az Interneten várható” - fogalmazott egy szakértő. Több ország törvényesítette már az on line szerencsejátékot. A parányi Liechtenstein hercegség olyan on line lottójátékot engedélyezett, amelynek a nyereségéből a Nemzetközi Vöröskereszt is részesül. Mindenütt üvöltő farkasok, akik nehezen tűrik a bárányokat. Ősi ösztönükből fakadóan felfalják őket. Előtte azonban megcsillantják a farkaslét lehetőségét. Donald Trump az „Amerika, amilyent megérdemlünk” című könyvében elnökjelölt figyelmeztet a biológiai fegyverekkel operáló terrorizmus veszélyeire. Javasolja, hogy az államok kínáljon munkát korábbi szovjet biotechnikusoknak mielőtt még terrorista csoportok szolgálatába állnak. Pio Baroja így ír egy helyütt: Érdekes, hogy míg a macskának macskaarca van, az ökörnek ökör, az emberek nagy részének nincsen emberarca. Kertek alatt üvöltenek a farkasok. Nem akarnak egyebet, csak azt, hogy velük üvölsünk. Művelt farkasok ezek. Olvasták Balzacot. Vagy mintha olvasták volna.

NŐ A ZEBRÁN

Mi tagadás, bizony a nő nyomába eredtem, aki azonban eltűnt az áruházi forgatagban, mint a kámfor. Nem akartam semmi egyebet, csupán azt szerettem volna megkérdezni tőle, hány embert gázol el naponta úgy átlagban a zebrán. Ezt pedig azért akartam feltétlenül megtudni, mert egy perccel előbb hajsza hűján a nyakamon hajtott keresztül a gyalogátkelőhelyen. Ha nem ugrom akkorát, amekkora egy kengurunak is dicséretére válnék, ha a nő öt centivel pontosabban céloz, akkor most a saját nekrológomat írnám, melegen ajánlva minden gyanútlan sorstársamnak, aki még naivul hisz a dajkamesében, hogy a zebra a gyalogosé. Természetesen azt is megkérdeztem volna a nőtől, milyen érzés behunyt szemmel, vakon vezetni, a gázpedált a fékkel összekeverni és hatvan kilométeres sebességgel vérszomjason a fegyvertelen gyalogosra rontani.

Mivel ő talán a börtönt úszta meg, én meg esetleg a „tragikus körülmények között” kezdetű gyászjelentést, gondoltam, kávé mellett megbeszélhetnénk a dolgot húsz percben, legalább addig sem üt el senkit. Nyugati városokban járva többször végeztem tudományos kísérletet, mennyire biztonságosan haladhatok át a zebrán. Némi szünettel olykor négyszer-ötször megismételtem a műveletet mégpedig oda-vissza. Nem történt bajom. A kísérlet majdhogynem unalomba torkollott. Kivétel nélkül minden autós megállt, ha kellett négy, ha kellett nyolc. Tudom, most egyesek, akik nyugatimádók, mint én vagyok, elhamarkodva kijelentik, azért, mert udvariasak. A fenenagy jólétből még arra is telik nekik. Ne irigyeljük őket. Ha közelebről megvizsgálánk a jelenséget, könnyen kiderülne, hogy egyszerűen csak gyávák. Félnek a zebrától, pedig az még nem harapott meg senkit. Bezzeg a magyar aztán nem ijed meg az árnyékától. Még a mákos kalácson is keresztülhajt, mert az csíkos. Nem csoda, hogy a legfélénkebb gyalogosok körében elterjedt a rémhír, a zebra gyanánt felfestett csíkok nem mások, mint autósok által formatervezetre lapított járókelők fehérre lemeszelve. Namármost az a kérdés, tudunk-e így Európa felé haladni. Orvosoknak dugott hálapénzzel állítólag nem lehet, hangzott el a múltkor egy előadáson. A Zebrán Gázolók Magyarországi Baráti Társasága viszont ragaszkodik a jogaihoz, hogy az autós annyi járókelőt üssön el a gyalogátkelőhelyen, amennyit a hályogos szemével jónak lát. Beteges gondolat. Legalább annyira, mint az, hogy biztonságosan akarunk közlekedni még a zebrán is. Mindenesetre próbáljuk meg, hátha sikerül. Ha a végrendelet megvan, mint egykor tengerre szállás előtt az ír halászoknak, nagy baj nem érhet bennünket.

TEJSZÍNHABOS TORTA

Egy szép napon arra ébredhetünk, hogy a nagyobb városok önkormányzatait a türelmi zóna kijelölésének kötelezettsége mellett újabbal sújtja a sors. Költségvetésükbe be kell állítaniuk - talán szakszerűek vagyunk - a tortadobálási tételt. A lavinát persze Salgótarján indíthatja el, ahol egy felháborodott apa gyermeke óvodájának bezárása miatt tiltakozva tejszínhabos tortát hajított a polgármesterre ebédszünetben. Az időpont jelentőségére még később visszatérünk, előbb vegyük magát a tényt. Csak nem képzelet valaki, hogy a polgármesterek, az alpolgármesterek, a jegyzők vagy a képviselők majd tátott szájjal nézik a felénk repülő puncs-, dobos-, csokoládé-, mogyorókrémes vagy éppen tejszínhabos tortákat? Önvédelmi fegyverüket, ha lenne is, úgyszemint használhatnák. Kimerítő vizsgálatokra, felelősségrevonásra kellene számítaniuk. Ebharapást szőrével alapon viszont berendezkedhetnének a tortás önvédelemre. Rázós döntések előtt, amelyek az állampolgárok indulatainak elszabadulásával járhatnak, tortával mehetnének a közgyűlésre. Ha mondjuk arra készülnek, hogy a sarki tejszínhabosban masszázss-

szalont akarnak nyitni, vagy a belvárosi óvoda helyére a burmai hadsereget költöztetik, akkor szigorúan az ellenzék által megfigyelt közbeszerzési eljárás lefolytatása után nyolcszáz tortát rendelnének a nyertes cukrászüzemtől, s így felfegyverkezve végezhetnék a munkájukat. Számítanak természetesen a ruhatisztítási kiadásokra. Költséges közvéleménykutatást nem nagyon kellene tartani, milyen fogadtatást remélhet a polgárok részéről egy-egy korszakalkotó elképzelés. Egyszerűen felhívják a cukrászüzemeket, mennyi tortát rendelt a lakosság az iskolabezárásokat, a lebontásokat, az új beruházásokat, tarifaemeléseket érintő, környezetkárosító napirendek tárgyalására időzítve, s ha megtudnák, hogy tizenöt-ször többet, mint a sima, veszélytelen napokon, akkor megrendelhetnék a saját önvédelmi tortakészletüket. Csak arra vigyázzanak, hogy az ebédszünetben feljűk hajított tortákra ők is ebédszünetben feleljenek. Salgótarjánban kiderült ugyanis, hogy mivel a torta ebédszünetben, azaz nem hivatali eljárás idején repült a polgármester felé, legfeljebb magánvadás becsületsértés lehet a dologból, s nem hivatalos személy elleni erőszak. Arról egyelőre nincs tudomásunk, hogy az igazságszolgáltatás is tervezi beépíteni költségvetésébe a tortadobálási tételt. Stan és Pan talán melegen javasolná.

CSAK NYUGALOM

Nincsen terrorveszély Magyarországon. Gondoltam, bemondom, mert hátha nem érnek rá a nálam illetékesebbek. A miniszterelnök talán éppen parlamenti interpellációra válaszol, a külügyminiszter az uniós csatlakozás előnyeit számolgatja, a honvédelmi tárca azon törli a fejét, hova küldjön magyar katonát, hogy aztán az előálló veszélyt követően csitítani lehessen a közvéleményt. A Garamvölgyi esetleg detektívregényt ír, Spöttle terrorizmus-szakértő gyanús csomagot kémlel nagyítóüvegen keresztül, s elfoglalt az a rengeteg további megnyilatkozó is, aki azzal nyugtalanít bennünket, hogy nincsen terrorveszély. A kulcsmondat hozzátartozik a mindennapjainkhoz. Úgy mint az időjárásjelentés. A hétfői hóvihár, a keddi tájfun, a szerdai földcsuszamlás után elengedhetetlen megtudnunk, hogyan ébredtek aznap a terroristák. Felszállnak-e Almásfüzitő-alsón a vonatra, hogy aztán Kelenföldön leszállva a golfütőnek álcázott golfütőjüket a kupéban hagyják gazdátlanul, vagy a másik felükre fordulva nyugodtan alszanak, s estére csupán csendes áhítatot terveznek egy félreeső kis kápolnában. Akár így van, akár úgy, a kulcsmondat mindenképpen így hangzik: Nincsen terrorveszély Magyarországon. S ettől valahogy nyugtalanok leszünk. Nincsen veszély, de tudjuk, lehetne, s ha már lehetne, talán az sem kizárt, hogy van. A terroristának nem erős oldala a tudományos elemzés, hogy van-e infrastruktúrája, hagyománya az ilyesminek nálunk vagy nincs. Hagyománya éppen lehetne, ha igaz az, hogy a múlt század legveszélyesebbnek tartott terroristája, Carlos a rendszerváltás előtt feledhetetlenül szép napokat töltött az állam vendégeként hazánkban. Félrevonult elmékedését csupán egy kellemetlen incidens felhője árnyékolta be. Az őt mindenüvé követő rendőröket kénytelen volt lefegyverezni és irigylésre méltó eleganciával bekísérni stílszerűen a rendőrségre. Ez most szerencsére nem fordulhat elő, mert Carlos életfogytig tartó vendég éppen valamely francia fegyintézetben, a rendőröknek tehát nincs mitől tartaniuk. Egyelőre terroristák jelenlétét nem észlelték a tudós megfigyelők. Nyugodtak azonban mégsem lehetünk teljesen, mert a világban nagy a mozgolódás, a határok olyan átjárhatók, mintha nem is léteznének, a gazdátlanul hagyott csomagokkal pedig egy szál kíváncsi kisgyereken kívül a kutya sem törődik, mint ahogy azt egy televíziós riportban láthattuk. Nincsen terrorveszély Magyarországon. A kisgyerekeknek például a haja szála sem görbült, amikor belenézett az árválkodó hátizsákba.

ALMÁSKERT

A szombati piac legügyetlenebb tolvajának egy angyalarcú, óvodáskorú fiúcska bizonyult. Hogy a gyümölcsös kosárból elemelt egy csábosan mosolygó, szép sárga almát, láthatta a pecsenyesütő, a helypénzszedő, balról a zöldséges, jobbról a mézes dióárus, a sátrazó divatkereskedő, a vízparti levegőből jókat slukkoló operaénekes, több, beszerző körúton lévő háziasszony és turista, mint ahogy látta a meglopott almatermelő is. Csak éppen anyuka nem vette észre. Ő háttal a jelenetnek egy másik standon alkudozott. Ne bocsátkozzunk elhamarkodott jóslatokba, hogy még a végén zsebmetsző lesz a gyerekből, mert könnyen lehet akár mérsékelt irányt vevő politikus, uram bocsá, igazságügyminiszter is, aki harcosan síkra száll majd a magántulajdon fokozott védelméért, beleértve az almáskerteket is. Na és ha teszem azt, merő véletlenségből vagy közéleti tapasztalatokon felbátorodva, vadászebeket megszegyenítő szimattal a pénzügyi szférák jogtalanul elcsenhető feleslegei felé kacsingat a csemete, akkor sem biztos, hogy az eltulajdonított almák mennyiségét fokozatosan növelve készül a komolyabb médiaérdeklődést kiváltó feladatokra. Az interkontinentális rakéták sebességével száguldó kor nem tűri a csigatempót. Ezért fontos a minél korábbi kezdés, s főleg anyuka kijátszása. Egy mai óvodás pontosan tisztában van a személyiségi jogaival. Szerencsére a felnőtt is ismeri ezeket. Ezért nem szólt senki a szombati piac legügyetlenebb tolvajának, az angyalarcú fiúcskának. Még mit nem! Ha valaki idegen szűrős szemmel merészel ránézni egy kiskorúra, kimerítheti a pedofiliára utaló népellenes magatartás büntetőjogi paragrafusát. Ha netán leheletfinoman rácsap, ahogy kellene a tettenért óvodás hófehér kacsójára, akkor az egetverő bögést megtoldva láttelelet lehet vetetni, s jól meghurcolni a tiszteletlen felnőttet. S ha még ekkor sem kotródik el a piacról egy életre megutálva az almát és az őstermelői pozíciót, akkor további intézkedések foganatosíthatók ügyvédek, oktatási miniszterek, európai főhatóságok bevonásával. Hátborzongató, nem?! Nem. Az a hátborzongató, hogy a második világháború előtt valakit tyúklopásért hónapokra becsuktak, a családtagok pedig a szégyent nem tűrve nevet változtattak. Micsoda maradiság! Azért mégis van itt fejlődés. Ma az ilyen egy alapítvány örökbe fogadná, s meg sem állna a Való világig, ahonnan aztán már csak egy ugrás a sztárság és a saját almáskert. Még lopni sem kell. Hacsak nincs valakinek a vérében.

A CÉDULAKÖLTŐ

A rendszerváltás előtt nagy esemény volt a magyarnak, ha Nyugatra utazhatott, ha mondjuk átrándulhatott az osztrák fővárosba. Megitta a sörét, megvette a kávéját, a Mariahilferen jó korán a banánt, nehogy lekéssen. Elképzelni nem tudta, hogy odakint a banán soha nem fogy el. Aztán ha még estére is maradt, több százszor végiglejtett a Kärtneren, a Grabenen, a Ballhausplatzon. Főleg a Kärtneren, Bécs híres korszóján, ahol pezsgett az élet. Se szeri, se száma nem volt a világ minden tájáról meghívatlan kitűnő utcai zenészeknek. Még költő is akadt a színes forgatagban. Valahol őrzök Helmuth Seethaler osztrák költő verseiből néhány darabot, csak nem tudom, hol. A darab megjelölés ne legyen megalázó, költészetről lévén szó. Helmuth Seethaler volt az a nevezetes személy, aki annak idején kis cédulákra írott verseit tűzte a fák törzsére, valamint a földalatti vasút falára, és természetesen osztogatta is a járókelőknek. Így, a ritka bécsi kiruccanások alkalmával kerültek hozzám a cédulaköltő művei. Emlékszem, még beszélgettem is vele. Tanulságosak és főleg érdekesek voltak ezek a rögtönzött utcai író-olvasó-találkozók. A korszó másik feltűnő szereplője Soliliso, a béke követe volt, aki földig érő fehér lepelben, babérkoszorúval a fején hirdette a békét. Erre akkor is nagy szükség mutatkozott. Éppen a Kärtneren érte terrorista támadás a bécsi magyar IBUSZ-irodát.

Schwechaton bomba robbant, és egy Izraelbe tartó magyar művésздеlegáció látta a kárát. Akkor került tolókocsiba Szegedi Molnár Géza, a kitűnő énekes-parodista.

Soliliso, az egyszerű bécsi munkás azóta meghalt, az osztrák média illően megemlékezett róla. Helmuth Seethaler neve pedig nemrég merült fel a külföldi sajtóban. Harmincévi munkásság után letette a tollat. A távközlési törvény megszegéséért - verseket faxolt mindenfelé - 3500 euróra büntették. Még hogy Magyarország a feljelentők, a besúgók országa? Seethalert ezer-négyszázötvenszer feljelentették. Nyilatkozata szerint az emberek megváltoztak, elveszítették a cédulákkal a kapcsolatot, ahogy ő is. Tizenkétezer költeményt írt, vetett cédulákra, öt-milliószer másolta őket. A tizenkétezerből ezret tart jónak, sikeresnek. A világ dicsősége már régen elmúlt, a költők pedig manapság nem törekedhetnek dicsőségre. Kopottas külsejükhöz jobban megy a büntetés, a feljelentés és lám, az elhallgatás.

A BARÁTSÁG

Szent dolog a barátság - mondta Holnemvolt János, a nagy mesélő, majd belefogott két ifjú történetébe, akik emberemlékezet óta sülve-főve együtt jártak, mint a vasárnapi ebéd. Fogadalmak nélkül persze a barátság mit sem ér, így hát egymásra licitálva sorolták, ki hogyan mentené meg a másik életét, ha az bajba kerülne. A fogadalmakban megvetették a halált, a nyaktörő sziklaszirtet, a vérszomjas ellenséget, majd mintha érezték volna, hogy mindez nem elég, a végső érvet keresték, amely hatásosan kifejezi, hogy az ő barátságuk elszakíthatatlan. Megvan! - kiáltott fel az egyik. A barátságunk csak akkor ér véget, ha Clint Eastwood lóháton bevonul a magyar parlament üléstermébe. Roppant elégedettek voltak az életfogytig tartó várfogságban kiagyálhatatlan ötlettel. Kezet ráztak, és ebben maradtak. Ha Clint Eastwood... Lóháton, a magyar parlamentben... Csak akkor. Ez pedig kizárt dolog. Holnemvolt János, a nagy mesélő a továbbiakban vázolta a két barát örömteli hétköznapijait, fénylő ünnepeit, egyszer csak elfelhősült a tekintete, mert a mesében odáig ért, hogy hogyan, hogy nem, Clint Eastwood váratlanul megjelent Pesten. Lóháton lépdelt peckesen direkt a Duna irányába. A két jóbarát természetesen tanúja volt a megdöbbentő eseménynek, s tele aggodalommal a lovas nyomába szegődtek. Pontosan emlékeztek a lehetetlen feltételezésre. Aggodalmuk a körüti magasházak ereszcatornáját csapkodta, hát még akkor, amikor látták, hogy Clint Eastwood a Duna korzóra érve egyenesen a magyar parlament irányába tart. Csak állítaná meg a rendőr, hogy nem szabad a sétálók testi épségét veszélyeztetni - sóhajtotta az egyik. Csak bicsaklana meg a ló bokája, hogy ne tudjon tovább menni - sóhajtotta a másik. De Clint Eastwood nem hiába volt Hollywood hőse, a rendőr udvariasan szalutált neki, fényképet dedikáltatott a legkisebb gyerekeknek, a női járókelők ajkát sikoly hagyta el. A sztár zavartalanul ért a magyar parlament épületéhez, ahol lóhátról váltott szót az örökkel. A két barátot ájulás környékezte. Ha ezt most beengedik, méghozzá lóháton, akkor nekik végük, illetve a barátságuknak, s az ugyanaz. De nem. Clint Eastwood megajándékozta egy-egy szivarral a kapuőröket, majd tovább lovagolt Újpest irányába. A két jóbarát pedig azóta is töri a fejét, mivel sikerült a rettenthetetlen hóst, Clint Eastwoodot eltántorítani szándékától, hogy a parlamenti ülésterembe lovagolva szót kérjen és beszédet tartson a magyarországi lótenyésztés kiemelt fontosságáról vadnyugati tapasztalatok alapján.

IV.

- *János bátyám, aztán maga is belépett az Európai Unióba?*
- *Melyikbe?*
- *Az Európaiba.*
- *Abba be, fiam. Már azt hittem, a Szovjetunióba.*
- *Aztán mi újság? Hogy érzi magát a János bácsi?*
- *Most már jól, mert május 2-án ki is léptem. Elsején be, másodikán ki.*
- *Hogyan?*
- *Úgy, ahogy mondom.*
- *Aztán miért?*
- *Nézze, magának elárulom. A francia paraszt egyszerűen nem értette, amikor magyarul kérdeztem, átveszik-e a disznómat Brüsszelben. Csak nem képzelem, hogy én karattyolok franciául, amikor Ádám apánk is magyarul beszélt a paradicsomban!*

TYÚKUDVAR

Amikor Verheugen, az EU bővítési biztosa mosolyogva leszállt a magyar vonatról, biztosak lehettünk abban, hogy jó vonatra szállt. Naná, hogy jó vonatra - dűnyögheti kórusban nagyfröccs mellett nyolcvanezer hazai ivó törzsközönsége. Ha Kádár Jánosnak megfelelt, akkor megelégedhet vele a Verheugen is. Azért volt bennünk némi aggodalom, hogy a vonat esetleg késik, a kalauz nem köszön, kéri a biztos közalkalmazotti igazolványát, amit ő otthon felejtett, s máris jön a büntetés. Komolyan féltünk attól, nehogy a mosdóban akadjon dolga, mert az ott látottak alapján az EU helyett Ázsiába utalja szeretett hazánkat, persze ott sem a kistigrisek közé. Titokban reménykedtünk, hogy nem tud magyarul, így a mellékhelyiségben képtelen elolvasni a politikusokhoz s a hűtlen kedveshez intézett, szívhez szóló üzeneteket. Úgy látszik, minden rendben volt. Rendben volt? Még vezethette is a szerelvényt egy darabon a biztos. Nem volt kérdés, hogy ért-e hozzá. Mostanában a fejesek rögeszméje a mozdonyon való száguldozás. Végül is nem nagy ügy. Arra kell menni, amerre a sín megy, s akkor nincsen baj. Repülőgépet azért nem szabad adni nekik, mert ledöntik a városháza tornyát.

A baj szerintem velünk van. Mindenért aggódunk. Igaz, mi itt élünk, s bármerre nézünk, azt tapasztaljuk, hogy a környezetünk meglehetősen szemetes. Nem véletlenül féltettük a biztost, hogy odaragad Tatabánya és Almásfüzitő között, mert mi, akik a legritkább esetben utazunk kiglancolt kormányvonaton biztos odaragadunk, ha nem intercity első osztályon utazunk. Ahol víznek kéne lenni, ott víz nincs, ahol villany, ott villany. Ellopták a csapatot, a körtét, a ruhaakasztót. „Utoljára akkor volt itt akasztó kérem, amikor Nagy Imrét kivégezték.” - ízetlenülkedett a nagyvilágba egy útitárs, aki jobb híján a hátizsákjába gyömöszölte a nagykabátot. Akik itt élünk, emlékszünk arra, hogy Antall József néhai miniszterelnök „tyúkudvarnak” nevezte Magyarországot. Nos, tyúk a fölöttébb sikeres mezőgazdasági politika következtében lassan nem lesz, a tyúkudvar azonban megmarad, már ami az általános rendetlenséget illeti. Felborított szeméttartók, kukák, reklámszatyrok, cigarettacsikkek, csokoládépapírok ezrével. Minden repül itt, ami tud és nem tud repülni. Az erdőkben mosógépek, gáztűzhelyek, televíziók. Mivel nálunk jóval gazdagabb országok sem tartottak milliárdokért csatlakozási népszavazást, talán nekünk is lapátot, seprűt kellett volna vásárolni tízezzrel, s egyszer úgy alaposan kitararítani az országot. Moszkva, akarom mondani Brüsszel talán jó szemmel nézte volna. Egész jól állna a külügyminiszter kezében egy partvis. Persze szigorúan európai partvis.

IGEKÖTŐK

Amikor a napi nyelvrontás három torzszülöttje, a „beszavaz”, a „bevállal” és a „beválaszt” szembejön velem, valami megmagyarázhatatlan viszolygást érzek. Hasonlót, mint amit a „bekonferál”, a „megkonszolidál”, a „kerül megrendezésre” kivált belőlem. Fogalmam sincs, hogy múltó divatról van-e szó, amelyet igekötő-túltengésben leledző nyelvünk idővel levet, vagy netán az újkori Babel közéig, ahol az egy nyelven élők is egyre kevésbé értik majd egymást. Nem is épül fel a torony soha. Viszont az anyanyelvi káoszban érdekelték sűrű káromkodások közepette talán éppen ezt akarják: mindent összezavarni. A múlt század ötvenes éveiben nyelvészek javasolták, hogy el kellene törölni az ejtésben nem használatos, a helyesírást pedig csak zavaró „ly”-t. Rákosiék akkor útját állták a kezdeményezésnek, mondván, hogy éppen elég a nép baja, nem lehet még ilyesmivel is zaklatni. Mondták, miközben a zaklatás legválogatottabb módozatait cinikusan alkalmazták. Most hogy a nép zaklatása az

európai és a balkáni mérce furcsa keveréke szerint történik - szigorúan a nép érdekében -, a nyelv idiotizálása iparszerű tempót öltött, amiben sajnos a média igencsak ludas. Mivel iparszerű, nyugodtan lehetne iparüzési adót szedni ezért is. Valakik biztos jól járnának. De ne szakadjunk el a nyelvrontó hadjárat három csodabogarától, a „beszavaztól”, a „bevállaltól” és a „beválasztól”. Hogyan lehetséges, hogy ilyen normálisnak látszó szavak, mint a „szavaz”, a „vállal” és a „választ” valamilyen drog hatására egyszerűen csak igekötőkkel kezdték felékesíteni magukat? Ezért is a politikusok a felelősek? A nyelvtudományban is szakértőleg fellépő Jozsif Visszárionovics Sztálin lenne a megmondhatója. A magyar addig is szavazott, vállalt és választott, amíg elméjében nem zsongtak darazsakként a feleslegesen használt igekötők. Egyértelmű volt, hogy amit szavazott, azt megszavazta, s ha úgy tetszik, beszavazta és nem ki, amit vállalt, azt vállalta, és amit választott, azt egyszerre ki- és beválasztotta, noha a rendszer-váltás előtt egy elefántra kellett úgy tekinteni, mintha kettő volna. Pontosan éreztük, amikor az országgyűlési képviselő író baráti társaságban arról beszélt, hogyan gyűjti maga köré ülés-szünetekben az ő állatkertjét. Most látszólag több az elefánt, csak éppen olykor kísértetiesen hasonlítanak egymásra. Tartózkodva szavazunk igennel vagy nemmel, legfeljebb beleválasztunk. Nem is értem, miért van olyan kevés nyelvész a parlamentben. Vagy akkor még rosszabb lenne a helyzet? Vigyázat! Nyelvében él, és nem élösködik a nemzet.

VAN EGY KIS TÜZE?

Amikor engem cigarettával a kezében megállít valaki és megkérdezi, van egy kis tüze?, rendszerint azt mondom, nincs. Egészen különleges oka van ennek: nem dohányzom. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy közömbös volnék a dohányosok problémái iránt. Most, hogy bejelentették a cigaretta árának emelését, valami megmagyarázhatatlan büszkeség tölt el. Lám, kicsinyke hazánk fáradhatatlanul törekszik arra, hogy Európa legdrágább országa legyünk. Meggyőződésem a biztos siker. Az örökké akadékoskodók szerint persze törekedhetne arra is, hogy a legolcsóbbak legyünk. Ők azonban egyet nem tudnak. Azt kell csinálni, amihez értünk, amihez van például fizikai erőnk. Az árak lefelé nyomásához ugyanis fizikai erő kell, aminek így tavasz felé kissé híján vagyunk, tehát az árakat elengedjük. Azok pedig boldogan szárnyalnak a csillagos ég irányába. Cigaretta, benzin, fűtés, élelem... olyan mindegy. Egyik sem akar lemaradni a másiktól. Az akadékoskodók ezt nem értik, szitkozódnak. Hát ha még látnák, amit én láttam a napokban. Egy dohányelosztó cég fényes autója suhant el mellettem, az oldalán a cégjelzésen kívül a felirat: „műholdas követővel ellátott gépkocsi”. És amikor ezt így elolvastam, kissé elérékenyültem. Méghogy a mi falatnyi nemzetünk nem képes szárnyalni. Képesebb is, mint hinnénk. Irány egyenesen a Hold. Minő rettenthetetlen lendület, micsoda lenyűgöző perspektíva! Gyehennára kerüljön az, aki direkt összefüggést lát a cigaretta árának emelése és a műholdas követő között. Vak, aki nem veszi észre, hogy a műholdas követő lényegében a felfelé ívelő árakat üldözi, természetesen reménytelenül. Vagyis nem azért van szüksége erre a csodabogárra a dohányelosztónak, mert flancol, vagy a dohányosok forintjait pazarolja, hanem azért mert közszolgálatot lát el. Rosszul is teszi, aki a valamennyiünkért fáradozó cégeket ilyen válságos időszakban cserben hagyja, és mondjuk leszokik a dohányzásról. Ellenkezőleg. Éppen azt fontolgatom, hogy bár nem terveztem, magam is cigarettázni, szivarozni, pipázni kezdek, talán mindháromat egyszerre, hogy kisegítsem szegényeket. Hátha megszorulnak, és nem lesz pénzük fedélzeti gépfegyverre, golyóálló mellényre, hifi-toronyra, DVD-lejátszóra, esetleg toronyórára láncostól. Nem hagyhatom cserben őket. Mert ha ellopják azt az átkozott autót, megint csak áremelésre kényszerülnek. Valamit nekem is vállalnom kell a közterhekből. Boldogan adok majd tüzet annak, aki kér, hiszen tudhatom, hogy műholdas

követő vigyázza egyes honfitársaink zavartalan álmát, amelyben visszatérő motívum a drága haza. De még milyen drága!

DUNÁBA VIZET?

Igen. Oly korban élünk a földön, amikor az örökérvényűnek tartott tételek megdőlnék. Ki tudja, hány évszázadig használtuk a bőség, a fölösleg érzékeltetésére a hatásos „Dunába vizet” fordulatot. Ha a gazdag udvarára húszkilós aranyrög esett az égből, akkor mondhattuk, hogy na, bolondra száll a füst. Ha valakinek olyan ötlete támadt, hogy szegény gazdagot táskával pénzzel akarta kiségeíteni, akkor figyelmeztethettük: elment az eszed, a Dunába vizet? Most, hogy a Duna vízpótlásra szorul, vizet kell a szomszédból visszaperelni, többé azzal sem játszhatunk, hogy a végtelen időt a Dunával igyekszünk megközelíteni. „Sokáig, míg a Duna ki nem szárad bokáig.” Többé nem tanácsos használni, mert helyenként már kiszáradt. Többé nem tanácsos? A franciák amerikai műhold segítségével tudományosan megalapozott prognózist készítettek az üvegházhatás távlati veszélyeiről. Eszerint Párizs, Budapest, Róma és még számos nevezetes hely idővel végleg víz alá kerül. Csempezkopács talán szárazon marad. A lényeg az, hogy a Dunával ne tréfáljunk. Számíthatunk személyhez köthető, híres kijelentések megingására is. Olyanra, mint például: a történelem nem ismétli önmagát. Azt nem állítom, hogy újra lesz aranyláz Kaliforniában, s öregapánk csakánnyal keresi az óceán túloldalán a szerencséjét, kivándorlás viszont várható. A kanadai kormány a múlt év decemberében változtatta meg bevándorlási politikáját. Tekintettel a kanadai gazdaság lendületére, a születéscsökkenésre, az elöregedésre és az alacsony munkanélküliségi rátára, megint eséllyel pályázhat az a több százezer kérelmező, aki az elmúlt időkben elakadt. Várják a szakembereket, a szakmunkásokat, a vállalkozókat, a befektetőket, akik további tápot adhatnak a gazdaságnak. Ha pedig így van, az amerikai földrészig közbeeső Nyugat-Európa hoppon maradhat, s a magyar munkaerőt is sújtó moratórium, az osztrák félelem nevetségessé válhat. Mellesleg az USA-ban is lehet munkát vállalni. Az csak a látszat, hogy a terrorizmusra tekintettel a légy sem juthat be az országba. Amerikai ügynökségek tömkelege garantálja külföldieknek a biztonságos bevándorlást, a korrekt, gyors ügyintézését. Hogy aztán lesz-e József Attila, aki a magyarság kitántorgását, a Duna felszínének fecsegését, a mély hallgatását megénekli, nem tudhatjuk. Az irodalom mindenesetre jól járna, ha a kivándorló magyar nem is.

ÚJ EU-SZÓTÁR

Mivel olyan létfontosságú dolgok már eldőlték, hogy tanulhat-e grafikusnak a magyar Párizsban, ehet-e mákosgubát az uniós csatlakozás után, bátorodjunk veszélyesebb vizekre. Kockáztassuk meg a kérdést, szabad-e sírni és nevetni például majd az Unióban? Mielőtt ellenséges propaganda hatására elhamarkodottan úgy válaszolnánk, hogy „nem”, vagy az óvoda kiscsoportjából frissen érkezve könnyelműen rávágnánk, hogy „igen”, szálljunk be egy lakótelepi liftbe, és utazás közben tanulmányozzuk a kifüggesztett reklámújságot. Amikor az olvasásban az „Új EU-szótár” ajánlásaihoz érünk, biztosak lehetünk, hogy az Unióban sem sírni, sem nevetni nem szabad. Ugyanakkor mérgünkben következetlenül sírva fakadunk, vagy a röhögéstől nekiesünk az elevátor falának, s a robajra kijön a házmester. Közömbösek aligha maradunk. Azt írja az irodalmi Nobel-díjról paraszthajszállal, a Pulitzerrel pedig túlzott szerénységből lemaradt, kompilatori bravúrral kiagyalt összeállítás, hogy dolgozni kell ám. Bizony. Ki gondolta volna? Hogy ez eddig nem jutott eszünkbe! Rég utolérhettük volna Ame-

rikát, ha ez a rejtőzködő zseni korábban előmerészkedik búvóhelyéről, s megosztja velünk, tudatlanokkal páratlan értékű felfedezéseit. Még azt is mondja a harmadik évezred tévedhetetlen Balzacja, hogy a kedvező szél, a jó ötlet, a fohászkodás, a panaszkodás, a káromkodás, a magyarázkodás nem pótolja a munkát. Mivel ellenkezőjét az örökbecsű mű babérkoszorús szerzőjén kívül soha senki nem gondolta, törhetjük a fejünket, milyen analfabéta társaságba kerültünk már megint. Illetve törnénk a fejünket, ha nem éppen a napi betevő előteremtésére fordítanánk minden energiát, ha nem dolgoznánk - feltéve, hogy van munka -, ha nem éppen a most bejelentett második számú Bokros-csomag áldásainak a kivédésére keresnénk hatásos önvédelmi, túlélési technikákat. Jómagam annyira élveztem az „Új EU-szótár” drágakő foglalatba helyezendő sorait, hogy tizenötször mentem le-föl a lifttel. Ahhoz a részhez érve, amikor tegezőleg, mert már megittuk a pertut, nekem szögezi a kérdést: „Most előre akarsz jutni, vagy nem?” elaléltam a gyönyörűségtől. Válaszolni persze jellemző módon nem tudok. Talán mert nem hordozom a bölcsek kövét a zsebemben, mint egyesek, s ezekben az időkben, amikor egyáltalán nem kedvező a szél, fontosnak vélem a fohászkodást.

ISKOLAKERÜLŐK

Ha az ember kinő az iskoláskorból, már csak kerülgeti az iskolát. Persze nem úgy, mint a profi iskolakerülő, akinek a nagyapja olykor háromszor is meghal, hogy az unoka minél többször elmeessen a temetésére. Kevésbé súlyos esetekben a nebuló véletlenül elhozta otthonról a pinceszekercet, a konyhaszekrényt, a lekvárfőző fazekat, az öreganyja térdekalácsát, mindezt természetesen csak azért, hogy sürgősen haza kelljen vinni, azaz lógni lehessen az iskolából. Molière óta népszerű dolog eljátszani például a képzelt beteget, nagyokat nyögni, s a beteglátogató tanító, osztálytárs jelenlétében görögül félrebeszélni. A hatás leírhatatlan.

Hanem most szorulnak a lógósok. Egyelőre ugyancsak Spanyolországban, de keményen felépnek az iskolákban az igazolatlanul hiányzók ellen. A dologban van valami riasztó. A hidegháború megszűnése, a diktatúrák bukása, s vele együtt a házmesteri alternatív figyelőszolgálat, besúgóservice feleslegessé válása után Spanyolhonban okos gépekkel néznek a kalandos kedvű tanulók körmére. Központi egységből és száz-százötven személyi egységből álló elektronikus rendszer „köti drótra”, teszi ellenőrizhetővé a tanulókat. Bizonyos hasonlóság alapján a pedagógusok tamagochinak, gameboy-nak hívják a rendszert, amelytől a hiányzások csökkenését várják. A tanárok a készülékkel minden reggel végigfutnak az osztály névsorán, s ha hiányzást észlelnek, gomb megnyomásával rögzítik azt, s megtehetik a megfelelő intézkedést, például maga a számítógép mobiltelefonra küldhet üzenetet, hogy a drágalátos csemete elfelejtett tisztelgő látogatást tenni a tanintézetben, ahova egyébként kutya kötelessége járni. Állítólag bizonyos helyeken a rendszer felszerelése óta duplájára „nőtt” a lógások száma, vagyis a csapdán nehéz átcsúszni.

Az már a legenda, hogy az elektronikus játékokban felettebb jártas tanulók mutatják meg a pedagógusoknak, hogyan kell használni ezt a tanulók személyi szabadságát veszélyeztető egyszerű játékot. Nem tesznek mást, mint a halálra ítélt villanszerelő, aki a kivégzése előtt megjavította az elromlott villamosszékot. Különben a rendszer megfogja az „iskolakerülő” pedagógust is, aki nem használja a terminált akkor, amikor kellene. A hazai iskolakerülőket megnyugtathatjuk, hogy egyelőre nyugodtan járhatnak az iskola mellé. A rendszer ugyanis kilenc és tizenkétezer euró közötti összegbe kerül, ennyi pénze pedig mostanában aligha lesz egy magyar tanintézetnek. Vagy ha lenne, esetleg krétára költené. A háromszor meghalt nagyapja tehát készülhet a negyedik temetésére. Hadd lógjon kedvére a kisunoka.

TARTÓS KÜLSZOLGÁLAT

Soha ne panaszkodj, soha ne magyarázkodj - mondta Disraeli néhai angol miniszterelnök. Azt viszont elfelejtette hozzátenni, hogy soha ne légy bukott kormány tartós külszolgálatból hazatérő bukott minisztere, mert akkor esetleg mindkettőre megvan az okod, de a panaszra mindenképpen. Igaz, Disraeli nem tudhatta, hogy a harmadik évezredben egy áprilisi napon Magyarországon uniós csatlakozási népszavazást tartanak, amelyre a választásra jogosultak fele sem megy el. Azt meg pláne nem sejthette, hogy aznap a tévéstúdiókat ellepő szakértői hadseregben felbukkan a bukott kormány tartós külszolgálatból hazatért bukott minisztere, aki hirtelen felindulásában alaposan lerámolta szegény magyar népet. Úgy lerámolta, hogy majdnem meggyulladt az európaiaktól levetett, turkálókban vásárolt, viseltes ruha rajta. Mert hogy nem gondolunk a jövőre, az unokákra, mit szól a világ, mit Európa, egyszóval szegény, amit műveltünk. Így akarunk mi csatlakozni?!

Bevallom őszintén, a panaszáradatot hallva meg voltam rökönnyödvé. Először arra gondoltam, hogy a magyar népnek legalább egy ciklusban kormányzati pozíciót kellene elfoglalnia, majd az elkerülhetetlen bukást követően kikerülni tartós külszolgálatba, s onnan hazatérve a népszavazás napján szakértőként alaposan lehordhatná magát, milyen ostobaságot művelt már megint. Persze az sem volna rossz megoldás, ha a bukott miniszter töltené be a magyar nép történelmi szerepét különböző korokban, s lenne csak a múlt század parasztja, aki először zsellér volt, majd földet kapott, majd elvették tőle és beverték a téeszcsébe, majd újra földet adtak neki, de már nem ott és nem ugyanannyit, s megművelni nem tudja, majd jön az unió, ahol egy távoli országban, úgy, mint nem is olyan régen, megmondják neki, mit, mennyit és hogyan szabad... De lehetne, akár rosszul fizetett pedagógus, akinek bezárják az iskoláját, munkás, akinek be van ígérve a leépítés, munkanélküli, akinek nincs beígérve semmi, nyugdíjas, akinek ígérnek, de azt nem tartják meg, lehetne művész az éhhalál küszöbén, kilakoltatott és hajléktalan...

Ha már mindez sajnálatos módon nem adatik meg neki, tapasztalatokat gyűjthetne a színházak környékén. Ifjú rendezők elmagyarázhatnák azt, amit a saját bőrükön tanultak meg, hogy a közönséget leváltani nem lehet. A népet meg kiváltképpen nem lehet. Jóval egyszerűbb a politikusokat meneszteni. Legfeljebb eltávoznak tartós külszolgálatba, s ott egy kicsit szegyenkeznek a fajtájuk miatt, hogy a magyar végre úgy szavazhat, ahogy neki tetszik. Igen, vagy nem? Már a szavazás előtt sem volt fontos. Hiszen most biztos jó oldalra állunk. Legalábbis azt mondták.

KALAUZOK

Tél van, és ilyenkor a vasúti kalauzok sírva borulnak az utasok vállára. Nem csoda. Hozzájuk képest a piramisépítő rabszolgák sorsa üdülés a fáraó költségén. A korbácsütéssel serkentett gályarabok élete kellemes ejtőzés a kávéházi teraszon. A máglyán elégetett eretnek kínjai balzsamos simogatások ahhoz, amit egy kalauznak a magyar télben ki kell bírnia. Tudom, a hírre sokan felszisszennek, akkor mit szóljunk mi, akik Chernelház-adamonya és Sárfigimzdó, Füzesabony és Miskolc közti utazás kockázatát vállaljuk, és ezért még fizetünk is. Ne szóljunk semmit. Ne sajnáltassuk magunkat, mert a jegy árért egy helyett négy-öt óra hosszát élvezhetjük a vasút vendégszeretétét, élhetünk át békeidőben háborús kalandokat. Csak a lövöldözés hiányzik. Egyelőre. Örüljünk annak, hogy a Való világot megszegyenítő reality show léghörét élvezhetjük a nyílt pályán veszteglő szerelvényen. A földet nyolcvan nap alatt

körülrepülő Phileas Fogg megsárgulna az irigységtől, ha látná, mi minden történik velünk a sínen.

Az izgalom már akkor tetőpontjára hág, amikor a kijelzőn látjuk a 60-360 perces késést. Tudjuk, hogy minden bizonytalan, de ennyire? A mozdonyt nem a szerelvény elejére, hanem mögé állítják, majd onnan kihúzzák. Ekkor kezdődik el a Komámasszony hol a mozdony? című társasjáték, amelyet követ a Komámasszony hol a mozdonyvezető? és hol a kalauz? A föld nyelte el mindegyiket. Azaz nem egészen. Egyszer csak a sötétből előbukkan két kalauz. Párosával járnak, mert a közbiztonság kétórás késés után már elég rossz a felbőszült utasok között. Pedig egyelőre csak kérdeznek. Mire várunk? Miránk - bukik ki a kalauz száján. Most szálltak le a hatórás késéssel befutó ellenvonatról. Maguk vannak egyedül az országban? Alighanem mi - mondják. Egy utas szitkozódás közben bozótvágo késsel szurkálja a vasúti kocsik kerekeit. A másik francia nyelvtant magol hangosan. Szegény megőrült. Azt hiszi, Párizs határában járunk. A kalauzok menekülésre fogják a dolgot. Az ügyesebbnek sikerül egérutat nyernie, a másik ottmarad a kérdések keresztútjében. Nem szégyelli magát? Hol a főnöke? Mit csinál? Miben mosdik? Miben törülközik? A dzsúdós kislány kalauzokon gyakorolná a válldobást. A kegyelemdöfést egy fiú adja meg. Képzeld, Japánban a vonat tájfun miatt három másodpercet késett, és az utasoknak visszatérítették a jegy árát. A kalauz először arra gondol, hogy a lyukasztóval föbelövi magát, vagy nyakára tekeri a vészféket, aztán másként dönt. Leugrik a vonatról, és a sínek mellett gyalog elindul Pestre. Út közben azon tűnődik, miért nem értik az emberek a vasút érzékeny lelkét. Miért?

KIS KÉRDÉSEK

Egészen parányi kérdések. Mikroszkóp alatt is alig látszanak. Soha nem kerülnek például multireklámra, mert annyira jelentéktelenek. Röhejes is volna ott az ilyen, hogy például lesz-e az Európai Unióban leragasztható boríték Magyarországon? Mennyivel jobban mutat az, hogy tanulhatok-e Párizsban grafikusnak? Ez is nagyon nagy marhaság, de legalább könnyű rá válaszolni. Persze hogy tanulhatsz, kisfiam. Hogy kérdezhetsz ilyen zöldséget? Ha az apád milliomos, plusz még egy rokon szállodatulajdonos a Champs Elysées-en, mert okosan emigrált annak idején, semmi akadálya. Akár bekerülhetsz a Picasso mellé a Jeu de Pomme-ba. Am hogy lesz-e leragasztható boríték, az teljesen bizonytalan. Pedig látszólag egyszerűbb, mint törvényesen milliomosnak lenni. Csak hát, mint mondtuk, az ilyesmi nem szalonképes, nem elegáns egy multireklámon. Kár, mert tudnánk mást is kérdezni, ha az unióra koncentrálnánk. Agytröszt kíváncsi volna a véleményünkre. Minden unió felé ügöző magyar képes összegyűjteni egy csokorra való, szinte szégyellnivalóan pitiáner kérdést, íme! Tessék mondani, aztán az unióban előfordul majd, hogy télen a lakótelepen is eltakarítják a havat? Aztán: engedélyeznek-e üdülőtelep mellett szeméttelpeket, vagy szeméttelpe mellett üdülőtelepet? És ha már engedélyeznek, építenek-e utat a telektulajdonosok számára, vagy csak adót emelnek, de azt rendszeresen? Előfordul-e, hogy egy esztendő nem sorozatos áremelésekkel kezdődik? Tudjuk jól, hogy jelenleg minden magyar számára a legégetőbb kérdés, hol telepszik majd le az Európai Unióban, de talán olyan is akad, aki Törökszentmiklóson, a lakóhelyén szeretne boldogulni. Tessék mondani, lesz-e esély erre, vagy költözzünk a Mars mezőre az Eiffel-torony tövébe? Megérjük valaha, hogy a kutyatulajdonosok az ebekkel és a hatóságokkal összefogva tesznek valamit a közterületek tisztaságáért, vagy meg se álljunk Londonig? Továbbá elképzelhető, hogy a szolgáltatók pontosan számláznak és csak a tisztességes nyereségre törekszenek, vagy jobb, ha Luxemburgban fizetjük a gázt? És arra számíthatunk-e, hogy a rohadt banánt nem akarják nekünk tízszázalékos árkedvezménnyel sem eladni, vagy erről ne

is álmodozunk? Arra is kíváncsiak lehetnénk még, meddig beszélnek üvegzsébügyben lyukat a hasunkba, de tudjuk, hogy a csatlakozást követő első háromszáz évben erre nem számíthatunk. Türelemmel leszünk. Addig is megyünk Párizsba grafikusnak.

GRATULÁLOK

Azt mondja, gratulál a kvízzjátékban nyújtott kitűnő szereplésemhez. Milyen kvízzjátékban, milyen szereplésemhez? Ez megbolondult. Semmi kétség. Még azt is megkérdezi, akarok-e egymillió forintot nyerni. Na mit gondol a szerencsétlen? Viccből nem nyerek én a lottón minden héten? Máskor autókat ajánlgat nekem potom hetven forintokért plusz áfa. Csupán egy varázsszót kell beküldenem, s a nyerési esélyem máris százhusz százalékkal megugrik. De minek kockáztatnék, amikor egy női hang közli velem, hogy az ajándékot elnyertem, csak el kellene mennem megfelelő napon meghatározott helyre, ahol már az ajtóban vár a főnök az ajándékkal. Kérdezem én, minek fáradnék, amikor a fotelből kényelmesen megtalálom az összes négyszöget, a betűk alatt a dzsókert, a két egyforma fotó között az egyetlen különbséget, s enyém a világ. Kétszáz valahány forintért plusz áfa. Na jó, de mihez kezdjek az egész világgal? Arról nem is beszélve, amilyen a világ állapota jelenleg... Hátam közepére sem kell itt a fegyveres válság, ott a pusztító éhínség, amott a dermesztő hideg, vagy éppen a fonnyasztó forróság. Jó nekem itt a mérsékelt égövön szerényen, mérsékelten. Köszönöm, maradjon magának a világ. Nekem megteszi az egymillió. Persze ha háromezer próbálkozás után elnyerem. Ezek hálnak néznek minket. Húszezresekkel legyezgetik magukat, s várják, hogy bekapjuk a horgot. Közben be nem áll a szájuk. Egy igazi horgász rég vízbe hajította volna őket. Megörjítene az ajánlataikkal. Most tényleg menjek potom egy forintért földközi útra? Kisülne a szemem a szégyentől, ha belemennék. Miattam menjen tönkre egy légitársaság, a hazai idegenforgalom? Legyek pártviszály, parlamenti interpelláció, söjtöri kihelyezett ebéd? Köszönöm, nem. Akkor inkább már jelentkezem szupersztárnak. Ha lesz türelmem, s félmillió jelentkező között kivárom a soromat. Várakozás közben megtanulhatnék énekelni. Egyre azon töprengök, miért akarják, hogy kitorjék a hétköznapokból, hogy milliomos legyek, hogy terepjárót nyerjek, hogy körbeutazzam Mezopotámiát, hogy megtaláljam az összes négyszöget, hogy rólam beszéljen a világsajtó, meg a tokiói fűszeres? Miért akarják? S ezért ennyi energiát bedobni? Mazochisták ezek? Vagy talán szadisták? Élvezik, hogy nem nyerek egy petákot sem? Hogy megmaradok gyalogosnak milliók nélkül, s arról álmodozom, hogy nyugton hagynak a fejtörőikkel, a kecsegtető ajánlataikkal? Azt ugyan leshetem. Ha ezek a fejükbe vettek valamit...

WILLKOMMEN, LOTHAR!

Természetesen Lothar Matthaus-t, a magyar labdarúgó-válogatott frissensült szövetségi kapitányát üdvözöltem a magam szerény módján. Minden kedvességre szüksége lehet, hogy halottfeltámasztó munkáját, amire azért nem ő a kimondottan szakavatott személy, eredményesen végezhesse. De ne humorizáljunk. A magyar labdarúgás erre különben is kimerített minden lehetőséget. Kiabálhatunk a csatárnak a kihagyott ordító gólhelyzet után, hogy a „medve igyon rád vizet”, ajánlhatjuk az ellenfél durva balbökkjének, hogy az „anyósodba rúgjál ekkorát, te barom”, megadhatjuk a bírónak a legjobb látszerész címét, mindez már nem hangol vidámságra senkit. Be kell látnunk, itt csak a csoda segíthet. Jöjjön hát Lothar

Mattheus, holnap talán Pelé, holnapután poraiból újjáéledve a valahai magyar aranycsapat, jöjjenek a milliárdos befektetők, a tűznyelők, a medvetáncoltatók, a Kínai Nagy Falat el-tüntető Dávid Copperfieldek. Jöjjenek, hiszen van itt bőven tennivaló. Persze mondanunk kell valamit a rangos vendégnek, hiszen a terepet nem nagyon ismeri. Felhívhatjuk a figyelmét például, hogy Budapest közbiztonsága azért nem annyira fényes, ahogy azt a vasprefektusként elhíresült főkapitány állítja. Feltétlenül kerülje el a külképviseleteken körözött lista szerint azokat a vendéglátó helyeket, ahol őt merő vendégszeretéből kizsebelhetik. Azt sem árt megszívlelnie, hogy az átlag magyar autós ösztönből, behunyt szemmel vezet. A stadionba feltétlenül vigye ki a rokonait, valamint azok felmenőit, mert átmeneti, nem tudni mennyi ideig magányosnak érzi majd magát. Ezek mind fontos dolgok, de szerintem Mattheus-nak mégis azt kellene leginkább elkerülnie, hogy nyílt levelet kapjon a sajtóban Medgyessy Péter magyar miniszterelnöktől. Azért mondom ezt, mert éppen Mattheus a 2000-ik évben kapott hasonlót, s az életének talán legrosszabb pillanata lehetett. Emlékezzünk, hogy a labdarúgó Európa-bajnokság küzdelmeitől Németország válogatottja igen hamar elbúcsúzott akkor. „Németország szégyelli magát miattatok!” - kiabáltak a szalagcímek a német sajtóban. A bukásért Lothar Mattheus-t, a csapatkapitányt tették felelőssé. Az egyik napilapban Schröder kancellár nyílt levelet intézett Mattheus-hoz. Az államfő együttérzését fejezte ki a labdarúgóval, amiért a német közvélemény, élen a médiával bűnbaknak tette meg őt a kudarcért. Kívánhatunk hát jobbat Lotharnak, mint azt, hogy ne vigasztalja őt nyílt levélben Medgyessy?

MAGYARRÓL MAGYARRA

A cégavató ünnepség szorgos tolmácsát utolérte a végzet. Oda-vissza fordította a szövegeket, aszerint, hogy a pulpituson külföldi, vagy magyar képviselő mondta a magáét. Egyszer aztán, amikor a magyar fél talán így szólt, hogy „a közeljövőben is megteszünk mindent a krómozott szemmérték gyártásának színvonaláért”, engedelmesen elismételte: „a közeljövőben is megteszünk mindent a krómozott szemmérték gyártásának színvonaláért”. Utolérhetetlen nyelvi leleménnyel magyarról magyarra fordította a mondatot. Hasonló Babel óta nem nagyon fordulhatott elő. A közönség magyar része, felérezvén a pillanat rendkívüliségét, harsány hahotában tört ki. A külföldiek nem törtek ki semmiben, hiszen nem igen érthették, mi történt. Egy biztos, nyomatékositva hallhatta mindenki, hogy mindent megtesznek a krómozott szemmérték gyártásának színvonaláért. Ha valaki még rá is tüszentett, ami nem elképzelhetetlen a hirtelen támadt zűrzavarban, mérget vehetett rá mindenki, hogy tartják az ígéretet. Annak ellenére, hogy kétszer is elhangzott. Sőt, háromszor, mert aztán a tolmács kapcsolt, s rögtön áttette az egészet idegen nyelvre. Az eset feltehetően feledésbe merült már, pedig van némi tanulsága. Ebben az országban egy darabig még nem árthat a látszólag anyanyelven elhangzó bejelentések azonnali lefordítása anyanyelvre. Egyrészt az ismétlés a tudás anyja. Másrészt sok mindent azonnal letagadnak a szónokok, ha nem vési valaki a szavaikat kőtáblába, aminek persze szintén megvan a veszélye. A kőtábla mellé rögtön szobrot követelnek önmagukról. Mindennapos jelenet a stúdiókban, hogy „x” nem hajlandó „y” mellé leülni. Kihúzzák magukat, mintha felnőttek volnának, és így szólnak: nem igaz, nem ezt mondtam. Azt nem tudhatjuk, hogy összeverekednek-e a kulisszák mögött alkalomadtán, s lekevernek egy frászt az okvetetlenkedő riporternek is, aki színleg azért van, hogy összebékítse őket, de valójában alig vár egy jó kis bunyót. Félórás huzavona során sem derül ki az igazság, mert nem volt, aki ott helyben magyarról magyarra fordította volna a dolgot, aminek nyelvhelyességi szempontból a magyarsága is bizonyos kétséget ébreszthet. Az pedig majdnem biztos, hogy nem gondolták komolyan. Különösen, ha ígéretről volt szó.

„CIN-CIN, EZ ÁM A FINOM”

Filléres vacakkal majdnem sikerült zavarba hoznom a multinacionális cég mammutáruházát. Büszke azért nem vagyok, mert végül nem kaptam meg azt a bizonyos vackot, amire szükségem lett volna. Addig azonban sok minden történt. Nézzük előlről. Jön a formaruhás eladó, közlöm a kérésemet. Nagy üzlet, óriási szakosodás, máris utasít az illetékes kollégához, akin szintén formaruha és sugárzik róla a fontosságérzet. Ez így helyes. Annál könnyebb lesz megtalálnom a mütyürkét. Mondom neki, mütyürkét keresek. Füttyent, énekel, szonettet költ, mi sem könnyebb. Az elefánttól a mütyürkéig, a mütyürkétől az elefántig mindent tartanak. Itt van Amerika. Behunyja a szemét, féllábon ugrál, na idefigyeljek, most megmutatja, hogyan kell két pillanat alatt eladni. Pláne ilyen semmiséget.

Odaérünk, a polcon rácsap a megfelelő helyre, ipi-apacs, te vagy a fogó, most rántja elő a nyulat a cylinderből, a makk hetest a zöld disznó mellől, elfújja a gyertyát, mire az macskává változik. No de mi van, a varázslat nem működik. Pedig a múltkor még itt volt - hangzik a jól ismert mondat pontosan úgy, mint a legendás „Lepsénynél még megvolt.” Sebaj, keressük együtt. Hideg, jégcsap, Grönland, langyos, jaj, a mindenségit, ha ez így megy, télikabát kell... Magam sem tudom. Javaslat, az remek. Hívjuk az igazgatót! Szabadságon? Nem baj, jó lesz a hamburgi, a londoni, a tokiói, csak hozzon katonai térképet, ahol a mütyürke e pillanatban ismeretlen tartózkodási helye be van jelölve. De ha már térképet hoz, ne jöjjön radar, csillagászati távcső, aknakereső, vadászkutya nélkül, mert akkor nekem nem lesz mütyürkém. Az imént még büszke eladó, aki zebre rakta az Eiffel-tornyot és fél kézzel egyensúlyozta a földgolyót, kissé tanácstalan. Támadunk. Mondja, miért rakosgatják maguk állandóan azt a francos árut? Hogy ne lopjon a vevő? Miért ne lopjon? Már lopni sem szabad? Micsoda demokrácia! Vagy azért változtatják az árucikkek helyét gyakran, hogy ne kelljen eladni? Maguk abban érdekeltek, hogy nincs forgalom? A harmadik variáció? Ja, hogy olyant is vegyünk, ami különben eszünk ágában sem volt? Látja, ebben van valami. A múltkor például konzervnyitót kerestem és hármasszekrényvel tértem haza. Kettővel. A lakásban már alig tudunk mozogni a hármasszekrényektől. A másik szerencsétlen vevő viszont gombostűt evett áfonyalekvár helyett. Érti? Egyiket a másik helyére rakták. Ismeri Örkény Tótékját? Jön az örült őrnagy, és hajtogatják a dobozokat. Hogy semmi értelme? Hát látja, éppen ez az. Megvan. Maguk a Multitóték. Mind hasonlítanak egymásra. Eldugják az árut, és azt mondják, kereskednek. Mit mondanak az egerek Kerék Imre szellemes bökversében? „Cin-cin, ez ám a finom!”

NÉVNAPI ÜDVÖZLET

Postám között nemrég egy világcég színes kártyáját találtam. Köszönöm, üzleti ajánlatból nem kérek. Nem akarok sem drágán, sem olcsón vásárolni, nincs szükségem felesleges holmira. Legfeljebb a padláson tudnám tárolni, ahonnan tűzveszély miatt éppen a minap kellett lerámolni az első világháborús rohamsisakot, a viharvert hajóladát, a használaton kívüli madárijesztőt, Marx Károly legszebb meséit. Már dobtam volna a szemébe a kártyát, amikor a tekintetem hirtelen megakad a szövegen: „Névnapján sok szeretettel köszönti önt...” A pontok helyén a világcég neve. Ezen aztán el kellett gondolkodnom. Soha nem cseresznyéztünk egy tálból, nem ittunk brudert, pláne nem abból a gyúlékony termékből, amit a világcég forgalmaz. Eddig azt hittem, hogy az ember névnapja abszolút magánügy, most meg arról értesülök, hogy egy fityiszt nekem. Ha ismeretlenül fel akarnak köszönteni, akkor felköszön-

tenek, ha beleszakadok a tiltakozásba akkor is. Egyelőre nem tudok mit kezdeni az üzleti kedvességgel. A kártya jellegéből arra következtetek, hogy rajtam kívül aznap éppen huszonezer-nyolcszázhetvenkilenc ismeretlen kapott névnapit üdvözlőlevelet csak, mert egyszer vagy kétszer gyanútlanul igénybe vette a világcég nagyon is drágán megfizetett szolgáltatásait. Ezek aztán tudnak kommunikálni. Pillanatok alatt kapcsolatot teremtenek a fél országgal. Legközelebb talán még ajándékkal is bekopognak hozzánk, s mi készületlenül, esetleg pizsamában nyitunk ajtót. Nem tudjuk őket leültetni, mert a székeket éppen javítják, az ajtó beszorult, a kávé elfogyott, a pezsgő meleg, a feleség pedig hajcsavarókkal a fején takarít. Persze ha ilyesmihez szoktatnak bennünket, egyre jobb lesz a helyzet. Ünnepe lesz nálunk egész évben, otthon ragyog minden, a pezsgőspoharak elő lesznek készítve, s talán el sem járunk a munkahelyre, mert micsoda dolog, hogy a világcég zárt ajtót talál, ha nem tudjuk sósmogyoróval, kávéval megkínálni, miközben ő ismeretlenül is veszi a fáradságot és felköszönt. Felköszönt, mi pedig egy pillanattal ott állunk zavartan az ajtóban, majd beljebb tessékkeljük a vendéget, éjfél felé pedig egymás nyakába borulunk. Ne vegyen elő minket a kicsinyesség. Ne számítgassuk a kártya darabonkénti árát, s az összeget kellően felszorozva ne spekuláljunk olyasmin, hogy jobban jártunk volna, ha névnapit jókívánság helyett némi kedvezményt kapunk a szolgáltatás igénybevételekor. Világcéghöz nem illik az ilyen számíttatás. Kiváltképpen akkor, amikor profittól, nyereségtől távol éppen az emberi oldalát mutatja. Igaz, olyan világcéghöz hasonlatosan. Személytelenül, globálisan, sőt kozmikusán. A gesztus elibénk vetíti a jövőt, amikor majd a világúrból érkezik a nagyvilági üdvözlő. Ne késlekedjünk. Máris készítsük az ufók, a repülő csészealjok számára a leszállóhelyet.

RUMIVÓK

Ahogy közeledünk az uniós tagsághoz, úgy kezd az itthoni magyarság Szabad Európán, diktatórikus tapasztalatokon, turistautakon hizlalt nyugatimádata a helyére kerülni, kezd enyhülni. Lassú ez a folyamat, de nem is volna jó, ha hirtelen felgyorsulna, mert nem nagyon tudnánk rögtön valamit a helyére tenni. Keletimádatról itt már szó sem lehet. Egy kis önbecsülésre enyhített önimádat nem ártana, de egyrészt meg kell küzdeni a javíthatatlan internacionalistákkal, másfelől a folyamatokat nem lehet mesterségesen befolyásolni. Pedig az egészséges nemzeti büszkeséget van mire alapozni. Még olyan periférikus területen is, mint az ivászat. Bátran kimondhatjuk, alkoholfogyasztásban egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók. Ha olimpiát hirdetnének kisfröccs, nagyfröccs kategóriában, talán még összetartás, edzőtáborozás nélkül is világraszóló eredményeket tudnánk elérni. Nem kellene szövetségi kapitányt szerződtetni Brazíliából, mindenki tud a hozzá legközelebb eső sarki ivóból legalább három kocsmatöltelékét, aki egy kisebb hordó nedűért elvállalná. Még a pluszjuttatásokról, mint a gépkocsihasználat, a töpörtyűs pogácsa és az ingyenes zeneakadémiai belépő is lemondana. Azért persze volna miben javítani. Rumivásban például nem biztos, hogy méltóképpen képviselhetnénk a nemzeti színeket. Kimerítő tréningről szó sem lehet, mert az ital a magyar pénztárcához mérten meglehetősen drága, meg a vérnevelő vörösborral, az étvágyjavító gyomorkeserűvel ellentétben az orvosok nem szokták semmilyen ürüggyel ajánlani. Kivétel azonban még ezen a téren is akad. Ismertem egy idős bányászt, aki részt vett az első világháborúban Przemysl várának a védelmében. Soha nem volt beteg, kilencvenéves korában szemüveg nélkül olvasta a napilapot a fejtől az impresszumig. Egyszer azonban elfogta a szédülés, és orvoshoz ment. A doki megkérdezte, aztán mit iszik a bácsi? Naponta egy deci rumot - volt a válasz. Na látja, azt abba ne hagyja. Magában az tartja a lelket - kapta a tanácsot. Élt a bányásznak egy fia Amerikában. Valahányszor hazajött, mindig hozott az

öregnek egy üveg rumot. Egyszer hogy-hogy nem megfélekezett róla. A bécsi repülőtérről érkezett Magyarországra autóval. Megállt az első falusi kocsmánál. Kommersz rummal tele-töltetett egy üveget, és vitte az öregnek. Az gyanútlanul meghúzta, majd így szólt: „ez ám a rum, nem az, amit itthon adnak”.

KITEKINTÉS IDEJE

A művész, aki egy életen át becsülettel szolgálta a közönséget, nyomorog. Nem turkál a szeméttartóban, mint egy-két nyugdíjas pedagógus, nem hajléktalan, mint a feleslegessé vált, lecsúszott mérnök, de esélye van egyikre is, másokra is. Külseje szemlátomást megkopott, szerény hajlékában felületes pillantásra is felfedezhetők a szegénység nyomai. És mi újság Európában? - kérdezzük az integráció küszöbén kétszeres indokoltsággal. Merthogy kitekintés ideje van, másfelől ki ne volna kíváncsi, milyen kondíciók közt leledzik művészet és művész például német szomszédjával egyetemben az európai közösség motorjának tekintett, kultúrá-jára mindig is okkal büszke Franciaországban. Válaszért nem fordultunk az életet komolyan vevő, így, vagy úgy érdekelt orgánumokhoz. A véletlen a híres Paris Match című bulvárlapot adta kézbe, amiből normál körülmények között olyasmit lehet megtudni, miért nem ment el az ifjú Paul Belmondo színész apja esküvőjére, mennyire magányos a hoppon maradt Alain Delon a kutyái között, hogyan érzi magát Sharon Stone médiacézár férje oldalán stb. Ám a vezércikkek a lapban meglepő módon komoly témáról szólnak. Alain Genestar főszerkesztő Hipokriták fesztiválja címmel indulatos gondolatainak robbanótölteteit dobta nemrég olvasó-közönsége soraiba, hogy a művészek sztrájkja miatt három rangos fesztivál, az Aix-en-Provence-i, az Avignon-i és a La Rochelle-i elmaradt. Miért is sztrájkolnak a tőlünk nézve sokkal jobb helyzetben lévők látszó francia művészek? Genestar azt írja, hogy a művészek egyszerre szereplők és túsok abban a darabban, amit három rossz szerző, a szakszervezet, a munkáltató és maga a kultuszminiszter ír. Védeni akarják, de valójában kihasználják, megvetik a művészt. A sztrájk Európa legjelentősebb fesztiváljaitól fosztja meg a franciákat és a turistákat, de van egy előnye: leleplezi a képmutatást és a hazugságot a társadalomban. Felteszi azokat a kérdéseket, amelyekre szakszervezetnek, munkáltatónak, miniszternek soha nem volt bátorsága válaszolni. Nevezetesen, ki fizessen, hogy garantálva legyen a minőségi kultúra? Milyen eszközök illetik meg a művészt mestersége méltó gyakorlása érdekében? Szeretni és tisztelni a művészeket annyi, mint megfizetni őket nyíltan, szégyen nélkül ahelyett, hogy alamizsnát kapnak. A művész ritka és törekeny lény. Olyan, mint a természet, amit a környezetszennyezők ellen kell védeni. Párizs messze van, de Batsányi óta tudjuk, vigyázó szemünket megéri rávetni. A művészekre vigyázó szemeket, ha vannak ilyenek, duplán megéri. A művészet szépséget ad egy társadalomnak, amely a rútságban tobzódik - írta Genestar. Ne tekintgessünk se jobbra, se balra, rólunk is beszél.

KARÁCSONYI LAP

Karácsonyi üdvözetet kézbesített a posta június első napjaiban a címemre. Lehetne rossz tréfa, de nem az. Lehetne megelőlegezett üdvözet, mert a feladó, kedves barátom a világ túlsó felén, néhány hónapra a Marsra utazik horgászni, s nem szeretné ilyen semmiség miatt kötelezettségét elmulasztani. Nem megelőlegezett üdvözet. Ha nem, akkor esetleg megkéselt küldemény, mert mondjuk maratoni sztrájkba fogtak a postások a messzi távolban, s a

leveleket a tengerbe dobálták, azok sorsát a különböző áramlatokra bízva. Ilyen csúnya dolgot azonban nem művel a postás, akit a vasutashoz, a kéményseprőhöz, az olvasztárhoz és más illusztris szakmák képviselőihez hasonlóan rendszerint ellátunk a „derék” jelzővel. Nem a posta „érdeme”, hogy az üdvözet fél év késéssel most ért Magyarországra. Ettől még bekerülhetne a rekordok könyvébe, de nem kerül be. Jócskán lemarad a magyar posta olimposzi magaslatokat ostromló rekordjavítási kalandjától. A Madaras községbe küldött levelet annak idején véletlenül, vagy a tökéletes földrajzi tájékozottság birtokában az indiai Madras államba irányították, s ezzel a szóra sem érdemes, jelentéktelen kerülővel két év múlva érkezett meg a címzetthez Madarasra. Hol van ettől az én karácsonyi üdvözetem? Bagatell, ami történt. Mint kiderült, a család a múlt karácsony előtt megírta az üdvözetet, aláírásra kedves barátom műtermébe továbbította, ahol pillanatok alatt elmerült egy szorgalmas és nem utolsósorban rendszerető művész papírjainak tengerében. Nemrég véletlenül előkerült, s hosszú hanyattatást követően végre eljuthatott hozzám. Semmi baj, sőt, még hálás is vagyok érte a júniusi kánikulában. A saját készítésű üdvözlőlapon angyalok énekelnek, ahogyan dukál, kellemes karácsonyi ünnepeket kívánnak nekem, sőt boldog új évet helyeznek kilátásba, mintha csak tudnák, hogy ezen a tájon az ilyesmi tartós hiánycikk szokott lenni. A meglepődésem nem nagyobb, mint amikor brémai sétám alkalmával felfedeztem a világ egyetlen olyan üzletét, ahol egész évben lehet karácsonyi kellékeket, díszeket vásárolni. Karácsonyfára éppen nem volt szükségem, akkor is június lévén, de ajándékba kaptam a rossz szellemeket elűző kristálygömböt, amelynek segítségével évszakoktól függetlenül rászorulhatunk. Akár a jóbarát karácsonyi üdvözetére ezekben a meleg napokban.

MEGUNT ARANY

Régóta csábít az üzleti ajánlat, hogy „megunt aranyamat” - így! - cseréljem be, nem tudom én, mire. Hát nincs igazuk? A megunt arany csak teher, fabatkát sem ér. Valahányszor ránézünk, az élettől is elmegy a kedvünk. Minek rakogatni, takargatni, gyerünk, cseréljük be, s rögtön helyre áll a világrend. Csakhát ahhoz, hogy megunhassunk valamit, előbb birtokolni kell, s aztán jöhet az unalom, a csere, a boldogság. Mivel ükapánk túlságosan otthonülő volt ahhoz, hogy arany után kajtasson Alaszkában, kénytelenek vagyunk ötkilós aranyrögöt álmodni - kisebbit nem érdemes -, s ha megvan, megunni már kismiska, majd vihetjük becserélni. De a világért sem szeretnék panaszkodni. Paradoxonok iránt érzékeny családomban mindig azt hallottam, hogy aki sír, attól el kell venni. Akinek viszont aranya van, vigyázzon rá, mint magam tettem ösztönösen a rendszerváltás pillanatában egy derék asszonyéval, aki a redakcióban nyitotta rám az ajtót. Izgalomtól remegő hangon adta elő, ő olyan boldog, mert a csodálatos pillanatot megérhette. Drukkol, hogy az egész sikerüljön. A legjobb szívvel odaadná az ékszereit, az aranyait. Szüksége lehet rá az országnak. Őszintén megvallva, akkor még magam is a tudatlanok közé tartoztam. Fogalmam sem volt, kik és mit árusítanak máris kifelé, kik és milyen gyárat szereznek majd meg szimbolikus egy forintért, hogyan adják el külföldiek számára is érthetetlen módon a nemzeti vagyont potom pénzért, ki vesz bányát, robbant, vagy lop szét bankot, csal áfát, szüntet meg eladósodott céget, végkielégül büntetés helyett milliókkal, köti a földre a zsebszerződéseket, ötli ki az ördögi számlagyárat, gyilkoltatja le az üzleti vetélytársat, szövetkezik a maffiával. A brókerek még a Holdban voltak, de talán ott is sikkasztottak. Minderről fogalmam sem volt. Legfeljebb az a fenenyagy sürgölődés tűnhetett volna fel a húsosnak vélt fazekak környékén. Feltűnhettek volna magyarul a bulik, de nem tűntek fel. Az ösztönök azonban úgy látszik működtek a nagy össznépi gyanútlanóságban, és ezúttal sem csaltak. Magam számára is meglepő határozottsággal szólítottam fel a jóasszonyt,

tartsa csak meg az ékszereit. Talán még olyasmit is mondtam, hogy a rendszerváltásnak az ő aranyai nélkül is sikerülnie kell. Nos, a rendszerváltást ne minősítsük. Ha összeadnánk az ellopott pénzeket, kijönne egy kisebb fajta Marshall-segély. Bennem azért van egy parányi elégedettség, hogy az asszonyt sikerült lebeszélnem akkor aranyai feláldozásáról. Kár lett volna értük. Nagy kár.

SAJTÓRABSÁG

Bekerítették az újságot. Mielőtt bárki félreértené, arról van szó, hogy az üzletben, ahol az ember bizonyos rendszerességgel vásárol, többé nem lehet bemelegítésként vagy éppen levezetésként, adott időegység alatt ingyenesen összegyűjteni a lehető legtöbb információt, mert az újságosstandot elkerítették. Megszűnt a meghívásos állva olvasási verseny, s ezzel együtt az a veszély is elhárult, hogy a vevő, végigböngészve néhány újságot, párat a kosarába hajít. Pontosabban a bevásárló kocsiba, mert hosszú ideig a kosár is hozzáférhetetlen volt az adott helyen, csak betéti díjért lehetett hozzáférni. Vagyis ha valakinek egy skatulya gyufára volt szüksége, vitte a kétméteres bevásárlókocsit, majd fizetéskor a pénztárossal együtt nagytóval megkereste a kocsiban a gyufát és kész. Magyarul az üzlet a legváltozatosabb ötleteket kitalálta, hogy egyszer és mindenkorra megszabaduljon a vásárlóktól. A nemes törekvést egyelőre nem koronázta siker, ezért kell újabb és újabb dolgokat kieszelni állandóan. Aztán ha majd további üzletközpontok nyílnak, vagyis nagyobb lesz a verseny, már ötletek sem nagyon kellene a kedves vevő elriasztására. A kedves vevőt őszintén megvallva kézzel fogható anyagi veszteség nem éri, sőt kimutathatóan nyer is az elkerített újsággal, amit nem néz meg, és értelemszerűen nem rak a többi árucikk, a krumpli, a vaj, a tojás, a mosópor és egyebek mellé. Az amúgy is megtépzott közérzetét azért kicsit befolyásolja. A mindenségít neki, nem elég az útfelbontás, a napkitörés, az iraki probléma, most még ez is. Pedig otthon megígérte, hogy memorizál nyolc háromhasábos vezércikket, néhány temetői rémtörténetet, a pestszent-lőrinci sztárok folytatásos pofozkodását, s a reggeli tejeskávé mellett mindezt felmondja a családnak. Most már nem lesz ebből semmi. A sajtótermékek gettósításának lehetséges okaira még gondolni sem mer az egyszeri ember. Ha csak meghallja, hogy „lopnak a vásárlók”, rögtön pofozkodni és lopni támad kedve. Az egyszeri ember emlékszik a régi szép időkre, amikor még szabadon lehetett hírlapot böngészni az üzletben. Szinte most is érzi nyakában a biztonsági őr leheletét, aki persze csak újságot olvasott a válla felett. Közben a másik vevő fizetés nélkül lopva kísértelt egy indiai elefánttal, a kutya sem vette észre. Bekerítették az újságot. Lesújtó hír az olvasónak.

MIT AKARNAK A VADÁLLATOK?

Az ördög tudja, mit akarnak. Nemrég egy mosómedve szabadult ki az állatkertből, azelőtt egy farkas, előtte majom, előtte puma, azelőtt púposteve, még előbb tigris, annál is előbb vadmalacok... A sor előre és hátra teljesen nyitott. Cáfolhatatlan, hogy nemcsak államtitkárok, bankigazgatók, futballmenedzserek és rablógylkosok hagyják el kényszerzárkájukat, hanem a felsoroltakat talán megirigyelve vadak is. Számomra a történet az ötvenes években azzal kezdődött, hogy a pesti állatkertben állítólag egy kislányt bekapott a víziló. A dolog még állítólag is szörnyű, s még akkor is, ha a jelzett időben bizonyíthatóan rettenetesebb dolgokat műveltek az emberek. Vagy az emberekben lakozó vadállatok. A víziló nem szabadult ki,

ellenben olyasmit művelt, amit a vízilovak a Városligetben nem nagyon szoktak. Az állatkerti vadmalacokat elvtársi fővadász tette ártalmatlanná a városi flaszteron. A pécsi farkas sem bírta idegileg a fogságot, és lakótelepi sétára indult. Sajnos, éppen a nagymamával találkozott. És ez nem mese! Az én tigrisem, amelynek a vadászatára indultunk megboldogult barátommal és csőre töltött golyóstollal, egy cirkuszi állatsereglettől lépett le. Állítólag - már megint állítólag - a szigetközi erdőkben látták is színjózan traktorosok, akik a kocsmáros életére megesküdtek, hogy nem Zsömle, a szomszéd tehene volt az istenadta, hanem egy bengáliai királytigris. A szigetközi erdőben. Azonnal a nyomába eredtünk. Az életveszélyes kaland részünkről úgy végződött, hogy egy termálkertészlet legszebb szegfűjét a gomblyukunkba tűztük, jelezvén, a szándékunk abszolút békés. A derék fenevad méltányolhatta a szelid közeledést, mert még egy nyamvadt riport erejéig sem volt hajlandó előbújni. A reményt nem szabad feladni. Az állatkerti vadak őrzőiktől nem sokat zavartatva megindultak a szabadulás felé. Ma egy mosómedve, holnap egy elefánt, holnapután egy berberoroszlán. A szabadság nagy dolog - mondta a róka. Vagy nem mondta?!

VÁLTOZÁS

Abban a keleti kényelemben, amit a Volán biztosít a menetrend szerinti járatain, nyugodtan figyelhetjük utastársaink magvas eszmecseréit. Nem szükséges többé lopva hallgatózni, hallgatózva lopni, a nyitott társadalom felülmúlhatatlan találmánya jegyében akár mikrofont is tarthatunk készenlétben, hogy megörökítsük a legszebb dialógusokat. Időnként úgy érezhetjük, mintha megállt volna az idő úgy a hetvenes évek táján, olyan avíttnek tűnnek a témák, a szereplők. A múltkor körül-belül öt megállón keresztül arról mesélt valaki ismerősének, hogy a cég főnöke egy született bunkó, nem ért semmihez, de legalább hagyja őket dolgozni. Pár évtizeddel ezelőtt dicsérték így az ejtőernyővel lepottyantott, a hozzáértés, a szakmai felkészültség, a vezetői rátermettség ellen gondosan beoltott főnököket a hűséges beosztottak. Ha valakinek volt bátorsága feltenni a kérdést, te mondd, ezek mindenhez értenek, hogy mint az alsóneműt változtatják a tőlük idegenebbnél idegenebb vezetői posztokat, egyként lehetett válaszolni. Igen, ezek vagy azok mindenhez értenek. Ha Isten hivatalt adott nekik, az ész, a szakmai felkészültséget sem vonta meg tőlük. Legalábbis szerintük. No de a hetvenes évektől eltelt néhány évtized, közben volt egy rendszerváltás, a sapkákon a sose hulló vörös csillagot felváltotta a szakmaiság színe-virága. Ez mind igaz, mint ahogy az is, hogy a fizika törvényei változatlanok maradtak. Az anyagmegmaradás törvényei szerint káder nem vész el, csak átalakul. Ha feldobnak egy vezetőt, az valahogy változatlanul vezető marad, amikor leesik, mert még zuhanás közben elkap egy mentőövet, egy baráti jobbot, amely aztán talpra segíti. Tapasztalatból megtanulhatjuk, hogy az örökletes vezetők olyanok, mint a poéták, akik nem lesznek, hanem születnek. Ha a temetőben meglátjuk a fejfán a feliratot, hogy „itt nyugszik x. y. igazgató”, nem kell törni a fejünket, tudjuk, hogy a megboldogult igazgatóként született, és úgy is adta át a lelkét a teremtőnek. Hogy aztán értett-e ahhoz, amit igazgatott, elismerték-e még életében a beosztottak, nem tudhatjuk. Az utazásaink közben kihallgatott beszélgetésekből tapasztalhatjuk, hogy a rendszerváltást követő békés átmenet többet jelent vértelen forradalomnál. Azt is jelenti, hogy a múlt egyes vívmányai senkitől sem zavartatva átmenődtek. A főnök ugyan nem egy lumen, de legalább engedi dolgozni a beosztottakat. Hogy miért ő a főnök? Csak. Lehet, hogy azért, mert övé a labda, mint régen a futball hőskorában volt a botlábú gyereké a grundon. Nem volt mese, be kellett venni a csapatba.

HOGY TETSZIK? VAO!

Amikor a rendszerváltás megtörtént, hirtelen sok minden lett minálunk. Szabadság, alternatív sajtó, demokratikus parlament, privatizáció, bankkonszolidáció, külföldi tőke, menedzser, hatékony nyelvtanfolyam, világútlevel, engedélyezett tüntetés, mindennapi banán, cenzúrázatlan szex és így tovább, egészen a negatív kísérőjelenségekig, mint a munkanélküliség, a bűnözés, a pisztolynak látszó pisztollyal elkövetett bankrablás, a tét nélküli, tehát unalmas politikai kabaré. Valami azonban még hiányzott. A borúlátásban edzett magyarság lelkesedést kifejező szókinccsára a hosszú böjt után enyhén szólva foghíjasnak mutatkozott. Olyannyira, hogy nem állhattunk szégyenkezés nélkül Európa színe elé. Azelőtt, ha a magasugró átugrotta a három métert, ajkbiggyesztve így szólunk: nem rossz. Ha a szomszéd másfél kilós paradicsomokat termesztett, úgy dicsértük, hogy jó, jó, de azért nem vagyunk elájulva. S ha valaki tizenöt év után végre kicserélte az autóját, rajongva vettük körül az új járgányt: nocsak, biztosan úgy lopta. Amerika már régen a segítségünkre sietett volna, de mivel a vasfüggönyön rendre fennakadt, máshol fejtette ki áldásos tevékenységét. Évekkel ezelőtt azonban nagyot fordult a világ. Kezdett befelé áramolni az amerikai kultúra. És az amerikai kultúrával jött a legkelendőbb csillagos-sávós exportcikk: a V A O. Nem betűszó az istenadta, illetve nem tudhatjuk pontosan, micsoda. Az viszont valószínű, hogy ez a három betű a legújabban felfedezhető angolszász-magyar nyelvrokonság demonstrációs példája. Egyszeriben ráébredhetünk, hogy lelkesedni, odalenni, gyönyörködni másként is lehet, mint addig. Ha valaki huszonhét év után megnyeri az első kettőt a lottón, nem szükséges többé a közhelyekkel élni, hogy „fantasztikus”, „elképesztő”, „óriási”, hanem egyszerűen csak elvakkantjuk magunkat: V A O! Ha ismerősünk éjfél táján meggondolatlanul külvárosi sétára indul, és nem ütik le, akkor illő kifejezni őszinte elismerésünket. De nem ám úgy, mint eddig, hanem úgy, hogy V A O! Persze még őszinte csodálattal hozzátehetjük: micsoda mázlija van a tökkelütöttnek. Ha a pozícióban lévő közszereplő elsikkasztja az adófizetők ötszáz millióját, s megússza a dolgot egy karcolás nélkül, ugyancsak a V A O-t célszerű használni az igazságszolgáltatás után szabadon, amely a csodálkozáson kívül szintén nem tesz semmit. Nálunk ugyanis észrevehetően gazdagodik, kibővül a V A O jelentéstartalma. Az amerikai filmekben látnivalóan csak az öttől tizenöt éves korú gyerekek alkalmazzák elismerésük kifejezésére a V A O-t, igaz, kötelező érvénnyel. A gyermekes magyar társadalom pillanatok alatt felfedezte a V A O-ban rejlő lehetőségeket. Egyszerűen azért, mert nálunk több mindenben lehet csodálkozni mint Amerikában. Nálunk kevesebb az államvagyon megdézsmáló óvodás és több az ünneplő ruháját kakaóval leöntő politikus. V A O! Ezt csinálja utánunk Amerika.

ABLAKOK

Egy szem levelet akarok feladni a postán. Beállok a sorba és várok. Nincsenek előttem sokan, csak az egyik százötven céges levelet ad fel, s erről természetesen számlát kér. A másik lehetlent kíván, s ennek utána kell járni. A kisasszony tehát felkel a helyéről, bezárja az ablakot, s bizonytalan időre eltávozik. A harmadik éppen akkor jut az ablakhoz, amikor a pénztárgépből kifogy a szalag, s a csere hosszú perceket vesz igénybe. Van ugyan még tíz ablak, csak éppen lefüggönyözve. A türelmetlenebbje zúgolódik, mondja a magáét, miért nem nyitnak ki több ablakot. Tudni véli, hogy a függöny mögött biztosan kávéznak. A türelmebbje nézte tegnap a tévéhíradót, s tudja, hogy a posta megint leépít. Idén ennyit, jövőre annyit. Falun bejött a mozgóposta. Miközben a feladnivaló, vagyis a forgalom egyre nagyobb. Valamikor a megértőbbje is másként nézett a lefüggönyözött ablakokra. Talán még erélyesen meg is

kocogtatta, tessék már észrevenni, itt emberek vannak, s nem szórakozni jöttek a magas hivatalba. Aztán ahogy a hírek csordogáltak a létszám-leépítésekről, kissé megértőbbek lettünk, vagy ha tehetjük, kerültük a hivatalt. Egyébként nem csak a postát. Ám a civilizáció csak olyan, hogy a hivatalok nélkül nem létezhetünk. Megnyugvásunkra szolgál, hogy a bezárt ablakokat másutt kinyíló ablakok ellensúlyozzák. Csak hát nem mindig mehetünk oda, ahol több az ügyfélváró ablak. Sovány vigasz, hogy várakozás közben vicclapot, Dumas-regényt olvashatunk, nyomon követhetjük a munkaerőpiac mozgásait, esetleg ismerkedhetünk, kicserélhetjük a tapasztalatainkat az előttünk várakozókkal. Nem mindenki bírja idegekkel a gyűrődést. Van, aki mordul egyet, majd sarkon fordul és kiáll a sorból. E pillanatban átok sújtja a hivatalt, amelynek a nyakába odafönt valahol éppen most raknak talán újabb terhet, esetleg éppen most intézkednek ablakok becsukásáról, anélkül, hogy cserébe újabbak nyílnának. Az emberek úgy érzik, hogy a hivatal packázik velük. Érdekes, már Shakespeare is úgy érezte. Várakozni, vagy nem várakozni? Sorra kerülni, vagy dolgavégezetlen eltávozni? Ez itt a kérdés. Talán Dániában is, de Magyarországon biztos. Egy szem levelet akarok feladni a postán, s elfelejtettem ebédet vinni. Várakozás alatt meg is melegíthetném. Ügyfélbarát hivatalban igazán megkínálhatnának egy pohár sörrel. Ha már sorba kell állni.

HÁT NEM VILÁGI?

Ne panaszkodjon itt kérem senki, vegyük már észre, mekkorát változott a világ. Lám, már megint a világ. Milyen könnyedén, elegánsan hajítjuk el beszéd közben a szót: a világ. A világban végbemenő folyamatok, világhatalmi törekvések, a művelt világ, számítógépes világsztráda, világrekord és így tovább. Hol az alig pár évvel ezelőtti megilletődöttség, amikor kézbe vehettük a világútlevelet, s azt kérdegettük egymástól, most mi a fenét csináljunk vele. A világ számunkra lezárult Hegyeshalomnál, hosszú idő után már nem is törődtünk vele, igaz, a világ sem mivelünk. S egyszerre csak ott álltunk a világútlevéllel pénz nélkül. Aztán lassan ráérezünk a fordulat ízére. S ahogy az lenni szokott a túlzások tejjel-mézzel folyó Kánaánjában átestünk a ló túlsó oldalára. A kis külvárosi szolgáltató azt hirdeti utánozhatatlan szerénységgel, hogy „az egész világ velünk bámul”. S akkor mi vesszük a lapot. De jó! Nem kell elutazni Ausztráliába, hogy találkozzunk az Adelaide-i rádió rég nem látott zenei szerkesztőjével, hiszen itt sütteti magát tőlünk pár méterre. Grönlandon fagyoskodó eszkimó nagynénikénket sem szükséges kutyaszánon felkeresni, helyünkbe jön, hogy egy kicsit melegedjen. Már majdnem megváltottuk a repülőjegyet a kannibálok földjére, amikor ráeszméltünk, hiszen a kannibálok is velünk bámulnak a szomszéd utcában. Megesznek néhány embert, de nem baj, úgylis túlnépesedés van a földön. Bocsánat, a világon. Aztán diadalittas kiáltással vesszük a hírt, hogy a kínai turizmus immáron megcélozhatja akáclombos kicsi hazánkat, ahol a kínaiak szerint a tízmillió magyar személyesen ismeri egymást. De jó! Nekik is kitágul a világ. Azért ez a kis ország is tud valamit. Azt mondja egy másik egyirodás szolgáltató, hogy bárhol a világon rendelkezésemre állnak vitorlášhajók. S ez még semmi. Kapitányt és bűvárfelszerelést is tudnak biztosítani. Az anyját neki. Komolyan zavarba hoztak. Szorongatom a világútlevelet, csörgetem az aprót, s arról álmodozom, milyen jó lenne nekem a Bahamákon egy vitorlás festői kinézetű hottentotta kapitánnyal, aki fantasztikus lecsót készít, miközben a hajó kormányát forgatja. Számolgom, mibe kerülne ez nekem, aztán elszégyellem magam. Hát számít, hogy mibe kerül? Tálcán hozzák elém az egész világot, és én itt nekiállok könyvelni, kuporgatni, kicsinyeskedni? Hiába. Már a lábunkat lógázva ülhetünk a világ végén, ahogy a réges-régiek elképzelték, de még kapaszkodunk, hogy el ne szédüljünk. Hát nem világi?

NEM LESZEK HÁLÁTLAN

Inkább tanulságosnak, mintsem tragikusnak vélem, hogy egy kis magyar cég uniós fordítói pályázatát az európai hivatalból felbontatlanul visszaküldték, mert a csomagon a törekenységet jelképező üvegábrából vesztegetési szándéokra gondoltak. Tévedtek, hiszen a dobozban nem jóféle kisüsti pálinka lapult, nem is nyolckarú kristálycsillár, amint reménykedtek, hanem a megkülönböztető postai jelzéssel ellátott pályázati anyag, vagyis egy halom papír. Dehát ezt honnan sejtette volna az Unió, aki a közhiedelemmel ellentétben nagyon is ismerhet minket? Csípőből gyanakodhatnánk oktondiságra, hivatali packázásra, a legrosszabb esetben némi előcsatlakozási diszkriminációra, de talán másról van szó. Európához valamilyen informális csatornán eljuthatott a hír, hogy Magyarországon az eredményes ügyintézés kódolt üzenete hosszú időn keresztül a „nem maradok hálátlan” összetételű fordulat volt. Lehetett próbálkozni más, úgynevezett tisztességes utakon-módokon is, de célszerűnek látszott megnyomni a dolgot egy pár kappannal, üveg itókával, borítékkal, miegymással. Ha az ember építési tilalom alatt lévő területen óhajtotta felépíteni hatemeletes villáját, minden további nélkül megtehetette, ha nem maradt hálátlan a megfelelő helyen. Ha történetesen az állami erdészetet óhajtotta le vadászni, hogy saját dámszarvascsorda legelésszen a hétvégi kiskertben, azt is meg lehetett oldani, csak talán nem egy pár kappannal. Lehetett itt engedély nélkül üzletet nyitni, focimeccs eredményét megvenni, fáradozás nélkül egyetemi diplomát, vezetői pozíciót, ingatlant, lényegében mindent szerezni, ha valaki ismerte a csíziót, s volt bátorsága a tettek mezejére lépni. Az idők ugyan változtak, de az emberek még a latin mondás kedvéért sem voltak hajlandók a szuperszonikus repülőgép sebességét meghaladó tempóban az idővel változni. Erről szól itt évek óta mindenféle, nyilvánosság elé került korrupciós botrány az ártalmatlan, amatőr tortakóstólótól a profi módon elsíbolt húszmilliárdig és vissza. Európának ez egyelőre talán még egy kicsit szokatlan. Hiába mondjuk neki, hogy ügyek csak ott vannak, ahol emberek, s ahol emberek járnak, ott az ügyek is előfordulnak. Annyit mindenesetre megüzenhetünk, ha lassú lesz az ügyintézés, a postáinkat rendre visszaküldik, az európai főnök pedig sorozatosan letagadtatja magát a titkárnővel, kénytelen lesz a magyar kerülőutakat keresni, hogy célba érjen. Kappannal vagy anélkül, remélhetőleg megtalálja.

A KULTÚRA

Figyeljük meg, az emberek örökké elégedetlenek. „Nincs egy kulturális hír a tévéhíradóban” - jajong a műveltségért hajszálait hullató kedves ismerős, s ez önmagában nem volna baj, de hát egyszerűen nem igaz. Figyeljük csak! Adócsalással gyanúsítja a rendőrség Sas Józsefet, a Mikroszkóp Színpad igazgatóját. Szegeden tüntettek a képzőművészek és a műkritikusok, mert az alkotóházat privatizáló vállalkozó becsapta őket. Költségmegtakarítás címen karcsúsították a Nemzeti Színház idei programját. Döbrentei Kornél költő Tilos Rádió előtt mondott beszéde elleni tiltakozásul nyolcvanöten kiléptek az Írószövetségből. A londoni repülőjárat fedélzetére nem engedte fel a kapitány Döbrentei Kornél költőt. A metodista lelkész petíciót nyújtott be Mel Gibson Passió című filmje ellen. Pénzhiány miatt késik a Nobel-díjas Kertész Imre Sorstalanság című könyvéből készülő film folytatása. Olaszországi autópálya pihenőben hajnali négy órakor elrabolták egy magyar művész rendkívül értékes, Stradivari típusú hegedűjét. A perui Huaca Banderában sírfosztogatók elpusztítottak egy ezeréves falfestményt. Angol vidéki színház Rómeo és Júlia előadásán a Júliát alakító színésznő átesett az erkély korlátján, és súlyosan megsérült. Előzetes letartóztatásba helyezték a palesztin fogorvost, aki a gyanú szerint egy budapesti zsidó múzeumot akart felrobbantani. Az iskola kertészeti fog-

lalkozását használta fel három cseh diák marihuána termesztésére. A takarékosági program következtében mégsem kapta meg a Miskolci Egyetem parlament által jóváhagyott beruházásának állami támogatását. A New York-i Village Voice szerint a városi rendőrségen külön hírszerző egységet szerveztek, amelynek feladata, hogy a hip-hop zeneipart, az előadókat és környezetüket figyelje. Börtönben letöltendő szabadságvesztésre és pénzbüntetésre ítélte a Somogy Megyei Bíróság a kaposvári G. Z.-t, aki három társával éveken át engedély nélkül végzett régészeti feltáró tevékenységet Baranya, Somogy és Tolna megye területén. Elbocsátottak és vád alá helyeztek az Egyesült Államokban egy tanárt, aki zsinórral fojtogatta kisdíákját, mert az elmulasztotta elkészíteni házi feladatát. Na és hol vannak a koncertek, a kiállítások, a színházi előadások, a könyvbemutatók, a táncestek? Talán nem elég érdekesek? Vajon hogy kerül ki a Mikroszkóp a slamasztikából? Talán a Sas szárnyain? Ez itt a kérdés! Ezért rágja itt mindenki a körmét izgalomban.

HAJRÁ MAGYAROK!

Nincs mese, valamit tenni kell. Mióta a magyar labdarúgás olyan lélektelen, lagymatag, nőies lett... Nem, itt álljunk meg egy pillanatra. Ne sértegezzük a nőket. Szóval mióta a magyar labdarúgás olyan lélektelen, lagymatag, pipogya lett, valamit ki kell találni. A nőket ne sértegezzük. Talán ők lesznek azok, akik kiköszörülnek a csorbát. Erre a napokban döböntett rá egy utcai jelenet. Nem mondhatom, melyik sörgyár üres, ellapított konzervdoboz hevert, heverészett az úttesten. Gondoltam, fel kellene venni, és a szeméttartóba dobni, ugyanakkor mérlegeltem a baleseti kockázatot is. Majd jön az utcaseprő, akinek erre felhatalmazása van, sőt ezért fizetik, sőt a világító sárga mellény láttán talán még az autósok is megállnak, ámbar ez Magyarországon nem biztos. Ahogy így töprengtem, feltűnt a járdaszegélyen egy elegáns hölgy, és különösebb töprengés nélkül, bírói sípszóra sem várva jobb külsővel a bal felső sarokba küldte a konzervdobozt. Ösztönösen gölt kiáltottam, minthogy az is volt. Lesről szó nem lehetett. Védő, ha volt, alaposan lemaradt az akcióról. De ez kit érdekel, ha én ott szoronghattam a lelátón, s végre pazar futballnak örülhettem. Körbenéztem, hány ezren szurkolnak mellett. Nem volt senki. Gólokra kiéhezett szurkolótársaim nem akármiről maradtak le. Partviskező, lapátszemű környezetvédőként megkérdezhethetnénk, mit keresett az úttesten a konzervdoboz, ki hajította el. Ezzel a kicsinyes, bogaras, akadémikus szemlélettel azonban nem segítjük elő a honi labdarúgás fejlődését. Azzal viszont igen, ha a hölgy példáját követve észreveszünk minden földön heverő szemetet, s nem várva, amíg gyáva csapattársaink bátorsága megjő, magunk vállalkozunk kapuralövésre. Erdő, mező, árokpárt, úttest, járda, egész ország a tanú, van elég szemét, amivel gyakorolhatjuk a kapuralövést. Legfeljebb a rendszám nélküli Trabanttal, a traktorkerékkel, a vaskályhával, a mosógéppel vigyázzunk, mert ezek állítólag piszokul visszarúgnak. A tehetségkutatók, a menedzserek ezentúl természetesen nem stadionok kényelmes páholyaiból figyelnek röpke száz évig, mire egy labdászonglőr felbukkan, aki majd el is kallódik, hanem járdaszegélyen, zebrán, maroszekei kerek erdő közepén, vízmosásokban, nemzeti parkokban állnak lesbe. Hátha ott fut el széleseben a szélen egy harcias amazon, aki ballal, jobbal, ahogy lábra jön, áldozatkészen vállalkozik a kapuralövésre. Ne fukarkodjunk a tapssal, az elismeréssel, ne kíméljük a hangszálainkat. Hajrá magyarok!

HORGÁSZBOT

Bevallom, először magam sem értettem, miért árusítanak nálunk minden utcasarkon messzelátót és horgászbotot, s miért nem mondjuk hátvakarót és szőlőprést, vagy tormareszelőt és toronydarut. Tudatlanságomban mindenféle zöltséget gondoltam. Bangladesh-ben hatalmas esőzések lehettek, ezért a sokévi átlagnál jobb volt a messzelátótermés. A megáradt folyókban a nagyképű halak a horoggal együtt kiköpték a horgászbotot is, aminek következtében nagy készletek halmozódtak fel a vízpartokon, s ezt most a magyarokra kell rásózni mozgóárusok közreműködésével. Ehhez hasonlókon törtem a fejem, mígnem egy luxemburgi állampolgár nyilván már a tizenötök mindent elsöprő tapasztalata birtokában arra biztatott, ne vacakoljak, vegyek csak messzelátót és horgászbotot, az Európai Unióban mindkettőre szükség lehet. Hát persze, ütöttem homlokomra a langyos vizet feltalálók mámorával, csakis erről lehet szó. Nagy hasznát veszem majd a messzelátónak, mert nem csak a moszkvai Vörös teret, Vlagyivosztokot, Jaltát és Taskentet látom, mint azzal az elavult régivel, hanem Düsseldorfot, Monte Carlót, Brüsszelt, a párizsi Eiffelt és talán még a londoni ködöt, a Loch Ness-i szörnyet is. Továbbá, ha elég türelmes leszek, negyven éven keresztül követhetem a messzelátóval azt a folyamatot, ahogy eltűnik a gazdasági különbség a Nyugat és a Kelet között, s már a magyar egyetemi tanár is keres majdnem annyit, mint Brüsszelben a parlamenti teremőr vagy Rómában a vécsnéni, bocsánat: szanitérügyi alkalmazott. S ha a kukkerre szükségünk lehet, kétszeresen igaz ez a horgászbotra, amellyel primitív beidegződés szerint ezentúl nem domolykóra, compóra, nagybajuszú harcsára várunk megfeszült idegekkel hajnali vízpartokon, hanem Kulcsár Attilától és társaitól elirigyelt éberséggel a hirtelen meggazdagodás, vagy a lassú, de szívós tollasodás legédesebb pillanataira. Persze a horgászathoz némi tudomány szükségeltetik. Amikor azt halljuk, hogy az embereknek nem halat kell adni, hanem halat fogni kell őket megtanítani, erről a tudományról van szó, amit egyelőre még nem árusítanak az utcasarkokon. Hol lehet beszerezni, rejtély. A messzelátón keresztül talán ez is látszik. A különbség azonban továbbra is megmarad. Van aki csak a lehetőséget látja, s lesz, aki rögtön a halra koncentrálhat. Mit ér a horgász szerencse nélkül?

BALFÁCÁNOK

Ha arra kérnénk mindenkit, írjon össze tíz balfácánt, könnyen kiderülne, nem tízmillióan, hanem százmillióan vagyunk az országban. Ennyi balfácán pedig annak ellenére sem lehetséges, hogy népbuhtításban időt, pénzt, fáradságot nem kímélve haladunk előre. Valamennyi balfácán persze biztosan közlekedik Rábfüzes és Debrecen, Pécs és Hidasnémeti között, különben nem szaporodtak volna el azok a kiadványok, amelyek súlyosan fogyatékos magyarokat akarnak bevezetni különféle tudományokba a spenótfőzéstől az ókelta igeragozásig, a kabátgombolástól a villanykörte becsavarásáig, a konzervbontásig. Készült itt már szakácskönyv kétbalkezeseknek, nyelvkönyv beszédes Szamárpád sorozatmegjelöléssel visszaesőknek, lustáknak, iskolakerülőknak, antitalentumoknak. Nem olyan nagy ügy - mondom én. Annak idején, amikor egy vacogós télen világfájdalmas hangulatban beiratkoztam autóvezetői tanfolyamra, hirtelen jószívűségi rohamomban zseniális ötlettel leptem meg derék oktatómat: szervezzen gépkocsi-vezetői tanfolyamot vakoknak. Elkerülhetetlen a világszabadalom, a busás meggazdagodás. Mire ő: „már megint nyitott kapukat döngetsz faltörő kossal. Mióta az eszemet tudom, mindig is vakokat tanítottam vezetni. Vigyázz, te szerencsétlen, mindjárt nekimegyünk a villanyoszlopnak!” Nos, az oszlopnak nem mentünk neki, mert ő mellettem szenzációsan fékezett. Megtanultam vezetni, bár erre csupán egyetlen kézzel fogható bizonyí-

tékom van, hogy életben vagyok. Tökéletesen egyetértek egyébként a makacsságban tobzódó pedagógiai elvvel: nem szabad lemondani a kétbalkezesekről, a szamarakról, az antitalentumokról, a lustákról, az iskolakerülőkről, a bukottakról, egyszóval a balfácánokról. Csak azt nem értem, mi ez a távolságtartó, nyafogó udvariaskodás, hogy kétbalkezes, meg iskolakerülő, meg visszaeső stb. Nem vagyunk mi olyan sértődékenyek, ahogy begyöpösödött, vaksi tankönyvszerzők gondolják. Tegyük végre közzé a meggazdagodás száz arany szabályát reménytelenül hülyéknek, a gyümölcsöző kertművelés kiskátéját lusta dögöknek, a „Hogyan lopjunk észrevétlenül hatszázmilliót?” című filozófiai alapművet piszkos gazembereknek, a nőfuttatás legrejtettebb titkait rohadt striciknek. Cserébe eláruljuk, hogyan vágjuk szájon azt a balfácánt, aki a villamoson a lábunkra lép.

FALFIRKA

Zavarnak, nem zavarnak a falfirkák, kényszerűségből elviseljük őket. Akár az utakon tülekedő autófalkát, a mindig rosszkor érkező villanyszámlát, a politikusok ötszáz menetes bokszmeccseit, az uniós nagyok lenéző atyáskodását, a soha tetten nem ért korrupciót. Annyi különbséget mégis jeleznék, hogy a felsoroltakkal ellentétben a falfirka időnként kellemesen elszórakoztat. Nem az olyanokra gondolok, hogy „Én vagyok király, nem te, micifuz”, „A világnak azt üzenem, maradjon magának”, „Magam elé nézek, na és akkor mi van” stb. Ezek túlságosan fellengzősek a kényes úri ízlés számára, meg aztán kiabálnak a semmitmondással. Azzal már lehetne foglalkozni, amit séta közben láttam a múltkor, hogy „Gyáva népek nincs hazája”, de még az árnyékát is szeretném elkerülni annak, hogy heveny kampányfertőzést kaptam, s most nem bírok magammal. Könnyen lemondok róla, mert mindenért kárpótolt egy lánykéztől származó felirat: „Tudom, hogy hülye, de azért szeretem.” Talán a bájos híradás névtelen szerzője nem is sejti, hogy a világ folyását biztosító legfontosabb filozófiai problémát érintette vallomásával, mégpedig a megoldás kulcsát ígérő előremutató módon. Az ugyancsak ismeretlen címzettnek pedig arról nem lehet fogalma, hogy ő a földkerekség legszerencsésebb hülyéje. Megtalálta a legtoleránsabb lényt, akinek szinte rögeszméje, hogy a hülyéket szereti. Ne is számítson rá a fiú, hogy egyhamar szabadul. A lány megszállottan szerelmes, annak ellenére hogy... A fiú feltehetően eljátszana a gondolattal, hogy a lánynak egy keréssel kevesebb lehet, ha ekkora kegyet gyakorol egy arra érdemtelenül. A falfirka azonban nem a fiúnak szólt, hanem az utcát rová ezreknek, akik akár esküvői tanúnak is elmehetnének, hogy ezt a különös frigyét a beteljesülés irányába lendítsék. De várjunk csak az esküvővel, a fiú nem is biztos, hogy szereti a lányt, csupán a mázlista tökkelütöttek fölényével elviseli, hogy odavannak érte. Neki ennyi éppen elég, ám ezt nem kürtöli világgá hasonló módon falfirka formájában. Mi köze az ő érzelmeihez a fagylaltot nyalintó vasúti kalauznak, a diák vesztére törő matematika tanárnak, a holnapban kételkedő tűzoltószertárosnak? Az tesz jól, aki az idegen felirat láttán szemérmesen félrefordítja a fejét. Azért annak is keresztülfut az agyán a rémisztő felismerés, hogy valahol valaki pontosan neki is ezen a leereszkedően kedves hangon üzen: noha tudja, hogy hülye, azért szereti. Mert a többi, akit szerethetne, még hülyébb?

A TARHONYA

Meglepő kérdést szegezett nekem valaki a napokban. Mit gondolok, megtűrik-e majd a tarhonyát az Európai Unióban? A választ elüthettem volna tréfával: miért, mondta valaki, hogy eszünk majd az unióban? A dolog azonban ennél komolyabb. Egyszerűen nem tűrhetjük, hogy a kulcsfontosságú tarhonya körüli huzavona veszélyeztesse az ország zökkenőmentes csatlakozását. Az olyan fejezetek, mint a környezetvédelem, a mezőgazdaság, a szociális ellátás lezárása után csak akkor hajthatjuk jóllakottan álomra a fejünket, ha a köretek kérdésében is konszenzusra jutunk, s a rizs, a burgonya, a zöldségek, a gyümölcsök és hasonlóknak után a végsőkéig kiállunk a tarhonya mellett. Ez persze már nem az a régi bőgatyás tarhonya a jobb- és a baloldali elhajlások legkülönbözőbb veszélyeivel, hanem a jogharmonizáció jegyében gyúrt, tiszta profilú, eurokonform tarhonya, amit versenyképesen odaállíthatunk a külföld bármilyen garníringja mellé. Felejtjük el, hogy a több évtizedes köretdiktatúra idején úttörőgombócnak kellett neveznünk ezt a jobb sorsa érdemes, főleg húsok mellett kitűnően érvényesülő, az európai piacokon jól értékesíthető terméket.

Az igaz, hogy a tarhonya emberi jogainak érvényesítése terén előbbre tarthatnánk, ha kóstolót vittünk volna kegyelmeséktől kölcsönzött kis lábaskában a különböző európai fórumokra. Hadd lássa a világ jobbik fele itt tőlünk balra, hogy a nemzet érdekeit szolgáló legfontosabb kérdésekben egyetértés van a pártok között. Nem vonul ki a parlamentből egyik frakció, mert megpillantja a másik töltöttkáposztáját, sajtburgerét, Eszterházy-rostélyosát. Nem fintorognak a radikálisok, ha lazacfilét észlelnek a közelben, legfeljebb ebédszünetet kérnek, mert már nagyon megéheztek. Azt ember nem bírja kivárni, amíg kétharmados alapon átmegy a csirkepaprikás galuskával vagy az európai csatlakozásból első körben kimaradó szerb rizseshús.

Hogy miért pont a tarhonya okozott problémát a kérdezőnek, arra nincsen válasz. Állunk, mint Amerika, amikor Norman Mailer azon elmélkedett, vajon a hamburger Amerika keleti vagy nyugati partvidékén finomabb. A héják persze azt hitték, nincsen nagyobb ügy a fegyverkezésnél, a dollár árfolyamának ingadozásánál, mígnem egy korgó gyomrú író rávilágított a világ lényegére, a hamburgerre. Az óceánon túl a hamburger az uralkodó eszme, nálunk a tarhonyán keresztül kellene nézni az életet, ennek azonban pillanatnyilag van egy apró akadálya. Mivel nem lyukas a tarhonya, nem látunk keresztül rajta. Lyukasan viszont már nem tarhonya. Egyelőre nincs más választás, megesszük. Európa így is, úgy is szeret minket.

V.

- Szereti a televíziót?

- Én utálok a televíziót.

- Akkor miért nézi egész álló nap?

- Azért, mert szeretném megérteni, miért utálok.

- Megértette?

- A frászt. De meghagytam, hogy a síromban is legyen tévé, mert nem szeretnék unatkozni.

COLUMBO MÁLÉHÁZÁN

Máléházán szorgalmasan nézik a televíziót. Kábelon jön rengeteg csatorna. Disznóöléskor némelyik helyen az asztalra rakják a készüléket a böllér elé, így mindenki látja. Még a hurka is vidámabban jön a hurkatöltőből. Az idő gyorsan telik. Mire megtárgyalják, kit szeret valójában Rosalinda, kitől van a Camilla gyereke, ki lopta el az Antonio pénzét, s Ricardo miért hagyja, hogy a fehérszínű csak úgy kibabráljanak vele, a disznó már csaknem a füstölőben és a mélyhűtőben van. Ám a kedvenc, a nagy kedvenc a kicsit bandzsító, szivarvéget vagy keménytojást markolászó, homlokát vakaró, gyűrött ballonkabátban tébláboló felügyelő, Columbo. Olyannyira kedvelik, hogy egy újszülöttet majdnem Columbónak kereszteltek. A Walker texasi zsaru pártján álló örömszülők azonban nem engedték. Egyedül abba mentek bele, hogy a házőrző ebet „uramnak” szólítsák. Ez ugyanis elég gyakran elhangzik a sorozatban és olyan jól mutat. „Uram” azóta is vidáman csahol, szinte elfelejtette, hogy valamikor becsületes kutyanéve volt. Columbo tudja, mivel tartozik a helybélieknek. Legutóbb is kisegítette őket. Történt volt, hogy rejtélyes körülmények között leégett egy ház. Az eset meglehetősen felkavarta Máléháza népét. Előfordult az ilyesmi máskor is, csak akkor még nem volt televízió. Azóta minden más. Valaki tudni vélte, hogy biztosítási csalásról lehet szó. Ilyesmit lehet állítani, de azt is meg kell mondani, mi történt valójában, hogyan gyulladt ki a ház. Hát fogtak egy szál gyufát, benzinbe mártott kanócot, aztán kész - vélekedett másvalaki, aki megrekedt még valahol a betyárvilágban, vagy még inkább a középkorban. Nem, nem - szólt közbe a falu esze, aki a legjobban hasznosítja a tévében látottakat. Manapság senki nem csinál olyant, hogy lebukjon egy nyavalyás gyufaszálon. Távirányító! Ez a rejtély kulcsa. Elmentek jó messzire a falutól, megnyomták a távirányító gombját, mint maga szomszéd a színes televízióét és kész. Ez ilyen egyszerű. Fogadjunk, hogy Columbo is ezt mondaná. Ennek aztán vág az esze, mint a damaszkuszi penge - hümmögtek a máléháziak elégedetten. Tudták, hogy aratásra, de legkésőbb szüretre meglesz a tettes.

GÁTÓR A DUNÁN

Pelikán elvtárs, figyelje meg, ebből megint baj lesz. Ön azt mondta valamelyik este, az önre jellemző ártatlan tekintettel, durr bele a kamera középebe: „Nem elég hülyének lenni, tehetség is kell.” Jobb lett volna, ha megmarad gátórnek a Dunán, ahova Bacsó Péter Tanú című filmjében rendelte, s nem megy tévedésből a Duna Televízióba hülyeségről, meg tehetségről beszélni. Állítólag több mellékhelyiségi produkció fölöttébb szagos szereplője zavarában - kuc-kuc - úgy elkezdett köhögni, hogy majd eldőlt a zöld házikó. Vagy sűrű szellentések közepette a „sztárok” csak röhögtek? Ön ismét a történelem kellős közepébe került, s ez sokkal veszélyesebb, mint ürgét önteni ott, ahova a párt állít. Ja, hogy melyik Duna és melyik párt? A kérdés jogos.

Ismeri a jelszót? A nézőnek a népnek, a nyilvánosságnak joga van tudni. Hát megtudták, ön megmondta egyenesen a képükbe. Kállai Ferenc, a legkiválóbb művész a róla szóló portré-filmben utánozhatatlan, nyugodt hangján közölt egy-két bölcsességet, amitől Virág elvtárs biztos szívinfarktust kapott volna. Önkritikát gyakorolt például, hogy időnként felment a gőz, a dicsőség, a népszerűség ugye, de mindig voltak, akik figyelmeztették, hála nekik. Hogy lehet ilyen maradi valaki a mai világban, hogy megtépi a ruháját, hálálkodik, köszönget! Kérem szépen, a sztárokat ma korszerű menedzserek gyártják futószalagon. Csak a sütődei címkét

felejtették el a hátsó felükre ragasztani, hogy fogyaszthatók másfél napig, vagy addig sem. Megpróbáltuk elképzelni Kállait a címlapokon, a rikkancsok szájában, hogy azt mondja: „Kállai beolvasott nekik!” Vagy. „Kállai az igazi sztár!”. „Nem elég a hülyeség!” „Pelikán elvtárs újra köztünk!” Megpróbáltuk elképzelni, de nem ment. Meg aztán merre szaladna Andi, Cucu, Böbe, Tüske, Sziszi, Jakó, Köpcös, Dodó? Pelikán elvtárs csak maradjon a kaptafánál, jobban mondva a Dunán gátörnek. Elég, ha időnként előjön, és ártatlan képpel összefoglal egy agyament korszakot. „Nem elég hülyének lenni, tehetség is kell.” Ön biztos ebben, Pelikán elvtárs? Jaj, csak meg ne üsse a bokáját. A kutyafáját, már megint ott szuszog a történelem közepén. A magyar narancsot mutogatja a szovjet elvtársaknak, akik persze gyanakodnak. Igaz, ami igaz, furcsa narancs ez a magyar citrom, de akkor is a miénk. Tessék mondani, meg is kell enni?

KITÜNTETÉS

Izoldát - nem Trisztánként - sok évvel ezelőtt normális embernek ismertem meg. Most sincs vele baj, hacsak az nem, hogy a nemzeti ünnepen magas állami kitüntetésben részesült, ami a legjobb családban is előfordul. A kitüntettek a dolog természetéből adódóan reflektorfénybe kerülnek, így Izolda egyszer csak ott ült a történelmi nevet viselő tévériporter mikrofonja előtt szemben a kamerával. Büszkén kihúzhatta magát, hiszen ő a nap hőse, őt dicséri mindenki, s nyilván a riporter is azért jött, hogy fejet hajtson a művész nagysága előtt, aki aztán szerényen szabadkozhat, hogy ő nem tesz mást, csak dolgozik, s ha valaki erre felfigyel, annak csak örülni lehet. Izolda ártatlanul így képzelhette el a párbeszédet, s ha tényleg így, kicsit elszámitotta magát. A riporter ugyanis koncepcióval érkezhetett a stúdióba. Először is önszorgalomból vagy megbízásból némi hálát igyekezett kicsikarni a művészből a tehetséget busásan elismerő állam iránt, másodsorú élnék kíváncsisággal azt tudakolta, merre hajlik most éppen a művésznő politikai szimpátiája, amely szimpátia egykor talán kicsit másfelé kalandozott, most meg mintha... Itt elvághatjuk a fonalat, mert Izolda végül is megúsza a riportot, ha a kérdező művésztől messze kószáló érdeklődését nem is elégítette ki teljes mértékben. Psota Irén, a Nemzet Művésze sem járt sokkal jobban a néhai futballedző szélesen gesztikuláló riporter fiával. A koncepciózus interjúban neki is vallania kellett volna politikai beállítottságáról. Psota kategorikusan elhatárolta magát a politikától - suszter maradjon a kaptafánál -, vesztére kimondta azonban a Kádár-korszak főideológusának, Aczélnek a nevét, s ettől a néhai futballedző szélesen gesztikuláló, határtalanul lelkes fia valósággal lázba jött. Úgy látszik, valami tavaszi járvány üthette fel a fejét, mert a közéleti témákban kissé bicegő Friderikusz is egyszer csak a miniszterelnök irányába terelte Lehoczky Zsuzsa, közkedvelt operettprimadonna figyelmét. Krumplisztészta legyenek, ha ez véletlen volt. A miniszterelnök ugyanis nem azt súgta a kitüntetés átadásakor a művésznő fülébe, hogy „hétre ma várom a Nemzetinél, ott ahol a hatos megáll”, hanem egy korábbi ígéretre emlékeztetve azt, hogy „krumplisztészta”. Mennyire igaz, amire oktatta a Truffaut-film utcalánya a politikamentességgel kérkedő ügyfelet. „Vedd tudomásul, ha te nem foglalkozol a politikával, a politika foglalkozik teveled.” Egy prostituált csak tudja.

KARATÉS ESTÉK

Durvul a közélet. Ez hogy-hogy nem egybeesik a televíziós csatornák minden korhatárnak szóló karatetanfolyamaival. Esténként Chuck Norris, Bruce Lee, Jean-Claude van Damme, Dolph Lundgren rugdalják ronggyá a képernyőket. Ami keveset meghagynak, azt szitává lövi Dudikoff, Arni Schwarzenegger, Hulk Hogan, Bruce Willis. Folyik a vér, törik a csont, hörög az áldozat. Columbo itt már csak egy szakadt öregember, akit egyelőre még óv a védett kornak odadobott szánalom. James Bond az ártatlan mesehős szintjére süllyedt. Szinte hallom, hogy valaki mondja: ez is itt fanyalog, de biztos ott rágja a körmét a tévé előtt. Hát hogy a fenébe ne! Figyelem a hatást, hogyan hat rám a rengeteg erőszak. Pattanásig feszült idegekkel lesem például, milyen árut ad a zöldséges. Ha ferdén néz rám, pillanatok alatt csőre töltöm az első karalábét és a levegőbe lövök. Ha rohadt banánt kínál nekem potom százkilencvenkilenc forintért, kilátásba helyezek egy olyan fordulós pofonrúgást, amivel Norris kedveskedik a gazembereknek. Fő, hogy agresszívak legyünk, ahogy nevel minket a golyóálló mellényt viselő, páncélöklös nagyvilág. Különben elítélünk a közösség elleni bárminemű izgatást. Közösség elleni izgatásnak minősítjük azonban azt is, ha valaki pártszíneitől elvakulva a nyugdíjasok magas életszínvonaláról, rejtegetett bankbetétjéről akar meggyőzni. A kormány ne dicsekedjen. Dolgozzon. Az ajnározást elvégzik helyette mások. Képzeld el, mi történik, ha a címeres számaráság hallatán a nyugdíjas izgalomba jön, és keresni kezdi a bankbetétjét? Ki vállalja annak ódiomát, ha a karatetréningben részesült fiatalok a nagymamára támadnak, azonnal adja elő a megtakarítást. Az hagyján, hogy éppen most készülnek kihúzni a feje alól a lakást, s csupa szeretetből a pszichiátriára juttatják. Mindig is sejtették, hogy a nagy rejteget valamit. Most megtudták, mert egy szószátyár politikus elszólta magát. Csakhogy a nagy is a kortesbeszédéből értesült arról, hogy milliomos. Még szerencse, hogy ő is karateleckét vesz esténként. Egyszer van Damme után szabadon felugrott a fálvédőre, aztán hátraszaltóval lejött onnan. Mikor? Már nagyon régen. Úgyhogy felesleges izgatni. Még a végén kézzel rapittyára töri a televíziót. Vagy a fiatalokat. Úgy, ahogy kedvencétől, Jackie Chantól tanulta.

KISPITYÚ SZTÁR LESZ

Kispityú sztár lesz, majd meglátjátok. Ne irigyeld, kedves olvasó, csak azért, mert a túlélésről alkotott fogalmaid megrekedtek a folyamatosan duzzadó árak elleni ádáz küzdelemben, holmi számlák egyre nyomasztóbb gyülekezése, havi törlesztések, kamatterhek lehangoló kezelése körül, netán örökké éhes gyerekszájak jóllakatásának szüntelen próbatételében. Mit tudhatsz velem együtt a túlélés művészetéről, amikor mindnyájan abban a tévhitben ringatózunk, hogy a szupervivencia nem a Karib-tengeri lakatlan szigeten kunszt, hanem az akut nyugtalanságnak ezen a Magyarország névre hallgató, egyelőre még lakott szigetén? Dagassza mellünket a büszkeség, hogy Kispityú sok ezer Kispityú közül beverekedte magát a gyilkos döntőbe, amelyet majd a tévékamerák jóvoltából gondterhelt estéken láthatunk, s garantáltan megfeledkezünk bagatell civilizációs problémáinkról, mint a stressz, az infarktusz, a brókerbotrány és az éhenhalás. Elfelejtjük egyszeriben, hogy másnap esetleg kikapcsolják a fűtést, a gázt, a villanyt. Jaj ne, az utóbbit hagyják meg nekünk, mert mit ér az élet, ha Kispityú halálmegvető bátorsága tetőpontján elsötétül a képernyő, és végzetesen lemaradunk a sztárcsinálás magisztrális pillanatairól. Kispityú sztár lesz, majd meglátjátok. Ne irigyeld, kedves olvasó, hanem inkább képzeld magad a helyébe, ahogy a tejfölös csimaszt kóstolgatja méla undorral, tejföl nélkül, mert a lakatlan szigeten nincsen közért. Anyuka sem simogatja a fejét, miközben a pálmákról kókuszdió hull alá, s nagyokat üt, mint a megveszekedés. Egyáltalán átérezhetjük

a végveszélyt, ahogy Kispityú utolsó erejével szétfeszíti a cápa állkapcsát, várva, hogy a dög kifárad és ő megmenekül? De a cápa nem enged, hanem rimánkodva megszólal: „Engedj már el te hülye, mert megfulladok. Ne félj, nem eszlek meg. Idegenbe szakadt hazánkfia vagyok magam is. Keszeg voltam régen a Mosoni-Dunán, s a cápaságig vittem itt a sziget közelében. Üzenem az otthoniaknak, ne aggódjanak. Rajtunk nem múlik, hogy egy Kispityú, akár a legeslegkisebb sztár legyen.” Ebben a helyzetben bizony nem tehetünk mást, mint hogy esténként izgalomunkban lerágjuk mind a tíz körmünket. Legfeljebb fellendül a pedikűrösök forgalma. Csak arra vigyázzunk, a körömápolásra ne az adás alatt kerüljön sor, mert a pedikűrös könnyen levághatja az ujjainkat. Ő is életét és vérét - esetleg a mienket - adja azért, hogy Kispityú sokezer Kispityú közül sztár lehessen. Mire lehull az első hó, sztár lesz. Nem hiszitek? Majd meglátjátok.

VAK EMBER TEVÉT NÉZ

Azt mondom, ne erőlködjön a tudomány, a vak ember tévét Magyarországon már régen feltalálták. Ezt ugyan nemes egyszerűséggel rádióknak is hívhatnák, de a pökhendiség ezen a tájon mindig is túltengett. Az úgy volt, hogy behunyt szemmel hallgattam a Hír-TV híreit - ahogy Németh László megvakulása előtt sajkódi kertjében csukott szemmel sétálva „készült” a vakságra -, aztán képekért átruccantam a külföldi csatornákra, így betéve tudom az észak-karolinai légi katasztrófa eseményeit. Például. A szöveget innen, a képet onnan. Az általában kép- és látványszegény hazai televíziózás azért persze tud meglepetést is nyújtani. A Sportcsatornán a nyolcvan körüli Szepesi beszélgetett a kilencvenkedő Barcs Sándorral. A nívóval alaposan adós maradt a százhetven esztendő páros. Egyszerűen nem voltak hajlandók egy marha nagyot káromkodni. Példát vehettek volna a Való világról, ahol éppen prosztatavizsgálatot tartottak a „sztároknak”. Egymás hátsó felét kutatgatták leplezetlen kíváncsisággal. Képzeljük el ugyanezt Barcs és Szepesi között. Lehetetlen. No de azért egy jó rókázó-, köpködő- vagy zsebhokizóversenyt csak rendezhettek volna, ha már olyan nagyra vannak a sporttal. Nézték volna meg a bemutatkozó Perut (Macsó Pityu). A srác olyan magabiztos, hogy egy ökörcsordát megfutamíthatna. A Való világ stábjába meg se kottyanna neki. De nyugi, nyugi, ne idegeskedjünk, hiszen Thürmer Tyutyu a kubai szocialista rendszer beláthatatlan, vagyis nemlétező távlatairól regélt megbízható hírforrások alapján. A Hír TV különben teljesen leképezte a CNN-t. Miközben a stúdióban zajlik a műsor, alul fut a szalag. Szakértővel arról beszélgettek, mekkora esélye lesz egyik magyarnak a másik lelövésére a fegyverviselés megrendszabályozása után. Alul futott a hír a Volán-dolgozók felzárkóztatásáról, egy tizenhét esztendő fiú kórházi szökéséről, a jégmadarak felolvadásáról. Szerintem a CNN-t le lehetne pipálni. Miért nem futnak a hírek felül is, aztán a bal meg a jobb oldalon, átlósan keresztbe, szóval minden irányban. A CNN legalább egy marék amerikai mogyorót adna az újjításért. No, nem azért mondom, mert tévét nézni így sem kell, de ha már a „párt és a kormány szervét nem lehet kikapcsolni, elvtársak”, ahogy Nagy Ricsi, a televízió egykori elnöke mondta anno, legalább élvezzük az élvezhetetlent. A leküzdhetetlen szexuális ingert ne szégyelljük. A párt és a kormány szervének hét Pongó sem tudna ellenállni.

MEXIKÓBA KÉNE MENNI

Bizony oda. Jön haza a gyerek az iskolából, s meséli, hogy a lányok, mármint az osztálytársai Mexikóban szeretnének élni, úgy megszedítették őket a televíziós szappanoperák. Gondolom, így van ez Salgótarjánban, Budapesten, Debrecenben és talán Fertőendrédén is. A varázsdoboznak hála karnyújtásnyi közelségbe került hozzánk Mexikó, Peru, Venezuela, Brazília, Argentína. Nem vagyunk többé beszorítva London és Szibéria, az Északi-sark és Szicília közé, ahol mozgásterünk alig lévén már egy kicsit untuk magunkat. Felmérés ez idáig nem készült, miért pont Mexikóba igyekeznek a kislányok. Talán a sorozatokból kellene kiindulni, hogy rájövünk a titok nyitjára. Először is a képernyőn úgy néz ki, hogy a szebb hölgyeket tenyerükön hordozzák a szenvedélyes férfiak, akik nem járnak három műszakba dolgozni, nem sorakoznak a munkanélkülieket istápoló irodák előtt, hanem dúsgazdagok, hatalmas ültetvényeken dolgoztatják engedelmes szolgálkat, luxusautókat hajtanak, törzsvendégek a drága lokálokban és a bombabiztos bankokban. A szép nők iránti érzékenységüket úgy lehetne a legjobban jellemezni, hogy azonnal lelövik, megöletik a makacs vetélytársat. A törvény alól pedig simán kibújnak, amitől lehetne nyugodtan magyar is egy ilyen történet, de nem, a történet hamisítatlanul mexikói. A machók úgy ülnek meg a pompás lovakat, hogy na. Olyan szerenádot adnak a kedves ablaka alatt, hogy belerezeg a háztető. A tequilát olyan kivételes eleganciával hajítják a gallér mögé, hogy az olcsó fröccsöt nyeldeklő magyarnak kisebbségi érzése támad. Az egy kis bökkenőt okozhat, hogy kizárólag a legszebb lányok számíthatnak a szappanoperákban a mindent elsőprő szenvedélyre, pénzre, paripára, palotára, fegyverre. Aki minimum világszépe, az lehet cseléd, lehet alkoholista, bűnöző, emberevő szörnyeteg, a módos mexikói macho figyelmét biztos nem kerüli el. De ne keseredjenek el kérem azok a kislányok sem, akiknek kulcsínból, szépségből az átlagosnál kevesebb jutott. Már itt van Columbiából Betty, a csúnya lány című sorozat, amelynek a főhőse, egy sokdiptriás szemüveget viselő, kimondottan csúnya hölgy tízmilliókat szegezett a képernyő elé Mexikótól Peruig, Panamától El Salvadorig, az USA spanyol nyelvű televíziójáig. Columbiában esténként huszonnyolc millióan (a népesség hetven százaléka) meredtek a képernyőre. Az ecuadori parlament ülése egy késő esti vitát másfél órával elhalasztott, hogy a képviselők megnézhesék a sorozatot. Betty, a főhős, mint mondtuk, ronda, de eszével, talpraesettséggel megment egy divatcéget a csődtől. Utólérhetetlen perspektíva a csődközeli hazai cégek és a petrezselymet áruló magyar amazonok előtt. Talán nem is lesz szükséges Mexikóba menni.

MAJD KINYOMOZZA MIKE

Ahogy Mike Hammer a szemébe húzza a kalapot, ahogy gyomorszájon vágja a gengsztert, ahogy elegánsan ejti a leggyönyörűbb nőt, meg kell döglenni érte. Rajongástól kipirult hölgyek ezrei kapcsolnak délutánonként az RTL-re, ahol Mike Hammer irtja az alvilág csótányait, kergeti ájulatra a gyengébb nemet. Ez is egyfajta közszolgálatosság, szellemi gyorsítékadás, természetesen nem Etiópiában, hanem Hollywoodban kitalálva. Közszolgálatosság, hogy a magyar kultúra élharcosai, köztük azok is, akik minden aljasságot elkövetnek a magyar kultúra ellen, elővezethetik az istállóból rozzant Rocinantéjukat. Felölthetik száz csatában behorpadt mellvértjüket, s kopját ragadva indulhatnak rohamra Hollywood pénzmalmi ellen. Persze hasztalan. Sancho Panza szíve szerint hazamenne, Dulcinea del Toboso inkább a kis-kertben kapálgatna egy kevésbé harcias szerető oldalán. De nem, ez nem a béke korszaka.

Mike Hammer éppen most veri ki egy zsványból a tettest leleplező információt, autók robbannak, asztalok borulnak, váltott lovakkal szállítják a hullákat. Majd jön a reklám, meg a Norbi, hogy lemerevedett végtagjainkat megmozgassuk. Utána ismét megfigyelhetjük, mennyit öregedett Mike Hammer az utóbbi időben. Megállapíthatjuk, jóformán semmit, miközben a figurát alakító, börtönt is megjárt Stacy Keach talán a száznegyvenötödik születésnapját ünnepelte meghitt kettesben a halállal. Hja kérem, ez a mesterdetektívek sorsa. Haragszunk rá, mert nem magyar, haragszunk, hogy azok sem magyarok, akik küldték. Azok viszont magyarok, akik vele és társaival újra meg újra teletöltték a hazai tévécsatornákat, és teljes meggyőződésből füttyülnek szellemi kincsre, ízlésre, műveltségre, magyarságra. De mit tehet minderről Mike Hammer?

Megáll a szobánk közepén, ahol a tévé terpeszkedik. Szánakozva végignéz rajtunk, miért nem megyünk tévzés helyett inkább drága vendéglőkbe vacsorázni. Miért nem lovagolunk egy jót a magyar pampákon, vagy fogunk egy izgalmas Jókai-regényt, amelyből Hollywoodban már régen sikeres kalandfilmet készítettek volna százhusz millió dolláros promócióval. Csak nézne James Bond, s minden a magyarnál szebb idegen, aki tevőlegesen végzi nálunk a kulturális környezetszennyezést, a szellemi kútmérgezést. Végül is mi köze van Mike Hammernek ahhoz, hogy a magyarok utálják a magyarokat, külföldön feljelentgetik egymást, hogy nem tudnak legalább egy tehetetlen tévéelnököt választani? Mi köze ahhoz, hogy a magyar tévében nincs vers, színházi közvetítés, igazi értékközvetítés, hogy romlott konzervekkel, pocsek ingyenkonyhai készítményekkel etetik a jobb sorsra érdemes nézőt? Kérjük meg, hátha kinyomozza ezt is. Nekünk, itthon semmi esélyünk erre.

EVETT MÁR MISKOLCOT?

A kérdés pontosan így hangzott Ostrava utcáin: Evett már Miskolcot? Felesküdni ugyan nem mernék rá, de remélhetően távol volt a kérdezőtől az irredentizmusra való felbujtás szándéka. Mindenesetre a rendkívülien eredeti kérdések kategóriájába utalhatjuk. És akkor még keveset mondtunk. Értjük, miért is ne értenénk, hogy a hön óhajtott európai összeborulás felé sietve valamivel nyaggatni kell az ostravai polgárokat. A többi között látóterükbe kell csempészni Miskolc városát, mert enélkül az élet Ostravában elképzelhetetlen. Ha megismerik Miskolcot, nem remegnek, mint a miskolci kocsonya, mosolygósak, toleránsak lesznek, lehajolnak a kis Miskolchoz, megsimogatják és azt mondják, fel a fejfel, lesz még kilátás az Avason, vasgyártás Diósgyőrben, foci Magyarországon. Mindazonáltal nem kockázatmentes az ostravai polgárok kérdésekkel való zaklatása. Mi van, ha a kérdésre bicskájukat előrántva azt felelik, hogy nem ettek még Miskolcot, de a trianoni lakomán azt hallották, felségesen finom, nosza gyerünk. Szerencsére az ostravaiak nem fogyasztottak tisztai ciános halat. A józanságukat megőrizve többnyire azt válaszolták, nem ettek még Miskolcot, de nem is ittak. A találékony kérdező ugyanis csavart egyet a számárságon és így szólt: Ivott már Miskolcot? Zseniális, nem? Még egy csavarintással már azt tudakolta, milyen élelmiszer lehet a Miskolc? Valaki azt mondta, talán nápolyi. Evett már nápolyit? Azt nem, de Nápolyt igen. És evett már riportert? Még nem, ám ha sokat akadékoskodik, ön lesz az első. Addig is, válaszoljon, de őszintén: evett már Ostravát? Ha város, igen, ha olyan, mint az osztriga, nem. Kérek egy liter kenyeret. Nem liter, hanem kiló, érti? Jó, akkor kérek egy kiló kenyeret. Üveget hozott?!

LYUKASÓRA

Aki a virágot szereti, rossz ember is lehet, aki a verset, az pedig jó ember is. Ilyen jó embernek gondolom Mészöly Dezsőt, Gyurkovics Tibort, Ráckevei Annát, Kubik Annát, akik a ki tudja hányadik évfolyamát, adását író Lyukasórában örvendeztették meg verses játékaikkal a Duna Televízió nézőit. Nem akármilyen közegben, mondhatni akut életveszélyben tették. Akkor, amikor a fejek felett háborús információk röpködnek, kíméletlen gazdasági verseny szavatolja a társadalom napi adrenalin szintjét. Akkor, amikor kilátástalan kísérlet zajlik, hogyan lehet fél nap alatt azt a szakmai szintet elérni a médiában, amit egy emberöltő alatt sem, és nézettségi adatok rabságában élő mesterlövészek vadásznak értékes műsorokra, amelyeket előbb vagy utóbb ki is lönek. A Lyukasóra eddig csodával határos módon ép bőrrel megúsza. Sőt! Mészöly és társai fütyülnek a körülöttük repülő golyókra. A hazai futball amatőrjeit megszégyenítő bravúrral adogatják egymásnak a labdát, közben jókat nevetgélnek, szórakoznak, és a nézőt is kacagásra ragadják. Persze annyira ők sem bátrak, hogy információk nélkül mernék hagyni a képernyő előtt ülőket. Elmondják, hogy Tolnay Klári eredeti neve Rózi volt, amit művészhez méltatlannak tartottak és így lett Klári. Hogy Weöres nem finomkodott, amikor a nevének ejtéséről volt szó. Vörös két „ö”-vel, mint ökor. Hogy az abszolút Kormosra illő verset Orbán Ottó írta persze Kormos-paródiának. Elmesélik, hogy egész költői hadsereg bújt ki Edgar Allan Poe köpönyegéből, s hogy a „Doktor Buga Jakab éneke” verscímében a név Buga Jakab kuruc költő és Buga László rádiódoktor bájos kontaminációja. Miközben mindezt elmesélik, a néző már nem is érzi magát olyan magányosnak, mint a műsor előtt, amikor talán tartott egy kicsit attól, hogy valaki neszét veszi irodalom iránti érdeklődésének, s azt jelenti egy láthatatlan, ám létező központban, ahonnan aztán jön a büntetés. Ez a központ félelme szerint most Brüsszelben lenne, ha lenne. De nincs. A kincsektől roskadozó magyar költészet emelt fővel vonulhat Európából Európába. Nem kell hajlongania szolgamódra senki előtt. Azt meg nem kell senkinek az orrára kötni, hogy a vers ritka vendég már a mi televízióinkban is. Ha a gazdagság mindenkire nézve globalizálódna, azt még csak-csak elviselnénk. Legfeljebb kissé utálkozva örülnénk a szerencsének. A bumfordiságnak, az együgyűségnek viszont nem lehet tapsolni, bárhol, bármilyen megváltás álruhájában érkezzen is. Tudnunk kell, hogy a rontásunkra van. Egy Lyukasóra könnyen ráébreszthet milderre.

CSÚNYÁK, PFUJ!

Rod Stewart, a világhírű fekete hangú popsztár csalódást keltett. Michael Parkinson örökbecsű talkshow-jában nem átalotta elismerni, hogy munkáscsaládból származik, s valamikor hajdanán sírásóként kereste a kenyeret és a fényes jövőbe vezető utat. Bevallotta azt is, hogy énekesi karrierjének kezdetén a hangfalak mögé bújt szereplés közben, s csak akkor mert előjönni, amikor meghallotta a közönség tapsát. Nem kis dolog ilyesmivel előhozakodni az ő rangján, azok után, hogy Londonban nagy sikerrel mutatták be nemrég az életéből készült musicalt. Mentsége egyetlen egy akadhat az önmaga ellen fordított bálványrombolásra. Az, hogy bokros teendői lévén a világ jeles pódiumain nincs ideje nézni egy magyar kereskedelmi csatornán a Megasztár-vetélkedőt. Sajnálhatja. Fogalma sincs, mit veszít keddről keddre. Bár már jócskán elkésett vele, megtanulhatná többek között, hogyan állhat valaki megjelenés, hang, fülhallás, zenei érzék nélkül elsöprő magabiztossággal a piszkálódó zsűri elé, amely zsűri frissen meg is kapja a magáét az egyre inkább témahiány jeleivel kérkedő másik műsor jóvoltából. A műsorban a tehetség terheivel nem nyűglődő, kibuktatott versenyző moderátori

támogatással leckézteti a meghívott zsűritagot. Mimóza lelkének fölöttébb rosszul esett, hogy miután éneklésre nyitotta a száját, a zsűritag pár taktus után a kezével jelezte, elég, sőt sok is a produkcióból, a száját becsukhatja. Ezt a pernahajder hányavetiséget egy bőrvastagodásban szenvedő rinocérosz nehezen viselné, nem az ő művészettel átítatott, kifinomult egyénisége. A mai műbírálók már csak ilyen lelketlenek. Mibe került volna a mihasznáknak, hogy a jelöltet ölbe veszik, megsimogatják, vigaszdíjként a zsebébe csúsztatnak egy milliós lemezszerződést, esetleg jól jövedelmező foglalkozást ajánlanak neki az ügyvédtől a politikuson, a tejcarnokoson át az elvetemült zsűritagig. De ha már megtörtént, mert végül is emberek vagyunk, az emberevő bírálókat kivéve, legalább ismernék be a tévedésüket ott, a pulpitus mögött, és kérjenek bocsánatot. Ő még arra is hajlandó, hogy megbocsát, noha ország-világ előtt porig alázták a csúnyák, pfuj. Ha megkérdéznék Rod Stewartot, mi a különbség a magyar megsztárok és öközötte, a spanyol festő után szabadon válaszolhatná: „az a különbség kérem, hogy én megsztár vagyok.” És a zsűri? Csúnyák, pfuj!

SZADDÁM, SZADDÁM

Bagdadunk, elnézést, baktatunk a bagdadi utcán, és köszöngetünk jobbra, balra: Szaddám, Szaddám. Hát nem olyan, mint egy köszönés? Vagy inkább átok? A háború kezdete óta lőporos hírekkel fekszünk, azokkal ébredünk. Csak tudnunk kell, reggel van-e még világ, érdekes-e levegőt, vaját, sóskiflit venni, vagy mielőtt jobblétre szenderülünk, nyugodtan forduljunk a bal oldalunkra. Az RTL Klub elvitt minket egy békésebb Bagdadba, a két öbölháború között. Szemüveges amerikai tévés vezetget a bazársoron, de őt is vezetgetik. Nem az orránál fogva. Nem létezik, hogy ne tudná, amit mi is tudunk, hogy Szaddám országában nyugodtan lehet éltetni Szaddámot. E tekintetben akkora a szabadság, hogy na. Történelmi tapasztalatból tudjuk, nyakló nélkül lehetett dicsérni Sztálint, süvegelni Rákosit. Az akkori Magyarország, Szovjetunió és a mai Irak között semmi különbség. Hogy emitt a nők csadort hordanak? Nálunk mindenki elfátyolozta a valódi énjét, véleményét. Ha nem, könnyen járhatott úgy, mint a viccbéliek. „Mi az ön véleménye a kormány politikájáról?” „Ugyanaz, mint önnek.” „Akkor letartóztatom”. Ha nem ugyanaz volt, akkor is letartóztathatták. A diktatúra a körkörös, a fortélyos félelmen alapul. Ahol zsarnokság van, ott zsarnokság van. „Ami engem illet, a félelmet nem a frontokon, nem Spanyolországban, nem a bombázások alatt éreztem, hanem békében a csengő hangjától, a kopogástól az ajtón.” - írta Ilia Ehrenburg. Ezt nevezték csengőfrásznak. És még hozzátette, hogy később, öregemberként is sokszor megriadt, valahányszor kopogtak az ajtón. Péter, az amerikai tévés kalauzol minket a bagdadi utcán. Nagy a tömeg, és mindenki rettenetesen elégedett. A hangsúly a „rettenetesen”. A képek sok mindent elárulnak. Magyarországon hangsúlyozni kell, hogy a televízió képes műfaj. Ez még a tévéseknek is sokszor újdonság. Nem mintha a sok kép, a mozgalmasság, az életesség változtatna a dolgok állásán. Abban ugyanis az amerikai televíziós elmélet tévedett régen, hogy nem lett volna Hitler, ha van a televízió. Televízió van Kubában, Líbiában, Kínában. A kubai tévében hajnali nyolckor óvodás gyerekek énekelnek forradalmi dalokat, és a nagyfőnök tart ötórás beszédeket. A diktátor nem fél a televíziótól. Neki is van, használja. Övé az ország tévéje. Aki nem hiszi, annak ott utánajárnak. Ez aztán tényleg királyi. Nem kap benne műsoridőt az ellenzék. Nem akadékoskodhatnak bizottságok. Egy vezérlőelv van: szeretni kell a főnököt. Tanulságos a séta a bagdadi utcán.

HARMINCHÁROM SZAKUDÁJ

Boldogok a szakudájok, mert nem kell állást foglalniuk a magyarság apró-cseprő nyavalyáival kapcsolatban. Igaz, ez némi nehézségbe is ütközne, hiszen a szakudájok, szám szerint harminchárman a Szumátra partjainál fekvő Mentawai-szigetsoport Sziberut nevű szigetén élnek Délkelet-Ázsiában, nomád körülmények között, és rólunk, magyarokról nem hallhattak. Mi viszont róluk igen. Egy francia televíziós forgatócsoport jóvoltából hagyhattuk oda háromnegyed órára az álizgalmakkal teli hazai közéletet, amely időnként a civilizáció összes ártalmával támad az egészségünkre. A szakudájok, ugyan már csak harminchárman, egyelőre még tartják magukat. Ágyékkötőben járnak a kitűnő klímán, saját készítésű mérgezett nyíllal vadásznak majomra, vaddisznóra. Mielőtt a fát kivágják, beszélnek hozzá, minden jót kívánnak a nyílveszőnek kilövéskor, disznóöléskor bocsánatot kérnek a kocától, „ne haragudj ránk, hogy megeszünk”. Ettől aztán szegény párának könnyebb a sorsa, örömmel válik harminchárom szakudáj fejedelmi eledelévé, kivált, hogy a szívéből még előremutató jóslatokat is kiolvassanak. A civilizált, egyetemet végzett világ persze mosolyog az ilyesmin, holott önmagán kellene a leginkább kacagnia, hiszen éppen most készül leölni egyik túliskolázott ország a másikat, s még azt sem mondja, „ne haragudj ránk, hogy megeszünk”. De azért a szakudájok élete sem fenéki tejföl. Szorítja őket az elszigetelt emberi boldogságot nehezen tűrő kormányzati gonoszság, amely mindenkiből hitelkártya- és agybajtulajdonost szeretne kreálni, ha nem megy szép szóval, hát erővel. A szellős kunyhók tözsomszédságában már áll a kormányzati falu. Két világ határán ingadoznak a fiatal szakudájok, akik már farmert viselnek, s talán unják a szágópálma beléből készült szágókenyeret. Az ember lényegi fejlődésére hatástalan civilizáció visszaszámlálást tart harmincháromtól az utolsó szakudájig. Készül a vaskos lexikonok számára egy letűnőfélben lévő békés kultúra címszava. Bougeville, a földet a tizenharmadik században elsőként megkerülő francia hajós a La Boudeuse fedélzetén eljutott a szakudájok földjére, aztán két évszázaddal később az öreg szakudáj a francia tévések műholdas telefonján átüzent Svájcba: „halló doktor”, majd tovább faragta a nyílveszőt. A magyar néző pedig szívből irigyelte. Egy kis egzotikus boldogságért még arról is lemondott volna, hogy jól informált legyen a benzinár naponkénti emelését illetően.

VISSZAHOZTA A SZÉL

A legenda szerint egyes ráérő londoni háziasszonyok négyszázszor nézték meg az Elfújta a szél című amerikai filmet, amelyet most visszahozott a szél az egyik magyar kereskedelmi csatornán. A kevésbé ráérősek gondolom, legfeljebb háromszázszor sírták végig Scarlett O'Hara megható történetét. Aki pedig egyáltalán nem ért rá, alig százkilencvenöttször váltott mozijegyet, és adott hálát Margaret Mitchell írónőnek az önfeláldozó lábtörésért. A film alapjául szolgáló könyvet ugyanis baleset után, betegágyhoz kötve, unalmában írta Mitchell, majd a kéziratot a padláson egy ládában találták meg. Ambiciózus női szerzőknek persze csak óvatosan ajánlhatjuk a lábtörést. Állítólag nem minden hasraesés eredményez világhírt, dollármilliókat. Meg aztán hátha nincsen padlás, láda vagy hasonló, s a tehetség is tartósan eltávozott otthonról.

Nem úgy az ATV-csatornán az újságíróklubból, ahol a kollégákat látva önbizalomnövelő terápiának vetheti alá magát a néző. Egy ilyen klubban mindent tudnak, ami tudható, de még azt is, ami nem. A kormánynak csak oda kellene figyelnie, s azonnal megbukna, az ellenzék viszont rögtön a Dunába vethetné magát, mert még a levegővételre sem érdemes. Mennyivel könnyebb volt az amatőrök élete a magyar film egy olyan korszakában, amikor a rendezők

kifejezetten utálták a színészeket. Úgy kellett nekik, miért viselkedtek. Az amatőrök bezzeg nem viselkednek. A százhetvenezer közül kiválasztott negyvenkilencedik Józsi fekete-fehérben, rejtett kamerásan így udvarol az asszonynak: „Fogd be a pofádat, te dög”, mire az asszony teljes átéléssel premier plánban szájonvágja. A rendező ezért a jelenetért „Rohadt Uborka”-díjat kapott, a női főszereplőt pedig kivette a termelészövetkezet a repaválogatásból. Persze a Bors Máté sem volt kutya. Válaszul a Terror Házára a televízió agyba-főbe sugározza a tanácsköztársaság dicshimnuszát, hogyan járt túl a Sztankay-Antal Imre-duó az idióta fehérek nemlétező eszén. Mindazonáltal az elmúlt napok legszenzációsabb felfedezése, hogy az ötméteres krokodil nem fér el teljes terjedelmével a képernyőn. Vagy a tévét kellene megnagyobbítani, vagy a krokodilt forró vízben kimosni, hogy összemenjen. De az ilyesmivel is vigyázni kell, mert Brigitte Bardot St. Tropez-ben számárhátra ül, és elkocog ide, hogy bepereljen az Alkotmánybíróságon. Az amerikai polgárháborúban játszódó Elfújta a szél melleleg háborús fuvallatot sodort. Egyben figyelmeztetett az illemre. Úgy, mint egy amszterdami épület homlokzatán a felirat: „Homo sapiens non urinat in ventum”. Rohadt Uborka-díjas fordításban: „Az ember nem vizek szélben.”

SZEMBESÍTŐ

Elárulná már valaki, mi viszi rá az embereket, hogy a televízió szembesítő-, kibeszélő-, beolvasóshow-iban legbenső titkaikról, legszemélyesebb dolgaikról ország-világ előtt leplezetlenül megnyilatkoznak? Talán az, hogy az ilyen műsorok légkörében a leggyászosabb tragédia is megtapsolt produkcióvá, művészi mutatvánnyá szelődül? Nem létezik egyetlen felelet, de ne is siessük el a választ, hanem figyeljük Bölömbért, aki régóta készül mondani valamit kedvesének, Katicabogárnak csak eddig nem volt mersze megtenni. Ösztönzés nélkül nem is megy, tehát segítünk neki. „Bölömbér, azért jöttél a show-ba, hogy megmond Katicabogárnak?” „Igen, azért jöttem.” „Mit akarsz mondani neki?” „Hogy valami zavar vele kapcsolatban.” „Aztán mi zavar?” „A köztünk lévő száz év korkülönbség.” „Amikor megismerkedtetek, nem zavart?” „Nem, mert akkor még én is csak nyolcvanhét éves voltam.” „Miben reménykedtél menet közben?” „Hát hogy csökken majd a korkülönbség.” „Bölömbér, most behívjuk Katicabogárt, már itt is van, ki sem néz kétszáz évesnek.” „Katicabogár, Bölömbér mondani akar neked valamit.” „A maflája, erre várok hatvan éve.” „Szóval, izé, Katicabogár, marha sok az a száz év korkülönbség.” „Miért nem mondtad eddig?” „Mert nem hagytál szóhoz jutni, gyöngyharmatom.” Hogy aztán megúsza-e élve Bölömbér, vagy sem, nem tudjuk. Ám biztos, hogy egy egész életében gyáva alak az ország nyilvánossága előtt beolvasott szíve hölgyének. Láthatjuk, a hallgatók, a megfélemlítettek, a bátortalanok szóra bírása kismiska a nagy mágus, a televízió segítségével. Ha így van, jöjjön következő vendégünk, Jeromos, foglalkozása bankár, s meggyűlt a baja a hatóságokkal, mert eltulajdonított kétmilliárd forintot. Eddig bujdokolt, de a mi hívásunknak nem tudott ellenállni. „Üdvözöllek, Jeromos.” „Sziasztok, gyerekek”. „Jeromos, mennyit loptál összesen?” „Egymilliárdot.” „Az egyik kezeddél.” „Jó, akkor kétmilliárdot.” „S ezt rég be akarod vallani Éber Olivér rendőrfőhadnagynak.” „Igen, alig várom.” „Most akkor bújj el a fal mögé, és behívjuk Éber Olivért.” „Szia Olivér, valaki mondani akar neked valamit. Nem sejted, ki az?” „Halvány dunsztom sincs.” „Jó, akkor elhúzzuk a falat.” „Jé, hiszen ez a Jeromos, fél Európa rendőrsége üldözi. Jeromos, te itt?” „Olivér, először fogadd el tőlem ezt a szál virágot. Te nekem mindig szimpatikus voltál. Lehattunk volna barátok is, ha az a rohadt pénz nem áll közénk. Meg tudsz nekem bocsátani?” Éber Olivér elsírja magát és megbocsát. Tehet mást?

SE MOSZKVA, SE PÁRIZS

Vérzik a kezünk. Semmi baj, csak közel mentünk a televízió Élesben című műsorához és megvágtuk. De ne féljünk, mert a közéleti talkshow el is állítja a vérzést. Már csak a látásunkra vigyázzunk, egy-két dolog ugyanis szűrhatja a szemünket. Az itt a kérdés, menjünk külföldre tanulni, vagy sem? Jó húsz évvel ezelőtt betegre röhöghettük volna magunkat egy ilyen felvetésen. Most viszont az ország sírva borult az ország vállára, mint a „század gyermeke” híres vallomásában Brigitte-ére, az elmúlt évtizedekben ugyanis lemaradt a lehetőségről. Miért? Nem volt lehetőség. Nem harangoztunk, mert nem volt harangunk. Persze akadtak kiváltságosok, akik Moszkvában, Párizsban, egyebütt tanulhattak, ám a többségnek, a múlt század becsapott gyermekeinek se Párizs, se Moszkva. Pedig...

Pedig a professzor azt mondta, aki külföldön forog, annak egyszerűen más a fejformája. Noha nem a frenológia atyamestere, nem is Lombroso idéztetett meg, a talkshow óta jobban megnézzük egymást. Keressük a tojásfejúeket, az orrukat magasán hordókat, a megnyúlt fülűeket, a kuszahajúakat. Logarléccel méricskéljük, melyik universitas padjait koptatta volna a magyar szíve szerint, de mivel nem lehetett, a szíve vérzett, s nem volt a közelben talkshow, hogy ráhíntsük. Porhintés az volt, csípte is a szemet. Ellenben most van cirkuszi játék, a manézs közepén pattogatja ostorát az idomár. Interaktívan beleszól a néző, röpködnek az SMS-ek. Persze nem mindig az illő modorban. Cáfolják a hivatalos adatokat, a kormányszakértőket, a professzorokat. Ha még nem vette volna észre valaki, a statisztikán innen és túl van az élet, az ember. Hé, itt emberek vannak! A fejformánk lassan kezd megváltozni, nagyobbodik, mármár a Harwardon, Oxfordban, Cambridge-ben érezzük magunkat, de eszünkbe jut, hogy megéheztünk. Gyakran eszünkbe jut cirkuszi játékok közben. Panem et circenses. Nyáron kabátodat, télen kenyeredet el ne hagyd. És már csak a kenyérre gondolunk. Úgyis azt írta valaki, Isten ments, hogy az európai egyetemek nivójára süllyedjenek a hazaiak. Nosza, ki a konyhába, és kő kövön nem marad. Ezt látná szívünk csücske, a Nemzetközi Valutaalap, aki ismét megüzenete, húzzuk szorosabbra a nadrágszíjat. Meg is tesszük, ha küldenek nadrágszíjat.

A VITRAY-HÁROMSZÖG

Véget nem érő magasságú hölgy emelkedett szólásra a sajtótájékoztatón. Amerikából érkezett, talán éppen az Oscar-díjátadásról, és a következőt mondta: „Vitray úr, önt a világ három legjobb televíziós riportere között tartják számon...” A mondandó további részére nem emlékszem, mert régen történt, ezekre a szavakra azonban igen. Valamint arra is, hogy Vitray örömeiben nem ugrott az asztalra, amelynek a végén akkor a tévé szórakoztató osztályának vezetőjeként elnökölt. Nem szólította a kocsmárosnét száz szál gyertyáért, száz icce borért, hogy kirúgjon a hámból. Titkos gomb megnyomásával inkább köddé vált volna, vagy a dicsérőt tünteti el valami süllyesztőben. A dolog, akár hiszi valaki, akár nem, láthatóan zavarta, ami már csak azért is sajtótörténeti ritkaság, mert Vitray soha nem szokott zavarba jönni. Éppen a múltkor vallotta O. Molnár Miklós beszélgetős műsorában, hogy számára a kamera olyan, mintha kályhacsőbe beszélne.

Attól persze, hogy valaki nem jön zavarba, ma a dadogókat, az idétlenekeket, az anyósukra kimosolygókat, a legújabb fogsorukat mutogatókat leszámítva számos hazai televíziós fenomén, mikrofonbetyár, kamerazsonglőr kerülhetne fel a világranglistára. Ám a tehetség nem áll meg ennyiben. Vitray az ominózus dicséret hallatán talán azért is érzett zavart, mert

attól tartott, hogy néhány ráragasztott és megjegyezhetetlen hosszúságú állandó jelző fejében elveszik tőle az évtizedek alatt kivívott legmagasabb nézői elismerést, hogy ő a Vitray. A soha ne mondd, hogy soha jegyében a Vitray minap visszatért a televízióba. Mondhatta volna, de nem mondta Georges Bernanos után, hogy „vigyázat, a tehetségtelenek nem tesznek minket is tehetségtelenné”. S ha Vámos Miklós egy másik műsorban azt is megkérdezte volna tőle, mi a titka, valószínűleg csak áll, a vállát vonogatva. A Vitray rejtély, akár a Bermuda-háromszög. A Vitray-háromszög titkát maga Vitray sem tudja megmondani, mert ő a Vitray. Ebben a felkavarodott, zavaros állóvízben, ami a magyar közélet, s ahol egyes televíziók köpködő-, káromkodó-, beszélőiskolákat működtetnek, elengedhetetlen feltenni a kérdést, mármint szeretni, vagy gyűlölni kell Vitrayt. A kérdés természetesen ostoba. Mind a Vitrayra vicsorogóknak, mind a Vitrayra mosolygóknak annyit lehetne üzeni, ne tessék vicsorogni, sem szeretni, tessék egyszerűen elismerni a tehetséget. Bár különösen fiatalabb korban derékfájást okoz, meg is lehet hajolni előtte.

VI.

- Mondja, miért van az, hogy míg a számár nem lehet ember, az ember bármikor válhat számárrá?

- Amikor a számárból embert akartak faragni, megkérdezte, miért lenne az neki jó. Azért, válaszolták, mert akkor beállhat katonának, mehet háborúzni, dolgozhat inaszakadtáig, és kaphat hitelt harmincszázalékos kamatra.

- Hogyan reagált erre a számár?

- Köszöni szépen, akkor inkább megmarad számárnak.

SZAMARAK ÉS EMBEREK

A John Steinbeck által kitaposott ösvényt (Egerek és emberek) követve alakult így állat és ember sorrendje. Mégpedig anélkül, hogy bármiféle üzenetértéket tulajdonítanék a dolognak, amiről úgysem e sorok írója dönt, hanem bizony nagyon helyesen az olvasó, ha megtisztel a figyelmével. Szükség is volna rá, mert Suker, a derék számár a nyúli kertek alján rám sem hederített. Hiába hívta röpke bemutatkozásra az anyanyelvünket kecsesen törő német pincérnő - Nyúlon már ilyen is van -, Suker elfoglaltságra, miegyébre sem hivatkozva mélyült el a számárlét ember számára rejtelmes foglalatosságaiába. Nem ártott volna, ha föladvá közmondásos csökönységét, legalább egy simogatásra a kerítéshez járul. Arról nem is szólva, hogy magyarázattal szolgálhatott volna rögtön a keresztelővel kapcsolatban. Kinek jutott eszébe például az a képtelen ötlet, hogy egy kiváló horvát labdarúgó nevét adja egy mégoly feltörekvő csacsinak is? Ha a focistának ehhez a hölgyek abszolút jogosult futballellenessége következtében nincsen köze, akkor az egész még érdekesebb. Különben a világ nem is tudom hányadik csodája lett volna, ha Suker egy fütyentésre rohan a gazdájához. Egy ilyen körülmény, legalábbis az én szememben, megdöntötte volna Brehm, Kittenberger, Széchenyi Zsigmond és az Afrika-vadász Almásy gróf írásaiból összegyűjtött ismereteim hitelességét. Plusz megingatta volna az egyetlen valós számárlélményemet, amelyet Wartburg várához számárháton igyekezvén igyekeztem maradandóvá tenni. A számár - régen volt, tehát nem lehetett Suker - nem igyekezett. Hosszú tízpercekre lecövekelt, hadd fényképezzen kaján, ugyanakkor hiánytalanul kedves német kísérom. A rátarti Suker szerencsére nem tudta elrontani teljesen az örömeimet. Kárpótlásul több kiváló embert sikerült megismernem a nyúli látogatás alkalmával ismerősök jóvoltából. Azt kérdi a nyúli hegybíró, hát aztán ismered-e ezt és ezt? Hát hogy a fenébe ne ismerném? Rövid ideig laktam barátom nyúli albérletében télen, egy fütetlen kerti lakban. Hát aztán ismered-e ilyen és ilyen cég menedzserét, aki közelije zének, tudod az ipszilon unokahúgának? - kérdi a legfrissebb barát, ennek és ennek a közvetlenje. Mindegyiket ismertem. Igaza lehetett a kínai professzornak, aki így szólt a magyar répanemesítő professzorhoz: „Tízmillióan vagytok? Hiszen akkor ti valamennyien ismeritek egymást”. Kétezer kilométerre innen a spanyol tengerparton szembejön az ismerős jogász. „Nem láttad a Szabó Jóskát?” - szögezte nekem, fel sem tételezve, hogy a Szabó Jóska még nem került az utamba. Havannában, jó tízezer kilométerre tőlünk mosonmagyaróvári ismerősöm fordul ki az én szállodámból. Útban volt Nicaraguából nem tudom hova. New Yorkból meglepő üdvözlöt hozott a költő elfeledett ismerőstől, akit persze ismertem. Vagyis a lehetőség, hogy mindenki emlékszik mindenkire, kiterjed az egész földkerekségre. Ebből talán egyedül a szamarak maradtak ki. Vagy azok sem? Sukert a nyúli kertek alján egy életre megjegyeztem magamnak.

HALOTT HADSEREG

Kadaré. Megkérem szerkesztő uramat, hagyja ott azt a bizonyos é-t, ahol van. A pro és kontra nosztalgizálókat pedig arra kérem, „ne menjenek sehova”, a választás még messze van. Nem vagyok pösze, a történelmi emlékezetem sem mond csődöt jobban, mint máskor. Kadaré, akinek a neve valóban elgondolkodtathatja az ezer éve jobb sorsa érdemes magyarokat, nem más, mint Ismail Kadaré, kiváló albán író. Kiválóságáról személyesen meggyőződtem, amikor elolvastam tőle a katonairodalom már címével is megdöbbentő könyvremekét, a Halott hadsereg tábornokát. A katonaság valamilyen szinten az átlagos férfiembernek, vagy azért, mert

megúsza, vagy azért mert nem, többnyire meghatározó élménye volt. Nyilván több valódi és valótlan történetet képesek mesélni róla, akik, ha rövid ideig is, magukra öltötték az angyalbőrt. Azoknak a nyakában kódolt azonosító lapka fityegett, amit bájos közvetlenséggel csak „dögcédulának” hívott a katona. Nem sokat törődtünk békeidőben a halállal, bár a moziban rengeteg „harcos” filmet láttunk, a televízióban újabban pedig igazi háborút, igazi halált. Nehéz vitát nyitni arról, hogy a katonahalál értelmetlen-e vagy sem. Másként foglalna ebben állást a pacifista, a született vitéz, az aggódó anya, feleség, a történész, a hadügyminiszter, a nemzetéért aggódó költő, s megint másként az idegenlégiós, akinek a laktanyáján ott a felirat: haza vagy halál. Nem hiszem, hogy bárki tőlem tudná meg, a csatában lőnek, s ha már lőnek, minden lehetséges, s lehetséges a mindennek az ellenkezője is. Ismail Kadaré, a Halott hadsereg tábornoka című regény szerzője csata után „látogatott el” a helyszínre. Történetének valóságmagvát az adja, hogy az olasz hadsereg 1939. április 7-én offenzívát intézett az albánok ellen albán földön. A könyv főhőse, egy olasz tábornok - a filmes változatban Marcello Mastroianni alakította - évekkel később kormányközi egyezség jegyében érkezett Albániába bő lajstrommal a birtokában, hogy exhumáltassa az elesett olasz katonákat, s azok földi maradványait eljuttassa a hozzátartozókhoz. Háborzongató mű az elhunytak csendes, de ugyanakkor a szerző tollán izgalmasan beszédes birodalmából. Alkalmam volt látni nagy csaták színhelyén katonasírokat, hősi temetőket, nem láttam viszont a tömegsírt, ahol vélhetően nyugszik a doni ütközetben elesett unokabátyám. Őrá gondoltam a könyv olvasása közben, valamint Övenden Sándor fiatalon meghalt pilótanövendékre, akinek rogyadozó sírja mellett minduntalan elhaladok a temetőben. Megboldogult civilek társaságában nyugszik, és nyugtalanítja a temetői vándort. Részint a sír állapotával, részint a természetesen felvetődő kérdéssel: miért kellett meghalnia hűszesztenősen egy pilótanövendéknek a múlt században, két háború között? Lezuhant a gépe, vagy csak megcsípte egy bogár, és a seb elmérgedett? Hány sikeres felszállása lehetett, és mit látott onnan felülről? Mi lett volna vele, ha megéri a második világháborút, és bevetik valahol? Katonai tiszteletadással temették, vagy úgy, mint a civileket? Azért még a romos sír is kegyeletre indít. Ez idáig nem érte az élet mindent lehengetni akaró lendülete, ahogy Kadaré könyvében egyes katonasírokat. Gabonát vetettek följük a termőföldben szűkölködő albánok. Megfosztották a földet hősi elemétől - írta Ismail Kadaré. A hősi elem egy szál katona, aki valószínűleg derűsen ment a halálba. Derűsen, mert bízott abban, hogy túléli. Tévedett. Tévedni pedig emberi dolog, ahogy a háború embertelen. Az igazságosnak mondott éppúgy, mint az igazságtalan.

A KENYÉRSZEGŐ

Érdekes módon nem evés, s nem is vásárlás közben jutott eszembe, hogy emberemlékezet óta nem láttam nagyméretű kerek kenyeret. Talán Vasban sütnék még ilyent a toronyiak, vagy nem is tudom kik. A kenyerek valahogy mintha összementek volna. Harminc-, ötvendekásak, háromnegyed kilósak. Hát nem száanalomraméltó? A kilós már szinte hivalkodónak tűnik a polcokon, sokan kettévágatják, negyedeltetik, s talán még abból is marad szárítani, szemétbe hajtani, mosléknak. Nem az egészséges életmód, dehogy. Ki beszél itt egészségről? Ahhoz egy kicsit gazdagabbnak kellene lenni. Nem sokkal, de nem is kevéssel. A múzeumigazgató, aki annak idején föladta Pestet vidéki lakásért, egymillió forintot emleget, hogy ő annyival beérné. Utolérné magát. Szerény fordulat, csak egy muzeológus szájából hangozhat el ilyesmi. Önmagát utoléri, aztán slussz passz. Nem áhítózott, hogy az aranyláncos szomszédot szeretné utolérni, aztán utána meg persze megelőzni. Tudjuk, ismerjük a dörgést. Mint az egyszeri színész a vendéglőben. „Gyere ide, fiacskám” - szól a pincérnek. A fiú udvariasan meghajol

az asztalnál: „Parancsoljon, művész úr.” „Hozz nekem, fiacskám, egy kisadag pörköltet. De jó nagy legyen!” Ahogy elnézem a muzeológust, ritkán jut vendéglői koszthoz. Kifőtt tészta otthon, másnap és harmadnap is. Hát nem megteszi? Egy kissé elkanyarodtam a bevezetőben emlegetett nagy kerek kenyértől, amit emberemlékezet óta nem láttam. Nem evés, nem is vásárlás közben jutott eszembe, hanem Kapuvár központjában sétálva. Rápillantottam Pátzay Pál Kenyérszegő menyecskéjére, s a pazarul eltalált szobor mintha megelevenedett volna. Hatalmas kenyér, méretes nagykés, takaros menyecske. Íme a kenyérvágás erotikája. Kell ennél több? Na és a mozdulat. Valami azt súgja, hogy a szobrász nem egyszer, nem is kétszer láthatott kenyérszegő nőket. Ez sem utolsó szempont, de ahogy ráéreztem az élet lényegére, az egészen lenyűgöző. Hol volt akkor még Magyarország uniós tagjelöltsége, amikor Kapuváron már állt a szobor? A település talán még rég elvesztett városi rangját sem nyerte vissza. Vasárnaponként a helybéli asszonyok a híres népviseletben, bütykös harisnyában sétáltak a korzón. A Mester pedig a híres Gulyás csárdában figyelte csendesen az életet, a beszélőket. Vendéglátói nem sokáig hagyták. „Pali bácsi, hát mondjon maga is valamit” - nógatták. „Kérem szépen, nincsen közölnivalóm” - szólt a Mester. Ez persze nem volt igaz, nézzünk csak a szoborra. A régi Gulyást pedig felejtjük el, lebontották, és újat építenek helyette. A Kenyérszegőben Pátzay pontosan megfogalmazta ösztönösen is, miről szól nekünk, magyaroknak az Európai, de bármilyen Unió. Lesz-e szőlő, lesz-e lágy kenyér, lesz-e napi betevő? Kinek, mennyi, hol, mikor és mennyiért? Ennél nincsen fontosabb kérdés. Az ember ránéz a kenyérszegőre, s integetni kezd a belügyminiszter. Ha esetleg valaki nem tudná: megéhezik. Másképpen mondva keresi a boltban, az emlékezetben, otthon a kredencben a kétkilós kerek kenyeret. Féltő, hogy a nagykést előbb megtalálja. Csak el ne vágja a kezét.

AZ A ROHADT SZIPAK

Elveszett nemzetről beszélni pont akkor, amikor telve aggodalommal és reménységgel átlépjük az Európai Unió küszöbét, nem illik. Legfeljebb füstölöghetünk azon, hogy kissé furcsa, amolyan kitalált ország vagyunk. Például most csak azért nem gyújtok rá, mert nem dohányzom. Ha dohányoznék, Istók uccse nem is tudom, mekkora felhőbe burkolnám magamat, hogy ne lásson engem senki, meg aztán hogy csakazért se legyünk olyanok mint a többi. Nem kell megijedni, nem leszünk olyanok. Ha a fene fenét eszik, akkor sem. Figyeljük csak! Három testvér három különböző helyen szállt fel ugyanarra a vonatra, mivelhogy ugyanarra a szomorú eseményre, temetésre igyekeztek ugyanoda. Egy dohányzott közülük, kettő nem. Az egyik helyjegye első osztályra szólt a nemdohányzóba, a másiké másodosztályra a dohányzóba, a harmadiké szintén másodosztályra, de a nemdohányzóba. Az egyik az első osztályból nem engedett, a másik a dohányzóból, a harmadik a nemdohányzó másodikból. A találós kérdés az volna, ki igazodott a másikhoz, hogy testvérekhez, na meg az eseményhez illően mégis együtt utazzanak? Nem csigázom az érdeklődést. Mivel a dohányos a beígért aranybányaért és verésért sem volt hajlandó tágítani a szenvedélyétől, a három testvér a dohányzó másodosztályon anekdotázott az egymás látása nélkül eltelt idő bőséges élménytárából. A két nemdohányzó testvér kicsit köhécselt, kicsit megfulladt, de férfiasan viselte a megpróbáltatásokat, mert ez egy olyan ország. Amikor nemrég híre jött, hogy Írországból a nyilvános helyeken, köztük tízezer sörözőben, azaz pubban szigorú büntetés terhe mellett megtiltják a dohányzást, Magyarországon ijedtében rögtön rágyújtott egy szakértő, és kijelentette, nálunk ezt természetesen nem lehetne bevezetni. Senki nem mert ellentmondani. A történelme során többször megfélemlített magyarság bebújt az első ágy alá, s hűségesküt tett a dohányosok mellett, mert nálunk a bagót természetesen nem lehetne megtiltani. Zivataros

időben nagy-, déd-, ük-, szépanyáink még szembe mertek szállni a gyárkémenyként pipázó férfi nemzetséggel, s naponta százszor is eldörögtek, hogy „már megint az a rohadt szipak”, ám a nőket azóta sajnálatosan megint elnyomják, sokan közülük pedig elárulták az úgynevezett női szakaszt, cigarettáznak, szivaroznak, pipáznak, egy cseppet sem restellkedve. Pedig nyugodtan a derék írek nyomdokaiba léphettünk volna. A történelmünkben sok a közös vonás. Ők is szétszóródtak a nagyvilágban, mint honfitársaink. A szabadságot legalább annyira szeretik mint a legjobb söröket, s ez a magyarokról is elmondható. A névtelen szakértő persze ex katedra kijelentést tett, nem indokolta meg, miért kell nekünk megfulladnunk vonatfülkében, eszpresszóban s még számos más zárt helyiségben a füsttől. Ha elárulta volna, hogy azért, mert még nem vagyunk világelsőek a rákbetegség, a szívpanaszok, a tüdőbaj és egyéb szimpatikus olimpiai versenyszámok tabelláján, akkor megértenénk, hogy igyekeznünk kell, ha javítani akarjuk a halálozási statisztikát. De nem mondott semmit. Pontosan úgy, mint a rendszerváltás pillanatában, amikor egyáltalán szóba került az átvilágítás. Németországban, az akkori Csehszlovákiában mindenki elolvashatta a róla szóló titkosrendőri jelentést, megismerhette szíves elárulója kilétét. Nálunk akkor is jött egy pánikba esett szakértő, s azt mondta, hogy ez Magyarországon elképzelhetetlen. Indok nem volt. Az egész nemzet bebújt az ágy alá, s azon füstölgött, nálunk miért nem? Cigaretta parazsánál még most is áttanulmányozhatnánk a jelentéseket, bár alaposan megkéstünk. Legalább azt tudhatnánk, hogy dohányos volt a besúgó vagy nemdohányos. Ez nagy mértékben megnyugtatna mindenkit.

VÁLASZ A PASSIÓRA

Vitában áll a világ a világgal. Legalábbis úgy tűnik, Mel Gibson Passió című filmjének a bemutatója óta. Mondhatnánk, hogy ízlésről nem vitatkozunk, de itt többről van szó, hiszen például hívők disputálnak nemhívőkkel, hívők hívőkkel és nemhívők nemhívőkkel. Ha csupán művészi meggondolások, ízlésbeli különbségek körül csapna magasba a vita, könnyedén odébb sétálhatnánk, csak hát sokaknak a Passió több, mint film, s ha ez így van, Mel Gibson biztosan elérte a célját mindenféle értelemben, amiről egyébként egy rabbi is beszélt. A művészeti alkotásnak a legnagyobb rossz a közöny, az elhallgatás, a némaság. Mindazonáltal a vita több szempontból is problematikus. Mintha a nemhívők tarsolyában kevesebb érv volna, mint a hívőkében. Sokan gondolják, hogy mivel a vakoknak nincsen látó tagozata, a süketeknek halló, így az ateisták sem rendelkezhetnek hívő tagozattal. Ezért ab ovo elvetik a filmet, mielőtt eljutnának a magasabb értelmezési lehetőségekig. Megragadnak a külsőségeknél, például a vérnél, amit ironikusan paradicsomlével azonosítanak. Hollywoodi effektusokról beszélnek, hatásvadászatról, sérelmeket fogalmaznak meg, a vélt antiszemitizmus miatt a petícióig is elmennek, s természetesen elszántak az igazukban. Szenvedéstörténet szenvedés és vér nélkül? A hívők, a Passió mint művészeti produktum majdnem feltétlen hívei nem értenek egyet a kritikával. Konceptiózus támadást látnak a dologban. Nem értik, miért probléma, hogy az ennyire technikai adottságokhoz kötött művészet, mint a film, miért ne válogathatna a rendelkezésére álló legmodernebb eszköztárból a hatás elérése érdekében. Másrészt azt sem értik, miért kellett volna Krisztus, átvitt értelemben az emberiség kegyetlen szenvedéstörténetét a mondanivaló rovására elkönnyíteni, a hatás szempontjából ártalmatlanítani. Az ember, az emberiség keresztrefeszítése a legválogatottabb formákban ma is megtörténik. Egyesek szerint Krisztusra ma éppúgy halált kiáltana a vérszomjas butaság, a döntő pillanatban elgyengült hatalom, a szeretetlenség.

Nem mindennapi adalék a témához, hogy nemrég köztünk járt a Passió Máriáját alakító ragyogó román színésznő, Maia Morgenstern. Szuggesztivitásánál, káprázatos tehetségénél

legfeljebb emberi közvetlensége lenyűgözőbb. Ahogy fogadta a Mediawave fesztivál közönségének meleg gratulációját, ahogy a győri zsinagóga udvarának hatalmas fái alatt fáradhatatlanul adta az interjúkat, ahogy odaállt kérésre fényképezkedni a győri színész családi fotójához, ahogy gyalogosan vette célba a kettős hídon a közönségtalálkozóra hívó Rómerháza, ahogy irigylésre méltó türelemmel válaszolgatott a magamutogató kérdezőbiztosnak... Erre csak egy világsztár képes. Egyébként Hajnalcsillag - Morgenstern ennyit tesz fordításban - és az említett úr egyórás nyilvános párbeszédében nem került szóba a Passió. Még szerencse, hogy egy tucat interjúból ismerhető Mária állásfoglalása. Nem tartja a filmet antiszemitának, nem érti a rengeteg előítéletet, pletykát, ami körülveszi az egészet. Diplomatahoz illő ügyességgel tért ki a közönség soraiból érkezett egyetlen passió kérdés elől, amely a hívők és hívők közti disputaváltozat húrját pendítette. Amerikában mintegy protestáns válaszként a Passióra az amerikai protestáns egyház finanszírozásában, csak éppen ötvenmillió dolláros dupla költséggel elkészült a Luther című produkció. Most majd minden felekezeten előjön a maga filmjével? - fogalmazódott meg az aggodalom. Itt a vallásháborúk új korszaka? Maia-Mária nem vállalta át az ilyen ügyek mögött lehetségesen megbúvó hatalmi manipuláció felelősségét, ellenben kiállt a művészi szabadság mellett, amely egyaránt kijár Mel Gibsonnak, más rendezőnek és történetesen neki is. A színész, aki különben a zsinagógában valójában is köveket, és nem utolsósorban szíveket mozgatott meg, szorongva szemléli a Passió körül támadt vihart. Talán ismeri az aforizmat, hogy a harmadik évezred vagy keresztény lesz, vagy egyáltalán nem lesz. A vitában a Passióhoz illő és nem illő szenvedéllyel ma sokan megszólalnak. Mintha az emberiség jövője sorsa érdekelné az emberiséget.

TÖBB BOLDOGSÁGOT

Ennyire kilennének az emberek? - kérdezi tőlem valaki. Mennyire? - kérdezek vissza a választékosságot félretéve. Hát annyira, hogy most már a harangszó is zavarja őket - felel a valaki. Fenemód zavar egy nyugtalan embert a harangszó, ezért állandóan reklamál. Ő már sok mindent megért, sok mindent hallott, no de ilyet! Szerinte nem boldogok az emberek. Látja, ebben lehet valami - bólogatok, s eszembe jut, hogy április 22-én délelőtt 11 óra előtt öt perccel a győri Richter Teremben Ennio Morricone több boldogságot kért próba közben a Nemzeti Énekkar tagjaitól énekléskor. Azért jegyeztem meg ilyen pontosan napra, órára, sőt percre, mert a kérdés mellbe vágott. S talán azért vágott mellbe, mert a napsütötte Rómából érkezett maestro pontosan a lényegünkre, a boldogsághiányra tapintott. Az ominózus mondatot egyébként a kóruson kívül több muzsikos és jobb dolga nem akadt kíváncsiskodó is hallotta. Kivételt egyetlen csecsemő képezett, aki az ártatlanok, a szépek és nyilván az okosok és a boldogok álmát aludta a mózeskosárban. Attól tartok, a kiváló énekkar hirtelen nem tudott a kérésnek eleget tenni. Budapestről úgy jött, hogy zsebre rakta az összes boldogságot, ami volt neki. Kölcsön ugye ilyesmit nem kérhetett, ráadásul nem is kapott volna, mert hát mindenki egy kicsit szűkében van a boldogságnak. Attól persze nem lesz senkinek több, hogy beleköt a harangszóba. Ennyi erővel a felhőjárás, az esőt, a Bux-indexet is kikezdehetné, sokra azzal sem menne. Morricone adhatta az ösztönzést, hogy útra keltem meghallgatni Révhey Prikkel Billa előadását a ménfőcsanakai kastélyban a boldogságról és a harmóniáról. Ennek az idejére nem emlékszem, arra viszont igen, hogy nem mentem be az előadásra, hanem leültem a kastélyparkban, ahol térdig érő fűben és madárfüttyben elmélkedtem a boldogságról. Heine azt sóhajtott, a boldogság nem ott van, ahol te vagy, értelemszerűen én, te, ő, mi, ti, ők. Súlyos lehetett a helyzet, ha ilyen szigorú vallomás szakadt ki belőle. Megbetegedett? Nem közölték a versét? Elhagyta a szerelme? Nem volt pénze? Költőről lévén szó mindegyik előfordulhatott, de egy is elég lehet, ha nem is a totális, legalább a részboldogtalansághoz. Furcsa

módon az uniós csatlakozás pillanatában nem láttam különösebben boldognak embertársaimat. Az eufória, ami csak úgy ömlött a politikusokból, a közszereplőkből, vagyis a fizetett boldogokból, nem volt tetten érhető az utca emberének ábrázatán. Persze az is lehet, hogy rejtett dologról van szó. Olyanról, ami nem tartozik a másikra, például rám. Vagy az emberek boldogok, csak már nem tudják, nem merik kimutatni. Félnék, hogy elveszíteneek valamit, ami talán csak ideiglenesen az övék. Végül is mi az a boldogság? Ha legközelebb találkozom Ennio Morricone-val, megkérdem tőle. Azt meg mindenképpen, hogy Rómában zavarnak-e valakit a harangok. Itt egy valaki akad, s ezt el is meri mondani. Hatalmas bátorság. Barabás helyett megint Jézust viszik a vesztőhelyre.

CSILLAGOK, CSILLAGOK

Fázósan hunyorognak a csillagok az égen. Hát aztán, azok pontosan azt csinálnak, amit köll - hallom megyehídi János bátyánkat. Hanem aztán vannak ám más csillagok is - mondja egyenesen nekem egy európai uniós lobogó, illetve a nyolcadik szomszéd, aki május 1-jén ott hejehujázott a téren, hogy ő európai, s állig burkolózott egy tengerkéek zászlóba. Miért, eddig mi voltál? - kérdeztem volna tőle akkor, de mivel nem kérdeztem, most válaszolok rá magam, kissé kerülő úton, mert nem igaz az, hogy két pont között a legrövidebb út az egyenes. Nem minden matematika, ahogy azt egyesek képzelik. Ez a lobogóügy például nem az. A nyolcadik szomszéd familiáris viszonyban van a zászlókkal. Amikor bejöttek az amerikaiak... Ugye ugyanúgy hangzik, mint amikor öregapánk mesélt, hogy „amikor bejöttek az oroszok”? Szóval amikor bejöttek az amerikaiak egy jó ötvenessel az oroszok után, akkor a nyolcadik szomszéd szerzett egy csillagos-sávós lobogót, magára tekerte, aztán abban üvöltött vasárnap a lelátón, hogy hajrá Fradi. Keddről szerdára elfeledte az önkényuralmi jelképek közé degradált és ennél fogva betiltott vörös csillagot. Rögtön lett csillag. Csillag jön, csillag megy. Marad az amerikai - ideiglenesen? -, s már itt az európai - ideiglenesen? - s állítólag készülődnek újabb csillagok. Főnt az égen fázósan hunyorognak a csillagok. Azt csinálják, amit kell, megmondta megyehídi János bátyánk. Én meg azt mondom, hogy ezekben a csillagos időkben plusz feladatot vállalva figyelik a földi történéseket, s különösen boldogok, na onnan a magasból csillagot látnak. Hát most akkor igen boldogok, mert itt a földön annyi a csillag, mint az égen, sőt, mintha egy kicsit több lenne. Viszik az emberek a kék zászlócskát, a matricát, a természetesen felülcsillagozott uniós tájékoztatókat. Mintha csillagszeme lenne a bolti eladónak, forint helyett csillagot számolnak a tenyerünkbe a bankban, ha ugyan számolnak. A gyerek csillagos ötöst kap drogelhárításból az iskolában. Csillagos jó estét köszön a rendőr, ha megállít az úton, hogy közlekedési ismereteink hogyléte felől érdeklődjön. Megvetted a kelkáposztát? - kérdezi az asszony a piacról hazatérő férjet, mire az: Jaj csillagom, nem elfeledtem, de hoztam két kiló európai csillagot. Tudod, kék alapon arany-csillagok. Jól megy a piros szoknyádhoz. Az asszony persze el van bűvölve. Legalább nem kell főzni. Egy kis uniós böjt ráfér az emberiségre manapság. Nem lehet megenni a jövőt, egyesek szerint a múltat, a jelent sem. Érdekes lehet a kép, ami a valódi csillagok elé tárul a mi itteni csillagvirágos életünkről. Hullócsillagot látok - mondhatja az egyik a másiknak. Rá se ránts - jön a válasz megyehídi János bátyánk modorában. Legfeljebb ideesik közénk, mi meg útlevel, személyazonossági, biometrikus kód nélkül szépen befogadjuk. Sok jó csillag kis helyen is elfér. Ezek ott lent először sokallták a tizenkettőt, majd a tizenötöt, majd a huszonötöt. Képzeld, huszonötven vannak, és soha nem látott méretű bővítésről beszélnek. Ne haragudj, nekem ilyenkor mindig hunyoroghatnékom támad.

GAZDAG KIKÖTŐ

Olyan ez, mint egy társasjáték. Ahogy hallgattam a róla készült díjnyertes portréfilmben, majd rögtön a film után élőben is Ferdinandy György író, világpolgárt és menthetetlenül magyart, óhatatlanul mások alakja idéződött fel belső vetítévásznamon. Talán meglepő, amit mondok, elsősorban Somogyi József szobrászművésze. Nem a lényegében hiányzó külső hasonlatosság, hanem a szép, tudatosan kiművelt, ugyanakkor mégis a forrás természetes erejével előbuzgó beszéd miatt. Na, mondom, Ferdinandyban megtaláltam Magyarország második legszebben beszélő emberét. A hivatásos beszélőket, vagyis a színészeket nem számítva hosszú ideig Somogyi József volt számomra a legszebben beszélő magyar, aki a nemzetiségét, a hazával kapcsolatos érzelmeit, s talán tartozását is a legkézenfekvőbb módon úgy fejezte ki, hogy anyanyelvét irigylésre méltóan szépen, ízesen beszélt, mintha ezzel tényleg tartozott volna valakinek, elsősorban persze önmagának. Nem sokkal halála előtt Ásványrárón Nemeskéri Jani portáján találkoztunk utoljára. Bográcsot ültünk körül a kertben páran, merítettük a cuppanósan finom gulyáslevest, haraptuk a hófehér ásványi kenyeret, s hallgattuk a dunai halászok, határmenti vizesek kesergőjét a folyó állapotáról, közbe-közbe Nemeskéri kacajjal kísért, tréfás intelmeit, ha „megjátszuk magunkat”, és nem eszünk eleget. Somogyi mester is meg-megszólt, mesélt a faluhoz fűződő kapcsolatáról, a hektikás Pest és a csendes vidék feloldhatatlan ellentétéről, külföldi útjairól. Ezekben a percekben mindig fohászkodtam magamban, csak meg ne szakítsa valaki a beszéd fonalát, amit hasonlíthatatlan zamata, ősi rétegeket felsejdtető ereje miatt elhallgattam volna reggelig. Nem az országot tegező Illyés darabosan, de hasonló erővel odadobott paraszti beszéde volt, hanem finom árnyalatokkal, találó hangsúlyokkal megnemesített gondos közlés, ahogy a szabad tűz füstje a bográcsban „mehúzta”, s ezáltal magasabb rangra emelte a pirosuló gulyást. Ferdinandy azért is megérdemli az önkényes értékelésben az előkelő második helyet, mert ötvenhatos magyar emigránsként negyven esztendeig csavargott a világban Béctől Kölnig, Párizstól Strasbourgig, majd meg sem állt a Gazdag Kikötőig, azaz Puerto Ricóig, ahol évtizedekig tanított az egyetemen. Vagyis emberöltőnyi hosszú időn keresztül nem számíthatott mennyiségi és minőségi bőségben élő anyanyelvi utánpótlásra. Közben majdnem francia íróvá vált, nyelvi szempontból a francia feleség lektorálta a könyveket. Mígnem rájött, hogy vagy magyar író lesz, vagy semmilyen. Rájött, mondom teljesen véletlenül helyesen, mert az ilyesmi csak látszólag elhatározás kérdése. Vagy rájön valaki, hogy anyanyelvén lehet leggazdagabb a nyelvi vagyonság tekintetében, vagy nem jön rá semmire. Ferdinandy ráébredt a megfellebbezhetetlen igazságra, és többé nem hadakozott. Az esztendő felét itthon tölti Magyarországon, a másik felét választott hazájában, Puerto Ricóban, s évente egy kis időt Miamiában, ahol súlyos műtét után gyógykezelte magát. Óceáni mélység tárul elém, ha belegondolok, milyen zavaró tényezőket, kényszereket, kísértéseket kellett legyűrnie az idegen világban, hogy magyarságát, Petőfi, Arany nyelvét ilyen kitűnő állapotban, lelkiismeretébresztő érvénnyel megőrizze. Szerényen annyit mond, hogy szeret találkozni az emberekkel, mert annyi mindent tanulhat tőlük, író emberek és megélt élmények nélkül nem létezhet. Egy önmagára valamit adó nemzet pedig írói nélkül szegényebb. Ahogy hallgatom Ferdinandy Györgyöt, ahogy ő megidézi számomra másokat a belső vetítévásznon, Somogyit, vagy bárkit, természetesnek érzem akár még a túlzásokat is. Pontosabban észre sem veszem őket.

KOPONYALÉKELÉS

A rohanó világban egy-egy pillanatra a sajtó is megáll és számot vet önmagával. Nagy ritkán ünnepel is. Például a sajtónapon, amikor az egyéni elismerések mellett hagyományosan közösségi ajándéknak is örülhet a média. A múltban a közösségi ajándék olykor egészen különösre sikeredett. Egy alkalommal néhány filmalkotással kedveskedtek az újságíróknak. Bemutatták a többi között a Koponyalékelés című produkciót, amely mind filmes, mind orvosi szempontból kiállta a próbát. Kiállta? Túlságosan is jól. Amikor a címhez híven fúrták, fűrészelték, lékelték a koponyát, néhány kolléga a rosszullet határán elhagyta a vetítőtermet. A derék többség maradt, s türelmetlenül várta a film végét. Valaki megjegyezte, „ennyi rosszat azért nem követtünk el.” Magyarul védte a presztízst, a mundér becsületét, amelyet a jószándékú ajándék nyilván nem támadott, csupán lehetőséget adott egy ironikus, de abban a pillanatban nagyon is kézenfekvőnek látszó kiszólásra.

A sajtó nem kijelentésekkel, esetleges árnyékbokszolással oltalmazza érdekeit, ha úgy tetszik, a presztízst - erre nincs is ideje -, hanem ha jót akar, a mindennapi munkával, állandó jobbra törekvéssel, az emberi és a technikai adottságok lehetőség szerinti optimális kihasználásával. Az is igaz, hogy csak azt a presztízst lehet védeni, ami megvan, amit megszereztünk. Mivel a médiának is van önérzete, egészséges önértékelése, természetesen azt gondolja, hogy kivívta a presztízst, s azt meg is tudja védeni. Az öntudatos munkavégzésnek ez a jóleső érzése kell is ahhoz, hogy rendszeresen szembenézzon önmagával, s a rengeteg kihívással, amivel meg kell birkóznia manapság erősen megváltozott, megnehezedett körülmények között. Megnehezedett, mert a technika látványos fejlődése bizonyos szempontból megkönnyíti ugyan a munkát, az oroszlátrész azonban, akár a legszebb sajtótörténeti, elektronizálás, digitalizálás, gépesítés előtti korokban változatlanul az emberre hárul. Valószínűleg még senki nem hallott arról, hogy sajtóper címén újságíró, főszerkesztő, műsorigazgató, tévéelnök helyett mondjuk mobiltelefont, laptopot, diktafont vagy tévékamerát idéztek a bíróság elé. Mint ahogy Pulitzer-díjat, aranyfóliát, mikrofont is méltán a bravúros technikát mozgató, használó ember kap.

Nincs mód elemzésbe fognunk, hányféle presztízst létezik a sajtóban, az mi mindenből tevődik össze, s hogyan lehet megszerezni. Deák-évforduló után célszerű abból kiindulni, hogy az újságírói szakma szoros összefüggésben a befogadó közvéleménnyel, az olvasóval, a nézővel, a hallgatóval az igazmondásra, az igazságra való törekvése szerint ítéltetik meg legelőször és általában. Ám a legfőbb sajtótörvény, a deáki nem szabad hazudni is némi árnyalásra szorul. A sajtó szívesen vállalja magára a megalkuvás nélküli igazságkeresést, a magasabb szolgálat felelősségét, de a törvény rajta kívül kimondatlanul vonatkozik a demokrácia, a szabad véleménynyilvánítás jegyében megszólaló valamennyi közszereplőre és nem közszereplőre, akiknek óhatatlanul ki van szolgáltatva. A körültekintés, az oknyomozás, az elemzés, a másik fél megszólaltatása, a szakmai felkészültség csökkenti a tévedés, uram bocsá a becsapódás veszélyét. Az igazság még oly fáradhatatlan körbejárása sem hullatja azonban automatikusan magát az igazságot az újságíró kezébe. Bár a fáradozás, a lelkiismeretes, igényes ügyködés eredménye a lényeg, a hozzáállás, a szándék dönti el alapvetően, van-e esély az igazság megtalálására? Ezen a ponton érkezünk el a sajtó közmondásos tükörszerepéhez.

Van olyan vélemény, amely szerint üzleti érdekből szinte tekintet nélkül mindenkivel jóban kell lenni, mert nem tudhatni, vagy nagyon is tudhatni. De sajtótörténeti legendák szólnak arról - térben, időben távoliak és közeliak egyaránt -, mint emelte általában is a média presztízst, ha valaki okkal csípős szerbe, mondjuk vitriolba mártotta a tollat, s bátorság, valamint igazságkeresés közben elment - ahogy mondani szokás - egészen a falig. Olyan is történt, hogy uralkodó követte meg a sajtót okos tanácsadóra vagy ösztönre hallgatva. Mint ahogy arra is akad példa, hogy felségsértés és eltúlzott sértődöttség miatt a főszerkesztő és csapata volt

kénytelen testületileg bocsánatot kérni. Tényleg kénytelen volt? Valószínűleg sérült ekkor a sajtó presztízse, de az élet ment tovább, és következő alkalommal ki lehetett köszörülni a csorbát.

Ha megnézünk egy újságosstandot, szörfözünk az interneten, lapozgatunk egy digitális újságot, kapcsolgatjuk a televíziót, a rádiót, elképedünk, micsoda fantasztikus kínálat van információból. A híráradat mögé képzeljük a lüktető valóságot, a falut, a várost, Európát, a világot, sőt a világmindenséget, de azt az összefoglaló néven médiának hívott hatalmas gépezetet is megidézzük, amely közvetíti a befogadónak a történéseket. Igényesek lévén ma divatos szóval fókuszálunk szerkesztőségi közösségekre, s azokat alkotó személyiségekre is, akik legjobb tehetségük szerint folyamatosan megteremtik, megszerzik és hitelesítik a presztízst. Érdekes módon még senki nem kérdezte, meddig marad fenn a sajtó. Nem kérdezte, mert nem is volna értelme. A világ végéig lesz sajtó? Dehát a világ végéről is tudósítani kell majd valakinek. Magától értődően gyorsan, precízen, részletesen, szórakoztatóan ügyelve az egészért való parányi részletekre, kimondatlanul is a presztízsrre. A sajtó munkásai sokra tartják a tevékenységüket, a tekintélyüket. Másként nem lehet elindulni felfedező riportra, de egy parányi információ megszerzésére sem. Nagyon neves író, hírlapíró kollégánk vetette a következőket papírra: „Nem hittem soha a spiritisztikus asztalmozgatási pletykákban, hogy egy asztal megmozdul, ha sokan tartják rajta a tenyereiket, de az íróasztal bűvös erejében mindig hittem, ha valaki teljes odaadással, szorgalommal ül mellette. Megmozdul az asztal, s viszi a gazdáját a magasba. Csak egyet nem tudtam felőle, hogy egyszerre viheti a magasba és a mélybe. Mert a magasban van a dicsőség, a mélyben van az aranybánya...” A neves kolléga - Mikszáth Kálmán - tudhatott egyet s mást a presztízsről, amelyért oly sokat tett a maga idejében.

VÉSZES HASONLÓSÁG

„Az első szerelme egy császárnő. Ő tízéves, a császárnő hatszázéves volt.” Ezekkel a meglepő mondatokkal kezdődik Vicente Blasco Ibanez „Mare nostrum” című regénye. Első pillanatra az a benyomásunk, hogy a szerző játszik velünk és az idővel. Így az ötszázkilencven esztendőskor különbség fel sem tűnik annyira. Az érzést erősíti a folytatás, hogy az „apja, Esteban Ferragut úr... csodálta a múltbéli dolgokat”. Aztán megfordul a fejünkben, hogy hátha az idő játszik velünk, az íróval, a fiúval, a császárnővel. Bármelyik irányból haladunk bármelyik irányba, a játék jólesik, a fantázia egyszerre kifárad és kipiheni magát. Szabadon nyargalhattunk levette mindazt a béklyót, amit a földi lét ráncrakott. Megdőlt az elmélet, hogy előre minden lehetséges, visszafelé meg semmi. Legfeljebb megszorításokkal élünk, hogy azért egyik sem igaz teljes mértékben. Nem igaz? Levelében azt írja a Münchenben élő művész, hogy találkozott velem - aki nyolcszáz kilométerrel távolabb élek - egy ottani művészeti könyvkereskedésben. Ez ma már csak olyan egyszerű. Fogja magát és találkozik velem, miközben én itthon töröm a fejem most éppen szponzorkeresésen. A könyvüzlet persze elindíthatja a gondolatot, hogy ez valami platói találkozás lehetett, hasonlóság vagy ilyesmi alapján. Aztán kiderül, hogy ördögöm van - anélkül, hogy erről az ördög tudna -, valóban így volt lehetséges a dolog. Mostanában a művész El Greco bűvöletében él. Két napra elutazott Madridba, s ott megtekintette Domenikos Theotokopoulos, ismertebb nevén El Greco, vagyis a Görög kiállítását. Lehetséges, hogy Londonba is követi a tárlatot, annyira lenyűgözték a művész csillogó színű, elnyújtott, pengeszerű figurái. Régen a festő állítólagos szemproblémáinak tulajdonították az alakok vonalait, legújabban az Ál-Düonizosz, az Areopagita teológiai írásainak a hatására vezetik vissza. Na jó, de mi közöm van nekem ehhez? A

Münchenben élő művész természetesen El Grecóról szóló irodalmat keresett a könyvüzletben. Egy új kiadványban felfedezte Fray Hortensio Felix Paravicino 1609 körüli festett arcmását, amely a művész szerint olyannyira hasonlít rám, mintha testvérek volnánk. „Talán lehet magának egy spanyol őse?” - tette fel a kérdést levelében. Nem rohanok családfát kutatni, annyira bizarr, ugyanakkor annyira kedves a történet, hogy nincs kedvem elrontani egy fárasztó canossát lezáró kategorikus „nemmel”. Lehet, hogy volt spanyol ősöm? Lehet. És az jámbor szerzetesként - különben inkvizítorként - modellt ülhetett El Grecónak? Lehet. És Fray Hortensio Felix Paravicinónak elszármazhattak rokonai a dalmát partvidékre, ahonnan állítólag mi jöttünk? Lehet. Miért ne? És ha mi tényleg testvérek vagyunk, s vagy én lehetek majdnem négyszáz évvel idősebb, vagy ő csaknem négyszázzal fiatalabb? Elképzelhető az is, hogy nem Fray stb. testvérem ült modellt El Grecónak, hanem én? Hiszen akkor társaloghattam a Mesterrel, amennyire a számomra egyelőre ismeretlen póz megengedte. Miről beszélgettünk? Az ő szembetegségéről, az én nyavalyáimról vagy az időjárásról? Nem tudom. A hasonlóságnak mindenesetre nem kell bedölni. Az igazság az, ha az ember nagyon keresi a hasonlatosságot, előbb-utóbb megtalálja. Talán ez a létezés vagy a keresés törvénye, talán egyik sem. Azért El Grecónak utánanézek, s ha megtalálom a szerzetest, elgondolkodom rajta, hogyan volna lehetséges egy valódi időutazás? Úgy, ahogyan Esteban Ferragut úr csodálta a múltbéli dolgokat Vicente Blasco Ibanez Mare nostrumában. Vagy visszafelé semmi sem lehetséges?